دیداری: ئاریان محەمەد

زەکاتی ئەزموون

گەڕان بەکونوکەلەبەرەکانی ئەزموونی (ستران عەبدوڵڵا)دا

دیداری: ئاریان محەمەد

زەکاتی ئەزموون

گەڕان بەکونوکەلەبەرەکانی ئەزموونی (ستران عەبدوڵڵا)دا

2021

گفتوگۆ لەگەڵ هەڤاڵو هاوپیشەم (ستران عەبدوڵڵا) کە خۆی هەم فەقێیەو هەمیش میرزا پڕ چێژە، چونکە ئەزموونی دەوڵەمەندو پڕ لە بەخششی ئەو لەناو میدیا، لەراگەیاندنی حزبەوە بۆ پەیوەندییە گشتییەکانی میریی، لەوێوە بۆ ماڵی (شەریف پاشای خەندان)و دروستکردنی هێڵی سێیەمی میدیای کاغەزی، سەرباری ئەوەش بەجێگەیاندنی ئەرکی حزبیش لە رۆڵ بینینی وەك میرزا چەندی خوا حەز بکات پڕ یادەوەرییە، ئاخر ئەو وەکچۆن (وەفایی) شاعیر باش کاتبی رەسائیلەکانی (شێخ عوبەیدوڵڵای نەهری)بووە، سترانیش قاڵبی ئامادەی وتارو چوارچێوەی لە قوتونراوی داڕشتنەوەی هەڵوێستو هەڕەمی هەڵگەڕاوەی هەموو هەواڵێکی شێخ عوبەیدوڵڵاکانی ئەو زەمەنە بووە، بۆ هەمووانو بەقەولی مام جەلال لەپێناو کوردایەتیەکی پێشکەوتوخواز دەستو قەڵەمو بیرە قوڵەکەی داوەتە یەکێتی.

زەکاتی ئەزموون

گەڕان بەکونوکەلەبەرەکانی ئەزموونی (ستران عەبدوڵڵا)دا

زەکاتی ئەزموون

گەڕان بەکونوکەلەبەرەکانی ئەزموونی (ستران عەبدوڵڵا)دا

دیداری: ئاریان محەمەد

٢٠٢١

ناوی کتێب: زەکاتی ئەزموون، گەڕان بەکونوکەلەبەرەکانی ئەزموونی (ستران عەبدوڵڵا)دا
دیدار: ئاریان محەمەد
دیزاینی: شۆڕش ئەحمەد
نۆرەی چاپ: یەکەم ٢٠٢١ سلێمانی
چاپخانە: شڤان
تیراژ: (٥٠٠) دانە
ژمارەی سپاردن: لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکان ژمارە (١٨٩١)ی ساڵی (٢٠٢١)ی پێ دراوە.

هەواڵنامەی کتێب

لەبری پێشەکی

وەرگرتنەوەی پێشەکی لەمیرزا

فەقێ تەیرانو فەقێ ستران، یەك ئاوازی ناونانو یەك سروشتی تۆمارو بەخشین، یەکەمیان فەقێی گەڕۆکی گێڕانەوەی چیرۆكو سەرگوزشتەی کوردەواریو دووەمیان فەقێی گەڕیدەی شاربەشاری کۆڕو کۆبوونەوە، تەیران خاوەن چاکەو شکۆی گۆڕینی ئەدەبی کوردی لە گێڕانەوەی زارەکیەوە بۆ نووسینو ستران خاوەن خەونی کۆکردنەوەی هەموو بەرهەمو بەخششێکی زارەکی لەپێناو رزگارکردنی لەفەوتو نەمان، هەردووکیان بە جیاوازی زەمانو مەکان چێژ لە ناو و ئاکاری فەقێیایەتی دەبینن، ئاخر خۆ پاش پێنج سەدە تەیران هەر فەقێ ناوەو سترانیش چەند هەڵکشێ، هەر وەك (مام جەلال)و (نازم حیکمەت)و (محەمەدی مەلا کەریم) پەسنی شێوازی فەقێیایەتی لەنووسینو فێرکردنو راهێنانی ئەوانەی تەنانەت بەتەنیشتیشدا رەتدەبن. خۆ ئەو بەرهەمەش کە گفتوگۆی نێوان دوو سەرنووسەرە هەر بە لۆژیکی فەقێیانە لە نێوان ناو مەلایەكو میرزایەکی میدیایی لەسەر من تاقیکراوەتەوە.

گفتوگـۆ لەگـەڵ هەڤاڵو هاوپیشـەم (سـتران عەبدوڵـڵا) کـە خـۆی هـەم فەقێیـەو هەمیـش میـرزا پـڕ چێـژە، چونکـە ئەزموونـی دەوڵەمەنـدو پـڕ لـە بەخششـی ئـەو لەنـاو میدیـا، لەراگەیاندنی حزبـەوە بـۆ پەیوەندییە گشـتییەکانی میریـی، لەوێـوە بـۆ ماڵـی (شـەریف پاشـای خەنـدان)و دروسـتکردنی هێڵـی سـێیەمی میدیـای کاغـەزی، سـەرباری ئـەوەش بەجێگەیاندنـی ئەرکـی حزبیـش لـە رۆڵ بینینـی وەك میـرزا چەنـدی خـوا حـەز بـکات پـڕ یادەوەرییـە، ئاخـر ئـەو وەکچـۆن (وەفایـی) شـاعیر بـاش کاتبـی رەسـائیلەکانی (شـێخ عوبەیدوڵـڵای نەهری)بـووە، سـترانیش قاڵبـی ئامـادەی وتـارو چوارچێـوەی لـە قوتونـراوی داڕشـتنەوەی هەڵوێسـتو هەڕەمـی هەڵگـەڕاوەی هەمـوو هەواڵێکـی شـێخ عوبەیدوڵڵاکانـی ئـەو زەمەنـە بـووە، بـۆ هەمـووانو بەقەولی مـام جـەلال لەپێنـاو کوردایەتیەکی پێشـکەوتوخواز دەسـتو قەڵـەمو بیـرە قوڵەکـەی داوەتـە یەکێتـی.

چێـژی دیـدارو دیدەنـی (سـتران عەبدوڵـڵا)، رۆچوونـی پێکەوەیـی لەنـاو ئەزموونـی قوڵـی ئـەو قەڵەمـە بەبرشـتەی میدیـای کـوردەواری، بەتەنهـا بـەو دیـوەدا جێـی سـەرنج نیـە کـە هەڵکشـانو داکشـانی زۆری بەخۆیـەوە دیـوە، ئـەو دیـوەش نـا کـە سـتایشو سـەرکۆنەی زۆری روبەڕوبۆتـەوەو لـەزۆر وێسـتگە (حەپـی ئەسـپرین)ی دەرخـوارد دراوە، بەڵکـو بـەو دیـوەدا کـە بەڕاسـتگۆییو سـەر ڕاسـتیەوە سەرگوزشـتەکان دەگێڕێتـەوەو دانیـش بـەوەدا دەنێـت کـە (زەردەچـەوەی نهێنیەکانـی پیشـەکەی) لەنـاو قوتـوی عەتـاری ئەزموونـدا هەڵگرتـووەو جاروبـار زەکاتـی لێـداوەو هەمیشـەش خسـتویەتیە خزمـەت ئـەو شـوێنەی کاری تێـدا دەکات. راستیەکەشـی بایەخـی گفتوگۆکـردن لەگـەڵ هەڤاڵ (سـتران عەبدوڵـڵا) لەوەدایـە، کـە نایەوێـت مێـژوو تەنهـا بـۆ سـەرکەوتنەکانی

بنووسرێتـەوە، بەڵکـو لـەو پنتانـەی روبـەڕووی نشوسـتی بۆتـەوەو ئـەو کاتانەی لەپیشـەی سـەر ئێشـەی رۆژنامەنووسـیدا هەڵەیەك شـانی گرتووە، بەرلـەوەی بـەر گۆپاڵـی تورەیـی مـام جـەلال بکەوێـت، بەفەرمایشـتو ئامۆژگارییەکانـی چەوتیەکانـی راسـتکردۆتەوەو شانیشـی داوەتـە ژێـر بەرپرسـیاریەتی، خـۆ هـەر ئـەوەش لـەو چاوەڕێدەکرێـت، چونکـە خـۆی جگـە لـەوەی قوتابیەکـی مەدرەسـەی (مـام جـەلال)ی رۆژنامەنووسـە، هـاودەم فێرخوازێکـی تیـۆری (بەرپرسـیاریەتی کۆمەڵایەتـی) میدیاشـە، کـە بـە بەرپرسـیاریەتیەوە مامەڵـە لەگـەڵ پرسـەکان دەکاتو بـە قەولـی خـۆی «پانایـی شـتەکان باشـتر دەخوێنێتـەوە».

هەڵزنانـی (سـتران عەبدوڵـڵا) بـە پەیـژەی رۆژنامەنووسـیدا دوورو درێـژە، لـە نوسـینی وەرزشـیەوە دەسـت پێـدەکاو دەچێتـە سـەر ئابـووری سیاسـیی، لەجامـی جیهانـی مەکسـیکەوە دەپشـکوێو دەچێتـە سـەر نووسـین لەسـەر (شـێوازی بەرهەمهێنانـی ئاسـیایی)، لەوێـوە بـۆ گۆڤـاری (کازیـوە)و ئاخاوتـن لەبـارەی لیبڕالیـزم، پاشـان بـۆ (کوردسـتانی نـوێ)و گەشـتەکەی (ویلایەتـی بـۆ چیـن)، دواتـر حەسـانەوەی وەك کرێـکاری کـۆگا لەراگەیانـدنو پاشـان سـەرکەوتنی بەسـەر پلەبەندییەکانـی رۆژنامەیەکـی رۆژانـە، لەوێـوە بـۆ میـرزای سـەرۆکی حکومـەتو کارکردنـی لـە راگەیانـدنو پەیوەندییـە گشـتیەکان، پاشـان بـە خەیاڵـی «دروسـتکردنی نەتەوەیـەك لەسـەر کاغـەز» لـە ماڵـی رۆژنامـەی (ئاسـۆ)دا خـۆی دەبینێتـەوەو دواجاریـش وەك حەنینـی قەدیمـە دەگەڕێتـەوە ماڵـە گەورەکـەی رۆژنامـەی کاغـەزیو لـە کوردسـتانی نوێـدا، کوردسـتانێکی نـوێ بەفـۆڕمو سـتایلێکی جیاوازتـر، بـە بەکارهێنانـی زەردەچەوەکـەی خـۆی دەسـت پێدەکاتـەوە، ئێسـتاش لەسـەرو هەرەمـی راگەیاندنـی

یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان قوتویەکی گەورەتری رەنگڕێژکردنی میدیای بەدەستەوەیەو دەیەوێت بە خەونی (نوێبوونەوە) دروشمە گەورەکەی کۆنگرە لەسەر جەستەی میدیای یەکێتی تاقی بکاتەوە.

حیکایەتخوێنەکانی کوردەواریی، هەمیشە لەکۆتایی چیرۆکەکان ئولفەتیان بە بەکارهێنانی دەستەواژەیەکەوە گرتبوو، کە دەیانووت «هاتمەوەو هیچم پێنەبڕا»، بەڵام راستیەکەی من لە تۆمارکردنو دارشتنەوەی چیرۆکی ژیانی پیشەیی هاوڕێم (ستران عەبدوڵڵا) کە پرۆسەی دیدارو تۆمارکردنە لەکۆتایی (٢٠١٩) دەستی پێکردو ئێستا چاو دەتروکێنێ، ئەزموونو تەکنیكو چێژی زمانو قوڵی بیرکردنەوەیم پێبڕاو دواجاریش توانیم هونەری نووسینی (پێشەکی) لێ بسەنمەوە، کە ئەو دەمێکە وەك پادشای بەخششی پێشەکی دەستی بەڕووی کەسەوە نەناوەو بۆ هەمووان پێشەکی نووسیووە، ئاخر خۆ نابێت بۆ کتێبی دیداری خۆی، خۆی پێشەکی بنووسێت.

ئەو ئەزموونە شیرینە راستە لە ناوەڕاستی (٢٠١٩)ەوە دەست پێدەکات بۆ نووسینەوەی مێژووی راگەیاندنو ئەزموونی راگەیاندکارانی یەکێتیو دەشێت وادابنرێت هەنگاوی یەکەمە، بەڵام وەك خۆی دەڵێت «نەك وەك نەریتو ئیدیۆمە کۆمەڵایەتییە باوەکەش کە بەرامبەرێکیو پاك لەپاکە»، هیوادارم لەگەڵ ئەو و هەڤاڵانی ترماندا، ئەو ئەزموونە بۆ سەربازی وونی تری ئەو مێژووە تاقی بکەینەوەو لە پرۆژەیەکی گەورەدا مێژووی پاڵەوانەکانی راگەیاندنی یەکێتی لە شەرارەوە دەست پێبکەین بۆ ئێزگەو لەوێشەوە بۆ وێستگەکانی داهاتوو، بەم چەشنەش بنەمای زەکات دەرکردن لە ئەزموونی ناوازەی هەمووان دەبێتە پاشخانێکی گەورەی مێژووی رۆژنامەگەریی کوردی.

هەواڵنامەی کتێب

تەقولباب بۆ هاتنە ناو ماڵی دیدەنی

هەواڵنامەی کتێب

دڵشـادو خۆشـبەختیە کـە دوو سەرنووسـەر بـۆ یەکەمجـارو وەک ئەزمونێکـی نـوێ، لەڕێگـەی ژانرێکـی ڕۆژنامەنوسـییەوە، چیرۆکـی ئەزمـوونو یادەوەرییەکانـی نـاو جیهانـی ڕۆژنامـەو کاغـەز بـۆ یەکتـر دەگێڕنــەوەو دواجاریــش وەک زەکات بــە هاوپیشــەو خوێنەرانـی دەبەخشـن، لەپـای ئـەوە سـەرەتا زۆر سوپاسـت دەکەم کاک ئاریـان کـە دەرفەتـی ئـەو چاوپێکەوتنەکـەت پـێ بەخشـیم، ئـەوە بـۆ مـن زۆر بەچێـژو بەسوودیشـە، نـەک تەنهـا لەبەرئـەوەی باسـی ئەزموونـی ڕۆژنامەگـەری خـۆم بکـەم، کـە لەراسـتیدا بـە بـەراورد بـە ئەزموونـی باوکـە دامەزێنەرەکانـی ڕۆژنامەگەریمـان زۆر بچووکــەو هیچــی وای تێدانییــە، بــەڵام پێمخۆشــە بەڵکــو ئەمــە چانسـێک بێـت بـۆ بەنـدە تـا ئـەو هێنـدە بچووکـەی لەنـاو ئـەو جیهانـە پـڕ سەرئێشـەیەدا فێریبـووم، هەندێکـی وەک ئەمانەتێـک، وەک زەکاتێــک، بگوازمــەوە بــۆ ئەوانــی دیکــە. راستیەکەشــی لەســەر شـانمانە، چـۆن خەڵکـی تـر، کـە ئێمەیـان فێرکـردووەو رایانهێناویـنو ئەزموونـی خۆیـان بـە ئێمـە بەخشـیووە، هـەر بـەو چەشـنەش دەبێـت هەمـان ئەزموونـی پێشـینانو کارەکتەرەکانی ناو ڕۆژنامەگەریـی کـوردی لـە فێرکـردنو گواسـتنەوەی زانیارییـەکان

دووبارە بکەینەوە. لەپای ئەو دەستپێشخەرییەتدا من سوپاست دەکەم، بەتایبەتی کە ئەم زنجیرە پرسیارو تەوەرانە، دەبنە دەرفەتێک بۆ وێستگە جیاجیاکانی ژیانی رۆژنامەنوسی خۆمو لەگەڵیشیدا ژیانی رۆژنامەنووسیی دوای راپەڕین، تا قسەیەکی دەربارە بکرێت.

نەک وەک نەریتو ئیدیۆمە کۆمەڵایەتییە باوەکەش کە بەرامبەرێکیو پاک لەپاکە، بەڵکو لەژێر رۆشنایی هەمان پێویستی تۆمارکردنی ئەزموونەکانی رۆژنامەنووسێک، هیوادارم دەرفەتێکیش هەبێت، منیش هەمان دیدار لەگەڵ تۆدا بکەم، بۆ ئەوەی ئەو ئەزموونی نەوەی ئێمە لەبواری رۆژنامەنووسیدا بگات بە قۆناغی تەواوکارییو منو تۆو زۆر هاوڕێی دیکەش ئەزموونەکانمان بگێڕینەوەو یادەوەرییەکان بۆ نەوەی دوای خۆمان بە تۆمارکراوی بهێڵینەوە.

هەواڵنامەی کتێب

چیرۆکی من و رۆژنامەگەریی و
کتێبخانەکەی نەسرینی خوشکم

هەواڵنامەی کتێب

چیرۆکـی مـنو رۆژنامەگـەری، ئەوینـی مـنو ئـەو پیشـە پـڕ لـە سەرکێشـیو سەرئێشـییە، وەک ئەزموونـی زۆر کەسـی تـر، قۆنـاغو وێسـتگەی جیاجیـای بەخـۆوە بینیـووە، هەمـوو مرۆڤێـک چیرۆکەکـەی لەشـوێنێکەوە دەسـت پێـدەکات، ئـەوەی مـن لەقۆناغـی خوێندنـی ئامادەیـی لەشـاری کەرکوکـەوە دەپشـکوێت، حەڤدەسـاڵی تەمەنـم، ئـەو ساتەوەختەیە کـە مـن بەجیهانێکـی نوێتـر ئاشـنا دەبـم، ئـەو جیهانـەی کـە کتێـبو خوێندنـەوە لـەلای بەشـێکمان دەبێتـە ئەویـن، راسـتییەکەی (نەسـرین)ی خوشـکم، کتێبخانەیەکـی لـە ماڵـەوە دروسـتکردبوو، ئـەو ئێسـتاش هـەر لـە کەرکـوکو لەنـاو کتێبەکانیـدا ماوەتـەوە، بـۆ ئـەودەم نەسـرینی خوشـکم یەکێـک لـە خوێندەوارەکانـی هەشـتاکانی کەرکـوک بـوو، ئەگـەر هـەر نـا یەکێـک لـە خوێندەوارەکانـی گەڕەکەکـەی خۆمـان شـۆڕیجە بـوو، لەنـاو کتێبخانەکـەی نەسـرین تەنهـا کتێبـی عەرەبـیو کـوردی هەبـوو، ووردە ووردەو بەهێمنـی رۆژانـە لەنـاو ئـەو هۆڵـە بچووکـەی ماڵەکەمانـدا دەسـتم بەخوێندنـەوەی کتێبـە عەرەبییـەکان کـرد، چونکـە خوێندنـم بـە عەرەبـی بـوو، پتـر توانـام بەسـەر خوێندنـەوەی ئـەو جـۆرە کتێبانـەدا دەشـکاو

دەرەقەتیـان دەهاتـم، راستییەکەشـی چێژیشـم لـە خوێندنەوەیـان دەبینـی، بـەڵام کاتێـک لـە کتێبـە عەرەبییـەکان بوومـەوە، بـە ناچاری دەسـتم بەخوێندنـەوەی کوردییـەکان کـردو تەنانـەت هـەر ئەودەمیـش ژمارەیـەک کتێبـی کوردیم کڕی. ئەوە راسـتە سـەرەتای چیرۆکێـک بـوو، بـەڵام پاڵنەرگەلـی جیـاواز، هـۆی جـودا منـی زیاتر وابەسـتەی خوێندنـەوە کـردو چەنـد چەشـنێکی جیـاوازی حـەزو خولیـای رۆژنامەنووسـی لـەلام چەکـەرەی کـردو هـەر ئەوانـەش بـوو، دواجـار منـی هێنایـە بـواری رۆژنامەنووسـییەوە. ئـەو بوارانـە جۆراوجـۆرو هەندێـک جیاوازیـش بـوون لـە یەکتـر. یەکەمیـان زۆر گرێـدراوی چەمکـی ئابـووری سیاسـی بـووم، لـەو تەمەنـە کەمـەدا وەک گەنجێـک پێموابـوو مرۆڤـی کـورد بـۆ ئـەوەی ببێتـە کەسـێکی بەکەڵـک و بـاش و باشـیش لـە ژیـان تێبـگات، دەبێـت ئابـووری بخوێنێتـەوە، بەتایبەتیـش ئابـووری سیاسـیی. خولیـای دووەمـم ئـارەزووی خوێندنـەوەی مێـژوو بـوو، ئـەو کتێبانـەی کـە پەیوەنـدی بـە مێـژووی کـوردەوە هەبـوو دەمخوێندنـەوە، تەنانـەت ئـەو خولیایـەم لـە قۆناغـی ناوەندییـەوە دەرکـەوت، بەوپێیـەی هەمیشـە خواسـتی وانـە وێژەییەکانـم زیاتـر بـوو تـا بـوارە زانسـتییەکان، بۆیـە ئەمـە وایلێکـردم ئـارەزووم لێبێـت هـەم ئابـووری بخوێنـمو هەمیـش مێـژوو، ئـارەزووم لـە خوێندنـەوەی گۆڤـارو رۆژنامـەش بـوو بـواری سـێهەمیش کـە جیـاواز بـوو، پەیوەنـدی بەحـەزو ئـارەزووی وەرزشـییەوە هەبـوو، وەک کەسـێک لـەو تەمەنـەدا کـە خواسـتی دەرکەوتـنو بـە سـتاربوونی هەبـوو لەبـواری وەرزشـدا، خواسـتێکی هاوبەشـە، بـەڵام بەهـۆی لاوازی جەسـتەییو شـیاویی و

هەولێرنامەی کتێب

نەشیاوی لەشو لاری مرۆڤەوە هەمیشە ئەو خواستە نایەتەدی، هەرزوو بۆمدەرکەوت، ئەو خواستەم بەدینایەت کە ببمە وەرزشکارێکی باش، کاتێک لەگەڵ برادەرەکانمدا یاریم دەکردو ئەو یارییەی لە خەیاڵی خۆما دەمکرد گوایە ئەم سەرو ئەو سەری گۆڕەپانەکەم تەی دەکرد، بەڵام لە واقیعدا وانەبوو، بونیەم لاواز بوو بۆیە ئەم سێ ئارەزووە بەجۆرێکی تر تێکەڵ بوو.

هەواڵنامەی کتێب

هەواڵنامەی کتێب

هەوڵنامەی کتێب

نووسین بۆ رۆژنامەی (ئەلجەماهیری کوەیتی)

هەواڵنامەی کتێب

هەنگاوە دەست پێکەکانی نووسینی من بە وەرزش دەستی پێکرد، چونکە بەدەنم ڕێگەی نەدەدا ببمە وەرزشکارێکی باشو ئەوەی لەخەیاڵمدا یاری دەکەم، لە گۆڕەپان نەمدەتوانی، ئیدی خۆم سەرقاڵکرد بە نووسین لە بواری وەرزشدا، لەسەرەتا حەزم چووە نوسینی وەرزشی، بەو مانایەی ئەو ئارەزووەی بۆ ئەنجامدانی وەرزش هەمبوو، وەرگۆڕا بۆ خواستی نوسینو خۆدۆزینەوە لەبواری نوسینی وەرزشیدا، ئەو عەرەبیەی دەمزانی وایلێکردم لەسەرەتای سالانی (١٩٨٥) بۆ (١٩٨٦) هەولی سەرەتاییم هەبێ لە نوسینی وەرزشی دا، ئەوکاتە بەو پێیەی هەموو ڕۆژنامە وەرزشییەکانی عێراق لەژێر دەستی (عودەی کوڕی سەدامدا) کۆنترۆڵکرابوو. دەرفەت بۆ بەشداریکردنی مێردمناڵێکی وەک من نەبوو، بەڵام هەندێک ڕۆژنامەو گۆڤاری دەرەوەی عێراق دەهاتنو دەفرۆشران، بیرمە ڕۆژنامەیەکی وەرزشی کوەیتی هەبوو بەناوی (ئەلجەماهیر)ەوە، ئەگەرچی ناوەکەی بۆ ڕۆژنامەیەکی وەرزشی تۆزێک نامۆبوو، بەڵام دواتر تێگەیشتم، یەکێک لە سەرەکیترین کۆڵەکەکانی هەموو جۆرێکی وەرزش هاندەرانو جەماوەرە. ئەوکات کاریگەری ئەو ڕۆژنامەیە

لەسەر ئاستی وەرزشیی وەک کاریگەرییە سیاسییەکانی ئێستای رۆژنامەی (ئەلحەیات) و (شەرق ئەلئەوسەت)ە لەسەر وەرگرانی عەرەب، ئەوکاتە رۆژنامەی وەرزشی لە عێراقدا وەخت بوو دەربکەونو گەشە بکەن، ئەو رۆژنامە کوەیتییە کاریگەری لەسەر وەرزشکارانی عێراقیش هەبوو، بیرمە چەند ژمارەیەکی (ئەلجەماهیر)م کڕیو بوومە خوێنەرێکی بەردەوام، یەکەم شت کە لەو رۆژنامەیە بۆ من جێی سەرنج بوو، یەکەم رۆژنامەی کاغەزی بوو بە زمانی عەرەبی کە بە شانو باڵی بەعسدا هەڵنەدات، هەروەک تایبەتمەندییەکی تری ئەو تەکنیکە نوێباوە بوو، کە ئەوکاتە لەرۆژنامەکانی عێراق بەدینەدەکرا، زیاتر لە مۆدێلو تەکنیکیی رۆژنامەی میسر و لوبنانی دەچوو، خەسڵەتێکی تریش هەمەڕەنگیو جۆراوجۆری روماڵە وەرزشییەکان بوو، دوور لە تێکەڵکردنی سیاسەتو دڵڕەقی سیاسی بە وەرزش. جا دوو لەلاپەڕەکانی ئەو رۆژنامەیە تەرخانکرابوو بۆ بەریدی خوێنەران، یەکەمجار بوو بەشداریکردنی خوێنەران ببینم لەدەرچوونی رۆژنامەیەکدا. رەنگە کاتی خۆی هەندێک ئەزموون لە رۆژنامەگەریی عێراقیدا هەبووبێت، سوچێک یان پانتاییەکی بچووک بۆ هاوبەشیکردنی خوێنەران تەرخانکرابێت، بەڵام رۆژنامەی (ئەلجەماهیر) پانتاییەکی زیاتریان بۆ ئەو جۆرە هاوبەشییە تەرخاندەکردو وتاریشیان بۆ خوێنەران بڵاودەکردەوە.

کاتێک ئەو ئەزموونە نوێیەم بینی، بۆ من سەرنج راکێش بوو، بۆیە بڕیارمدا لەرێگەی بەریدەوە دەردەڵێکی

وەرزشی بنووسمو ئینجا ناردم، نووسینەکەم بەناوی (سالْح عەبدوڵلا محەمەد - عیراق - کەرکوک) نووسیو تەنانەت ناوی گەڕەکەکەمانم، شۆڕیجەشم بۆ زیاد کرد، هەفتەی دواتر بینیم بڵاوبووەوە، لەگەڵ ئەوەی بڵاویانکردبووەوە سوپاسی بەشداریکردنەکەشیان کردبوو، ئەوەش یەکەمین ئەزموونو یەکەم هاندان بوو، دواتر زانیم کوەیت وڵاتێکە گرنگی بەو جۆرە شتانە دەدات. بیرمە لەو ساڵەدا (١٩٨٥) بە زنجیرە شەش وتارۆچکەم لەسەر ئەو تیپو وڵاتانەی بەشداری جامی جیهانی تۆپی پێی (١٩٨٦) دەکەن، نووسی، ئەو پاڵەوانیەتییە بەناوبانگەی لەمەکسیک بەڕێوەچوو بیرمە لەسەر ئەرجەنتینو بەرازیل نوسیمو لەسەر هەڵبژاردەی عێراقیش شیکردنەوەم ناردبوو، ئاخر ئەوە بۆ ئەوکاتە زۆر گرنگ بوو، گەنجێکی کورد لەشارێکی تەعریبکراوی وەک کەرکوک بەدەستنووسو لەرێگەی بەریدەوە پۆستێکی قەبە، چونکە خەتو رێنوسم گەورەبوو، رەوانەی گۆڤارو رۆژنامەیەکی کوەیتی بکاتو بڵاویش بکرێتەوە، کە بڵاودەکرایەوە وەک پێشانگای گەڕۆک بەدەستمەوە بوو پێشانی هاورێکانمدەدا، ئێستا کە بیری لێدەکەمەوە پێکەنینم دێت، ئاخر ئەو قسە گەورەو قەبانە لەسەر وەرزش لەگەڵ بەدەنی ناوەرزشی من زۆر نەدەگونجا، بەڵام دەرگایەکی باشیش بوو کە لێوەی تێکەڵ بە دنیای نووسینو رۆژنامەگەریی ببم، سەیرەکە لەوەبوو، نووسینەکان بە وێنەی خۆشمەوە بڵاودەکرانەوە. ئەمە وایکرد توانای خۆم لە نووسیندا بەزمانی عەرەبی تاقی بکەمەوە، راستییەکەی

ئـەو ئەزموونـە بـۆ مـن لـە دوو سـەرەوە هانـدەر بـوو، یەکەمیـان چونکـە وەرزش زۆر نەدەکەوتـە ژێـر چاودێـری سیاسـییو تووشـی چەرمەسـەری نەدەکـردیو دووەمیـش لەبەرئـەوەی لـە ڕۆژنامەیەکـدا بڵاودەبـۆوە کـە لەڕێگـەی سوپاسـگوزاریو دەستخۆشـییەوە هانـی دەدای دووبـارەو چەنـد بـارە ئاسـتی بەشـداریکردنەکەت لەگـەڵ ئـەوان بەرزتـر بکەیتـەوە. لـەدوای ئەزموونـی بڵاوکردنـەوەی بابەتـە وەرزشـیەکانم لـە ڕۆژنامەکـەی کوەیـت، ئیـدی خەیاڵـی خوێندنەوەشـم گـۆڕا، ئیـدی ئولفەتـم بـە جۆرێـک لـە جـۆرەکان بـە ڕۆژنامـەو میدیـا کوەیتییەکانـەوە گـرت. بیرمـە ئەوکاتـە گۆڤـاری (ئەلعەرەبـی کوەیـت)ی و گۆڤارێکـی علومـی ئینسـانی هەبـوو، کـە گۆڤارێکـی ناسـراوی تـەواوی جیهانـی عەرەبـی بـوو، داوامدەکـرد ئابوونـە بـدەمو گۆڤارەکـە بەدەسـت بهێنـم، بـەڵام ڕێوشـوێنەکانی ناردنـی پـارەی کڕیـنو هاوبەشـیکردن لەگەڵ گۆڤارەکە زۆر ئەسـتەم بـوو، ئێمـەش لـەو کاروبارانەمـان نەدەزانـیو هەروەهـا گۆڤارەکـەش زۆر لەگـەڵ تەمەنـی مـن نەدەگونجـا، وایکـرد دەسـتبەرداری بیرۆکەکـە بـوومو وازم لەکڕینـی گۆڤارەکـە هێنـا بـە پۆسـتە تەنهـا ئـەو نەبێـت کـە لـە بـازاڕی کتێبخانـەکان هەبـوو.

لەوەرزشەوە بۆ مێژوو، لەوێشەوە
بۆ ئابووری، ساتی خۆساغکردنەوەیە

هەواڵنامەی کتێب

هەواڵنامەی کتێب

بــۆ مــن ئــەو قۆناغــە، قۆناغێکــی راگــوزەرو جیــاواز بــوو، پێویســت بــوو لەنێــوان ئــەو خواســتو خەیاڵــە میدیاییانــەم خــۆم یەکلایــی بکەمــەوە، ئــەم ســێ شــتەی پێشــتر باســمکردنو خەیاڵــی منی داگیرکردبوو، ووردە ووردە دەســتمکرد بە تاقیکردنەوەیان، کە چوومــە قۆناغــی ئامادەیــی دەســتبەرداری وەرزشــکردن بــووم، بەڵام ئــارەزووی مــن بــۆ نووســینی وەرزشــی، چەکــەرەی کــرد، هەرچــی پەیوەنــدی بــە ئابوورییــەوە هەبــوو، کاتێــک ئامادەییمــان تەواوکــرد، چەنــد برادەرێــک بوویــن هەمیشــەو بــەردەوام گفتوگــۆی سیاســیو ئەدەبیاتــی ئابــووری جیاجیامــان دەکــرد، یەکێــک لــەو کەســانە کــە هەمیشــە لەگفتوگۆدابوویــن، کاک (موعتەســەم نەجمەدین)بــوو، کــە تائێســتاش هاوڕێمــەو نوســەرێکی دیــاری کوردســتانە. ئــەو یەکێــک بــوو لــەو کەســانەی ئــەو قۆناغــە زۆربــەی کاتەکانمــان بــە گفتوگــۆی رۆژانــە لەســەر چەمکــە ئابــووریو سیاســییەکان بەســەردەبرد، بــەڵام ئەفســوس دوای تەواوکردنــی ئامادەیــی، ئــەو لــە بەغــداد وەرگیــراو منیــش لــە موســڵ، کــە چوومــە زانکــۆی موســڵ بەتــەواوی شــۆک گرتمــی، ئــەو شــۆکە بــۆ مــن ئاســان نەبــوو، بەتایبــەت کــە ئەدەبیاتــی خوێندنــەوەی ئابــووریو فۆڕمەکانــی وابەســتەبوون بــە

سەرچاوە ئابوورییەکانەوە لەلای ئێمە شتێکو لەزانکۆش شتێکی تر بوو دەرکەوت کۆلێژی ئابوری زیاتر لە کۆلێژی بازرگانی دەچوو. ئەوکاتانەی بە گروپ بەرهەمو تێزە ئابوورییەکانی (ئۆسکار لانکا)مان دەخوێندەوەو پێمانوابوو کلیلی تێگەیشتن لە ئابووری سیاسی دەبێت بە سەرچاوەکانی ئەودا تێپەڕێت، بەڵام لەناو زانکۆو لەناو ئەو پرۆگرامانەی کە سیستەمی زانکۆیی ئەوسای عێراق بۆ خوێندکاری دەستەبەر کردبوو، وانەکانی (ژمێریاریو ئامارو زانستی ئابووری) بوو، بۆیە من لەو بەشە پتر لەهەر شتێکی تر بە ناچاریی خولیام چووە سەر مێژووی ئابووریو سیستەمە ئابوورییە سیاسییەکان، بەو واتایەی کە ئیدی خولیای مێژووم ئاوێزان کرد بە خولیای ئابووریو ماوەیەکی زۆر خوومدایە ئەو بوارە، راستییەکەی نەوەی ئێمە، هێندە بە بەرهەمەکانی (د.کەمال مەزهەر) سەرسام بووین، ئەوەندە خولیای خوێندنەوەی شەنوکەوە مێژوویيو بەدواداچوونە دیرۆکییەکانی بووین، لەوەوە مێژوو بۆ ئێمە ببوو بە عیشق، بەڵام چونکە دەرفەتی درێژەدان بەخوێندن لەو بوارە بە ئێمە نەبڕا، ناچار ئەو ئارەزووەم لەدەرەوەی زانکۆ بە خوێندنەوەی کتێبەکانی (کەمال مەزهەر) پڕکردەوە، ئەوە سەرەتایەکی باش بوو، کە مرۆڤ لەڕێگەی ئەو کتێبە بەنرخانەوە بە مێژووی نەتەوەکەی، بە رابردووی خۆی ئاشنا بيو ئەو دیووە پەنهانانەی مێژوو بخوێنێتەوە، کە تەنها پیاوی گەورەی وەک کەمال مەزهەر هێزی کەشفکردنو ئاشکراکردنی هەیە. ئەو قۆناغە بۆ من قۆناغێکی سەیرو

ئاڵـۆز بـوو، بەریەککەوتـن لەنێـوان حـەزو خولیاکانـم هەمیشـە ئامادەبـوون، بـەڵام دەسـتبەرداری هیچیشـیان نەبـووم، بەداخـەوە لەگـەڵ ئـەوەی بەشـی ئابووریـم تەواوکـرد، بـەڵام شکسـتم هێنـا لـەوەی ببمـە کەسـێکی تیـۆری بـاش لەبـواری ئابـووری و نـە توانیشـم دەوڵەمەنـد بـم، ئیـدی مایـەوە سـەر ئـەوەی لەنێـوان وەرزشو مێـژوودا پەسـنی کامیـان دەکـەم، ئەمـەش چیرۆکێکـە تـا دێـت لـقو پۆپـی زیاتـری لێدەبێتـەوە.

ئـەو قۆناغانـەی ژیانـی مـرۆڤ، هەمیشـە سەرکێشـیو تاقیکردنـەوەی زۆری تێدایـە، ئەزموونکردنـی زۆر شـتی تێدایـە کـە ڕەنگـە مـرۆڤ نەیهەوێـت تـا سـەریش پێیانـەوە پەیوەسـت بێـت، ئێسـتا ئەگـەر جارێکـی تـر بگەڕێمـەوە قۆناغـی ئامادەیـی، بیرمـە، چونکـە بونیـادە جەسـتەییەکەم بـۆ وەرزش لەبـار نەبـوو، بۆیـە بەشـوێن پڕکردنـەوەی خولیـای وەرزشـیدا دەچـووم، هاوشـان لەگـەڵ بەشـداریکردنم لەڕۆژنامـەی (ئەلجەماهیـر)ی کوەیتـی، بـەڵام پـاش ئـەوەی لەجامـی جیهانـی (١٩٨٦) هەڵبـژاردەی وڵاتـی عێـراق دۆڕاو لـە پاڵەوانیەتییەکـە کرایـە دەرەوە، بیرۆکـەی سـەیرو سـەمەرە لەخەیاڵـی ئـەو نەوەیـەی ئێمـە دروسـت دەبـوو، کـە داخـۆ بۆچـی کوردیـش لەنـاو ئـەو کەرنەڤاڵـە نێونەتەوەییـە بوونـی نییـە، تەنانـەت پرسـیارە وەرزشـیەکەی ئێمـەش هـەر ڕەهەنـدی سیاسـی هەبـوو، ئێمـە دەمانپرسـی ئاخـۆ بـۆ لەنـاو جامـی جیهانیـدا نیـن؟، بۆچـی وەرشـکاری کـورد لەنـاو ئـەو ڕکابەرییـە جیهانییـەدا بوونـی نییـە؟، بـۆ دەبێـت وڵاتێکـی دونیـای سـێیەم وەک جەزائیـر یـان مەغریـب و کامێـرۆن بەشـێک بێـت لـەو پاڵەوانیەتـەی نەتـەوەکان،

بۆچـی دەبێـت کـورد نەبیـێ؟، تـا دەهـات ئـەو خەیاڵـە وەرزشـیە تەژییـە بـە سیاسـەت لـەلام زیاتر دەبـوو، بەتایبەت کـە پاڵەوانیەتی ئاسـیا یـان پاڵەوانیەتـی عەرەبـم بـەر گـوێ دەکـەوت، مەگـەر کوردیـش نەتەوەیـەک نییـە تـا جـامو رکابەرییـەک بەناوییـەوە هەبێـت؟.

پێموایـە هـەر مرۆڤـەو شـتێک هەیـە لـە ژیانیـدا خزمەتـی دەکات، ئـەو شـتەی لەژیانیـدا خزمەتـی منـی کـردووە، نـاوی دەنێـم رێکـەوتو زەمـەن، کـە چوومـە ئامادەیـی، تـازە بەتـازە (گۆرباتچـۆڤ) هاتبـووە سـەر حوکـم، لەگـەڵ قۆناغـی حوکمڕانـی ئـەودا، پرسـیاری ئاڵـۆزو سـەیر لەنـاو خەڵکدا دروسـت دەبـوو، گریمانەکانـی هەڵوەشـاندنەوەی یەکێتـی سـۆڤیەت، کەوتنـی بلۆکـی رۆژهـەڵات، کۆتایـی جەنگـی سـارد، شکسـتی مۆدێلـی سۆسیالیسـتی لـە بەڕێوەبردنـی وڵات، ئـەو پرسـیارانە بـوون، کـە هەمیشـە تەنانـەت لەسـەر ئاسـتی میللیـش دووبـارە دەکرانـەوە، هەمیشـە لەخەیاڵـی خۆمـدا بـە شـوێن وەڵامـی ئـەو پرسـیارانە دەکەوتـمو خۆشـم پرسـیارم لەپرۆسـەیەکی ئاڵـۆزدا دروسـت دەکـرد. پێدەچـوو، دەسـتکەوتنی ئـەو وەڵامانـە بـۆ گەنجێکـی وەک مـنو لەجوگرافیـای تەعریبکـراوی کەرکوکـدا چەنـگ کەوتنیـان ئاسـان نەبێـت، بەدڵنیاییـەوە، ئـەو چەشـنە گفتوگـۆو سـەرهەڵدانی ئـەو دیـاردە نوێیـە بۆمـن چەشـنێکی تـری هەڵکشـانی خواسـتو ویسـتو گـەڕان بـوو بـەدوای نووسـینو خوێندنـەوەو پێگەیشـتندا.

کاری خۆبەخشی لەخانەی دابەشکردنی
رۆژنامە لە کەرکوك

هـــەر لـــەو ســـاڵانەدا بـــوو، کاتێـــک لەگـــەڵ دوو هاوڕێـــی ئازیـزم چوویـن بـۆ دار وەتەنییـە (خانـەی دابەشـکردن)، کـە ئەوکاتـە لەهەمـوو پارێزگایـەک لـق و بنکەیـان هەبـوو، هەرچـی ڕۆژنامـــەی عێراقـــی و عەرەبـــی و جیهانییـــە دەهاتنـــە ئـــەو لـــق و بنکانـەو لەوێـوە بەسـەر فرۆشـیارو کتێبخانەکانـدا دابەشـدەکران. بەڕێوەبـەری ئـەو دامەزراوەیـە لـە کەرکـوک عـەرەب بـوو، بـەڵام فەرمانبەرەکانـی بەشـی هـەرە زۆریـان کـوردو تورکمـان بـوون، ڕۆژانـــە کاتژمێـــر دەی بەیانـــی بـــە بەریـــد ڕۆژنامـــە عێراقـــی و عەرەبییـــەکان دەگەیشـــتنە دەزگای نیشـــتمانی دابەشـــکردنی ڕۆژنامـەکان، ئەگەرچـی نەمتوانی سـەرەتا لـەوێ دابمەزرێم، بەڵام لەگـەڵ چەنـد گەنجێکـی تـری کەرکوکـی وەک خۆبەخـش لـەوێ هەڵدەسوڕاین، ئەوکاتانـەی ڕۆژنامـەکان دەگەیشـتن، قەرەباڵغـی زۆر لـەوێ دروسـت دەبـوو، بـۆ ئێمـەش عەشـقی ڕۆژنامـە ناچـار بـــەوەی دەکردیـــن وەک خۆبەخـــش هـــاوکاری فەرمانبەرانـــی ئـــەو دەزگایـــە بکەیـــن، ووردە ووردە ئـــەو ڕەفتـــارە خۆڕســـکەی ئێمـــەو ئـــەو خۆنەویســـتییەی بـــۆ ڕۆژنامـــەو هاوکاریکردنـــی ئـــەوان هەمانبـــوو، وایکـــرد لـــە پشـــووی ســـەری ســـاڵدا دەرفەتـــی

دامەزراندن بەگرێبەستمان بۆ بڕەخسێنن. ئەوە دەرفەتێک بوو کە بە گەرماو گەرمی رۆژانە رۆژنامەو گۆڤارەکانمان بەدەست بگات، بەتایبەتی رۆژنامە وەرزشییەکان بۆ ئەوەی لەووردەکارییەکانی جامی جیهانی بە ئاگا بین.

(ئیسماعیل بێشکچی) لەکتێبی کوردستان کۆلۆنی نێودەوڵەتی لەهەڵسەنگاندنی وەها دۆخێکدا، ئاماژە بە هەڵکشانی هەستو نەستی کوردایەتی بەلای کوردی باکوور دەدا، کە رۆژانە مرۆڤی کورد سەیری رۆژنامەو گۆڤارە تورکیەکان دەکات، ئەو رۆژنامەو گۆڤارانەی کە چیرۆکی هەموو نەتەوەکانی دنیا دەگێڕێتەوە تەنها کورد نەبێت، ئەو هەستی پەراوێزیو ئەو خەمی فەرامۆشکردنو پشتگوێخستنە دواجار وادەکات، کاتێک خوێنەری کورد خۆی لەناو روپەڕەکانی رۆژنامەیەکدا نەبینێتەوە، دەربارەی خۆی پرسیاری لا دروست ببێت. ئەو چیرۆکەی بێشکچی، لەچیرۆکی ئەوساکەی ئێمەی کەرکوکییەوە نزیکبوو، ئاخر تەواوی ئەو بڵاوکراوەو رۆژنامەو گۆڤارانەی دەهاتنە کەرکوک، چیرۆکی هەموو نەتەوەکانی دنیای تێدا بوو تەنها چیرۆکی کورد نەبێت، لەبەرئەوە هەمیشە، پرسیاری دەربارەی بوونمان وەک نەتەوە لەلا دروست دەکردین. رەنگە هەندێک شوێنی تر، ئەگەر بە زەحمەتو مەحاڵیش بووبێت، بڵاوکراوەکانی شۆڕشی لەچەشنی (رێبازی نوێ) یان (شەرارە)، یان بڵاوکراوەکانی تری هێزەکانی تری کوردایەتی پێگەیشت بێتو بەو فۆڕمە لەخواستی نەتەوە لەلای کوردانی ئەو ناوچانە دروست بووبێت، بۆ نەوەی

ئێمـەی کەرکوکـی لەنیـوەی دووەمـی هەشـتاکاندا دەسـت ڕاگەیشـتن بـەو ئەدەبیاتانـە ئەسـتەم بـوو. جارێکـی تـر بـا لـەو بەراوردکارییـەی ئیسـماعیل بێشـکچی بڕوانیـن، ئەوکاتێـک دەڵێـت «گەنجـی کـورد لـە دیاربەکـر یـان ئەسـتەمبوڵ، کـە ڕۆژنامەیـەک دەخوێنێتـەوە، چـاوی دەچێتـە سـەر پرسـی فەلەسـتین یـان کەمبۆدیـاو ڤێتنـام، هەمـوو سـتەملێکراوانی دنیـا دەبینـێ، خـۆی نەبێـت»، ئیـدی هەمـان ئـەو پاسـاوەیە، کـە مـرۆڤ لەنـاو ئـاوەزی خۆیـدا ناچـار بـە بەراوردکـردن دەکات، داخـۆ چیرۆکەکانـی ئێمـە، ئەگـەر لەنیشـتمانی خۆمانـدا نەبنـە جێـی بایـەخ، لەکوێـی دنیـا فۆکەسـیان دەخرێتـە سـەر؟ هەمـان ئـەو پرسـیارانەی گەنجەکـەی دیاربەکـر یـان ئەسـتەمبوڵ لـەلای منیـش دوبارەدەکرایـەوە، کـە ئایـا ئێمـە لەکوێـی میدیـای عەرەبـیو عێراقیدایـن؟ لەگـەڵ هەمـوو ئـەو ناخۆشیانەشـدا، بەڵام دواجـار وەک ئەزموونـی کەسـی خانـەی نیشـتمانی دابەشـکردنی ڕۆژنامـەکان خزمەتێکـی زۆری منیـان کـرد، هـەم لەبەرئـەوەی گۆڤـارو ڕۆژنامـە وەرزشـییەکانم پێدەگەیشـتو هەمیـش گۆڤـاری (عەرەبـی) کوەیتـی، کـە ئەوپـەڕی دە نوسـخەیەک دەهاتـە کەرکـوکو بـۆ دەسترۆیشـتووەکانی ئـەو شـارە دەچـوو، جاروبـار بەدەسـتمان دەگەیشـتو دەمانخوێنـدەوە. هـەر ئـەو قۆناغـە هەندێـک ڕۆژنامـەو گۆڤـاری تـری عەرەبیمـان دەسـتدەکەوت، کـە لای کـەم لەوانـەی عێـراق باشـتربوون، لەوانـە گۆڤـاری (تەزامـون) و (کـول ئەلعـەرەب)، تـەواوی ئەوشـتانە پێکـەوە ئێمـەی ئازاتـرو هۆشـیارتر کـرد. ڕاسـتە ئـەو گۆڤارانـە دوورو

نزیـک باسـی سـەدامو رژێمـی بەعسـیان نەدەکـرد، بـەڵام بـۆ ئێمـە گرنـگ بـوو، کـە ببینیـن سـەرۆکو رابـەری هیـچ وڵاتێـک موقـەدەسو پیـرۆز نییـەو ئەوەتـا رەخنـە لەسـەرۆکی فـلانو فیسـار جێگـە دەگیـرێ، ئـەوەش بەدڵنیاییـەوە دەرفەتێکـی باشـە کـە خوێنـەر تێبـگات لـەوەی کـە سیسـتەمی سیاسـی وڵات پیـرۆزو کارەکتەرەکانیشـی خواوەنـد نیـن وەک ئـەوەی میدیـای عیراقـی بەعـس و سـەددام وێنـا دەکـرد.

گۆڤارەکەی من و براکانم شەرەفەدین و رەحمان

ئـەو قۆناغـە مێژووییـە وێـڕای دەردەسـەریو هەسـتی پەراوێزیـی وەک کـورد، سـەرباری سـوربوونم لەسـەر خوێندنـەوەی هەمـە چەشـنەی هەمـوو بـوارەکان، بـەڵام هـەر وورده خەیاڵـی وەرزشـیم مابـۆوە، هـەر چۆنێـک بێـت دەمەویسـت رۆژانـە مومارەسـەی ئـارەزوی نووسـینە وەرزشـیەکانم بکـەمو لـەو جیهانـە دانەبڕێـم. راستیەکەشـی سـاڵانێکی خـۆش بـوون، ئەزموونـی رۆژنامەنووسـیم وردە وردە بـەرەو لەدایکبـوون دەچوو، هەر ئەوکاتە لەماڵەکـەی خۆمانـدا لەگـەڵ (شـەرەفەدینو رەحمـان)ی برام، سـێو چـوار گۆڤـاری دەستنووسـی وەرزشـیم بەنـاوی (کاس) دەرکـرد، گۆڤارەکـەم راسـتەوخۆ دوای تەواوبوونـی جامـی جیهانـی سـاڵی (١٩٨٦)و سـەرەتای سـاڵی (١٩٨٧) بـوو، تەنهـا لەنـاو ماڵەکـەی خۆمانـدا لەگـەڵ براکانـم دەسـتاو دەسـتمان پێدەکـردو تەنانـەت نەمـان دەهێشـت گەڕەکەکـەی خۆشـمان ببینـێ، بەڕاسـتی دۆخـی ئەوکاتـەی کەرکـوکو سـایکۆلۆژیای نەوەکـەی ئێمـەش ئاوابـوو، رەنگـە ئەگـەر بـڵاوم بکردبایـەوە، تانەیـان لێدابـامو گاڵتەیـان پێکردبـام، چونکـە نـە هاوڕێکانـمو نـە کوڕانـی گەڕەکەکەشـم زۆر حـەزو خولیـای ئـەو بوارەیـان نەبـوو، گۆڤـارە دەستنووسـەکەی

مـن هەشـت لاپــەڕەی قەبـارە بچـووک بـوو، کەچـی عێـراق تەنهـا ڕۆژنامەیەکـی چـوار لاپەڕەیـی هەبـوو، پێموابـوو ئـەوە هەنگاوێکـی تۆزێــک لــە پێشــترو تازەتــر بــوو لــە نەشــرەی قوتابخانــەکان، پێشـتریش هەوڵێکـی تـری سـەرەتاییم هەبـوو بەنـاوی (البطولـة ـ پاڵەوانیەتـی)، هــەر ئەوکاتــە بەخــۆمو مقەســتێکەوە خەریکــی بڕیــنو کۆکردنــەوەی زانیــاری بــووم لەســەر ئــەو هەڵبژاردانــەی بەشـداری جامـی جیهانیـان کـردووەو هەموویانـم لـە دەفتەرێکـدا کۆکـردەوەو تائێسـتاش لـە کەرکـوک لەلایـەن براکانمانـەوە ئـەو یادگارییــە پارێــزراوە.

هاوڕێــم ئاریــان، تــۆ دەزانــی ئــەو قۆناغــەی تەمــەن، مـرۆڤ کاتێـک بەرهـەمو بەخششـێکی خـۆی دەبینـێ زۆر دڵشـاد دەبێـت، ئەوەنـدە هەسـتی خۆبالایـی لـەلا دەپشـکوێت کـە پێیوایـە داهێنانێکــی مەزنــی کــردووەو شــایان بەوەیــە ســتایش بکرێــت، دڵنیـام تـۆش هەمـان ئـەو هەسـتەت تاقیکردۆتـەوە، ئیـدی ئـەو هەسـتە لـە نەشـرەی سـەر دیـواری قوتابخانەکانیـش هـەر بـۆت دروسـت دەکات، مـن لەگۆڤارەکـەی ماڵەکـەی خـۆم ئـەو هەسـتەم تاقیکـردەوەو تـا ئەوپـەڕی چێـژم لێدەبینـی، ئێسـتا کـە بیـری لێدەکەمــەوە دەزانـم چەنـد کارێکـی پـڕ چێـژو خـۆش بـووە.

خوگرتن بە ڕۆمانەوە، چەکەرەی خەیاڵی نەتەوەیی

سروشـتی ئـەو تەمەنـەو دەستڕاگەیشـتن بەسـەرچاوەو کتێبیـش لـەو قۆناغـە بەجۆرێـک بـوو، کـە پێویسـت بـوو، هەمـوو کـەس خـۆی لەنـاو ئەدەبیـاتو ڕۆمانـدا بدۆزێتـەوە، مـن ئیـدی بەشـێکی زۆر لەکاتەکانـم بـۆ خوێندنـەوەی ڕۆمـانو کتێبـە ئەدەبییەکانـی تـر تەرخانکـرد، هـەم بەهـۆی ئـەو خـووە باشـەوە، کوردییەکـەم پتـر دەمـەزەرد دەکـردەوەو هەمیـش دەمتوانـی باشـتر لەمێـژووی نەتەوەکـەم تێبگـەم، ئەگەرچـی لـە پێشـتر بازمدایـە سـەر قۆناغـی زانکـۆو دەردەسـەرییەکانم بەدەسـت زانسـتی ئابوورییـەوە ئامـاژە پێـدا، بـەڵام جارێکـی تـر ئـەوە بەیاندەکەمـەوە، کـە یەکـەم سـاڵ (١٩٨٨- ١٩٨٩) بەهـۆی ئـەو ژینگـە نوێیـەوە، بەهـۆی ئـەو جیاوازییـە زۆرەی لەنێـوان خەیاڵـی مـنو واقیعـی زانکـۆ هەبـوو، لـە قۆناغـی یەکـەم دەرنەچـوومو مامـەوە، سـاڵانی دوای ئـەو، بـۆ کوردێـکو کەرکوکییـەکو غەریبەیـەک لەنـاو زانکۆیەکـی پـڕ خوێنـدکاری عـەرەب زانکـۆی موسـڵ، لەسـەردەمێکدا کـە سـتەمکاری دژ بـە کـورد لـە هەڵەبجـەو پاشـان ئەنفـال گەیشـتە لوتکـەی دڵڕەقـی، ئێمـەی کـردە مرۆڤێکـی تـر، وەک ڕۆڵـەی نەتەوەیەکـی

بێکـەس‌و بـێ پەنـا خۆمـان دەهاتـە بەرچـاو، هەرچـی دەهـات، هێـزو باڵادەسـتی خـۆی لەسـەر ئێمـەی کـورد تاقیدەکـردەوەو. ئـەو قۆناغـە دەیـان برینـی لەسـەر دڵـی ئێمـە دروسـتکرد، وایکـردوو تەنهـا بـە جەسـتە لەنـاو حەرەمـی زانکـۆدا بێیـن‌و بچیـن، گۆڕانکارییـەکان لەسـەر ئاسـتی جیهـان بـە ئەندازەیـەک خێرابـوون، سـۆڤیەت تـا دەهـات لـە کەوتـن نزیـک دەبـۆوەو سەرکێشـییەکانی سـەدام تادەهـات گەورەتـر دەبـوون، گرتنـی کوەیـت، ئەوجـی سەرکێشـییە هەرێمییەکـەی بـوو، کـە دواجـار دۆخێکـی نوێـی لەناوچەکـەو جیهانیـش هێنایـە گـۆڕێ، بـۆ مـن هەمـوو روداوەکانـی ناوخـۆ پێچەوانـەی دوخەکـە نێودەڵەتییەکـە بەسـوێ‌و پـڕ ئازاربـوون، بـەڵام راسـتییەکەی بەهـۆی دۆخـە ئابـووری‌و سیاسـییە نوێیەکـەی پـاش گرتنـی کوەیـت‌و شـەڕی کەنـداو، رێگایـان دایـن هەرکەسـەو دەتوانـێ خوێندنـی بگوازێتەوە ئـەو شـارەی کـە لـە پارێزگاکـەی خۆیـەوە نزیکـە، مـن زانکـۆی سـەڵاحەدینم لـە هەولێـر هەڵبـژاردو بەمـەش قۆناغێکـی نـوێ لـە ژیانـم دەسـتی پێکـرد.

بەرلـەوەی بگەڕێمـەوە هەولێـر، لـە دوا دواکانـی مانـەوەم لەموسـڵ، هەندێـک بابـەت‌و پـرس زۆر کاریگـەری بەسـەر نـەوەی ئێمـەوە جێهێشـت، یەکەمیـان بڵاوبوونـەوەی زنجیـرە وتارەکانـی (حیلمـی عەلـی شـەریف) بـوو لەسـەر پرۆیسـتریکای نەتـەوەکان، لـە یەکێتـی سـۆڤێت کـە حەڤـدە بـۆ هـەژدە ئەڵقـەو زنجیـرە بـوو لەرۆژنامـەی هـاوکاری، لەنێـو چەنـد خوێندکارێکـی کـورد دەسـتاو دەسـتی پێدەکـراو بـۆ ئێمـەش شـتێکی نـوێ بـوو،

کــە ئەدەبیاتــی سیاســی بــە زووبانــی کــوردیو بــە ئاشــکرایی بڵاوببێتــەوە، دووەمیــش گفتوگــۆی نێــوان (د. کەمــال مەزهــەر) و (حەمــەی مــەلا کەریــم) بــوو لەســەر (عەزیــز نەســینو نــازم حیکمــەت)، نــازم حیکمەتــی کۆمۆنیســتو چــەپ، عەزیــز نەســینی دیموکراتخــوازی بــۆرژوازی، بڵاوبوونــەوەی ئــەو ئەدەبیــاتو گفتوگۆیانــە، بــۆ ئێمــە پراوەیەکــی دیکــە بــوو کــە بەهۆیــەوە دەمانتوانــی ســەرباری بەرینکردنــی هۆشــیاری سیاســیمان، پــەرە بــە تێگەیشــتن لــە تەکنیکــی نووســینو رۆژنامەنوســیش بدەیــن. هــەر لــەو قۆناغــەدا، ئیــدی کڕیــنو خوێندنــەوەی رۆژنامــەی هاوکاریــش تەنهــا بــۆ ئــەوە نەبــوو، دوو تێکســتو دەقــی ئەدەبــی بخوێنینــەوە، بەڵکــو لەتــەک ئەوەشــدا بەهــۆی کەوتنــی یەکێتــی ســۆڤیەتەوە، دیــوە سیاســییەکەی رۆژنامەکــەش کەڵکــی خوێندنــەوەی پەیداکردبــوو. لەدیــدگای ئەوســای ئێمــەوە، کەوتنی ســۆڤیەت، بەتەنهــا کەوتنــی دەوڵــەتو جەمســەرێکی دنیــاو کەوتنــی جۆرێــک نەبــوو لــە بیروبــاوەڕی سیاســیو ئایدیۆلــۆژی، بەڵکــو بەچەشــنێکی تــر ســەرهەڵدانەوەی کێشــەی نەتەوەکانیــش بــوو، هــەر لەبەرئەوەشــە دەتوانیــن بڵێیــن ســاڵی (١٩٩٠)، نەتــەوەکان بــە جۆرێکــی تــر هاتنــەوە مەیدانــەوە، ئــەوەی ئــەو پرۆســەی ســەرهەڵدانەوەی نەتەوەکانیشــی جیاوازتــر کــرد، بەدڵنیاییــەوە ئەمجــارە کوردیشــی تێدایــە. راستییەکەشــی لەگــەڵ گواســتنەوەمان بــۆ هەولێــرو جێگیربوونــم لەزانکــۆی ســەلاحەدین، هــەرزوو بۆنــی راپەڕیــن، دەرکەوتنــی هەلومەرجێکــی نــوێ بــۆ کــورد هەســتی پێدەکــراو هەموانیــش پێشــبینی گۆڕانــکاری

گەورەیـان دەکـرد، ئـەو سـاتەوەختە بەهـۆی شـەڕی کەنـداوەوە لـە سـاڵی ١٩٩١ خوێنـدن و زانکـۆ داخـرا و هەرکەسـەو گەڕایـەوە بـۆ شـاری خـۆی مـن گەڕامـەوە کەرکـوکو ئیـدی کۆتاییـەک لەرێگـەی راپەڕینـەوە بـۆ بەعـس دانـراو بەشـێکی کوردسـتان کەسـەرەتا کەرکوکیـش تێدابـوو بەتەواوەتـی لەژێـر چەپۆکـی ئـەو رژێمـە ئازادکـرا.

توێژینەوەکەم لەسەر شێوازی
بەرهەمهێنانی ئاسیایی

کۆتایــی هەشــتاکان و دوای ئەنفــال و هەڵەبجــە زەمەنێکــی سـەیر بـوو، گۆڕانـکاری خێـرا روویانـدەدا، هەمووشـی پریشـکی بـەر ناوچەکـەی ئێمـە دەکـەوتو کاریگەریـی قوڵیان بەسـەر هاوکێشـەکاندا جێدەهێشـت، نەوەدەکانـی سـەدەی بیسـت بـوو کوردەکانـی یەکێتـی سـۆڤیەت دەسـتیان بەچالاکـیو بزوتنـەوەی سیاسـیی کـرد بـۆ ئـەوەی کۆمـاری سـوور بژێننـەوە، د. قاسـملۆ شـەهیدکرا، عێـراق کوەیتــی گــرتو پاشــتریش جەنگــی کەنــداوی دۆڕانــد، ئیمــام خومەینــی وەفاتــی کــرد، ناوەنــاوەش دەمانبیســت کــە بزوتنــەوەی چەکـداری کـوردی بەسـەرکردایەتی حزبێـک بەنـاوی پەکەکـە لـە تورکیـا دەسـتی بەجموجۆڵـی گـەورە کـردووە، هەمـوو ئەوانـە خەیـاڵو بیرکردنـەوەی ئێمـەی داگیرکردبـوو. چەنـد مانگێکـی کـەم بـەر لەراپەڕیـن، لەکەرکوکو لەگـەڵ هاوڕێیانـی گەڕەکـم (موعتەسـەم نەجمەدیـن)و برادەرانـی تـر، ئێـواران بـەدەم گفتوگـۆی ئەدەبیاتـی سیاسـیو بـوارو پسـپۆڕی خۆمـان، کـە ئابورییـە، لـە شـەقامەکانی شـۆڕیجە رێمـان دەکـرد، ئەوکاتـە مـن لەپـاڵ عەرەبـی دەسـتم بەنووسـینی کوردیـش کـرد. دەوامـی زانکـۆ نەبـوو هـەر خوێندنـەوەو نووسـین هەبـوو، چونکـە زانکـۆ راگیـرا بـوو توێژینەوەیەکـم لەسـەر

شـێوازی بەرهەمهێنانـی ئاسـیایی نوسـیبوو، شـێوازی بەرهەمهێنانـی ئاسـیایی ئـەو فـۆرمو تایپەیـە لەبەرهەمهێنانـی ئابوورییانـە کـە هەڵگـری خەسـڵەتی رۆژهەڵاتیانەیـە، ئـەو چەشـنە لەگــــەشەکردنی کۆمەڵگاکانـی رۆژهەڵاتـی ناوەڕاسـت کـە تەنانـەت (کارل مارکـس)و (ئەنگلس)یـش، پێیانوابـووە جیـاوازە لـەو فـۆرمو تایپـەی رۆژئـاواو ئەوروپـا. ئـەم تایبەتمەندییـە جیـاوازە لـەو فۆرمـەی نەتەوەیەکـی بندەسـتی وەک کـورد بیـری لێدەکاتـەوە، چونکـە هێشـتا بـە خەونـی دەوڵەتـی نەتەوەیـی نەگەیشـتوین، ئەمـەش لـەڕووی فیکـری و ئەدەبیاتـی چەپـەوە بەجۆرێـک شـەرعیەتمان پێـدەدات کـە خەباتـی سیاسـی نەتەوەیـی خۆمـان لەژێـر کاریگـەری ئـەو هەلومەرجـە دابڕێژیـن، ئـەوەی لـە سـەرچاوە کوردییەکانـەوە فێـری ببـووم، تێکەڵ بـەو رۆشـنبیرییە عەرەبیـەی خۆمـم کـردو بـە کـوردی توێژینەوەکـەم نووسـی، سـەرچاوەم بەکاردەهێنـاو لەرێگەیـەوە تەکنیکـی نووسـینی خۆمـم بەهێزکـرد، هـەر ئەوکاتانـەش چیـرۆکو شـعرو پەخشـانم لـە دەفتـەری رۆژمێرمـدا دەنووسـی. لەبیرمـە شـتێکم نوسـی لەسـەر شـەهیدکردنی قاسـملۆ، شـیعرەکەی شـێرکۆ بێکەسـم بەکارهێنـا، کـە دەڵـێ «جارێکـی دیکـەش سـمکۆ ناچێتـەوە سـەرخوانی مـردن»، وتـم نەخێـر ئەوەتـا قاسـملۆ شـەهید بـوو بەنـاوی دانووسـتانەوە، هەرئەوکاتیـش بـوو، کـە ووردە ووردە کتێبەکانـی د. قاسـملۆ دەهاتن، لـە کتێبی (کوردسـتان و کورد)ەکـەی و ئـەوەی تریش لەسـەر مێژووی حزبـی دیموکـرات، کـە (د.عیزەدیـن مسـتەفا رەسـوڵ) پێشـەکی بـۆ نوسـیبوو.

مـرۆڤ هەندێـک جـارو لـەو تەمەنـەدا تـا لەسـەر دنیایەکـی

نوسـین سـاغ دەبێتـەوە، زۆری دەوێـت، ناچـار بەتاقیکردنـەوەی چانسی خـۆی دەبێت لـەزۆر بـوارداو سـەرەنجامیش رەنگـە هیچیـان هەڵنەبژێرێـت، مـن بـە رۆژنامـەی وەرزشـی دەسـتم پێکـرد، کەچـی لەناوەڕاسـتی رێـگادا وەک توێـژەر خـۆم بەیانکـرد، توێژینەوەکەشـم پێشـکەش بـە رۆحـی (د. قاسـملۆ) کردبـوو، ئـەوەش بەهـۆی ئـەوەی کـە قاسـملۆ لەکتێبـی (کوردسـتان و کـورد)دا لەسـەر قۆناغـی دەرەبەگایەتـی رۆژهەڵاتیـی قسـەیکردبوو. دوای راپەڕیـن بـەزۆر سـەرچاوەی تـری بەپێـز گەیشـتم دەربـارەی بەرهەمهێنانـی ئاسـیایی، سـوودم لەکتێبەکانـی (مەسـعود محەمـەد) وەرگـرتو هەروەهـا دواتـر زانیـم کـە کاک (فەریـد ئەسەسـەرد) لـە سـاڵی (١٩٨٤) کتێبێکـی بەنـاوی (شـێوەی بەرهەمهێنانـی ئاسـیایی) نووسـیووە. هەرچەنـد گۆڤارەکانـی کۆمەڵەمـان دەسـت دەکـەوت، بـەڵام ئـەو نووسـینەی کاک فەریـدم دواتـر بینـی

دوای راپەڕینو کـۆڕەو و دەسـتپێکردنەوەی خوێنـدن لەزانکۆی سـەلاحەدین، دۆخێکـی نوێـی سیاسـی، روناکبیریـیو رۆژنامەوانـی لەهەولێـر بـۆ نـەوەی مـن پەیدابـوو، سـاڵی (١٩٩٢) لەنـاو زانکـۆو لەرێگـەی (کۆمەڵـەی خوێندکارانـی کوردسـتان)ەوە چالاکـی هەمـە چەشـنەمان ئەنجامـدەداو سـیمیناری جۆراوجۆرمان سـازدەکرد، بیرمە بـۆ یەکەمجـار ئـەو توێژینـەوەی خـۆم (بەرهەمهێنانـی ئاسـیایی) لەکۆڕێکـدا پێشکەشـکرد. ئـەوەی لـە توێژینەوەکـەدا بەسـوود بـوو بـۆم، یەکەمیـان مێـژوو، دووەم سیاسـەت، سـێهەم ئابـووریو چـوارەم تەکنیکـی نوسـین بـوو، دواجاریـش هێنـدە تێیـدا رۆچـووم، کردمـە توێژینـەوەی دەرچوونـم لـە زانکـۆی سـەلاحەدین لـە سـاڵی (١٩٩٣)

دا.

ئـــەوەی بیـــرم دەکەوێتـــەوە، لەنـــاو زانکـــۆی ســـەلاحەدین ســـەرەتا مقۆمقـــۆی زۆر هەبـــوو، لەســـەر ئـــەوەی لەوانەیـــە رژێمـــی عێـــراق دان بـــە بڕوانامەکانـــی ئێمـــەدا نەنـــێ، ئـــەوە هۆکاربـــوو کـــە بەشـــێکی زۆر لـــە خوێندکارانـــی کەرکـــوک خۆیـــان دەگواســـتەوە بـــۆ زانکۆکانـــی تـــری عێـــراق، بـــەلام بەنـــدە ســـوور بـــووم لەســـەر مانـــەوەو درێـــژەدان بەخوێنـــدن، هـــەم لەبەرئـــەوەی جارێکـــی تـــر نەمدەویســـت بچمـــەوە ژێردەســـەلاتی بەعـــسو هەمیـــش پێموابـــوو رۆژێـــک دێـــت بـــە ناچارییـــەوە مـــل بـــۆ ئـــەو شـــەهادەیە دەدەن، بەڵگـــەم بـــەوە دێنایـــەوە، کـــە دوای رێککەوتنامـــەی ئـــازار (١٩٧٠) دۆخێکـــی لـــەو چەشـــنە هەبـــووەو دواتـــر حکومـــەت ملـــی بـــۆ ئـــەو عافواتـــە داوە. بـــەو پاســـاوە نەتەوەیـــیو ئەخلاقیـــەی خۆمـــەوە لەهەولێـــر مامـــەوەو لەســـایەی ئـــەو دۆخـــە نوێیـــەوە دەســـتم بـــە چالاکـــی هەمـــە چەشـــنە کـــرد، راســـتە لـــەرووی ئابـــووریو ژیانـــەوە دۆخـــم لەوپـــەڕی خراپـــیو ناجۆریـــدا بـــوو، جاروبـــار دایکـــم بـــە دزییـــەوە دەهاتـــە هەولێـــرو پـــارەی بـــۆ دەهێنـــام، ئەوەشـــم بیرناچێتـــەوە، کـــە هـــاوڕێو هەڤاڵـــە هەولێرییەکانـــم ئـــەو رۆژگارە هەمیشـــە گەورەیـــی و لوتفـــی برایانەیـــان دەنواندو هەر شـــەوەو میوانـــیماڵـــی برادەرێـــک دەبـــووم، لەوانە مامۆســـتا (ئیبراهیـــم عومەر) کـــە ئێســـتا جێگـــری لێپرســـراوی مەڵبەنـــدی پێشـــمەرگەیە، هەروەهـــا (حاکـــم ســـەمەدو کاک تەڵعـــەتو کاک بورهـــان (بابـــی هەرمـــان) و کاک قـــادر نـــادر و کاک کاوە نـــادر و کاک عەبـــاس بریـــان)، هەمیشـــە لوتفیـــان نوانـــدووەو ئـــەوان دەســـتیان بەباڵـــی منـــەوە گرتـــووە لـــەو دۆخـــە ئابوورییـــە شـــپرزەو ناجـــۆرەی ئـــەوکات.

ئەزموونەکەم لە راگەیاندنی کۆمەڵەی خوێندکاران

ئەزموونــی ژیانــم دوای دەرچوونــم لەزانکــۆ لــە هەولێــرو کۆمەڵــەی خوێنــدکاران بۆمــن، ئەزموونێکــی نوێــی کاری رۆژنامەوانــی بــوو، لەگۆڤــاری کۆمەڵــەی خوێنــدکاران (کازیــوە) وە دەســتم پێکــرد، ســەرەتا بــە بڵاوکردنــەوەی وەرگێــڕان شــانم دایــە بــەر ئەرکێکــی تــازەو نــوێ لەبــواری رۆژنامەوانــی فەســڵی یەکەمــی، کتێبەکــەی (فوئــاد مورســی) بەنــاوی (ســەرمایەداری خــۆی نوێدەکاتــەوە)، کــە ســاڵی (١٩٩٠) لەزانکــۆی موســڵ گفتوگۆمـان زۆر لەسـەر دەکـرد، وەرمگێـڕاو لەگۆڤـاری خوێندکاران بڵاومکـردەوە، ئەوانـەی لـەو قۆناغـەدا لەکازیـوە کاریـان دەکـردو شــتیان بڵاودەکــردەوە، (باوەنــور)و (خــدر ئیبراهیــم خــدر)و (شــیلان دەرگەڵــەی)و زۆر هەڤاڵــی تــر بــوون، (لەتیفــی شــێخ عومــەر) ســکرتێری کۆمەڵــەی خوێندکارانــی کوردســتان بــوو، شــتیان بــۆ کازیــووە دەنووســی، مــن بیرمــە لــەو گۆڤــارە چــوار بەرهەمـم بڵاوکرایـەوە، یەکەمیـان وتارێـک بوو لەسـەر (بزوتنەوەی خوێندکارانــی ١٩٦٨) کــە لەگۆڤــاری (ئەلمەنــار) بڵاوکرابــۆوەو منیـش کوردانـدمو بڵاومکـردەوە. دووەمیـش پێشـەکی کتێبەکـەی (فوئـاد مورسـی)و وەرگێڕانێکیـش لەسـەر لیبراڵیـزم، ئـەو شـتانە

بــوو کــه بڵاوکرایــەوه.

ئەودەمــە چەنــد خــۆشو بەچێژیــش بــوو، بــەڵام دەردەسەریشــی زۆربــوو، جاروبــار توشــی سەرئێشــەیان دەکــردم، چونکــە لەبەشــی ناوخۆیــی دەژیــام، زوو زوو راپــۆرت و ئیخبــاری دەکــرام، کــە کتێبێکــی (ئۆجەلان)یــان بەمــن دیتبــا دەیانــووت بۆتــە پەکەکــە، خــۆ ئەگــەر ئەدەبیاتێکــی (مەنســور حیکمــەت) یشــیان پــێ دیتبــام، دەیانــووت بۆتــە کۆمەنیســت، جاروباریــش کتێبێکــی (مــام جــەلال) دڵنەوایــی دەکــردن کــە نەخێــر یەکێتیــە، پێدەچــوو حســابو ئەژمــاری راپۆرتنووســەکان لەســەر کتێبخانــەی ژوورەکــەم بووبێــت، بەهــۆی ئــەو راپۆرتانــەوه چەنــد جارێــک لای کاک (لەتیفــی شــێخ عومــەر) خراپیــان لەســەرم وتبــوو، بــەڵام کاک (کاوان بــرادەری هاوبەشــمان)، هەمیشــە بــە دڵســۆزییو برایەتییــەوه دەیەویســت ئــەو نێوانــە خراپــە چــاک بکاتو گومــانو دەردەڵــەکان بڕەوێنێتــەوه، دواتــر لەگــەڵ شــێخ لەتیــف بوویــن بــە دۆســت و هــاوڕێ، بەخۆشــییەوه هەمــوو ئــەو روداوو دەردەڵانــەم بــۆ گێڕایــەوه.

قۆناغــی دوای گۆڤــاری کازیــووه بــۆ مــن ســەرەتایەکی نــوێ بــوو، بــۆم دەرکــەوت، دەتوانــم بــە کــوردی بنووســم، هەروەهــا بوومــە ناوێکــی دیــاری کۆمەڵــەی خوێندکارانی کوردســتان، چونکە چوســتو چــالاک بــووم، کــۆڕم دەکــردو کۆبوونــەوەم بەڕێــوه دەبــرد، ئەوکاتــە کاک (ئیبراهیــم عومــەر) ئەندامــی ســکرتاریەتی کۆمەڵــەی خوێنــدکاران و لێپرســراوی خوێندکارانــی زانکــۆ بــوو، مــن لێپرســراوی لیژنــەی کۆلێژەکــەی خۆمــان بــوومو کاک

(سـەروەر حەمەمیـن) تێکۆشـەری دێریـن، لێپرسـراوی کۆمیتـەی زانکـۆ بـوو، یەکێـک بـوو لـە زیندانیـە سیاسـییەکان، بەهـۆی دابڕانـی لەخوێنـدن گەڕابـۆوە بـۆ کۆلیژەکـەی خـۆی، بۆیـە کـە مـن کۆبونـەوەم دەکـرد لەگـەڵ کۆمەڵـەی خوێنـدکاران، ئەوکاتـە شـێوازی حزبایەتـی وابـوو هەمـوو ئەندامێکـی ڕێکخسـتنەکان دەبـوو ئەنـدام بێـت لـە کۆمەڵـەی خوێنـدکاران، بـەڵام هەمـوو ئەندامێکـی کۆمەڵـەی خوێنـدکاران مـەرج نەبـوو ئەنـدام بێـت لـە ڕێکخسـتنەکان، کاتێـک کـە من کۆبوونـەوەم دەکـرد قەرەباڵغیەکی زۆر هەبـوو، بەپێچەوانـەی کۆبوونـەوەی ڕێکخسـتن، هەربۆیـە وایلێهـات دەیـان وت بـا کۆبوونـەوەی نوخبـەی هاوبـەش بکەیـن بـۆ ئـەوەی قەرەباڵغـی هەبێـت و لـەو ڕێگەیەشـەوە زیاتـر لەگـەڵ ڕێکخسـتنەکان تێکەڵبـووم.

سـاڵی (١٩٩٣) کاک (حەمیـد بەدرخـان) لەکۆلیژەکەمـان خوێندکاربـوو و لەهەمـان کاتـدا لەچاپخانـەی زانکـۆ فەرمانبـەر بـوو ڕۆژنامەیەکـی بەنـاوی ئابـووری دەرئەکـرد، کۆمەڵێـک خاڵـی هاوبـەش لەگـەڵ حەمیـد ئەبوبەکـر کۆیدەکردینـەوە، لەوانـە، هەمـوو برادەرەکانـی بەغـدای حەمیـد بـرادەری مـن بـوون، هەمـوو ئـەو کەسـانەی کـە مـن حـەزم دەکـرد بیـان بینـم لـە (حەمـەی مەلاکەریـم)و (دکتـۆر کەمـال مەزهـەر) ئـەو دەیناسـین، بۆیـە بـەو ئەزموونـەی هەیەتـی لـە چاپخانـە توانـی ڕۆژنامەیـەک بەنـاوی ئابوورییـەوە دەربـکات، کاتێـک توێژینەوەکـەم کـە لەسـەر وەبەرهێنانـی ئاسـیایی بـوو، ناردم بـۆ ڕۆژنامـەی (ئـاڵای ئـازادی) کـە ئەوکاتـە سەرنووسـەرەکەی (غـازی حەسـەن) بـوو،

بـەڵام چەنـد هەفتەیـەک بەسـەریدا تێپـەڕیو بڵاونەکرایـەوە، بۆیـە کاک حەمیـد بەردخـان دەستپێشـخەری کـرد کـە لەرۆژنامـە ئابورییەکـەی خـۆی بـۆم بـڵاو بکاتـەوە، نازانـم و لەبیـرم نییـە بەڕاسـتی ئەویـش بڵاویکـردەوە یـان نـا؟!

یادکردنەوەی شەهید ئارام و عومەر دەبابە

هـەر لـەو سـەردەمە سـەرەتاییەی کۆمەڵـەی خوێنـدکاران، جگـە لـە گۆڤـاری کازیـوە، رادیـۆی مەڵبەنـدو تەلەفزیۆنـی هەولێریـش هەبـوون، کـە جـارو بـار شـتەکانی منـی تێـدا پەخشـدەکراو بڵاودەکرایـەوە، هـەر لـەو سـاڵەدا جارێـک لەگـەڵ کۆمەڵێـک هـاورێو هەڤاڵـی یەکێتـی دەمانەویسـت یـادی شـەهید ئـارام بکەینـەوە، هاوکاتیـش یەکەمیـن سـاڵیادی کۆچـی عومـەر دەبابـە بـوو، چەنـد هەڤاڵێـک داوایـان لێکـردم لـە سـاڵرۆژی یـادی عومـەر دەبابـە هـاوکاری ڕاگەیاندنـی مەڵبەنـدی هەولێـر بکەیـن، ئێمـەش ئـەو هاوبەشـیەمان کـردە مـەرج، بۆئـەوەی لەهـەردوو یـاددا هاوبەشـی یەکتـر بیـن تێگەیشـتین ئـەو شـۆڕشو بزوتنـەوەی یەکێتـی کـە ئێمـە پێـی سەرسـامین پەیوەسـتییەکی مێژوویـی گرنگـی لەنێـوان باڵـی بزوتنـەوەی سۆسیالیسـتو کۆمەڵـەی رەنجـدەران بەچەشـنێک دروسـتکردووە، کـە هـەم سـەرکردەی وەک عومـەر دەبابـەی هەبـووەو هەمیـش سـەرکردەی وەکـو ئـارام، هـەر ئـەو نەریتـەش بـووە رێو رێبازێکـی بیرکردنـەوەمو هەمـوو سـاڵێک لـە رۆژنامـەی کوردسـتانی نـوێ هـەردوو یادمـان کردۆتـەوە، لـەو دەستپێشـخەرییەی هەڤاڵانـی هەولێـر، بیرمـە ئـەو بـڕە پارەیـەی

بۆ یادی یەک ساڵەی عومەر دەبابە تەرخانکرابوو، بەشێکیمان گلدایەوەو بۆ یادی شەهید ئارام تەرخانمان کرد، لەیادەکەی کاک عومەر دەبابە کە لەهەولێر بەڕێوەچوو، مام جەلال بەشداری مەراسیمەکەی کردو وتارێکیشی خوێندەوە، بەشێوازێکی زۆر خۆش باسی عومەر دەبابەی دەکرد، بەو وتارەی هەم عومەر دەبابەی لای ئێمە خۆشەویست کردو هەم خۆشی زیاتر لە جاران چووە دڵمانەوە، بۆ رۆژی دواتر یادی شەهید ئارام بوو، دکتۆر (فوئاد مەعسوم) هات، ئەوکات سەرۆکی حکومەت بوو، ئێمە لەخەیاڵماندا چەندین پرسیار دروست ببوو، ئایا بۆچی مام جەلال نایەتە یادەکەی شەهید ئارام؟ تومەس مام جەلال بۆیە چووە سلێمانی تا بەشداری یادەکەی ئارام لە سلێمانی دەکات، منو کاک شکور سلێمان وەک ئامادەکاری یادەکە بۆنەو یادەوەرییەکەمان بەڕێوەبرد، دەبوایە چەند هاوڕێیەکی ئارامممان ببینیایە، یەکێک لەوانە (مام رۆستەم) کە ئەوکات پەرلەمانتار بوو لە هەولێر، لەگەڵ شکور سلێمان کە چوینە لای وتی «من زۆرم پێخۆشەو دێم قسە دەکەم، هەتا لەکاتی قسەکردندا وەسفی شەهید ئارامی دەکرد، کە بونیادی جەستەیی لاوازە، لەوکاتەدا دەستی بۆ من درێژکردو وتی «وەک ئەم کاکەیە وابوو»، ئەوکات من هەم لاوازو هەم چاویلکە لەچاو بووم، بەوە کۆڵێک گەشامەوە و وەسفەکەیم پێ خۆشبوو، سێو چوار نامیلکەمان لابوو لەسەر شەهید ئارام، یەکێک لەوانە کتێبیک بوو، چەپکێک لە وتارەکانی شەهید ئارام کە لە رۆژنامەی هاوکاری بڵاوببۆوە، لەسەر

سیاسـەتی نێودەوڵەتـی نوسـیبووی، خەباتـی گـەلان و ڤێتنـامو یەکگرتنـەوەی هـەردوو کۆریا و زۆر وتـاری تـر. خوێندنـەوەی ئـەم کتێبـە دیسـانەوە خولیـا رۆژنامەنوسـیەکەی تێکـەڵ بـە خولیـا سیاسـیو مێژووییەکـە کـردەوە، هەمـوو نووسـینەکانی شـەهید ئارامـم خوێنـدەوە بـۆ ئـەوەی لەمەراسـیمەکە بـاش تێبگەیـن، سـەردەمی دەستپێشـخەرییەکەی مـام جـەلال بـوو بۆ یەکگرتنـەوەو یەکخسـتنەوەی چەپـەکان، بۆیـە وەک جۆرێـک لـە تێکەڵکـردنو ئاوێتەکردنـی دنیابینـی ئـارامو دەستپێشـخەرییەکەی مـام جـەلال وتارێکـم نووسـیو دەمهەویسـت بـۆ کوردسـتانی نوێـی بنێـرم، هـاوڕێ و خوشـکم (شـیلان دەرگەڵەیـی)، چونکـە خزمایەتـیو ناسـیاوەتیان لەگـەڵ کاک (ئـازاد جوندیانـی) هەبـوو، لەگەڵـم هـات و بردمانـە کوردسـتانی نـوێ، کـە پێشـتریش وتارێکـی تـرم لەسـەر ئابـووری بـۆ ناردبـوون، ئەوکاتـە کاک (بـەرزان فـەرەج) سەرپەرشـتیاری لاپـەڕەی بیـروڕا بـوو، وتارەکـەی لـێ وەرگرتیـنو بەڵێنـی پێـدام بـۆم بڵاوبکاتـەوە، بەیانییەکـەی بەنـاوی (سـاڵح عەبدوڵـڵا محەمـەد)ەوە بڵاوکرایـەوە. ئەگەرچـی ماوەیـەک بـوو نازنـاوی (سـتران)م بۆ وتـارە ئابووریو فیکرییەکانـم هەڵبژاردبوو، بـەڵام ئەوەیـان هـەر بەنـاوە راسـتیەکەی خـۆم بڵاوبـۆوە. راسـتیت دەوێـت لەبڵاوکردنـەوەی ئـەو وتـارە سیاسـیەم چەنـد شـتێک بـۆ مـن روونبـۆوە، بـۆم دەرکـەوت کـە هەمیشـە چانسـی بڵاوکردنـەوەی وتـاری سیاسـی و راڤـەی روداوەکانـی رۆژ لەبەرهەمـی دیکـەی ئەدەبـیو بوارەکانـی تـر زیاتـرە، ئـەوە بـۆ مـن پۆلێنبەنـدی لەچەشـنی وتـارو بەرهـەم بـوو، کـە بەرهەمـی گـەرمو سـارد هەیـە.

سـارد ئـەو بەرهەمانەیـە کـە دەشـێت بڵاوکردنەوەیـان دوابخرێـتو گەرمیـش ئــەو تایــپو جۆرانەیــە کــە پێویســتە هەرچــی زووە بڵاوبکرێنــەوە تــا بۆنەکــە تێنەپەڕێــت. ئــەو نووســینەی شــەهید ئـارام، چونکـە، پەیوەنـدی بـەرۆژو یـادەوەری ئـەو زاتـەوە هەبـوو، زۆر زووتــر لــەو وتــارە بڵاوکرایــەوە کــە پەیوەنــدی بەمێــژووەوە هەبـوو. کاتێـک نـاوی خـۆمو وتارەکـەم لەسـەر روپـەڕی رۆژنامـە بینــی، بۆمــن هــەم هاندانێکــی بــاشو هەمیــش چێژێکــی گــەورەی تێدابـوو.

ئــەو وتــارە دەرهــەق بــە شــەهید ئــارام، بــە پێچەوانــەی نەریتــی یادکردنــەوەی ســاڵانە، کارکــردن بــوو لەســەر ئــەو چەمــک گەلانــەی بــاوەڕی پێــی هەبــووە، کاتێــک ئــەو زاتــە بــاس لــە یەکگرتنــەوەی هــەردوو کۆریــا دەکات، لەسـۆنگەی ئەزموونــی سۆسیالیســتیەوە بــاس نــاکات، بەڵکــو لــە روانگــەی ئارەزوویەکــی ناسیۆنالیســتی ئــەو دابەشــبوونە شــیدەکاتەوە، فۆکەســی نووسـینەکەی ئـەو، لەسـەر هـەردوو گـەلو نەتـەوە هاوبەشـەکەی کۆریایـە، لـەو گۆشـەنیگایەوە تێڕوانیـنو دنیابینـی ئارامـم بـە دۆزی کـوردەوە بەسـتۆتەوە کـە ئـارام کوردسـتانییە، چونکـە ئـەوەی ئـەو زاتــە دەیخوازێــت یەکخســتنەوەی نەتەوەیــە، بیرمــە لەوتارەکەمــدا باســی (جــۆرج حەبــەش)ی فەلەســتیینم کــردووەو رەخنــەم لێگرتــووە کــە فەلەســتین بــەم دواییــە بوونەتــە دۆســتی ســەددام و لایەنگــری کوردیــان جێهێشــتووە، بــەڵام ئەوکاتــە کوردســتانی نــوێ ئــەو بەشــەی وتارەکەیــان سانســۆرکردبوو، قرتاندبوویــان، ئەوکاتــە بەڕاســتی جۆرێــک لــە هاوســۆزی گــەورە هەبــوو لەگــەڵ

فەلەستینییەکانو هەروەها لەگەڵ (جۆرج حەبەش)یش. رەنگە ئەو هاوسۆزییەی کوردو یەکێتی لەگەڵ ئەودا پەیوەندی بەوەوە هەیە کە دەڵێن کاتی خۆی هەوڵیداوە شەهید (خاڵە شیهاب)و هاوڕێکانی لەزیندان ئازاد بکاتو داوای لە سەدام حوسێن کردووە بیانبەخشێ، هەروەها پەیوەندییەکی بەتینی لەگەڵ مام جەلالیش هەبووە، رەنگە لەبەرئەو هۆکارە بووبێت ئەو بەشەی وتارەکەی من قرتابێت، بەڵام دوای چەندین ساڵ مەبەستی قسەکانی منی پشتڕاستکردەوە، ئەوکاتەی پێش مردنی لە چاوپێکەوتنێکدا لە کتێبی (شۆڕشگێڕەکان نامرن)، رەخنەی نابەجێ لەمام جەلال دەگرێو بە توانجەوە ئەوە دوپاتدەکاتەوە، کە ئێستا مام جەلال بەدۆستی خۆی نازانێو بە دۆستی ئەمەریکییەکانی لەقەڵەمدەدات.

هەرچۆنێک بێت وتارەکەم لەسەر ئارام بڵاوکرایەوەو کۆدەنگییەکی زۆری لەناو هەمووان دروستکرد، یەکێتییەکانی سلێمانی بەوتارەکەو بە کوردستانیکردنەوەی ئارام دڵخۆش بوون، چەپەکان بەوتارەکە خۆشحاڵبوون، چونکە پێیانوابوو کە دەبێت ئەو سیمبولە چەپانە لەناو دامەزراوە میدیاییەکان بایەخیان پێبدرێت، هەروەها هەڤاڵانی (ئالای شۆڕش) یش، کە ئەوکاتە لەگەڵ (حزبی زەحمەتکێشانی کوردستان) یەکیانگرتبۆوە، پێیان باشبوو، چونکە خاوەنداریەتیکردنی ئارام لەو قۆناغەدا بۆ هەموو هێزە چەپەکان گرنگ بوو. راستیەکەشی ئەو نەزعەیەی هەموو چەپو کوردستانییەکان ماوەیەک بوو لە سەر کوردستانیبوونی ئارام کەوتبوونە گفتوگۆوە، لەخۆڕا

مـن چوومـه نـاوی‌و له‌ڕێگـه‌ی به‌راوردکردنـی بـه دۆخـی هـه‌ردوو کۆریاکـه‌وه، سـه‌لماندم، ئـارام هـی ئێمه‌یـه نه‌ک هـی عیراقچییه‌کان، بـه‌ڵام له‌گـه‌ڵ ئه‌وه‌شـدا براده‌رانـی تـری چـه‌پ پێیـان خۆشـبوو لـه ڕۆژنامـه‌ی یه‌کێتیـی نیشـتمانیی کوردسـتان بـه‌و قه‌بـاره گه‌وره‌یـه له‌ســه‌ر ئـارام بنوسـرێت، ئـه‌وان وابیریـان ده‌کـرده‌وه کـه مـن چوومه‌تـه کوردسـتانی نـوێ‌و ئیتـر له‌مـه‌ودوا نوێنه‌رایه‌تـی جه‌ناحـی چـه‌پ ده‌کـه‌م لـه ڕۆژنامـه‌ی کوردسـتانی نـوێ. ڕاسـته تائه‌وکاتـه مـن جگـه لـه یه‌کێتیبـوون، هیـچ په‌یوه‌ندییه‌کـی میدیاییـم بـه‌و ڕۆژنامـه‌وه نه‌بـوو، بـه‌ڵام ده‌رگام بـۆ کرایـه‌وه‌و پـاش دوو هه‌فتـه ئیتـر وتاره‌کـه‌ی تـرم کـه له‌سـه‌ر مێـژوو بـوو ئه‌ویـش بڵاوکرایـه‌وه.

هـه‌ر له‌وکاتـه‌دا (مامۆسـتا گـۆران) وه‌ک شـیوعیه‌کی کوردسـتانیی ڕۆژنامه‌یه‌کـی به‌نـاوی (نیشـتمان) ده‌رده‌کـرد، ئـه‌وه قۆناغـی سـه‌ره‌تا بـوو بـۆ ئـه‌وه‌ی ئـه‌و هه‌ڤاڵـه چه‌پانـه بگه‌ڕێنـه‌وه نـاو یه‌کێتـی، ئـه‌وان پێشـتر شـیوعییه کوردسـتانییه‌کان بـوون. بیرمـه توێژینه‌وه‌یه‌کـم هه‌بـوو له‌ســه‌ر کـۆی هێـزه چه‌په‌کانـی کوردســتان، لــه هــه‌ر چـوار به‌شـی کوردســتان ناوێکـی زبـر و قورسـم لـێ نابـوو (ئه‌سـپه‌که‌ی تـه‌رواده له‌نـاو بزوتنـه‌وه‌ی ڕزگاریخـوازی گه‌لـی کوردسـتان) ئـه‌و توێژینـه‌وه‌و ژماره‌یـه‌ک وتـارم بـۆ ڕۆژنامه‌کـه نـاردو وورده وورده بڵاویانده‌کـرده‌وه، نـاوی (سـتران)م بـۆ بڵاوکردنـه‌وه‌ی ئـه‌و وتارانـه به‌کارهێنـا، توێژینه‌وه‌کـه‌م له‌سـه‌ر چه‌پـه کورده‌کانـی سـوریاو تورکیـاو ئێـران‌و عیـراق و حزبه‌کانیـان بـوو، ئاخـۆ دیـدگاو دنیابینیـان له‌سـه‌ر دۆزی کـورد لـه هـه‌ر پارچه‌یه‌کـی خۆیـان چۆنـه، بـۆ ئاماده‌کردنـی ئـه‌م تۆێژینه‌وه‌یـه

ناچاربـووم زۆر کتێب بخوێنمـەوە، لەوانـە بیرەوەرییەکانـی (ساڵح حەیـدەری)، لەژێـر کاریگـەری ئـەو پرسـە یەکـەم ئەڵقـەی وتارەکەم لەسـەر هەڵوێسـتی (حزبـی شـیوعی عێـراق)ی بـوو لەسـەر پرسـی کـورد، ئەوەنـدە لەوتارەکەمـدا رۆچوبوومـە نـاو مێـژووەوە، هێنـدە زانیـاری ووردم ئامـاژە پێدابـوو، کۆمەڵەکانـی سـلێمانی و ئـاڵای شۆڕشـەکانی هەولێـر پرسـیاریان دەکـرد، ئـەم کابـرا قسـە زلـە کێیـە؟ هەمـان پرسـیار لـەلای شـیوعیەکانیش دروسـتببوو کە داخۆ ئـەو پیـاوە کێیـە بـەو حورمەتـەوە باسـی (هـاوڕێ فەهـد) دەکاتو شـەنوکەوی هەڵوێسـتی شـیوعییەکان دەکات، بـەڵام بـە تونـدی رەخنەشـیان لێدەگرێـت؟. لەنـاو خۆیـان گومانیـان دروسـتکردبوو، کـە رەنگـە ئـەو وتـارە شـیوعییەکی قەدیمـەی خۆیـان نوسـیبیەتیو زۆرجارانیـش ئـەو گلەیەیـان روبـەڕووی مامۆسـتا گـۆران کردبـۆوە، هیچیـان نەیاندەزانـی گەنجێکـی تـازە بابەتـی کەرکوکـی رەقەڵـەو لاوازو ئـەو قسـە قەبانـە دەکـەم. کات هـاتو چـوو، مـن کـە چوومـە کوردسـتانی نـوێ و دامـەزرام جارێـک بـۆ دیـداری مامۆسـتا هـاوڕێ (مـەلا حەسـەن) چوومـە خزمەتـی، کچەکـەی ئامانـج خـان لەکۆلێـژ هاوپۆلمـان بـوو، کـە خـۆم بەمـەلا حەسـەن ناسـاند، وتـی «چما سـتران تـۆی، لەوتارەکانتـدا وامزانـی شـیوعیەکی بەتەمـەنو قەدیمـە نوسـیویەتی».

هێشـتا مـن هـەر لەزانکـۆ بـووم‌و تـا دەهـات هاوکاریـم لەگـەڵ کوردسـتانی نـوێ باشـتر دەبـوو، لەکۆلێـژ (دکتـۆر فـازڵ قەفتـان) مامۆسـتام بـوو، جاروبـار کتێبـی ئابووریـم لێوەردەگـرتو خۆشـی چەنـد کتێبێکـی کـوردی هەبـوو، هەمـوو ئەوانـم خوێنـدەوە، هـەر

ئـەو ماوەیـەش چەنـد وتارێکـی ئابووریـم بـۆ کوردسـتانی نـوێ نووسـی. لەپـای نووسینەکەشـم کـە لەرۆژنامـەدا بڵاوبـۆوە بـۆ یەکەمجـار پاداشـتم وەرگـرتو هەسـتم دەکـرد گیرفانـم پڕبـووە، چونکـە سـی دینـاری ئەوکاتـەم وەرگـرت بـۆ چەنـد رۆژێـک کەلێنێکـی پـڕ دەکـردەوە.

. لەوسەریشـەوە لەگـەڵ کۆمەڵـەی خوێنـدکاران هـەر لـە جوڵـەو چالاکیـدا بـووم، بـۆ ئەوکاتـە ببوومـە چالاکـوانو هەڵسـوڕاوێکی باشـی کاری رێکخراوەیـیو سـەندیکایی، ئـەوە بـوو جارێـک پێشـەنگایەکمان بـۆ شـەهیدانی شۆڕشـی نـوێ و یەکێتیـی نیشـتمانیی کوردسـتان کـردەوە، کاک (ماکـۆک شـێخ محەمـەد) کـە ئەندامـی سـکرتاریەتی کۆمەڵـەی خوێنـدکاران بـوو، ئـەو پێشـەنگاکەی کـردەوەو مـن لەپشـت ئـەو دەڕۆیشـتم، ئەوکاتـە ماکـۆک ئـارەزووی نوسـینی هەبـوو، بـەڵام زیاتـر شـیعرو هۆنـراوەی ئەوینـداری دەنووسـیو بڵاویدەکـردەوە، شـێوازی زۆر تایبـەت بـوو لەنووسـینی شـیعری دڵـداریو زیاتـر لـە کۆپلەکانـی کاک (قوبـادی جەلـی زادە) نزیـک بـوو، دواتـر (تەڵعـەت تاهیـر) بـەو تایـپو فۆرمـە جوانـە دەسـتی بەنووسـین کـرد، بـەڵام بەداخـەوە سیاسـەت نەیهێشـت ماکـۆک لەسـەر ئـەو فۆرمـە لەنوسـین بـەردەوام بێـتو حزبایەتـیو ئەرکـی کارگێـڕیو بایەخـدان بەسیاسـەتو شـیکاری سیاسـی ئـەوی بـردو لـەو بـوارەی دابڕانـد. بیرمـە چالاکـی پێشـەنگاکە لـە دوا لاپـەڕەی کوردسـتانی نـوێ بڵاوکرایـەوەو وێنـەی خۆشـمم لـە رۆژنامەکـەدا بینـی، راپۆرتـی چالاکـیو پێشـەنگاکە رۆژنامەنووس (ئیدریـس لاوە) ئامادەیکردبوو،

زۆر جــوان هۆنیبوویــەوە.

بەهەرحــاڵ بەرلــەوەی وەک رۆژنامەنووســی پیشــەگەر بچمــە کوردســتانی نــویێ، زۆر شــتم بــە رێکــەوت تاقیکردەوە، لەوەرزشــەوە بــۆ ئابــووریو لەوێــوە بــۆ مێــژوو، لەوێشــەوە بــۆ کاری رێکخراوەیــیو ســەندیکایی، بــەڵام هێشــتاش دڵــم ئــاوی نەخواردبــۆوە، بەتایبــەت لــە مێــژوو کــە ژیــانو چــارەنووس دەرفەتــی پێنەدام بەشــێوەیەکی ئەکادیمــی رۆچمــە نــاو ئــەو بــوارەوە، بــــۆیە زوو زوو بـــــە کاک (شــوان ئەحمــەد)م دەوت، هەرگیــز بەخیلــی بەتــۆ نابــەم، کــە کەشــخەو قۆزیــتو رەنگــە ســەرنجی کــچو کاڵ رابکێشــیت، بــەڵام لــەوە حەســوودیت پێدەبــەم، کــە مێــژووت لــەلای (د. کەمــال مەزهــەر) خوێنــدووەو ماوەیەکــی زۆر لوتفــی لەگەڵتــا نوانــدووە. دواتــر خۆشــم لەگــەڵ مامۆســتا (د.کەمــال مەزهــەر) بوومــە هــاوڕێو لەهــەر جێگەیــەک بەخزمەتــی گەیشــتبم، تــا ئەوپــەڕی بەرێــزو شــکۆوە مامەڵەیــم کــردووە.

ڕۆژێك ستران و ڕۆژێك حەیران، کارکردنم لەکوردستانی نوێ

دوای تەواوکردنــی خوێندنــی زانکۆیــی لــە ســاڵی (١٩٩٣) توشــی دڵەڕاوکــی بــووم، چونکــە بەدڵنیاییــەوە، هیــچ خوێندکارێــک دوای دەرچــوون داهاتــووی ڕۆشــن نییــە، کــەس نازانێــت لــە ژیانــی تایبەتــی چــی بەســەردێتو لەکــوێ دەگیرســێتەوە، کــەس درک بــەوە نــاکات، کــە لەپــاش چــوار ســاڵ لەخوێنــدن، قــەدەرو چارەنــووس بــەرەو کوێــی دەبــات؟ ئەوانــەی خەڵکــی دەرەوەی شــاربوون، بــە ناچــاری دەبــوو بچنــەوە ســەر مــاڵو حاڵــی خۆیــانو بەشــی ناوخۆیــی جێبهێڵــن. بــۆ منێکــی کەرکوکــی بــێ مــاڵو بنــە، کــە دەرگای بەشــە ناوخۆییــم بەســەردا داخــراو نەشــمدەتوانی بچمــەوە کەرکــوک، کــە بــە دەســت بەعســەوە بــوو، بەشــێک نەبــوو لــە کوردســتانی ڕزگارکــراو، ژیانێکــی زەحمــەتو ئاڵــۆز چاوەڕێــی دەکــردم، بیرمــە لەگــەڵ شــیلان دەرگەڵەیــی چووینــە لای کاک ئــازاد جوندیانــی، بــۆ ئــەوەی لــە کوردســتانی نــوێ کارێــک بــۆ مــن بدۆزنــەوەو لــەو دڵەڕاوکێیــە دەربازبــمو ئــەو قۆناغــە پــڕ لــەدوو دڵیــە تێپەڕێنــم، ســیڤیو فایلێکــی قەبەشــم لەگــەڵ خــۆم بــرد، ئــەو وتارانــەی بڵاومکردبوونــەوە لــە کوردســتانی نــوێو نیشــتمانو کازیــوەو ئەوانــی تــر، لــەوێ مژدەیــان پێــدام، کــە داتدەمەزرێنــن،

بـەڵام بەمـەرج، مەرجەکـەش ئاسـان بـوو، ئەوەبـوو کـە وتـارو نوسـینەکانم هـەر بەنێـوی (سـتران)ەوە نەبێـتو جاروبـار بەنـاوی جیـاوازەوە بنووسـم بـۆ ئـەوەی هێنـدە نـاوەکان دووبـارە نەبنـەوە، کاک جندیانـی بەزەردەخەنـەوە وتـی: «ئەمـڕۆ بەنـاوی سـترانەوە بنووسـەو سـبەینێش بەنـاوی حەیرانـەوە»، تێبینـی ئەوەشـی دامـێ، کـە چیتـر دەسـتەواژەو نـاوی (ئێـراق) بەکارمەهێنـە، بەڵکـو بنووسـە (عیـراق)، چونکـە ئـەوە تایـپو فۆڕمـی نووسـینی شـیوعیەکانە. قسەکەشـی ڕاسـت بـوو، چونکـە منیش بە چەشـنێک تەعریبکـراو بـووم دەمویسـت دژی عیـراق بـم و ناوەکـەی بکوردێنـم وەکـو شـیوعییە کوردسـتانییەکان کـە لەژێـر کاریگـەری ئـەوان ئـەو دەسـتەواژەم بەکاردەهێنـا. ئەوکاتـە کاک ئـازاد نامەیەکـی بـۆ نووسـیم بـۆ کاک (کاوە محەمـەد) لێپرسـراوی بەشـی هـەواڵو سیاسـەت بـۆ ئـەوەی ڕێـم پێبـدەن ڕۆژانـە هاتوچـۆی کوردسـتانی نـوێ بکـەم، وردە وردە سـەرو دەر لەگـەڵ ئیـشو کارەکانـی ڕۆژنامـە دەربکـەم، دواتـر سـەردانی (فەریـد زامـدار)م کـرد، کـە بەڕێوەبـەری تەلەفزیۆنـی گەلـی کوردسـتان بـوو، بەڕاسـتی ڕێزێکـی زۆری لێنـام، ئێسـتا هەمـوو جارێـک دەڵێـم توخـوا (شـیلان دەرگەڵەیـی) سـەرم بەرزکردیتـەوە، لـەوەی واسـیتەکەت بەفیـڕۆ نەچـوو؟ ئەڵـێ ئەڕیوەڵـڵا، بـەس لەگـەڵ تـۆ واسـتەکەم بـە زایـە نەچـووە.

ڕۆژانـە دەسـتم بـە سـەردانو ملدانـە ئیشـکرد لەڕۆژنامـە، ناوەنـاوە ئەرکـی سـەرەتایی بـۆ ئەزموونکردنـی تواناکانـمو تاقیکردنەوەم دەخرایە ئەسـتۆم، لەهەفتەی یەکەمی هاموشـۆیەکەم

بۆ کوردستـانی نـوێ، بەرپرسـی بەشـی هـەواڵو سیاسـەت داوای لێکـردم لەسـەر سـەردانی (ولایەتـی) بـۆ چیـن بـوو نازانم بـۆ کوێ، وتارێکـی شـیکاری بنووسـم، شـرۆڤەی ئـەو بارودۆخـە بـۆ من شـۆک بـوو، چونکـە، چـۆن زانکـۆ لـە ئابـوری سیاسـی بێهیوایکـردمو شـتێکی تـری دەرەوەی کتێبەکانـی پـێ وتـم، بـەو چەشـنەش، مـن لەفۆرمـی نووسـینی وتارەکـەی ئارامـەوە، شـۆکی نووسـین لـە سـەر ولایەتـی گرتمـی، ئاخـر ولایەتـی کێیـە؟ لەسـەر چـی ئـەو کابرایـە بنووسـم؟ ئەمــە چ پەیوەندییەکـی بــە باکگراونـدی رۆشـنبیریی‌و سیاسـیی منـەوە هەیـە؟ دەمپرسـی، لەسـەر ولایەتیەکـەی ئێـران، ئـەو ئێرانـەی کـە سـێ و چـوار مانـگ پێـش ئێسـتا (د.سـادقی شــەرەفکەندی) تیرۆرکــردووە، بەناچارییــەوە، وەک ئەرکێکــی پیشـەیی نووسـیم، بـە کاکێکـی تریشـیان وتبـوو لەسـەر هەمـان شـت بنووسـێ، شـیکارییەکەی مـن بڵاوبـۆوەو ئـەوەی ئـەو هەڤاڵـە روناکـی بڵاوبوونـەوەی بەخۆیـەوە نەبینـی، هەموو جارێـک دەیووت، جیـاوازی نێـوان وتارەکـەی مـنو تـۆ چییـە، بۆ ئـەوەی تـۆ دابەزیو هــی منیــش فەرامۆشــکرا؟، بــەڵام خوارەحمــی کــرد (محەمــەد تەهـا حوسـێن) نەیهێشـت دڵـی شـادمان بڕەنجـێو روونیکـردەوە، مەسـەلەکە تەنهـا حـازر بەدەسـتیو ئامادەیـی وتارەکـەی سـتران بـووە، نـەک باشـتربوونی، پشـدەری وتەنـی «خـوا وەیحەسـێنێ، ئـەو شەڕەشـم لەکـۆڵ بـۆوە».

هێـواش هێـواش دەسـتو پەنجـەم لەسـەر نووسـینی وتـاری شـیکاری راهـاتو ترسیشـم شـکا. دووەم نووسـینم لەسـەر کۆریـاو چەکـی ئەتـۆم بـوو، هەڵبـەت لەنووسـینی ئـەو وتـارە، زۆر سـوودم

لــه تێڕوانیــن‌و دنیابینــی (شــەهید ئــارام) وەرگــرتو بەنــاوی (گەرمیــان عەبدوڵــڵا) بڵاوبــۆوە، ئــەو ئۆڤــەرە نوێیــەی جوندیانیــم پەیڕەوکــرد، نــە ســتران‌و نــە حەیرانــم بەکارنەهێنــا، چونکــە لای ئــەو، ئــەو دوو نازنــاوە بەکەڵکــی سیاســەت نەدەهــات.

ئــەو قۆناغــە بــۆ مــن، ئەگەرچــی قۆناغێکــی راگــوزەر بــوو، بــەڵام زەحمــەتو پــڕ سەرئێشــە بــوو، لەترســی بێــکاری‌و قەدەغــەی چوونــەوە کەرکــوک، جێگــەی خەوتنیشــم نەمابــوو، خــۆ ئەگــەر بــە چاپچــی دایانمەزراندبــام هــەر سوپاســگوزاربووم، راستییەکەشــی چاپچــی کارێکــی خــراپ نەبــوو، هــەر نــا ئــەوکات ژووری تایبەتــی هەبــوو دەیتوانــی لێــی بخەوێــت. هــەر چۆنێــک بێــت وەک هەواڵســاز بــە چــوار ســەد دینــار دایانمەزرانــدم، ئــەو پــارە زۆر لــەوە کەمتــر بــوو، کــە بەشــی خواردنەکەشــم بــکات، بــەڵام هــەر زۆرم دڵ پێخــۆش بــوو. بــەم شــێوەیە دامــەزرام‌و هەندێــک جــار گۆشــەی گەرمــاو گەرمــم دەنوســی‌و تــا ئێــوارە دەمامــەوە، چونکــە شــوێنێکم نەبــوو بــۆی بچــم. ئیتــر ســتافی بەیانیــان کاریــان پــێ دەســپاردم بــۆ ســتافی ئێــواران، ئەگــەر کاک فــڵان هــات ئــەو کاســێتەی بــدەرێ یــان ئــەو نوســراوەی بــدەرێ، ئیتــر ئــەوەی ســکرتێری نوســین دەیــکات مــن بەبــێ ئــەوەی ســکرتێری نوســین بــم ئــەو کارانــەم دەکــرد، هەرچــی ئــەرک بــوو بەمنیــان دەســپارد، چونکــە گەنــج و تــازە بــووم. دەیانــووت بــڕۆ وێنەیــەک بێنــە لەگــەڵ ئــەو وتــارە بگونجــێ. وایلێهــات ئەڵقــەی پەیوەنــدی نێــوان دوو ســتافی نوســین بــووم، بەدڵخۆشــییەوە هەمــوو ئــەو ئەرکانــەم بەجێدەگەیانــد تــا ئــەوەی بــەر مقەســتو بڕینــەوەی یەکەمــی نانبڕاوکــردن کەوتــم.

بەر مقەستی نانبڕین کەوتم

وەک نەریتێکـــی هەمیشـــەیی مـــام جـــەلال، بـــۆ لەنزیکـــەوە ئاگاداربـــوون لەدۆخـــی کەنـــاڵو ئۆرگانـــەکان ناوەنـــاوە کۆبوونـــەوە دەکـران، مـن هێشـتا جـێ پێـی خـۆم لـە رۆژنامـە قایمنەکردبـوو، لەوکاتانـەدا مـام جـەلال کۆبوونەوەیەکی لەگەڵ سـتافی کوردسـتانی نـوێ ئەنجامدابـوو، لـەزۆرو بـۆری کارمەنـدانو سـتافی رۆژنامەکـە بێزاربـوو، فەرمانیکردبـوو رێـژەو ژمـارەی کارمەنـدان کەمبکەنـەوە، خـۆ نەریتیـش لـە ئیـدارەو حزبایەتیـش وایـە، کـێ بـێ پشـتو پەنـاو لاواز بێـت، ئـەو پێـش هەمـووان بـەر ئـەو مقەسـتو رنینـەوە دەکەوێـت، سـەرەنجام منیـش بەرکەوتـمو دوورخرامـەوە.

راسـتە تەنهـا هـەر مـن نەبـووم بـەر ئـەو شـەپۆلە کەوتـم. لەهـەر بەشـێک یـەک کەسـیان هێشـتەوە، یـان دوو کـەس، لەبەرئـەوەی ئێمـە تازەبوویـنو دامەزراندنـی خۆمـان مسـۆگەر نەکردبـوو، چـوار برادەر بـەر ئـەو هەڵمەتـی لابردنـە کەوتیـن، ئیتـر مـن ناچاربـووم بـەدوای کارێکـی تـردا بگەڕێـم، (ئـازاد جوندیانـی) نامەیەکـی بـۆ نوسـیم بـۆ لای (حاکـم سـەمەد)، ئەوکاتـە لـە ئـای ئێـن سـی بـوو، کـە ئەکاتـە کۆنگـرەی ئۆپۆزسـیۆنی عێراقـیو لـە حزبەکانـی ئۆپۆزسـیۆن پێکهاتبـوونو لـە مەسـیف و شـەقڵاوە

بارەگایـان دانابـوو، تەلەفزیۆنێکیـان هەبـوو لـە ئاسـتی عێراقـدا پەخشی دەکرد، ڕۆژنامەیەکیشیان دەرئەکرد. منو ئەگەر بەهەڵە نەچووبم کاک (محەمەد تەها حسێن) چووین بۆ ئای ئێن سی دابمەزرێم لـەوێ، بەدڵنیاییـەوە موچەکـەش زیاتـر بـوو لـەوەی کوردستانی نوێ، بەڵام من هەر حەزم لە راگەیاندنی یەکێتیی بـوو، ئیتـر بـاش بـوو ڕێکنەکـەوت. بۆیـە ئـەم بیرۆکەیـە هـەر مایـەوە و هـەر نەشـبوو، ئەگەرچـی هیـچ پەیوەندییەکـی ئۆرگانیـم بـە کوردسـتانی نوێـوە نەمابـوو، بـەڵام ڕۆژانـە وەک ئیلتیزامێکـی ڕۆحـی هـەر دەچـوومو سـەرێکم دەدان. ڕۆژێکیـان هەواڵـی ئـەوە هەبـوو بەشـێک لـەو کارمەندانـەی دوورخرابوونـەوە بەپێـی پێویسـتی کوردسـتانی نـوێ وەربگیرێنـەوە، چـووم سـەردانێکی کاک (فریـاد ڕوانـدزی)م کـردو بڕیارێکـی دەرکـرد، کـە سـەرلەنوێ مـن وەک فەرمانبـەری کـۆگا وەربگیرێمـەوە. ڕاسـتییەکەی بـەس ناونیشـانەکەم ئەوەبـوو، ئەگەرنـا، مـن دەبوایـە وەک ڕۆژنامەنووسو هەواڵسـاز کارمکردبـا، ئـەو هەنـگاو و بڕیـارەی ئـەو هەڤاڵـە بـۆ مـن زۆر باشـبوو، چونکـە ڕاسـتییەکەی زۆر لـە دۆخێکـی ئابـووری نابـودو خـراپ بـوومو نەمدەزانـی چـی بکـەم؟

کاتـێ گەڕامـەوە بـۆ کوردسـتانی نـوێو دەسـتم بـەکار کـردەوە، لـەدوای ماوەیـەک نووسـەرەکانی بەشـی سیاسـەت کۆبووینـەوە، (محەمـەد تەهـا حسـێن، هـەوراز شـوانی، کاوە محەمـەد)و دەسـتمان بەکارکـردەوە، دوای ئـەوە بـە ماوەیەکـی کـەم بەرپرسـی لاپـەڕە سـێ (بـەرزان فـەرەج) سـەفەریکردو منیـان لەجێگـەی ئەودانـا، پاشـتریش دکتـۆر (فەرهـاد پیربـاڵ)

هاتــە کوردســتانی نــوێ وەک دەســتەی نوســەرانو سەرپەرشــتیاری لاپــەڕەی لێکۆڵینــەوە، بــەڵام مــن بــە کــردەوە کارەکانــم دەکــرد، چونکــە پیربــاڵ ناوێکــی گــەورەو دیاربوو، هــەر ئامادەگــی ناوەکەی، خــۆی هێــزو قورســاییەک بــوو بــۆ ڕۆژنامــە، بــەڵام بــەردەوام مــن لاپەڕەکــەم بەڕێوەدەبــرد، لەلاپــەڕە دووش کارمدەکــرد، سروشــتی کارکردنــی لاپــەڕەکان بەجۆرێــک بــوو، کــە کارکــردنو ئامادەکردنیان لەنێــوان بەیانیــانو ئێــواران ڕێکخرابــوو، مــن هــەردوو تاقــی ڕۆژ لــەوێ بــوومو ســەرقاڵی ئامادەکردنیــان بــووم، بیرمــە ڕۆژێکیــان کۆبوونــەوەی بەشــی سیاســەت کــراو کاک (ئــازاد جوندیانــی) کــە ئــەوکات جێگــری سەرنووســەر بــوو، هەروەهــا (کاوە محەمــەد) کــە بەرپرســی بەشــەکە بــوو، کۆبووینــەوەو هــەر شــتێک باســدەکراو باســی هــەر لاپەڕەیــەک دەهاتەگــۆڕێ، دەیانــووت بــا ســتران بیکات، منیــش هــەر بــۆ شــۆخی وتــم «برادەرینــە، دەڵێــی ڕێککەوتننامــەی سـایکس بیکۆیــە، هەمــووی بەســەر منــدا شــکایەوە». ڕاســتە مــن هــەر بــۆ خۆشــی ئــەو قســەیەمکرد، بەڵام ڕاستیەکەی حــەزم هێندە لــە کارکــردن بــوو، هــەر بــە ئەنقەســت بەشــێک لــە ئەرکەکانــی ڕۆژم دەخســتە ئەســتۆی خــۆم، قسەکەشــم لەڕاســت دەچــوو، پــاش ماوەیەکــی کــەم، کاک کاوە محەمــەد نەخۆشــکەوتو سەرپەرشــتی لاپەڕەکانــی ئەویشــم وەرگــرت. ئــەو دۆخــە زۆری پێنەچــوو، چونکــە شــەهیدبوونی ســەرکردە هەڤــاڵ (حەســەن کوێســتانی) بۆشــاییەکی زۆری لــە دەڤــەری ســۆران دروســتکردوو، کاک ئــازاد جوندیانــی گواســترایەوە بــۆ ســنووری مەڵبەنــدی سۆرانو لــە ڕۆژنامــەش کاک (فریــاد ڕوانــدزی) وەک ســکرتێری نووســین مایــەوە، ئەویــش زۆری

نەبـردو لەویـوە گواسـترایەوە بـۆ رۆژنامـەی (ئیتیحـاد)و لەجێگـەی ئـەو (دڵشـاد عەبدوڵـڵا) بـووە سـکرتێری نووسـین، هەروەهـا سەرنووسـەرێکی نوێـش، کـە کاک (فەرەیـدون عەبدولقـادر) بـوو، دەسـتبەکاربوو، بـەڵام چونکـە کاک فەرەیـدون زۆر سـەرقاڵی کاروبـاری مەکتەبـی سیاسـی و ئەرکـی لێپرسـراوی مەکتـەب دەکرد، بۆیـە دڵشـاد عەبدوڵـڵا زیاتـر وەک سەرنووسـەر ئەرکەکانـی بەڕێـوە دەبـرد. ئـەو ماوەیـە سـێ لاپـەڕەم لەکـۆی هەشـت لاپـەڕە کەوتـە ژێـر دەسـتو نیمچـە سەرنووسـەرێک بـووم بـۆ خـۆم، هـەر ئەوکاتانە دڵشـاد عەبدوڵـڵا سیاسـەتێکی تـازەو باشـی پەیڕەوکـردو هەندێـک گەنجـی نوێـی هێنایـە پێشـەوە، لەوانـە (شـێرکۆ مەنگـۆڕی)، کـە ئەوکاتـە لـە نووسـینگەی سـلێمانی بـوو، گواسـترایەوە بـۆ هەولێـرو کاری نوێـی پـێ سـپارد، هەروەهـا (کـەژاڵ ئەحمەد)یـش ئەرکـی پـێ سـپێردرا، وورده وورده سـتافەکەش گەشـەی جۆرایەتـی بەخۆیـەوە بینـی. (کاوە محەمـەد)و (محەمـەد رەنجاو)یـش لەنـاو سـتافەکە بـوون، ئـەو خۆماندووکردنـەی مـن، ئـەو هەمـوو شـەونخونیو دڵسـۆزییەم بـۆ کارەکانـم، وایلێهـات وەک سـکرتێری نووسـینی تەنفیـزی مامەڵـەم دەکـردو لەهـەر لاپەڕەیـەک کـەمو کـوڕیو خەوشـییەک هەبووایـە پڕمدەکـردەوە. بەیانیـانو ئێـوارانو شـەوانەش هـەر دەوامـم دەکـرد. ئیتـر وورده وورده نـاوم دەرکـردو لەنـاو رۆژنامـەش بەشـێک لـە بـرادەران وەک بـرا گـەورە مامەڵـەیـان دەکـردمو ئەگـەر کەسـێک مۆڵـەت بووایـە، جێکەکـەی ئەویشـم پڕدەکـردەوە.

گۆشەی بەتەنیشت سیاسەتەوە،
یەکەمین ئەزموونی ستوون نووسی

راسـتە ئـەو قۆناغـە زۆر سـەرقاڵی کاری کارگێـڕیو خـۆ سـەرقاڵکردن بـووم بـە کاروبـاری لاپـەڕە هەمـە چەشـنەکان، بـەڵام ئـەوە ڕێگـر نەبـوو لـەوەی وەک نووسـەری سیاسـی کـۆڵ بـدەم، هـەر لـەو ماوەیـەدا گۆشـەیەکم بەنـاوی (بەتەنیشـت سیاسـەتەوە) کـردەوە، کاک فریادیـش گۆشـەی (کاتژمێری دووشـەممە)ی هەبوو، یـادی بەخێـر هەمـوو جارێـک دڵشـاد عەبدوڵـڵا دەیـووت «ئـەوە بەتەنیشـت سیاسـەتەوە نییـە، بەڵکـو نـاو جەرگـەی سیاسـەتە»، بەهـەر حـاڵ وایلێهـات، گۆشـەم دەنووسـیو سەرپەرشـتی بەشـی هەواڵـم دەکـردو هـاوکاری چاپخانـەو دیزاینـەرو کارمەنـدانو ڕێکخسـتنی کارەکانـم دەکـرد، ڕێـک ڕۆڵـی سـکرتێری نووسـینم دەبینـی. هـەر ئەوکاتـە چەنـد کتێبێکمـان نمایشـدەکردو خۆشـم لەسـەرم دەنووسـین، لەوانـە یاداشـتەکانی خوالێخۆشـبوو (میـرزا مەنگوڕی)مـان بڵاوکـردەوە کـە سەرپەرشـتی بڵاوکردنەوەشـی بەمـن سـپێردرا، هەروەهـا کتێبێکیـش لەسـەر (گورپاتچۆف)، کـە باسـی ئەزموونـی یەکێتـی سـۆڤیەتی دەکـرد، راسـتە ئەودەمـە کتێـب بەئەسـتەم دەسـتدەکەوت، بـەڵام دۆسـتێکی خـۆم ئـەو کتێبـەی پێـدامو خوێندمـەوەو لەسەریشـیم نووسـی، چونکـە پێموابوو دەبێت

زەکاتەکـەی لێدەربکـەم بـۆ خوێنەرانـی کوردسـتانی نـوێ. ئـەوە ئەزموونێکـی نـوێ بـوو بەتایبـەت لـەدوای راپەڕیـن بەشـی زۆری حزبـە بچووکـەکان، لەمیدیـاو رۆژنامەکانـی خۆیانـەوە زۆر بایەخیـان بەبیـری چـەپ دەداو ئەدەبیاتـی مارکسـیزمیان زۆر بڵاودەکـردەوە، بـەڵام ئـەوە بـۆ یەکێتـیو میدیاکـەی ئەزموونێکـی تازەو نـاوازە بوو، کـە بایـەخ بـەو پرسـە بیرییانـە بـدات. لەبەرئـەوەش دەنگدانـەوەی باشـی هەبـوو، ستایشـی زۆریـش کرایـن، هەفتانـە خەڵـک چاوەڕێـی بەشـەکانی تـری دەکـردو نـاوو ناوبانگـی منیشـی پێشخسـتن، زۆرێکیـش داوای کتێبەکەیـان دەکـرد، ئەوکاتـە بەدەگمـەن کتێـب دەهاتـە کوردسـتان، مەگـەر سـکرتاریەتی مـام جـەلال یـان حزبـی شـیوعی دەنـا ئـەو جـۆرە کتێبانـە ئەسـتەم دەسـتدەکەوتن.

قەزافی و سەرکۆنەکردنم

ئـەو ماوەیـە جگـە لەنووسـین لەسـەر رووداوەکانـی ناوخـۆ، تادەهـات لەسـەر پرسـە هەرێمیـی‌و جیهانییەکانیـش دەمنووسـی‌و بایەخـم بـە زۆر پرسـی جیـاواز دەدا. یەکێـک لەوتارەکانـم لـەو ماوەیـەدا لەسـەر (قەزافـی) بـوو، لـەو نووسـینەدا لەسـەر قەزافـی‌و کتێبـی سـەوزو رۆڵـی لـە پشـتیوانی بزوتنـەوەی کـوردی وەسـتاوم، باسـم لەگرنکـی ئـەو چەشـنە لەگوتـارە کـردووە کـە لەنێـوان سـەرکردەیەکی عەرەبـی دەرهـەق بـە نەتەوەیەکـی تـر هەبێـت، بەڵام ئامـاژەم بەوەشـداوە کـە قەزافـی لـە ئاسـتی نێودەوڵەتـی نێـوو نێوبانگـی بـاش نییـە، هەروەهـا یـەک دوو شـتی تـرم نوسـی‌و دەڵێم قەزافـی ئێسـتە لـە قەیراندایـە، لـە ئاریشـەی لۆکەربـی، ناونیشـانی وتارەکـەم لەژێـر نـاوی (کۆڵۆنێـڵ کەسـی نییـە نامـەی بـۆ بنێـرێ)، باسـمکرد کـە بەهـۆی قەیرانەکانییـەوە دۆسـتەکانی لەبیرچۆتـەوە، کـە بڵاوکرایـەوە، بیرمـە یەکەمیـن کـەس کـە سـەرنجو تێبینـی دامـێ (فەریـد ئەسەسـەرد) بـوو، دڵنیایـی دامـێ کـە مـام جـەلال زۆر پێـی ناخۆشـە لەسـەر قەزافـی بنووسـی، بـەڵام زانیاریـم پێگەیشـت ئیشـەکە بـە ئاسـایی‌و بـێ هیـچ پەرچەکردارێـک رۆیشـتووە، لـە ئەسەسـەردەوە بیسـتم لـە شۆڕشـی نوێـدا، کتێبـی سـەوزی قەزافـی

کرابــووه کــوردی‌و بڵاوکرابــۆوه، پــاش ماوه‌یــه‌ک زانیــم، دکتــۆر (عیزه‌دیـن مسـتـه‌فا ره‌سـوڵ) دۆسـتـی قه‌دیمـی مـام جـه‌لال، کـه هه‌میشــه رێــزی زۆر له‌نێوانیانــدا بــوو، تومــه‌س لــه ســه‌ردانێکیدا ده‌چێتـه لای مـام جـه‌لال‌و قسـه‌و بـاس دروسـت ده‌بێت، مـام جه‌لال ده‌ڵــێ دکتــۆر عیزه‌دیــن نــه ده‌بوایــه ئــه‌و کاره‌و ئــه‌وه بکه‌یــت، ئیتـر لـه چوارچێـوه‌ی گله‌ییه‌کانـی کـه لای مـام جـه‌لال ده‌یـکات، ئه‌ویـش گله‌یـی خـۆی ده‌ژمێـری‌و یه‌کێـک له‌گله‌ییه‌کانیـش له‌سـه‌ر مـن ده‌شـێکێته‌وه‌و ده‌ڵێـت «مـام جـه‌لال، سـتران عه‌بدوڵڵایـه‌ک هه‌یـه لـه رۆژنامـه‌ی حزبه‌کـه‌ی تـۆ کارده‌کات، گه‌نجێکـه وتارێکـی له‌سـه‌ر قه‌زافـی نوسـیووه‌و گاڵتـه بـه قه‌زافـی ده‌کات»، مـام جـه‌لال ده‌ڵێـت «چـۆن شـتی واده‌بێـت»، ئه‌ویـش ده‌ڵـێ بـا نوسـیویه‌تی «قه‌زافـی بۆیـه کـوردی له‌به‌رچـاوه، چونکـه ئێسـتا لـه قه‌یراندایه»، ئـه‌م نمونه‌یـه بۆیـه گرنگـه، چونکـه چه‌نـد کاره‌کته‌رێـک ده‌رده‌خات، دکتـۆر عیزه‌دیـن ئه‌مانـه‌ی بـۆ مـام جـه‌لال گێڕایـه‌وه، مـام جـه‌لال توڕه‌بـوو، پێـش ئـه‌وه‌ی باسـی کاردانـه‌وه‌ی مـام جـه‌لال بکه‌یـن، بۆچـی دکتـۆر عیزه‌دیـن ئـه‌و گله‌ییـه‌ی کردبـوو له‌سـه‌ر مـن لای مـام جـه‌لال. له‌راسـتیدا ئـه‌و گله‌ییـه‌ی دکتـۆر عیزه‌دیـن مسـته‌فا به‌ته‌نها پێشـبڕکێی گازنـده نه‌بـووه له‌نێـوان خـۆی‌و مـام جـه‌لال، به‌ڵکـو په‌یوه‌نـدی بـه نوسـینێکی پێشـتری منـه‌وه هه‌بـوو، له‌گۆشـه‌ی لـه ته‌نیشــت سیاســه‌ته‌وه ســتونێکم له‌ســه‌ر میهره‌جانــی خانــی کــه له‌بادینـان کرابـوو نووسـی، لـه میهره‌جانه‌کـه‌دا، کۆمه‌ڵیـک ئه‌دیبو دکتـۆر عیزه‌دیـن چوبـوون بۆ ئه‌وێ، ئه‌وکاتـه گه‌نجێکی موته‌حه‌میس و حزبییه‌کـی به‌جـۆش و خـرۆش بـووم‌و له‌کاتـی شـه‌ڕی ناوخـۆدا

ئـەو بەشـدارییەم بەتەزکیەکردنـی سیاسـەتەکانی پارتـی لـە قەڵـەم دەدا، تائـەوەی بەشـداریکردن بێـت لـە ڤیسـتیڤاڵێکی روناکبیـری، بۆیـە وتارێکـم نووسـی بەناونیشـانی (هەمـوو لـەوێ بـوون، بەتەنها خانـی نەبێـت)، لـە نوسـینەکەدا دەڵێـم: خانـی شـاعیرێکە، باسـی یەکبـوونو یەکڕیـزی گەلـی کـوردو هۆکارەکانـی سـەرنەکەوتنی کـورد دەکات، ئـەو کاتـە کـە نوسـینم دەنووسـی وەک ئێسـتە نییـە بـە ئامـاژە تـرشو خوێـی بکـەمو رێکـی بخەمـەوە، بەڵکـو راسـتەوخۆ قسـەکانم دەکـرد. بەدڵنیاییـەوە بـە ئەزمـوون مـرۆڤ بـۆی دەردەکەوێـت چـی بـکاتو لـە کوێـدا قسـەکان بپچڕێنـێ، جـا لـەوێ دەڵێـم خانـی داوای ئـەم شـتانە دەکات، بـەڵام ڤیسـتیڤاڵەکە لـە جێگایـەک کـراوە کـە ئـەم شـتانەی تێـدا نییـە، ئـەو کەسانەشـی کـە چوونەتـە ئـەوێ بەشـداری دەکـەن لـە ڤیسـتیڤاڵی رەوتێکـی سیاسـی کـە بەداخـەوە بەقسـەی خانـی نەکـردووە، ناونیشـانی وتارەکـەش (هەمـووی لـەوێ بـوون، خانـی نەبێـت)، ناونیشـانێکی چەپانەیـە، دکتـۆر عیزەدیـن ئـەوەی لەدڵگرتبـوو. کاتێـک مـام جەلالـی بینیبـوو، حـەزی نەکردبـوو، بـە پاسـاوی وتارەکـەم لـە سـەر خانـیو ڤیسـتیڤاڵ لـەلای مـام جـەلال سەرزەنشـتم بـکات، بـەڵام وتارەکـەی قەزافـی پاسـاوێکی بـاش بـووە، لەبنەڕەتـەوە، ناونیشـانی ئـەو وتـارەم (کۆلۆنێـل کەسـی نییـە نامـەی بـۆ بنێـری)، لـە رۆمانێکـی مارکیـزەوە وەرگرتبـوو، د. عیزەدیـن هـەم کارل مارکـس دەناسـیو هەمیـش گابریـل گارسـیا مارکیـز، لـە حیکایەتـی یەکەمـدا باسـی خانـی دەکـەمو دەڵێـم هەمـوو لـەوێ بـوون، هاوشـێوەی کارل مارکسـی کـە کۆبوونـەی ئەنتەرناسـیونالی

یەکەمکـرا، شـتێکی جـوان دەنوسـێ و دەڵـی «هەمـووی لـەوێ بـوون، بەتەنهـا خاوەنـی قەزییەکـە نەبێـت کـە چینـی کرێـکارە» لـەو کۆنفرانسـەی مارکـس وێنـای دەکات، سـەرۆکی پۆلیسـی پاریـس، فـلان دەوڵەمەنـد هەبـوون، بـەڵام کرێـکاری لـێ نەبـوو. منیـش دەڵێـم هەمـوو لـەوێ بـوون بەتەنهـا خانـی نەبێـت، واتـا ئـەو روناکبیرانـەی کـە چوونەتـە ئـەو کۆنفرانسـە نەدەبـوو بچـن، کـە بـە سپۆنسـەری کەسـێکە کـە کوردسـتان دابـەش دەکات، ئەگەریـش بـۆ کاری روناکبیـری دەڕۆن، خـۆ خانـی لەگـەڵ ئـەو جـۆرە سیاسـەتە نەبـوو کـە لـە کوردسـتان پەیـڕەو دەکرێـت، خانـی دەڵـی «ئەگـەر ئێمـە ئیتیفاقێکمـان هەبێـت، ئێسـتا دەوڵەتێکمـان دەبـوو»، ئیتـر دکتـۆر عیزەدیـن وەک سـەرۆکی یەکێتیـی نووسـەران چـوو بـوو بـۆ ئـەو ڤیسـتیڤاڵە، ئـەم نوسـینەی مـن بەخـۆی تێگەیشـتووە، ئـی خۆ ناکرێـت لای مـام جـەلال بڵێـت سـتران لەسـەر فێسـتیڤاڵی ئەحمەدی خانـی نوسـیووە، بۆیـە دەڵێـت مـام جـەلال سـتران لەسـەر قەزافـی نوسـیووە، کـە دۆسـتی کـورد و بزوتنـەوە سیاسـیەکەیەتی، کەچـی ئێـوە لـە رۆژنامەکـەی خۆتـان قسـەتان پێوتـووە، لـە بەرامبـەر ئەوە مـام جـەلال تـوڕە دەبێـتو بروسـکەیەک دەکاتو دەڵێت ئەم سـتران عەبدوڵڵایـە کێیـە ئەمـەی نوسـیووە؟. بروسـکەکەش بەشـێوەیەکی کـراوە ئاراسـتەی هەمـوو سـەرکردایەتیو مەکتـەب سیاسـی یەکێتـی دەکرێـتو هەموویـان وەری دەگـرن، دەقـی بروسـکەکە نازانـم هیـچ جوێنێکـی تێدایـە یـان نـا؟! لـەو جـۆرە خەڵکانـەم بەمـام جـەلال خۆیشـم وت، مـن بەجنێـوی تـۆ قەڵـەو دەبـم، بۆیـە وتـم ئەگـەر دەتەوێـت لاواز بـم جنێـوم پێمـەدە، بەهەرحـاڵ ئـەو بروسـکەی

مـامو ئـەو وتـارەی قەزافـی، بەبـێ ئـەوەی مـن بزانـم دەورێکـی زۆر گـەورەی بینـی بـۆ ناسـاندنی مـن لای هەمـوو مەکتەبـی سیاسـیو سـەرکردایەتی، دەچوومـە هەرجێگایـەک، دەیـان وت ئەمـە ئـەو سـتران عەبدوڵڵایەیـە، کـە مـام جەلالـی تـووڕەو بێـزار کـردووە، ئەمـە دەورێکـی گرنگـی گێـڕا لـە ناسـاندنی مـن، مـام جـەلال وتبـووی دەریبکـەن لـە کوردسـتانی نـوێ، کاک فەرەیدونـم بینـی کـە ئەوکاتـە سەرنوسـەری کوردسـتانی نـوێو لێپرسـراوی مەکتەبـی راگەیانـدن بـوو، رۆژێکیـان کاک سـەعدون فەیلـی هـات بـۆ بەشـی سیاسـەت لەگـەڵ کاک فەرەیـدون بـوو، هاوڕێـی زینـدان بـوون، هاتبـووە لای کاک فەرەیـدون کـە دەرچـوو بـوو هاتـە بەشـی هـەواڵ پرسـیاری مـن بـکات، وتـی «سـتران کێیـە، حەزدەکـەم بیناسـم»، وتـم فەرمـوو «منـم»، وتـی زۆرم پێخۆشـە بتناسـمو نوسـینەکانت زۆر جوانـن»، کاک فەرەیـدون بـەدوای کاک سـەعدوندا دەگـەڕا، منـی بینـی. ئـەو هەفتەیـەک پێـش ئـەوە کۆبوونەوەیەکـی لەگـەڵ راگەیاندنـکاران کردبـوو لـە سـلێمانی وتبـووی بـرادەران یەکێتیـی نیشـتمانی کوردسـتان نوسـەری لێنابرێـت، تێکۆشـەری لێنابرێـت، بـۆ نموونـە پێتـان دەڵێـم رۆژنامـەی کوردسـتانی نـوێ کـە مـن سەرنوسـەریم، نوسـەرێکی وای تێـدا هەڵکەوتـووە شـانی واو باڵـی وا نـاوی سـتران عەبدوڵڵایـەو خەڵکـی کەرکوکـەو لـە هەولێـر دەژی، وەسـفێکی زۆری کردبـووم، بۆیـە هـەر کـەس لـە سلێمانی دەهـات دەیانـوت ئـەو کەسـە کێیـە بـا بیناسـین، کەچـی کەهـات بەشـوێن فەیلیـدا بگـەڕێ مـن بینـی، وتـی «کاکـە گیـان بـۆ توشـی کێشـەم دەکەیـت لەگـەڵ مـام جـەلال، تومـەس چـۆن

دکتۆر عیزەدین چوو بوو بۆ لای مام جەلالو هەندێک نوقتەی لە دکتۆر عیزەدین گرتبوو، مام جەلالیش هەمان ئەو نوقتانەی بەکارهێناوە، نوقتەی لە کاک فەرەیدون گرتبوو، وتبووی ئەم ستران عەبدوڵڵایە کێیە تۆ سەرنووسەری کوردستانی نوێی وتاری نوسیووە لەسەر دۆستی کورد کاک قەزافی. ئیتر کاک فەرەیدون ئەورۆژە کاک فەرەیدونی جاران نەبوو، ئەو هەڤاڵەی کە هەفتەی پێشوو وەسفی منی کردبوو گۆڕا، وتی «کاکە تۆ چیتکردووە، ئیتر بڕیارەکە وابوو دەرمبکەن»، وتیان مام جەلال دڵی باش دەبێتو زوڵم لەکەس ناکات، بەڵام ئێستە تورەیە، بۆ ماوەیەک بەناوی خۆتەوە شت مەنووسە.

ئەوکاتەی ئەو کێشەیەم روبەڕوو بۆوە، کاتی شەڕی ناوخۆ بوو، ژمارەیەک وازیان لە راگەیاندنی یەکێتیی هێنابوو، ئەوکاتە من ئەگەرچی فەرمانم بەپێی بروسکەیەکی مام جەلال بۆ دەرچووبوو، کە دەربکرێمو لە کوردستانی نوێ دووربخرێمەوە، بەڵام تا ئەوکاتەش لاپەڕەی یەکەمی رۆژنامەم بەڕێوەدەبردو سەرپەرشتیاری لاپەڕەی سێش بووم، کەژاڵ ئەحمەد بەیانیان دەوامی دەکردو منیش ئێواران بەلاپەڕەکاندا دەچوومەوە، هەروەها نەریت وابوو پێنج شەمموان شێرکۆ مەنگوڕی دەڕۆیشتەوەو من شانم دەدایە بەر لاپەڕەکانی ئەویش و ئەویش هاوکاری من دەبوو ئەلهەقی ئاسان نەبوو، بڕیارەکەی مام جەلال جێبەجێ بکەنو دەرم بکەن، چونکە بە کردەوە وەک سکرتێری نووسین مامەڵەم دەکرد، لوتفیان نواندو رێگەیان بەمانەوەمدا، بەمەرجێک بەناوی خۆمەوە هیچ

بڵاونەکەمــەوە، (بەتەنیشــت سیاســەتەوە)، کــە پێشــتر بەنــاوی خۆمــەوە بڵاودەکرایــەوە، وێنەیەکــی (ئیمۆجــی) لەشــێوەی خۆمــی لەســەربوو، بــۆ رۆژی دواتــر لــەو گۆشــەیەدا، لەســاڵیادی شــەهید (خاڵــە شــیهاب) و ســێ کوچکــەی کۆمەڵــە وتارێکــی بــێ نــاوم لــەو گۆشــەیەدا بڵاوکــردەوە، بــەڵام بــۆ نەگبەتــی ئــەو وێنەیــەی وەک لۆگــۆی گۆشــەکە داماننابــوو، کــە رۆژنامەنووســێکە لەســەر کورســییەک دانیشــتووە، لەمــن چــووە، رێــک مــام جەلالــی تــورە کردبــۆوەو بەهەموویانــی وتبــوو، کاکــە ئــەوە ســتران هــەر لەوێیــەو دەرتــان نەکــردووەو ئەوەتــا لەگۆشــەکەی بەردەوامــە.

لەترســی هەیبەتــی مــام جــەلال بۆ خۆپاراســتن لــە تورەبوونی مــام، ماوەیەکــی زۆر بــەو پەنهانــیو نهێنیــەوە لــە کوردســتانی نــوێ لــە ئیشــکردن بەردەوامبــوومو بەنــاوی خۆمــەوە هیچــم بڵاونەکردەوە. دوای ماوەیــەک مــام جــەلال گەشــتێکی کــرد بەرەو تورکیــاو ئەوروپا، لەنــاو ئۆتۆمبێلەکــەی رۆژنامــەی کوردســتانی نوێــی پێبــووە، لــەدوا لاپــەرەی ئــەو ژمارەیــەدا هەواڵێکــی کۆمەڵــەی روناکبیریــی کەرکــوک بەوێنــەوە بڵاوکراوەتــەوە، هەواڵەکــە چالاکــی چەنــد کۆرێکــی کۆمەڵــەی روناکبیریــی کەرکــوک بــوو، کــە منیــش ئەنــدام بــووم تێیــداو کۆرێکیشــم لەســەر دۆســتایەتی (کــورد ـ تورکمــان) گێرابــوو، دیســانەوە مــام جــەلال دوپاتیکردبــۆوە، کــە ســتران نــەک هــەر لــە رۆژنامــە مــاوە، بەڵکــو وێنەشــی بڵاودەکرێتــەوە، پێموابــوو، کــۆڵان بــە کــۆڵان بــەدوای منەوەبــوو، راستییەکەشــی ماوەیەکــی زۆر مــن بەهــۆی ئــەو روداوەوە زۆر بێهیــواو دڵشــکاو بــووم، گەنجێکــی بــێ پشــتیوان، هەمــوو هیــوای خزمەتکــردن

بێـت بەیەکێتـیو ڕۆژنامەکـەی، بـۆ دەبێـت ئـەو هەمـوو ئابڵۆقـەی بخرێتەسـەرو بەهەمـووان لـە ڕابـەری خـۆمو سـکرتێری یەکێتییەکـەم بمشـارنەوەو حەشـارم بـدەن. ئـەو باڵاخانەیـەی تەلەفزیـۆن و ڕۆژنامـەی (ئیتیحـاد)ی تێدابـوو، ڕۆژنامـەی کوردسـتانی نوێشـی لێبـوو، ڕۆژێکیـان لەداڵانەکانـی ئـەوێ پیاسـەم دەکـرد، ئێسـتاش بیرمـە (فریـاد ڕوانـدوزی) لەسـەرەوە هاتەخـوارەوەو لەنیگەرانـیو بێتاقەتـی منـی پێچایـەوە، بـە ڕاشـکاویو ڕاسـتگۆییانە قسـەمکرد، پێمـووت لـەو گەردونـە گەورەیـە تاکە شـوێنێک لێی ئاسـودەبمو لێی یاسـاغ نەبـم ئێرەیـە، تورکیـاو ژێردەسـتی پارتـی لەمـن حەرامـە، ئێـران شـوێنێکە بـە نیشـتمانی خۆمـی نازانـمو دوژمنـی بزوتنـەوەی کوردایەتییـە، عێـراقو بەعـس، شـوێنێکە هەرگیـز نەدەمەوێـتو نەدەشـتوانم بگەڕێمـەوە ژێـر دەسـەڵاتەکەیو لەدەسـتی ڕامکـردووە، ئـەو شـوێنەی کـە دەمەوێـت بمێنمـەوە ئێرەیـە ، کەچـی تائێسـتاش هـەر لەمـام جـەلال قاچاغـم، ڕاسـتییەکەی لوتـفو هاوسـۆزی کاک فریـاد شـتێکە هەرگیـز لەبیـری ناکـەم، زۆری دڵدامـەوەو ستایشـی بیرکردنەوەکـەی کـردمو پێیوابـوو، مـن لەسـەر ڕێـگا ڕاسـتەکەم، هەڵبـەت ئـەو مـام جەلالـی لەمـن باشـتر دەناسـیو نیگەرانییەکانـی تۆزێـک ڕەواندمـەوەو تێیگەیانـدم، کـە مـام پیاوێکـی دڵـڕەق نییـەو توڕەبوونەکـەی کاتییـەو هـەر خۆشـی ئاشـتتدەکاتەوە، ئـەو دڵنەواییـەی ئـەو بـۆ مـن خۆشـبوو، بەڕاسـتیش هـەروا دەرچـوو.

هاتنی عادل موراد بۆ مەکتەبی راگەیاندن

سروشــتی ژیانــی حزبــی وایــە نــاوە نــاوە گۆڕانــکاری دەکرێــتو هــەر جــارەی بــۆ سەرپەرشــتیش هەڤاڵێــک ئەرکــی نوێــی پێدەســپێردرێت، هــەر ئــەوەش بــوو ماوەیــەک دوای ئــەو روداوانــە خوالێخۆشــبوو (عــادل مــوراد) هــات بــۆ بەرپرســیاریەتی لــە مەکتەبــی راگەیانــدنو بــووە لێپرســراومان، ڕاســتە پێشــتر واباوبــوو، کــە بەرپرســی مەکتەبــی راگەیانــدن ئەندامــی مەکتەبــی سیاســی بێــتو سەرنووســەری رۆژنامەکانیــش ســەرکردایەتی، بــەڵام بەپشــتیوانی مــام جــەلال هەندێــک گۆڕانــکاری رادیکاڵانەیــان کــردو کاکــە عادلیــان کــردە بەرپرســی مەکتــەب، فریــاد رواندوزیــش بــووە سەرنووســەری رۆژنامەکــە، دەمێــک نەبــوو، کاک عــادل لــە سۆسیالیســتەوە گەڕابــۆوە نــاو یەکێتــیو مــام جەلالیــش بەهــۆی ئــەو مێــژووە هاوبەشــە خۆشیدەویســت. لەگــەڵ دەســتبەکاربوونی رۆژێــک بەدوایــدا نــاردمو لەهــۆکاری تورەکردنــی مــام جەلالــی پێچایــەوە، منیــش ســەرلەبەری چیرۆکەکــەو سەرگوزەشــتەی وتارەکــەی قەزافیــم بــۆ گێڕایــەوە، کاک عــادل، چونکــە ســاڵانێکی زۆر لــە وڵاتــە عەرەبییــەکان نوێنەرایەتــی کــوردو یەکێتیــی کردبــوو، دەربــارەی چاکەکانــی قەزافــی زۆر شــتی ووردی بــۆ گێڕامــەوە،

هــەروەک رێــگای ئاشــتکردنەوەی مــام جەلالیشــی نیشــاندام، ئامۆژگاریشـی کـردم، کـە ترسـم نەبـێ و لەمـەودوا بەنـاوی خۆمـەوە وتــار بڵاوبکەمــەوە.

پەیوەنــدی مــنو کاک عــادل تادەهــات بەتینتــر دەبــوو، راستییەکەشــی ئــەو منــی خۆشدەویســت، چونکــە جاربەجــار بــە عەرەبــی دەمنووســیو هاوکارێکــی باشــی رۆژنامــەی (ئیتیحــاد) یـش بـووم، کـە خـۆی سەرنووسـەری بـوو، لەبەرئـەوە پشـتیوانێکی بـێ چەنـدو چوونـی مـن بـوو بـۆ ئـەوەی لەمیحنەتـی دابـڕان لـە رۆژنامــەو لــە تورەیــی مــام دەربــازم بێــت، ماوەیــەک دوای ئــەوە، مــام جــەلال میوانــداری کوردســتانی نوێــی کــردو لەگــەڵ ســتافی رۆژنامەکـەش، هەندێـک دۆسـتی ئەکادیمـیو پشـتیوانی راگەیانـدن بانگهێشـتکران، لەنـاو ئەوانـەدا (د. عیزەدین مسـتەفا رەسوڵ)یشـی تێدابـوو، واش بڕیاربـوو، دوای کۆبوونەوەکـە داوەتـی مـام بیـن، مـن بـە هەڤاڵانـی خۆمـم ووت، دەبێـت لەخوانـی ئەو پیـاوە، هەرچۆنێک بێـت دوور دابنیشـمو خـۆم لـە چـاوی مـام بدزمـەوە، بـۆ ئـەوەی خۆیــم لــێ تــورە نــەکات. لــەو قەرەباڵغییــەدا لەخــواری خــوارێ دانیشـتمو بەحسـابی خـۆم لەپەنایـەک خـۆم شـاردۆتەوە، بـەڵام بـۆ بەدبەختــی مــن، لــەوێ مــام جــەلال وەک ســکرتێر نەدەجوڵایــەوە، بەڵکـو خـۆی سـەرقاڵی خوانەکـە کـردو منیـش کەوتمـە کۆتاییەوەو کورسـیەکەم کەوتـە بەرامبـەر ئـەو زاتـە، مـن سـوور هەڵدەگـەڕامو ئەویـش لەسـەر ئامـۆژگاریو سـەرنجەکانی خـۆی بـەردەوام بـوو، یەکەمیــن رستەشــی هەندێــک رێنمایــی داینــێ کــە چــی بکەیــنو چـی نەکەیـنو بـێ بۆنـەش وتـی نـەک وەک هەندێـک کـەس لەسـەر

قەزافـی بنوسـێت، هەڵبـەت رووی لەمنیـش کردبـوو، مـن پێشـبینم نەکـرد بمناسـێت، بـەڵام چونکـە وێنەکـەی لـە کوردسـتانی نوێ لەو یادەوەرییـە قوڵـەی خۆیـدا جێگـە کردبـۆوەو خـوا بەزەیی نیشـانداو بەهـۆی ئـەوەی مـام میوانـی تـری هەبـوون، هـەر بەوەنـدە نەجاتـم بـوو، کـورد ووتەنـی رۆحـم هاتـەوە بـەر، لەوێـوە لەگـەڵ مامۆسـتا عیزەدیـن، بووینــە دۆســتو یەکترمـان ناســیو تاکۆچکردنەکەشـی پەیوەندییەکـی خـۆشو بەتیـن بەیەکـی دەبەسـتینەوە.

مام جەلال لەناو فەرماندە سەربازییەکان ستایشی من دەکات

ئـەو دیـدارەی مـام جـەلال بـۆ مـن باشـبوو، بـەڵام هێشـتاش پێموابـوو، تورەییەکـەی بەتـەواوی کۆتایـی نەهاتـووە، روداوەکانـی شـەڕی ناوخـۆ قوڵتربوونـەوەو ٣١ی ئابـی بەسـەرداهات، لـەو روداوە بەشـێکی زۆر لـە حزبـەکانو تەنانـەت کادرو میدیـاکاری یەکێتیـش، بەهـەر پاسـاوێک بووبێـت لەگـەڵ ئـەو هەڵوێسـتە نەکەوتـن، لـە سـلێمانییەوە چوینـە زەڵـێ لەبیرمـە کاک (ئەرسـەلان بایـز) بەسـوعبەتەوە پێـی وتـم «سـتران بـۆ کـوێ دەچیـن، هەمـوو رۆژی مـام جـەلال لـە زەڵـێ دەتبینـێو پێـت دەڕێـژێ»، بەناچاریـی ملـم دایـە ئـەو شـەڕەو پێموابـوو، ئەگـەر بـە مـام بدۆڕێـم لەبەرئـەوەی شـەڕەکە نابەرابـەرە، پاسـاوێکم دەبێـتو ئەگـەر دڵـی مامیـش لـە ئاشـتبوونەوە بەدەسـت بێنـم، بەدڵنیاییـەوە سـەرکەوتوو دەبـم. ئـەو مـاوە چوومـە رادیـۆ لەزەڵـێ لەبەرئـەوەی مـام سـەرقاڵی چارەنووسـی نەتـەوەو جوگرافیـای کوردسـتانو ئاراسـتەکانی شـەڕ بـوو، نەپرژایـە سـەر تورەییەکـەی لەمـن.

دوای گەڕانەوەمـان بـۆ سـلێمانیو دەسـتبەکاربوونەوەی میدیـای یەکێتـیو دەرچوونـەوەی رۆژنامـەی کوردسـتانی نوێ، من دۆسـیەیەکی گـەورەم لەسـەر سـیو یەکـی ئـاب ئامادەکـردو کۆنگرەیەکیشـمان بـۆی

بەسـت، ڕۆژێـک بـۆ بەرزرکردنـەوەی وورەی فەرمانـدە سـەربازییەکانی یەکێتـی، مـام کۆبوونەوەیەکـی لەگـەڵ هێزەکانـی یەکێتـی کـردو لـەوێ ڕۆژنامـەی کوردسـتانی نوێـی بەرزکردبـۆوەو وتبـووی «ئێمـە لەگەشـەداین، خەڵکانـی دڵسـۆز هەمیشـە بەرگـری لەرێبـازی حزبەکـەی خۆیـان دەکـەن، ئەوەتـا سـتران عەبدوڵڵامـان هەیـە گەنجـە و ئایندەی هەیـە. وتارێکـی جوانـی نوسـیووە بەنـاوی (دیوەخـان یـان پەرلەمـان)»، ئـەوە دەرگای میهرەبانـی مامـی لێکردمـەوە، ئەوەبـوو ڕۆژێـک دوای ئـەو مـاوە، کاک ئەرسـەلان بایـز پێشـنیار دەکات بکرێمـە سـکرتێری نووسـینو داوا لەمـام دەکات، ئەویـش نیـازی خـۆی لـەو بـارەوە نیشـانداوە، کـە دەیهەوێـت پێشـمبخات. لـە سـکرتێری نووسـینەوە بوومـە جێگـری سەرنووسـەر و دۆسـتی مـام جـەلال.

بـۆ ئاشـتبوونەوە لەسـەر پرسـی قەزافـی بۆنـەی خـۆی هەبـوو. ڕێکخـراوی ئـازادی لاوانمـان لـە سـاڵی (١٩٩٩) دامەزرانـد، وابزانـم لـە کۆبوونـەوەی دامەزرانـدن کـە چووینـە لای مـام، مـام باسـی سـتافی دامەزرانـدنو کاری سـەندیکاییو ڕێکخراوەیـی کـردو منیـش دوو موداخەلەمکـرد، ئێسـتاش بیرمـە، مـام وەڵامـی دامـەوەو وتـی بـۆ تـۆ تائێسـتاش لاوی؟ دڵنیابـووم مـام مەبەسـتی ئەوەبـوو، کـە ئێسـتا جێگـری سەرنووسـەرمو دەسـتم دەڕوات، هـەق نییـە خـۆم بەبـێ دەسـەڵات نیشـان بـدەم، دوای کۆبوونەوەکـەش مـام جـەلال ڕووی لەهەمـووان کـردو وتـی بـرادەران دەزانـن، منو ئـەو سـتران عەبدوڵڵایە چـۆن بوویـن بـە بـرادەر؟ گێڕایـەوە کـە شـەڕێکمان لەسـەر قەزافـی کـرد، مـن دەمـووت قەزافـی دۆسـتی کـوردەو سـترانیش لەبەرئـەوەی کاریگـەرە بـە ڕۆژنامەگەریـی لیبراڵـی لوبنانـی قسـەی بـە قەزافـی

وتـووه، ئـەو لـە لیبراڵیـە نوێیەکانـە، بـەڵام دەزانـم بـۆ مامـی خـۆی قەرەبـووی دەکاتـەوەو وتارێکـی تـر لەسـەر هەڵوێسـتەکانی قەزافـی دەنووسـێت، ئـەوە زەنگـی یەکەمـی باجـی ئاشـتبوونەوە بـوو لەگـەڵ مـامو بەزمانێکـی رۆشـنو بـێ کێشـە تێیگەیانـدم، کـە مـن قـەرزارمو دەبێـت قەرزەکـە بدەمـەوە، پـاش ماوەیـەک بەبڕیـاری مـام جـەلال کۆبوونـەوەی هەفتانـەی مەکتەبـی راگەیاندنمـان دەکـرد، ئەوکاتـەی کـە مـام جـەلال هەسـتی دەکـرد عـادل مـوراد ناتوانـێ ئامانجەکانـی بـە کـوردی بگەیەنێـت. بەتایبەتـی سیاسـەتی خـۆی بـۆ ئـەوەی کاک عـادل دڵـی گـەرد نەگرێـت، مـام هـەر خـۆی ئیـشو رێنماییەکانـی بـە راگەیانـدن دەداو بـۆ ئـەوەش دانیشـتنەکانی کـردە هەفتانـە.

ئـەو شـتە خۆشـانەی بەرهەمـی کۆبوونەوەکانـنو هەرگیـز لەبیـرم ناچێتـەوە، پـاش هەفتەیـەک لەهاوسـەرگیریيم بـوو، مـام وتـی «بـرادەران هەسـت دەکـەن سـتران گـۆڕاوە»، وتـم «نەوەڵـڵا مـام جـەلال نەگـۆڕاومو هەمـان هەڵوێسـتی یەکێتیانـەی جارانـم هەیـە، خـۆ هاوسـەرگیریی نابێتـە رێگـر لەکاروبـاری میدیاییـم»، مـام وەڵامـی دامـەوەو وتـی «نـا رۆڵـە، لـەوە دڵنیـام، ئـەوە دەزانـم مەخسـەدم ئەوەیـە، عـادل مـوراد لـە ژنەکـەی دەترسـێ یـان نـا لەمنـی پرسـی»، وتـم «وەڵـڵا مـام جـەلال هەموومـان تەقلیـدی لێپرسـراوەکەی خۆمـان دەکەینـەوە»، بێگومـان واتـای عـادل مـوراد لـە ژنەکـەی دەترسـێت، عـادل مورادیـش وتـی «مـام جـەلال ئێمـە هەموومـان وەک جەنابـت وایـن»، تۆپەکەمـان لـەم دەسـت بـۆ ئـەو دەسـت دەگواسـتەوە، ئـەوە بـووە هـۆکار مـام جـەلال بیرەوەرییەکـی خۆشـی خـۆی بگێڕێتـەوە، دەسـتی بەگێڕانـەوەی ئامۆژگارییەکـی مامۆسـتا ئیبراهیـم ئەحمـەد

کـرد، کاتێـک ئامـاژەی بـەوەدا کـە مامۆسـتا ئیبراهیـم پێیوابـووە، نابێـت مـرۆڤ لەقسـەی هاوڕێنەکـەی خـۆی دەربچێـت، چونکـە ئەگـەر وابـکات، دەبێتـە ناکۆکـی، کـە بـووە ناکۆکـی دەبێتـە شـەڕ، خـۆ هەمـوو شـەڕێکیش تـا سـەر نیـەو ئاشـتی بەدواوەیـە، کـە ئاشـتی دەکرێـت دەبێـت لایەنـی دۆڕاوی شـەڕەکە قەرەبـوو بداتـو زیانـەکان ببژێـرێ ئیتـر مامۆسـتا ئیبراهیـم ئەحمـەد دوپاتیکردۆتـەوە، کـە مرۆڤ لەکورتـی بیبڕێتـەوە باشـترە، بـۆ دەبێـت شـەڕ بـکاتو قەرەبـوو بدات، شـەڕ نـەکاتو تـەواو..، منیـش وتـم «مـام جـەلال ئەمـە مامۆسـتا ئیبراهیـم ئەحمـەد سـەرکردەی گەلـی کـورد پێـی وتـوی یـان مامۆسـتا برایـم خـەزوور»، وتـی «وەڵـڵا هەرودوکیـان».

دووەمیـن شـتو بەسـەرهاتی خۆشـی کۆبوونەوەکـە، هـەر پەیوەنـدی بەمامـەوە هەبـوو، وتـی بـرادەران هەندێـک کـەس فێربـوون لەسـەر کۆریـای باکـور یـا قەزافـی دەنووسـن، لەسـەر ڤێتنـام دەنووسـن، مـام جارێکـی تـر پـلاری لێدامـەوە، بـەڵام بەڕاسـتی مـام جـەلال لەسـەر حـەق بـوو، خـۆ ئێسـتا مـام وەفاتـی کـردووەو کاک عادلیـش جێیهێشـتووینو قەزافیـش نەمـاوە، بـەڵام راسـتیو حـەق لـەلای مـام جـەلال بـوو، نەدەبـوو مـن بەنەزعەیەکـی لیبڕاڵـی لەسـەر قەزافـی بنووسـم، لەبەرئـەوە نـە لەبەرامبـەر تورەییەکـەی مـام جەلالو نـە لەبەرامبـەر گلەییەکـەی د. عیزەدینیـش هیچـم لەبـەردڵ نەمـاوە، بەپێچەوانـەوە، هـەر کاتێـک ئـەو دکتـۆرە نـازدارە دەبینـم، دەسـتی مـاچ دەکـەم، چونکـە بـە مامۆسـتای خۆمـی دەزانـمو پێشـمەوایە پیاوێکـی گـەورەو رۆشـنبیرو ئەکادیمییەکـی گـەورەی نەتـەوەی کـوردە.

چاپکردنی یەکەم کتێبم لەسەر ئابووری بوو

بیــرەوەری خــۆش لەگــەڵ بەرهەمەکانــی مرۆڤــدا لەدایــک دەبــن، بیرمــە یەکــەم کتێــب کــە چاپمکــرد دەربــارەی ئابــووری بــوو، کۆمەڵێــک وتــاری خۆمــم کــردە نامیلکەیــەکو بڵاومکــردەوە، بـۆ وەرگرتنــی زانیارییــەکان ســەردانی کاک (قــادر عەزیــز)م کــرد، ئــەوکات وەزیــری کشــتوکاڵ بــوو لــە کابینــەی یەکــەم، (بەهــرۆز گەلاڵــی) لەوەزارەتــی ئاوەدانکردنــەوەو (تەحســین قــادر) لــە وەزارەتـی پیشەسـازی. کتێبەکـەم چاپکـراو سـەردانێکی هەندێـک لـە هەڤاڵانـم کـرد لەوانـەش سـەردانی کاک (عومـەر فەتـاح)م کـرد تــا دیســان مەســەلەکەی قەزافــی ســەریهەڵدایەوە، هــەر کــە چوومــە ژوور یەکســەر فەرمــووی لــێ کــردم، تومــەز دەیەویســت بزانێــت ئــەو ســترانە کێیــە مــام جەلالــی تورەکــردووە، چەنــد رۆژێــک دواتریــش چــووم ســەردانێکی کاک (مــەلا بەختیــار)م کــرد، هەمــان فەرمــوو، هەمـان حیکایەتـی تورەکردنـی مـام جـەلال خـۆی دووبـارە کـردەوە، بـۆ خـوا بڵێـم، کاک بەختیـار هـەزار دینـاری بـۆ چاپکردنـی کتێبەکە داپێــم، راســتییەکەی ئەوکاتــە چاپکردنــی کتێــب زۆر ئەســتەمو زۆریـش پـڕ چێـژ بـوو، هەمـوو جارێـک کـە کاک بەختیـار دەبینـم پێـی دەڵێمـەوە، خەڵـک هەیـە شـت دەداتـەوە بـە چاوتـا ئەگـەر

چاکەیەکی لەگەڵ کردی، بەڵام من هەموو جارێک ئەوە بەمەلا بەختیار دەڵێمەوە، کە تۆ یارمەتی منتدا، دوای ئەو یارمەتیەش بۆ چاپکردنی کتێبەکە، پاداشتێکی تری باشیکردم. ئەو ماوەیە لەگەڵ ئەودا، هەندێکجار بەهۆی ئیشەوە زوو یەکترمان دەبینی، چونکە کاک (فەرەیدون عەبدولقادر) بەرپرسی میحوەر بوو، ناوە ناوە مەکتەبی راگەیاندنی جێدەهێشتو لەشوێنی ئەو، کاک بەختیار سەرپەرشتی دەکرد، جارێک وتارێکم نووسی بەناوی (رێگەچارەی ئۆزالیانە بۆ مەسەلەی کورد ـ دۆستایەتی کوردی عێراقو ئاشتبوونەوە لەگەڵ کوردی باکوور)، ئەو وتارە لەکتێبی (مەسەلەی توتنەکە ـ بەرگی یەکەم) بڵاوکراوەتەوە، کاک بەختیار زۆری بەدڵ بوو، دەستخۆشی لێکردمو پاداشتێکی باشیشی کردم، ئیدی ئەو چەند وێستگەیەک پشتیوانم بوو، جارێکیش لە هەولێر یەکترمان بینی، دەستپێشخەریکرد کە قاتێکی جوانم بۆ بکڕێت، من رەتمکردەوە، چونکە وتم، هەرچیم بۆ بکەیت، ناگاتە ئەوەی لە رابردوودا هەزار دینارت پێدام بۆ کتێبەکەم.

وتاری قەرەبوو بۆ قەزافی، بەڵام لەدڵەوە

بەرلـەوەی لەسـەر وتارەکـەی قەزافـیو قەرزەکـەی مـام جـەلال قسـە بکـەم، دەبێـت بەراسـتگۆییەوە باسـی هـاوکاریو پشـتیوانیەکانی مـام جـەلال بکـەم، کـە سـاڵانی (١٩٩٧) بـۆ (١٩٩٨) ئەوەنـدە قەرزاربـاری کـردم نەبێتـەوە، هەمـوو جۆرەکانـی پشـتیوانی، هەمـوو رێگاکانـی پشـتگیریی لەسـەر مـن تاقیکـردەوەو تـا پلـەی سەرنووسـەر رۆیشـتم، راسـتییەکەی ئێسـتاش دان بـەوەدا دەنێـم، کـە ئـەو لـە مەسـەلەی قەزافـی لەسـەر حـەق بـوو، ئـەوەی ئـەو دەیەویسـت ئـەوە نەبـوو، مـن لەیەکێتـیو ژیانـی حزبایەتـی دووربخاتـەوە، بەڵکـو دەیەویسـت دەرسـێکم بداتـیو فێـرم بـکات، فێرببـم کـە مرۆڤـی رۆشـنبیر، رۆژنامەنـووسو میدیـاکار دەبێـت لەکاتـی نووسـینو بڵاوکردنـەوەدا پانایـی شـتەکان بەباشـی بخوێنێتـەوە، لەراسـتیدا ئێسـتە هەندێـک گەنـج دەبینـم شـت دەنووسـن لەسـەر هەندێـک بابـەت، پێیـان دەڵێـم کاتـی نیـە، کـەوا دەڵێـم خۆمـم بیردەکەوێتـەوە، چونکـە رۆژنامەنووسـی سیاسـی، دەبێـت ئاگاداریـی پانایـی نووسـینو وتارەکانـی بێـت، ئەوکاتـە بەهـۆی تەمـەنو کـەم ئەزموونییـەوە رەنگـە رەچـاوی ئـەو پانایـیو ووردبینییـەم نەکردبێـت. جارێـک لەسـەروبەندی

بەهـاری عەرەبـی رۆژێکیـان پرسـیارێکیان لەسـەر کوشـتنی قەزافـی لێکـردم، وەڵامەکـەم بەجۆرێـک دایـەوە کـە سـەنگینی جەلالیانـەی پێوەدیاربـوو، ئێمـە ناکرێـت لەبـری لیبییـەکان بڕیاربدەیـن، ئـەوان وەک هاونیشـتمانی لەژێـر سـایەی ئـەو حوکمڕانییـەی ئـەودا، مافـی خۆیانـە بەهـەر چەشـنێک بیانەوێـت مامەڵـە لەگـەڵ قەزافـی بکـەن، بـەڵام ئێمـەش مافـی خۆمانـە، رەخنـەی ئـەو چەشـنە کوشـتنانە بکەیـن‌و هاوسـۆز بیـن، چونکـە لـە یـادەوەری کـورددا، قەزافـی تاقانـەی مێـژووی سیاسـییەکانی عەرەبـە کـە باخچەمـان بەنـاوەوە کردۆتـەوە، پشـتیوانی ئێمـەی کـردووەو کتێبـی سـەوزمان کردۆتـە کـوردی‌و بەرگـری لـە بزوتنـەوەی کوردایەتـی کـردووە، هەڵوێسـتی قەزافـی لەبەرامبـەر نەجمەدیـن ئەربـەکان‌و وتارەکـەی لـەدوای روخانـی رژێمـی سـەدام کـە نووسـی «کوردەکان بەبێ دەسـتکەوت هاتنـە دەرەوە»، بـە چەشـنێک لـە چەشـنەکان سـەرکۆنەی سیاسـییەکانی کـورد دەکات کـە بـۆ دەوڵەتـی کـوردی دروسـت ناکـەن، بۆچـی ئـەو پلـەو پایانـە لـە حوکمـی بەغـدا وەردەگـرن، سـەرنجی لەسـەر ئەوەبـوو کـە پلـەو پایـە هیـچ نییـەو سـەردەمی پاشـایەتیش لەعێـراق کـورد لـە پۆسـت‌و پلـەی بـاڵادا بـووە. لەسـەر داوای مـام جـەلال دواجـار وتارەکـەم نووسـی‌و لـەو مـاوەی پێشووشـدا لـە کتێبـی (مەسـەلەی توتنەکـە - بەرگـی چـوارەم) بڵاوکرایـەوە.

وتارەکەم لەسەر عومەر دەبابە و سەعدی گچکە

بەردەوامبــوون لــە کوردســتانی نــوێو مامەڵەکردنــی ڕۆژانــە لەگــەڵ ســەرنجو ســەرکۆنەکردنەکانی مــام جــەلال، چیرۆکێکــە تەواو نابێــت، دوای ماوەیــەک لــەو ڕوداوانــەی ڕویانــدا، یــادی کۆچکــردوو (عومــەر دەبابــە) بــوو، ئــەو نــەوە نوێیــە کەمتــر بــە نــاوی ئــەو پیــاوە گــەورەی بزوتنــەوەی کوردایەتــی ئاشــنابوون. مــن وتارێکم بۆ یادەکــەی نووســیو لەگــەڵ کاک (دڵشــاد عەبدوڵــڵا) گفتوگــۆم کردو لەلاپــەڕە چــوار بڵاوکرایــەوە، بەیانییەکــەی هــەر زوو مــام جــەلال تەلەفۆنیکــردو وتــی «ســتران ئــەو وتــارە لەســەر عومــەر دەبابــە نایابــەو زۆر جوانــە، بــۆ لەلاپــەڕە یــەک بڵاوتــان نەکردۆتــەوە»، وەڵامــم دایــەوەو وتــم مامــە گیــان گفتوگۆمــان لەگــەڵ بــرادەران کــرد پێیــان بــاش بــووە لــەوێ بڵاوبکرێتــەوە»، وتــی کــێ وتــم ڕام وابــوو لەلاپــەڕە چــوار بێــت وتــی «ئــەی کــێ نووســیوویەتی»، شــەرمم کــرد ڕاســتەوخۆ بڵێــم مــن نوســیوومە، وتــم «وەڵــڵا مــام جــەلال جەنابــت وات وەســفکرد، ڕووم نایــە بڵێــم کــێ؟»، تێگەیشــتو فەرمانیکــرد ڕۆژی دواتــر لەلاپــەڕەی یەکــەم بڵاوبکرێتــەوە. پــاش ماوەیــەک بــە فەرمانێکــی ڕاســتەوخۆی جەنابــی مــام جــەلال مــن کرامــە جێگــری سەرنووســەرو لــە فەرمانەکــەش نووســراوە، ئەگــەر

ستران لێوەشاوەیی لێدەرکەوت، بە یەکجاری لەو شوێنە جێگیریی بکەن، ئەو ماوەیە وابڕیاربوو کاک (دڵشاد عەبدوڵڵا) ببێتە سەرنووسەری گۆڤارێک لەسەردەم، بەڵام هەندێک ووردە گرفت ئیشەکەی دواخستبوو، هەر بۆیە بۆ ماوەیەک لە ماڵەوە مابۆوە، پاشئەوە لەرێگەی کۆچکردوو (د. کەمال فوئاد)ەوە، داوا لەمام جەلال کرابوو بگەڕێتەوە بۆ کوردستانی نوێ، ئەوەبوو بە فەرمانێک گەڕایەوە رۆژنامەو سەر ئیشەکەی خۆیو منیش پلەیەک دابەزیم، بەڵام دواتر سیغەیەکیان دۆزییەوە کە هەردووکمان بووینە جێگری سەرنووسەر، ئەوەش ماوەیەکی پێچوو کە وەک تیمێک کارمان دەکردو دوای ماوەیەک بەیەکجاریی رۆژنامەی بەجێهێشتو چووە دەزگای سەردەمو منیش بە جێگر مامەوە. جا بەهۆی ئەوەی کاک فریاد رواندوزیش لەوێ نەبوو، من بوومە سەرنووسەر بە وەکالەت.

ئەو قۆناغەی تاقانەو سەرنووسەری کوردستانی نوێ بەوەکالەت بووم، مام جەلال ناوە ناوە تەلەفۆنی بۆ دەکردمو دەستخۆشی لێدەکردم، بەڵام جاروبار هەڵەی زمانەوانیو سەرنجو تێبینی داڕشتنی لێدەگرتم، بەوە دڵخۆشبووم، کارەکە گەیشتبێتە ئەوەی مام جەلال کێشەی لەگەڵ ناوەڕۆکو گوتاری سیاسی کوردستانی نوێ نەمێنێو تەنها لەسەر ڕەهەندی زمانو رێزمان بوەستێت، کەوایە تا ئەو قۆناغەم بە سەرکەوتوویيو بێ کێشەیی بڕیووە، لە بیرمە ساڵی (١٩٩٩) وەک ئەمکاتە، یادی سەعدی گچکە بوو، مام جەلال تەلەفۆنی کردو فەرمانیکرد کە وتارێک لەسەر شەهید سەعدی بنووسم، ئەوەبوو وتارێکم

لەژێرناوی «گچکە ئەمما، گەورە» نووسی. مام جەلال زۆر بەدڵی بوو، هەروەها کەسوکاری شەهید سەعدیش زۆریان پێخۆشبوو، ئیتر مام جەلال دڵنیابوو لەوەی رۆژنامەی داوەتە دەست کەسێکی ئەمین لاساری دەکات، بەڵام زوو ڕاستیشی دەکاتەوە.

لەگەڵ هەموو ئەوانەشدا، جاروبار مام جەلال هەر پلاری لێمدەدا، رۆژێک لە بیرمە لەکۆبوونەوەی هاوبەش لەگەڵ ڕاگەیاندن و فەرماندەکان، وتی «برادەران ئێمە ستران عەبدوڵڵامان کرد بە سکرتێری نوسین بۆ ئەوەی وامان بۆ بکات، کەچی ئەویش نەیکرد»، بەڵام بەدڵنیاییەوە ئەمە رەخنەیە لە شێوەی وەسف، بەکوردییەکەی واتای ئەوەیە کە ئێمە هیوایەکی زۆرمان بە سترانە، ئومێدێکی زۆر گەورەمان پێیەتی کەچی وا ناکات، ئیتر ئەوەبوو بەڕاستی من بڕیارمدا لەو هێڵە دەرنەچم کە مام جەلال لەمنی دەخواست.

گۆڕانکاریی و نوێکردنەوەی کوردستانی نوێ

قۆناغـی دوای ئـەوە، لـە کوردسـتانی نـوێ وەک جێگـری سەرنووســەر دەســتبەکاربووم، بــەڵام لەبەرئــەوەی کاک (فریــاد ڕەوانـدوزی) سەرنووسـەری ڕۆژنامەکـە لەسـەفەربوو، من دەسـەڵاتی سەرنووسـەرم هەبـوو، ئەوکاتـە (عـادل مـوراد) فەرمانێکـی دەرکـرد بەجێگـری سەرنووسـەرو سەرنووسـەر بەوەکالـەت، ئیتـر دەسـتمان کـرد بـە گۆڕانـکاری ڕیشــەیی لــە ڕۆژنامەکــەدا، تــا دەرفەتێــک هەبێـت لـە ڕۆژنامەیەکـی ڕۆژانـەی سیاسـی حزبێکـی وەک یەکێتیـدا لـەو فۆڕمــە بــاوەی خــۆی دەرچیــنو هەندێــک ئاڵوگــۆڕ بکەیــن، لــەو پێنــاوەدا هەندێــک هەنــگاوی پراکتیکیمــان نــا، ڕێبەرێکــی عەمەلــی کارکردنمــان داڕشــتو ســتراتیژی ئیشــکردنی پیشــەییو حزبـیو یەکێتیانەمـان بـە بنەمـا گـرت، یەکەمیـن کار ئـەو ئەرکـە نەگــۆڕو گرنگەمــان بەهەنــد وەرگــرت، کــە کوردســتانی نــوێو ڕۆژنامەنووسـەکانی وەک میدیـای حزبێکـی سیاسـی لەسەرشـانیانە ئەنجامــی بــدەن، واتــا پێویســتە دەســتبەرداری ئــەو فۆڕمــە لەکارکـردن نەبیـن، کـە پێویسـتە بۆ خزمەتی سیاسـەتو سـتراتیژی یەکێتـی لەسـەر شـانمانە، دووەمیـن هەنگاویـش کردنـەوەی دەرگای ئـەو میدیـا حزبییەیـە بـەڕووی ئەوانـی دیکـەداو دۆزینـەوەی هـاوکارو

قەڵـەمو پشـتیوانی نوێیـە، بـۆ ئـەوەی جوگرافیـای ئـەو ڕۆژنامـە کاغەزییـە تەنهـا لەنێـوان کۆمەڵێـک قەڵـەمو نـاودا قەتیـس نەبێـت، سـێهەمیش پێشخسـتنو دەرفـەت ڕەخسـاندن بـوو بـۆ هەندێـک قەڵەمـی گەنـجو نـوێ، بـۆ نموونـە (لاوەنـد نـەوزاد، کاروان عەلـی، هـاوکار قـادر، مەریـوان مەسـعود) لـەو ناوانـە بـوون کـە دەرفەتـی کارکـردنو هاتنـە پێشـەوەیان بـۆ ڕەخسـا، (لاوەنـد نـەوزاد) گۆشـەیەکی بـاشو تەنـزی سـەرنج ڕاکێشـی دەنووسـی هەروەهـا (هـاوکار قادر)یـش کـە ئەوکاتـە تەمەنـی ئەوپـەڕی حەڤـدە سـاڵ دەبـوو، گۆشـەیەکی کورتـی ڕۆژانـەی دەنووسـی، ڕەنگـە ئـەوە یەکەمیـن ئەزمـوون بووبێـت کەسـێک لـەو تەمەنـەدا بـۆ ڕۆژنامەیەکـی ڕۆژانـەی حزبێـک گۆشـەی هەبێت، سـەرباری ئـەو هەڤاڵانـە، (کاوە محەمـەد، شـێرکۆ مەنگـوڕی، کـەژاڵ ئەحمـەد، نـەوزاد عەلـی ئەحمـەد،...)و هەڤاڵانـی تریـش پێکـەوە وەک تیـمو بەرۆحـی هـەرەوەزی خەریکـی سەرخسـتنی پـرۆژەو خەیاڵـی نوێکردنـەوەی کوردسـتانی نـوێ بوویـن. چوارەمیـن گۆڕانکاریـش کـە هـەر ئـەو ماوەیـە کردمـان، کردنـەوەی دۆسـیەکی نـوێ بـوو لەژێرنـاوی (کـورد لەهـەر کـوێ بێـت)، ئـەوەی لـەو دۆسـیەیە جێگـەی دەگـرتو بڵاودەکرایـەوە، بریتـی بـوو لـە هەواڵـی کـورد لـە هـەر شـوێنێکی دنیـا بێـت، ڕاستییەکەشـی ئـەو هەنـگاوە لەوکاتـەدا قـورس بـوو، چونکـە هـەم تەکنۆلۆژیـا لەو ئاسـتەدا نەبـوو، هەمیش بەهـۆی شـەڕی ناوخـۆوە جوگرافیـای کارکردنمان بەرتەسـک ببۆوە، بـەڵام بـۆ ئێمـە دوو سـەرچاوەمان لەبەردەسـت بـوو، هـەم یەکێتـی ناوەندێکـی گرنگـی ئینتەرتیتـی لـە قەڵاچـوالان هەبـوو، کـە لەوێـوە

زانیـاریو وێنـەو بابـەتو هەواڵمـان پێدەگەیشـتو هەمیش پشـتمان بــە کەناڵــە ئاســمانییەکان دەبەســت، هەروەهــا ســەرچاوەیەکی تریشــمان، نووســینگەو مەکتەبەکانــی یەکێتــی بــوو لــەدەرەوەی وڵات، کــە هەمیشــە لەرێگــەی راپۆرتەکانــی خۆیانــەوە، لــەدوا چالاکــیو زانیاریــی بەســوود ئێمەیــان بەســەردەکردەوە، هەروەهــا یەکێـک لـە گۆڕانکارییەکانـی تریـش دانانـی کاپشـنی وێنـە بـوو، دانانـی کاپشـن زۆر لەرۆژنامـەدا پشـتی پێنەدەبەسـترا. هەنگاوێکـی دیکــەش، دروســتکردنی رۆژنامەنووســی پیشــەیی بــوو، چونکــە قۆناغـی پێـش ئـەوە، بەشـە هـەرە زۆرەکـەی کارەکتەرەکانـی نـاو رۆژنامەگەریــی، ئــەو ئەدیبانــە بــوون، کــە لەدیــدگای ئەدەبــیو بەزمانـی ئەدەبییـەوە کاری رۆژنامەنووسـیان دەکـرد، ئێمـە ئیـدی توانیمــان، ئەگــەر لەپنتێکــی بچووکیــش بێــت، رۆڵو ئەرکــی هەردووکیـان لێـک جیـا بکەینـەوە.

کرانەوە بە رووی قەڵەمی نایەکێتیدا

پێش ئەو قۆناغە واباوبوو، کە میدیای حزبی بەدەست جۆرێک لەداخرانەوە دەناڵێنێ، جگە لە هەندێک ئەزموونی بچووکی ڕۆژنامەی (ئاڵای ئازادی)، ڕۆژنامەی ئەوکاتەی حزبی زەحمەتکێشانی کوردستانی کە بەرووی قەڵەمی دەرەوەی حزبەکەیدا کرابۆوە، لەناو جەستەی تەواوی میدیا نەببووە نەریت، بەتایبەت بۆ هێزێکی وەک یەکێتی، ڕاستییەکەشی پێمانوابوو ئەوە خەوشیەکە، چونکە ئەو ڕێو ڕێبازەی مام جەلال ڕابەرایەتی دەکاتو لە شاخ ڕێی بە بڵاوکردنەوەی ڕۆمانی (سەگوەڕ)ی محەمەد موکری داوە، ئەو یەکێتییەی لە ژمارە سەرەتاییەکانی کوردستانی نوێ، مام جەلال فەرموویەتی، ڕەخنە بگرنو لەکوردستانی نوێش بڵاویبکەنەوە، شتێکی نا پەسەند بوو، دەرگای ئەو ڕۆژنامەیە بەرووی ئەوانی تردا دابخرێت. لەکاتێکدا مام جەلال لەسەرەتای دەستپێکردنی کوردستانی نوێوە دەیوت تەنانەت هەواڵی حزبەکانیشی بڵاوبکەنەوە ئێمە بۆ ئەم کەانەوەیە پاساوێکی بەهێزمان هەبوو، باوەڕی پتەومان بە دنیابینیو تێڕوانینەکانی یەکێتی و خۆمان هەبوو کە دەشتوانین تا ئەوپەڕی بەرگری

لـەو بەهـاو سیاسـەتانە بکەیـن کـە باوەڕمـان پێـی هەیـە، بـۆ ئـەوەی لـەرای ئـەوی دیکـە بسـەڵمینەوە، لەبـەر ئـەوە دەرگامـان بـۆ کەسـانی تریـش خسـتە سـەر پشـت، رێگامـان بـەو قەڵەمانـەدا بنووسـنو رەخنـە بگـرن، کـە کەیفیـان بـە ئەرکـی حزبـیو ژیانـی حزبـیو دنیابینـی حزبـی نایـەت، چونکـە بـە ئێستاشـەوە باوەڕموایـە، ئـەو پرۆسـەیە کاتێـک دەگاتـە قۆناغـی تەواوکاریـی راسـتەقینە، کـە دەرفەتـی یەکسـان بـۆ هەمـووان بڕەخسـێت قسـە بکـەنو دنیابینـی خۆیـان بخەنـەڕوو، بێگومـان ئـەو سیاسـەتی کرانەوەیـەش، بـێ چەکـوش نەبـوو، بەڵکـو هەمیشـە چەکوشـی وەڵامدانـەوە ئامادەبـوو، مـادام دەرفـەت دەدەیـن رەخنەمـان لێبگـرن، بەدڵنیایشـەوە، مافـی ئەوەمـان هەیـە، وەڵامـی ئەوانـە بدەینـەوە کـە بەسیاسـەتی ئێمـە رازی نیـن. بەداخـەوە هەندێـک پەڕگیـری هەیـە لـە لێکدانـەوەکان لەجێـی ئـەوەی خزمەتـی رەوتـی شـێنەیی گۆڕانـکاری بـکات زیانـی پێدەگەیەنـێ و لەنـاو قـەدەوە رەوتەکـە دەپسـێنێ.

گۆڕانکارییەکانـی نـاو کوردسـتانی نـوێ، چ لـەرووی نـاوەڕۆکو کرانـەوە سیاسـییەکەی، چ لەسـەر ئاسـتی فـۆرمو تەکنیکـە رۆژنامەگەرییـەکان، شـتگەلێک بـوون، نـەک هـەر لـەلای مـام جـەلال پەسـەند بـوون، بەڵکـو ستایشـی ئـەو ئاڵوگۆڕانەشـی کـرد، چونکـە جگـە لەسـەرنجو تێبینییەکانـی خـۆی، لەخەڵکـی دەبیسـتەوەو لـەو هەڤاڵانەشـی گـوێ لێدەبـوو، کـە سـەردانیان دەکـرد، بەتایبـەت سروشـتی مـام جـەلال وابـوو، کـە هەمیشـە خـوانو دانیشـتنەکانی هەرگیـز لـە روناکبیـرانو نووسـەران خاڵـی

نەبــووە، ئــەو دۆســتە نووســەرو ئەکادیمــیو سیاســیانەش، کــە دەچوونــە خزمــەت مــام جــەلالو ستایشــی ئــەو گۆڕانکارییانــەی کوردســتانی نوێیــان دەکــرد، مــام هــەم دڵــی پێخۆشــدەبوو، هەمیــش ستایشــی دەکردیــن، بــەڵام هەمووومــان بــاش دەزانیــن، هەنــگاوەکان چەنــدە بــاش بــن، جاروبــار سەرکێشــیو ســەرەڕۆیی هەندێــک کــەس دەســتکەوتەکان بەلاڕێــدا دەبــاتو لەپێنــاو پەرچەکردارێکــی ناپێویســت، یــان وتارێکــی پــڕ لــە هەڵچــوون، دەشــێت زیــان لــە کــۆی پرۆســەکە بــدات، راستییەکەشــی لــە هەڵبژاردنــی شــارەوانییەکانی کۆتایــی نــەوەدەکان، بەهــۆی بڵاوکردنــەوەی وتارێکــی کاک، تووشــی سەرئێشــەی زۆر بووینــەوە، ئــەو نووســەرە بــەوە ناســراوە، کــە کەیــف و خۆشــی بــە یەکێتــی نایــەو چەنــدی بــۆی بلــوێ رەخنــەی لێدەگــرێ، بــۆ وەڵامدانــەوەی ئــەو وتــارە ژمارەیەکــی زۆر هەڤاڵــی یەکێتــیو ئۆرگانــەکان وەڵامیــان دایــەوە، یەکێــک لەوەڵامــەکان شــەهید (شــەوکەتی حاجــی موشــیر) بــوو، لەبنەڕەتــدا وتارەکــەی نووســەر لەژێــر نــاوی (عەشــیرەت هــاوارە) بڵاوکرابــۆوەو وەڵامەکــەی شــەهید شــەوکەتیش ناونیشــانەکەی وابــوو (لــەم دیموکراســییەی یەکێتیــی عەشــرەت هاوارە) پێدەچێت نووســەر بە ئەنقەســت ناونیشــانەکەی لــە شــعرێکی پیرەمێــردەوە هەڵبژاردبێــت، ئــەو روداوە وایکــرد ســنوورێک بــۆ ئــەو جــۆرە وەڵامو وەڵامکارییانــە دابنێیــن کــە زادەی بیــری تەســکی نادیموکراســی بــوو، چونکــە چەنــد رۆژێــک دواتــر لەکۆبوونەوەیەکــدا لەگــەڵ مــام جــەلال، بــە ئامــاژە ئــەوەی پــێ وتیــن، کــە مــەرج نییــە بــۆ ئــەوەی بیســەلمێنین یەکێتــی

دیموکراسـییە، هەمـوو شـتێک بڵاوبکەینــەوە، ئیتــر ئــەوەش هەمیشـە بـە پێکەنینـەوە کردمانـە بنەمـای ئیـشو بڵاوکردنـەوەو قسـەکەی مامـان بەجۆرێکـی تـر دوبـارە دەکـردەوە، کـە بـۆ ئـەوەی بیسـەلمێنین یەکێتـی دیموکراسـییە، مـەرج نییـە وتـاری کاک بڵاوبکەینــەوە.

زۆربــەی کۆبوونــەوەکان لەگــەڵ مـام جــەلال واباوبـوو لــە بـارەگای تایبەتـی خـۆی بێـت، مـام لـەزۆر راپـۆرتو هـەواڵو وتـار کـە لێـرەو لـەوێ بیسـتبوویەوە ستایشـی کردیـنو پێیوابـوو لـە ئاسـتی بەرپرسـیاریەتی قۆناغەکەدابوویـن، هەڵبەتـە بەشـێک لـە فەزڵـی ئـەو چاکـەو پێشخستنەشـی بـۆ مـن گێڕایـەوە، بـەڵام ئەوەی ریسـەکەی تۆزێـک لێکردینـەوە خـوری، وتارێکـی تەنزئامێـزی کاک (شـێرزاد شـێخانی)بوو، شـێرزاد ئـەو ماوەیـە گۆشـەیەکی هەفتانەی لـە رۆژنامەکـە هەبـوو، ئـەو گۆشـە تەنزبـوو، وەک دەڵێـن (ئەدەبـی سـاخیر)بوو، خۆی سروشـتی ئەو فۆڕمە لەنووسـین، لەسـەر بەشێک لــە زیـادەڕەویو تـرشو خوێکردنـی روداوەکان دەژیـت، هەربۆیــە ناکرێـت ئـەوەی لەنـاو وتارێـک یـان گۆشـەیەکی تەنـز دەنووسـرێو بڵاودەکرێتــەوە هێنــدە بــە هەنــدی وەربگــریو پەرچەکــرداری لێبکەوێتــەوە، یەکێـک لــە گۆشــەکانی شـێرزاد لەســەر ژن بــوو، لەپـای بڵاوکردنـەوەی ئـەو کۆڵۆمـە، (کـەژاڵ ئەحمـەد)ی هاوپیشـەو سـتاف رەخنـەی لێگرتیـن، پێشـتریش خاتوونی کۆچکـردوو (روناک رەئـوف)و (هاوژیـن مەنمـی) گلەیـیو گازندەی خۆیان بـە مام جەلال گەیاندبـوو، رەنگـە ئـەوان وەک پرسـی ژنانـەو وەک مەسـەلەیەکی جێنــدەری لەســەر حــەق بووبـن کـە تـوڕەو نیگەرانبــوون، بــەڵام

مـن چونکـە لەدیدێکـی ڕۆژنامەنووسـیەوە تەماشـام دەکـرد، هێنـدە لەبەرامبــەر ناوەڕۆکەکــەی هەســتیار نەبــووم. قســەیەکی (خالیــد قشــتینی)م بیرکەوتــەوە، لەســەر هونــەری تەنــز نووســین، ئــەو پێیوایــە وەختــە بگەینــە زەمەنێــک، کــە ئــەو جــۆرە هونــەرە لەنوسـین بـەرەو لەناوچـوونو فەوتـان دەچێـت، چونکـە سروشـتی ئـەو ژانـرە وایـە، لەسـەر نەتـەوەی بچـووکو ژنان پەیـڕەو دەکرێو ئێسـتاش کـە ڕێکخـراوە بەرگریـکارەکان زۆربـوون، ئیـدی سـنوور بـۆ ئـەو تەنـزە نووسـینە سیاسـیو کۆمەڵایەتیانـەش دادەنرێـت. بۆیـە ئـەو چالاکـیو براوتـەی ژنانـم پێخـۆش بـوو چونکـە نابێـت بەهیــچ پاســاوێک گاڵتــە بــەژن بکرێــت، بــەڵام ئــەو پرســیارەم هـەر لەمێشـکدا ماوەتـەوە، سـنوری نێـوان گاڵتـە لەگـەڵ کـردن و گاڵتـە پێکـردن چییـە؟. ئـەوەی مـن لێـی دڵنیـام، خـۆمو سـتافی کوردسـتانی نـوێ سـوکایەتی بـە ژن ناکەیـن، ئـەو جـۆرە لەگـەڵ بیروبـاوەڕو تێگەیشـتنی ئێمـە نایەتـەوە، بەهەرحـاڵ لەبەرامبــەر ئــەو ڕووداوە، تێگەیشــتنی مــام جــەلال وابــوو، لــە شــوێنێک پارێـزگاری لـەوان دەکـرد، کـە نابێـت سـووکایەتی جێنـدەریو ڕەگـەزی بەهیـچ کەسـێک بکـرێو لـە شـوێنێکی تریـش پارێـزگاری لـە ئێمـەی ڕۆژنامەنـوس دەکـرد، کـە نابێـت بـە پاسـاوی ئاینیـی یــان کۆمەڵایەتــیو سیاســیو نەریتــی ســنوور بــۆ کارکردنیــان دابنرێـت.

هــەر ئــەو ماوەیــەی پــاش گۆڕانکارییــەکان، جارێکیــان لــە بیرمــە مەلەفێکمــان هەبــوو، کاک (ئاســۆس هــەردی) لەســەری نووســی، (بەختیــار عەلــی) بەشــداری تێداکردبــوو، ئێمــە وەڵامــان

دایــەوە، ڕەنگــە وەڵامەکــە کەمێــک قــورس بووبێــت، بــەس ئەمــە بەشــێکە لــەکاری ڕۆژنامەگــەریو نەریتێکــی نامــۆ نییــەو بەدرێژایــی مێــژوو پــەیڕەوکــراوە، کاتێــک کەســێک بێــت قســە بــکاتو وەڵامــی بدەیتــەوە. یەکێــک لــەو کتێبانــەی ڕۆژنامەنووســانو سیاســەتمەدارانیش خوێندویانەتــەوە، کتێبێکــی (محەمــەد حەســەن هەیکــەل)ە، بەنــاوی (بیــن الصحافــة والسیاســة) کــە لەســەر ئەزموونــی خــۆی و لــە هەمانکاتــدا کێشــەکانی خــۆی لەگــەڵ ڕۆژنامەنووس (مســتەفا ئەمیــن) نووســیویەتی، ئــەو کتێبــە مــام جەلالیــش خوێندبوویــەوە، چونکــە خــۆی پێــی وتیــن ئــەوەی لــەو کتێبــەدا بــۆ مــن ســەرنج ڕاکێشــەو بــە هەنــدی وەردەگــرم، ئــەو شــانازییەی هەیکەلــە لــە هێنانــە پێشــەوەو دەرفــەت ڕەخســاندن بــۆ ژمارەیەکــی زۆر لــە نووســەرو سیاســی دیــار لەنــاو ڕۆژنامــەی ئەهــرام، بــۆ ئەمــەش لیســتێکی درێــژی ناوەکانــی بڵاوکردۆتــەوە، ئەمــە زۆر ســەرنجی ڕاکێشــام، مــرۆڤ لــە نوســینی سیاســیدا دەشــێت شــانازی بــە نووســینەکانی خۆیــەوە بــکات، بــەڵام بەشــێکی تــری شــانازییەکانی وەک کەســێکو کارەکتەرێکــی میدیایــی ئەوەیــە کــە چەنــد لــە بەڕێوەبردنــی دامــەزراوەی میدیایــی دەرفەتــی بــۆ نووســەرانی تــر ڕەخســاندووەو دەرگای بەســەر قەڵەمــی تــردا کردۆتــەوە، ڕاســتییەکەی ئــەو ماوەیــەی باســیدەکەم، بەنــدە و هاوکارانــم ســێ جــۆری شــانازییم پــێ دەبــڕێ، وەک هەیکــەل منیــش واچاکــە لیســتێک بڵاوبکەمــەوە، چونکــە لــەو ماوەیــەدا لــە کوردســتانی نــوێ دەرگامــان بــۆ ســێ ئاراســتە کــردەوە، یەکێکیــان گەنجەکانــی نــاو کوردســتانی نــوێ،

دووەم ئاراستەی ئەو کەسانەی جیاوازن لەبیرکردنەوە لەخۆمان، سێیەم ئەو کەسانەی قەڵەمی گەورەن، نوسەری ناودارن، بەهۆی دەوڵەمەندی ئەزموونەکەیان خزمەتێکی گەورەیان بە کوردستانو بواری فەرهەنگی کردووە. حەزدەکەم رۆژێک لە رۆژان بڵێم سەکۆم کردەوە بۆ ئەمانە لە کوردستانی نوێ بنوسن یان لە قۆناغێکی تردا لە ئاسۆ یان لە جێگایەکی تردا بنوسن، بۆیە کردم بە رێبازێکی کارکردنمو لە هەر جێیەک بێت، گرنگە خەڵکانێک هەبێت یارمەتیان بدەین بێنە پێشەوە، یان خەڵکانێک هەیە خۆیان قەڵەمن، ناون، شتن، تۆ سەکۆیان بۆ دابین بکەیت، هەم بۆ ئەوان خۆشەو هەم بۆ تۆش و ئەو رۆژنامەی کاری تێدا دەکەیت، چونکە بەوە لەگەڵ ئەواندا گەورە دەبیت.

گەڕان بەشوێن سەرنووسەرێکی نوێدا

سێ ساڵ بەسەر ئەو قۆناغە راگوزەرەدا تێپەڕیو من هەر بەوەکالەت سەرنووسەر بووم، ئەو ماوەیە کاک (نەوشیروان مستەفا) گەڕابۆوە کوردستانو لەسەر داوای مام جەلال هەفتانە دەچووینە خزمەت کاک نەوشیروانو چەند موحازەرەیەکی لەسەر رۆژنامەنووسیو گەشەپێدانی کوردستانی نوێ پێ دەوتین، کۆبوونەوەی هەفتانەشی پێدەکردینو ستراتیژی کارکردنی بۆ دادەڕشتینو رێنمایی دەکردین کە چۆن مامەڵە لەگەڵ دۆسییە جیاجیاکان بکەینو روماڵی هەواڵەکان بە چ شێوەیەک بکەین گوتم بۆ ئەوەی هەر کوردستانی نوێ نەبێ لەگەڵ کاک نەوشیروان رێککەوتین بیکەینە کۆبوونەوەی ستافێکی راگەیاندن بە کوردستانی نوێییەوە ئەویش پێی باش بوو وتی باشتر با هەڤالانی تریش کەڵکی لێوەربگرن بۆ ئەوەی هەر کوردستانی نوێ نەبێ لەگەڵ کاک نەوشیروان رێککەوتین بیکەینە کۆبوونەوەی ستافێکی راگەیاندن بەکوردستانی، ئەو ماوەیە واپێدەچوو، وەزیفەم وەک سەرنووسەر بەوەکالەت لە کوردستانی نوێ کۆتایی هاتبێ لێرەو لەوێ دەمبیستو دەمزانی بیر لە دانانی سەرنووسەرێک دەکەنەوە، تا ئەوکاتەش

بەهۆی نەگەڕانەوەی (فریاد ڕواندوزی)یەوە هەر سەرنووسەری بەوەکالەت بووم، بەڵام پێدەچێ لەمەکتەبی سیاسی کە لەگەڕانەوەی رواندوزی بێهیوابوون، لەو ناوەشدا ناوی مامۆستا (مەحمودی مەلا عیزەت) وەک بەهێزترین جێگرەوە هاتە ناو گۆڕانکارییەکان، راستییەکەشی کۆمەڵێک فاکتەر رۆڵیان گێڕا لەو ئاڵوگۆڕە نوێیانە، یەکێک لە هۆکارەکان ئەوەبوو، خێرخوا هەڵەی بچووکی ئێمەیان زیاد لە پێویست گەورە دەکردو مێشیان لێدەکردین بە گامێش، دووەمیش جۆرێک لەبەریەککەوتن لەگەڵ کاک عادل موراد هەبوو، نەماندەتوانی رۆژنامەکە لەدەستوەردانەکانی ئەو بپارێزینو سێهەمیش تازە بە تازە مامۆستا مەحمود مەلا عززەت لە ئەوروپا گەڕابۆوەو دەیانەویست هەرچۆنێک بێت ئیشێکی بۆ بدۆزنەوەو کارێکی بۆ دابین بکرێت، ئەگەرچی مامۆستا خۆی بەو ئیشە رازی نەبوو، چاوی لە ئەرکو بەرپرسیاریەتی شایانتر بوو کە پێم وایە پێگەی سیاسیی ئەرکی گەورەتری شایان دەکرد. هەموو ئەوانە دواجار دەوریان گێڕا لەدانانو دامەزراندنی مامۆستا وەک سەرنووسەری نوێی کوردستانی نوێ، لەراستیشدا (مەحمودی مەلا عیزەت) پیاوێکی دیاربوو، زنجیرەیەک کتێبی هەبوو، مێژوویەکی درێژی لەناو سیاسەتو سەقافەتو سەحافە تۆمارکردبوو، ئەوکاتە بیرمە (مام جەلال، کاک نەوشیروان، کاک کۆسرەت، کاک عومەر فەتاح و کاک قادری حاجی عەلی) کە قەت واپێکەوە لەسەر هیچ رێکنەکەوتن لەسەر دانانی ئەو رێککەوتبوون، ئیدی لە رۆژی دەستبەرکاربوونیەوە هەموو شتێکم ڕادەستکردەوەو بێ

دەسـەڵات مامـەوە، ئەمـە بـۆ مـن شـتێکی کتوپـڕ و ناخۆشـبوو، چونکـە زەحمەتـە تـۆ لـە بەڕێوەبردنـی دامەزراوەیەکـەوە لەنـاکاو هەمـوو دەسـەڵاتەکان لەدەسـتبدەیت، بـەڵام چونکـە ئەوەیـان بڕیارێکـی حزبییـەو منیـش پابەنـدی دیسـپلینە حزبییەکانـم، لەبەرئـەوە هـەر چۆنێـک بێـت دەبوایـە لەگـەڵ دۆخـە نوێیەکـە خۆم رابێنـم، تـا وایلێهـات، دەرکـەوت مـن لەگـەڵ مامۆسـتا مەحمـود لـە بیرکردنـەوەو تێفکریـن زۆر جیـاواز نیـن، رەنگـە هـەر ئـەوەش هـۆکار بووبێـت کـە رۆژێـک پێـی وتـم «دەبێـت مـن و تـۆ حەلـی خۆمـان بکەیـن، یـان لێـک بترازێیـن یاخـود پەیوەنـدی خۆمـان رێکبخەیـن»، پرسـیاری تەمەنـی لێکـردمو کەزانـی لەدایکبـووی (١٩٦٩)م، پێکەنـیو بـە مەسـجێک نیشـانیدام کـە لەتەمەنـی کوڕەکـەی خۆیـدام، چونکـە وتـی «ژیلوانـی کوڕیشـم ١٩٦٩) یـە، بۆیـە هیـچ بوارێکـی تێدانییـە مـن و تـۆ دەبێـت مـامو بـرازا بیـن»، ڕاسـتییەکەی ئـەوە بـۆ منیـش پەسـەند بـوو، بەڵێنیشـم پێـدا تـا پێکـەوە کاربکەیـنو لـەوێ بمێنمـەوە یـان بمێنێتـەوە، هەرگیـز بیـر لەهیـچ بەرکەوتنێـک لەگـەڵ تـۆ ناکەمـەوە. زۆر کـەس گرەویـان لەسـەر ئـەو بەریەککەوتنـە کردبـوو، بـەڵام ئـەو گـرەوە بەپێچەوانـەوە کەوتـەوەو بەجۆرێـک هـاوکارو یارمەتـی یەکترمـان دەدا، تەنانـەت هەندێکجـار وتـاری تەواونەکـراوی بـۆ مـن دەنـاردو مـن تـەواوم دەکـرد. ئەوەنـدە لـەڕووی فیکرییـەوە لێـک نزیـک بوویـن.

ئـەو ماوەیـە بـە ئارامـیو بەبێ گرفـت رۆیشـت، بـەڵام یـەک دوو روداوی ناخـۆش روویانـدا، شـانەکە لەسـەری کوردسـتانی نوێدا

شـكايەوە، يەكـەم رووداوی ناخـۆش وتارێكـی كاك (نەوشـیروان مسـتەفا) بـوو، لەسـەر (حزبـی زەحمەتكێشـانی كوردسـتان)و كـە مامۆسـتا مەحمـود لەلاپـەڕە یەكدا بڵاویكـردەوە، بڵاوكردنەوەكـەش لەبەرئـەوەی نـاوی كەسـی لەسـەرنەبوو، وەك ئـەوەی هەڵوێسـتی فەرمـی كوردسـتانی نـوێ و یەكێتـی بێـت، ڕاسـتە رەنگـە لـەرووی نەریتـی رۆژنامەگەرییـەوە وتـاری لاپـەڕە یـەك بـێ نـاو بـڕوات، بـەڵام لـەو دۆخـەدا دەبێـت بەرپرسیاریەتیەكەشـی هەڵبگرێـت، وتارەكـە زۆر توندبـوو، هەڵبـەت وەڵامەكـەی زەحمەتكێشـانیش هەر توندبـوو، بـەڵام مامۆسـتا مەحمـودی مـەلا عیـزەت ئامادەنەبـوو بـڵاوی بكاتـەوە، ئـەوەش هـەم جەنابـی مـام جەلالـی زۆر تووڕەكـردو هـەم سـكرتێری حزبـی زەحمەتكێشـان كاك قـادر عەزیزیشـی دڵگـران كـرد، نەدەكرا هاوپەیمانو دۆسـتێكی وەك زەحمەتكێشـانو كاك قـادر بـەو شـێوەیە تـوڕە بكرێـنو مافـی وەڵامدانەوەشـیان نەدەیتـێ. دووەم روداویـش لێدانـی كۆمەنیسـتەكان بـوو، لەبەرامبەر ئـەو روداوە بەسـوێیانەی سـلێمانیو لێـدان لـە حزبـی كۆمەنیسـت، ژمارەیەكـی زۆر لـە نووسـەرانو روناكبیـران بەیاننامەیەكیـان لەسـەر یەكێتـی بڵاوكـردەوە، لـەو بەیاننامەیـەو پەرچەكردارەكانـی تـری دیسـانەوە كوردسـتانی نوێـش تێـوە گلا، هـەم لەبەرئـەوەی بەیاننامەكـەی بڵاونەكـردەوەو هەمیـش لەبەرئـەوەی مامەڵەیەكـی تەندروسـتی لەگـەڵ ئـەو دۆخـە نەكـرد، ئیـدی بـە ناچارییـەوە كوردسـتانی نـوێ لەگـەڵ رۆژنامەنووسـان كەوتـە بەریەككەوتـنو ئـەو ڕیسـەی چەنـد سـاڵێك بـوو سـەرقاڵ بووین، بەرەنجامـی ئـەو هەڵانـە بـۆوە بەخـووریو ئـەو پەیوەندییـەی نێـوان ئێمـەو

روناکبیـرو رۆژنامەنووسـان دابـڕانو دوورکەوتنـەوەی گـەورەی لێکەوتـەوە، هەرئـەوەش بـوو، دواجـار رۆژنامـەی ئەهلـی هێنایـە کایـەوەو هاوڵاتیـش وەک ئەزموونـی ئـەو بـوارە دەرچـوو، پارتـی لەسـەرەتاوە پێیوابوو، رۆژنامەی هاوڵاتی دەسـتی کاک نەوشـیروانی لەپشـتەو بـە پشـتیوانیو کۆمەکـی ئـەو دەردەچێـت، گومانەکـەش پەیوەنـدی بـەوەوە هەبـوو، کـە بەشـێک لـەو قەڵەمانـەی بوونـە کۆڵەکـەی سـەرەکی ئـەو رۆژنامـە تازەیـە پێشـتر لـە کوردسـتانی نـوێ دەیاننووسـی، (رامیـار مەحمـودو شـوان ئەحمـەد و توانـا عوسـمان) پێشـتر بەهـۆی کرانـەوەی کوردسـتانی نوێـوە بـەردەوام هـاوکاری رۆژنامەکـەی ئێمەیـان دەکـرد، ڕاسـتێکەی دەسـتی کاک نەوشـیروانی لەپشـت نەبـوو، بـەڵام بەهـۆی ئـەو رووداوەی کاک نەوشـیروان لەگـەڵ کۆمۆنیسـتەکان هاوڵاتـی دامـەزرا بۆیە ئێسـتاش پێموایـە ئـەو هەڤاڵانـەی ئێمـە بـاش ئیـدارەی دۆسـیەی کرانـەوەی کوردسـتانی نوێیـان نەکـردو دۆخەکـە بەجۆرێکـی تـر وەرگـۆڕا کـە بەریەککەوتنـی زۆری لێکەوتـەوە، مـرۆڤ بـۆ خـواش قسـە بـکات، ئۆباڵەکـە هەمـووی لـە ئەسـتۆی مامۆسـتا مەحمـود نەبـوو، چونکـە ئەگـەر ئـەو بەیاننامەیـە بڵاویـش کرابایـەوە، پەڵپێکـی نـوێ دەهاتـە ئـاراوەو شـتێکی تـر هـەر یەخـەی دەگرتینـەوە. هەروەهـا خـودی کاک نەوشـیروانیش بەرگـری لـە ئێمـە نەکـردو بـە پێچەوانـەی چاوەڕوانییەکانـەوە دوای چەنـد سـاڵێک لەهەمـوو کەس زیاتـر بـووە دۆسـتی هاوڵاتـیو روناکبیرەکانـی، ئـەو پەیوەنـدیو دۆستایەتیەش تـا دامەزراندنـی بزوتنـەوەی گۆڕانیـش بـە بەرچـاوی هەمـوو کەسـێکەوە هـەر بـەردەوام بـوو.

ئێستاش کە بیر لەو ڕووداوانە دەکەمەوە هەست دەکەم بەشێوەی جیاجیا دووبارە دەبێتەوە. سەنگەربەندی دەگۆڕێ و هەڵبەزو دابەز دەبینم کە زۆرچار خەڵکی ئۆقرەی وەک ئێمە نرخەکەی دەدەین.

دەبوایە وچانێك لەدەرەوەی كوردستانی نوێ بدەم

لەراستیدا ڕووداوەکان بەریەککەوتنی ناوخۆیی لێکەوتەوەو هەندێک جارێکیش شانەکە لەسەری مندا دەشکا، ئەوەش پەیوەندی بەوەوە هەبوو، کە ڕۆژنامەیەکی ڕۆژانە مامۆستا مەحمود مەلا عزەتی زۆر ماندو دەکردو ناوە ناوەش لەگەڵ مام جەلالو مەکتەبی سیاسیو ئۆرگانەکانی تر بەریەککەوتن دروست دەبوو، هەربۆیەش جاروبار شانەکە لەسەری مندا دەشکا، خۆی دەشمزانی مەسەلەکە ئەوەیە، کە مام جەلال نایهەوێت ڕاستەوخۆ بەریەککەوتنی لەگەڵ مەحمودی مەلا عیزەت هەبێت، بۆیە جاروبار زللەکان بەر من دەکەوتن، ئەوەش فشاری زۆری بۆمن هێنابوو چیرۆکم لەم بارەیەوە زۆر لایە لەدڵەوە دەمەویست لەو هەموو فشارو سەرئێشەیە ئەگەر بۆ ماوەیەکی کاتیش بێت دووربکەومەوە، هەربۆیە بەدوای دەرفەتێکدا دەگەڕامو ئەوکاتانەش لەناو هەڤاڵانی مەکتەبی سیاسی جاروبار لەگەڵ (د.بەرهەم ساڵح) کە تازە گەڕابۆوە کوردستان لەسەر کۆی ئەو پرسانە گفتوگۆمان دەکرد، کاتێکیش ڕاسپێردرا لەسەرەتای ساڵی ٢٠٠١ بۆ ئەوەی ببێتە سەرۆکی حکومەت، داوای لێکردم لەگەڵی بچمە ناو کاروباری میرییەوە،

ئـەو دەستپێشـخەرییەم بـە هەنـد وەرگـرتو حەزیشـمدەکرد تـا بۆم دەلـویێ ماوەیـەک لـە رۆژنامـە دووربکەومـەوەو لـە شـوێنێکی تـری ئـارامو دوور لـەو بەریەککەوتنـە زۆرانـە بگیرسـێمەوە، لەبەرئـەوەش یەکسـەرو بـێ دوودڵـی رازی بـووم، دەبێـت ئـەوەش روونبکەمـەوە، کـە مـن هەرگیـز خوازیـاری کاروبـاری میـریو پلـەو پۆسـتی نـاو حکومـەت نەبـووم، بـەڵام هـەم سەرئێشـییەکانی نـاو کوردسـتانی نـویێو هەمیـش متمانـە زۆرەکـەی د. بەرهـەم هانیـدام زۆر لـەو پرۆسـەیە سـڵ نەکەمـەوە، بەتایبەتیش دۆخـی راگەیاندنی یەکێتـی ئەوکاتـە، قۆناغێکـی راگـوزەرو سـەیر بـوو، کاک مەحمـود هـەر سەرنووسـەر بـوو، عـادل مـوراد بەهەمـوو تێبینییەکانـەوە لـەویێ مابـۆوەو دەسـەڵاتی زۆری هەبـوو، مـام جەلالیـش ئـازاد جوندیانـی وەک نوێنـەری خـۆی ناردبـووە کوردسـتانی نـویێ و پێمـان دەوت مەندوبـی سـامی، ئـەوەش ئیشـەکانی منـی ئاڵـۆز دەکـردو ناچـاری بەریەککەوتنـی زیاتـری دەکـردم، چونکـە ئـەو دۆخـە نوێیـە نـەک هـەر رۆڵـی مـن، بەڵکـو دەسـەڵاتیان بـۆ مەحمـودی مـەلا عیزەتیـش نەهێشـتبۆوە. هەرچەنـدە ئـەو بـە ئەزموونـی خـۆی پێیوابـوو، کـە ئـەوەی رودەدات کاتییـە، بـەڵام بـە ئەزموونـی مـن دەمزانـی ئـەو هەویـرە ئـاو زۆر دەکێشـیێو پێناچێـت ئەوەنـدە ئاسـان ئـەو دەورانـە تـەواو بێـت.

ئـەو رۆژگارەی کوردسـتانی نـویێ بۆیـە زۆر ناخـۆشو ناجـۆر بـوو، چونکـە نەریتێکـی کـۆن دووبـارە بوژایـەوە، ئەویش دوبـارە بەخشـینەوەی دەسـەڵات بـوو بەسـەرکردایەتییەک، کاتـی خـۆی لـە هەولێـر بـە برِیـاری مـام جـەلال ئـەوە هەڵوەشـابۆوەو ئاسـایی

بوو کە کادرێکی پێشکەوتوو بگاتە ئەو پلە حزبیو پیشەییە، بەڵام بەگەڕانەوەی ئازاد جوندیانی ئەو هاوکێشەیە گۆڕانی بەسەردا هات، ئێمە زوو زوو بە خۆشییەوە دەمانووت مەندوبی سامی گەڕاوەتەوە بۆ ئەوەی دەسەڵات لە ئێمە بسەنێتەوەو کاک ئازادیش قاقا پێدەکەنی. هەموو ئەو هۆکارانە پێکەوە وایکرد کە بیر لە داخستنی دۆسیەی کارکردنم لە کوردستانی نوێ بکەمەوە، هەم لەبەرئەوەی پاراستنی سەنگ و حورمەتی پەیوەندییەکانی خۆشم لەگەڵ جەنابی مام جەلال، کە بە ئێستاشەوە بەقەد چاوی خۆم خۆشم گەرەکە، کە ئەو پەیوەندیانە تێکنەدەم. راستییەکەش دەرەقەتی ئەو بەریەککەوتنە نەدەهاتم لەگەڵ مام جەلال، ئەوەبوو خواحافیزیم لە مامۆستا مەحمودی مەلا عیزەت کردو کوردستانی نوێم جێهێشتو ئەو دۆخەش لەوێ هێندە بەردەوام نەبوو، بەڵکو هەر زوو کەسێکی تریان لەجێگەم دانا.

دکتۆر بەرهەم تازە لە ئەمریکا هاتبۆوە، کە لەلایەن مامەوە کاندیدکرا بۆ سەرۆکایەتی حکومەت، دەیزانی کە ئەرکێکی قورسی لەپێشەو شکستو سەرکەوتنی پەیوەستە بەو تیمەی کە کاری لەگەڵ دەکەن، ئەو سڵەمینەوەی وایکردبوو، کە ماوەیەکی زۆر خەریکی ئامادەسازیی بێت بۆ دروستکردنی ئەو تیمە، لەگەڵ منیشدا چەندین جار ئەو پرسەی تاوتوێکردو باوەڕی پێهێنام کە پێویستە سەنگەری کارکەدنم بۆ خزمەتی یەکێتیو ڕێبازی مام جەلال بگوازمەوە بۆ حکومەت، مەرجی من ئەوەبوو، کە لەکاروباری میدیایی دوور نەکەومەوە، بۆ

ڕێگـری لـەو بیانووەشـم پێشـنیاری ئەوەیکـرد کـە لـە بـواری پەیوەندییـە گشـتییەکان کاربکـەم کـە خـۆی ڕەهەندێکـی میدیایـی هەیـە، پـلاری ئەوەشـی لێدام کـە مـن سـەری زمـانو بنـی زمانـم باسـی نەگـۆڕ و خـاوە خـاوی شـێوازی بەرهەمهێنانـی ئاسـیاییە، کەچـی ئامـادەو تاقەتـی ئـەوەم نییـە کاری خۆشـم بگـۆڕم، بۆیـە دواجـار بەقسـەمکردو چـووم.

هەفتەیـەک پێـش ئـەو وادەیـە، لەئوتێـل ئاشـتی سـلێمانی لەگـەڵ کاک بەرهـەم گفتوگۆمـان کـردو دەیهەویسـت پەیوەندییـە گشـتییەکانو ڕاگەیاندنـی حکومـەت لـەلای مـن بێـت، ئەزموونـی پێشـتری حکومـەت وابـوو، ئـەو دوو بەشـە لێـک جودابـوونو هەندێکجـار بەریەککەوتـن لەنێـوان ئیشـەکانیان دروسـت دەبـوو، بـۆ ئـەوەی خەوشـییەکانی پێشـتر بەکۆتـا بێـتو ئـەو دامەزراوەیـە وەک یـەک یەکـەی کارگێـڕی مامەڵـە بـکات، بڕیـاری تێکەڵکردنـی ئـەو دوو بەشــە درا، بەرلــەوەی بچمــە نــاو ووردەکاری زیاتــری کاروبارەکانــی دروســتکردنی ئــەو کابینەیــە، دوو داوام لــەکاک بەرهــەم کــرد، یەکەمیــان لــەرووی ئاکارییــەوە ڕەزامەنــدیو پەسـەندنامەی مـام جەلالـم بـۆ وەربگرێـت، تـا هـەم مـام جـەلال بزانێـت لەسـەر خواسـتی تۆیـە دەچمـە حکومـەتو هەمیـش بزانێـت کـە چیتـر لەکوردسـتانی نـوێ نامێنـم، باشـبوو، مـام پەسـەندی کـرد، دووەم داخوازیـش ئەوەبـوو، کـە دەرفەتێکـم بداتـێ ڕەشـنووسو پـرۆژەی ئـەو بەشـە نوێیـە بنووسـمو هەمـوو کـونو کەلەبەرەکانـی بەتـەواوی پـڕ بکەمـەوە.

ئەوکاتـە، چونکـە پەرلەمـان کارانەکرابـۆوە، دەبوایـە

حکومـەت بەرنامـە و هەیکەلـەی کاری کابینـە بینوسـێ و کاک د. بەرهـەم بـە بەنـدەی سپارد، بەرنامـەی حکومەتـم بە راوێـژ لەگەڵ کاک بەرهــەم نووســی. ئەوکاتــە مــام جــەلال ســەرۆکی هەرێــم بـوو، بۆمـان نـارد، بیرمـە مـام هەمـوو بەرنامەکـەی وەک خـۆی پەسـەندکرد، تاکـە شـتێک کـە دەسـتکارییەکی ئاسـایی کردبـوو، زیادکردنــی وشــەی (پێشــکەوتووخوان) بــوو بــۆ (کوردایەتــی)، بیرمـە مـام جـەلال وتـی رۆڵـە لـە کوردسـتانی نـوێ پێـم نەگوتـی ئێمـە کوردایەتـی پێشـکەوتنخوازین. بەهەرحـاڵ بەرنامەکـە، بـە ئایەتێکــی قورئــان دەســتی پێکردبــوو (وقــل اعملــوا وســیری اللـە عملکـم)، شـتێکی تازەبـوو، حکومەتـی هەرێمـی کوردسـتان، حکومەتــی سۆشــیال دیموکراتبــوو، بــە ئایەتــی قورئــان دەســت پێبـکات، مەبەسـتمان بـوو بـەو ئاراسـتەیە کار بکەیـن کـە بڵێیـن چــەپ و سۆشــیال دیموکــرات دژی ئایــن نییــە، هەســتم کــرد پرۆگرامەکـە باشــە، چونکـە هــەم مـام جـەلال بەدڵــی بــوو و خوێندبوویــەوە، هەمیــش د. بەرهــەم زۆر لێــی رازی بــوو، ئیتــر وایلێهـات هـەر بۆنەیـەک هەبوایـە مـن بـە نووسـینەوەیەوە خەریـک بـووم، خـۆم ناونـا (میـرزا)و هـەر نامەیـەک بـۆ هـەر کەسـایەتیەک بـە نـاوی کاک بەرهەمـەوە دەنوسـرا مـن دەمنوسـی، وتـار هەبوایە بــە عەرەبــی و کــوردی مــن دەمنووســی، بــەس بــە ئینگلیــزی کاک بەرهــەم خــۆی دەینوســی، بەڕاسـتیش تائێسـتا ئـەو کەمـو کوڕییــەم هــەر مــاوەو دەرەقەتــی ئــەو زمانــە هــەر نەهاتــم. بەهەرحــاڵ بەرنامــەی بەشــی پەیوەنــدی گشــتیمان دانــا، کــە چـۆن کارەکان بکەیـن. یەکێـک لـەو شـتانەی بیرمـە جارێکیـان

دکتـۆر بەرهــەم وتــی «ئــەرێ فــڵان شــتمان چیلێکـرد؟»، وتــم وامـان کـردو ئاوهامـان لێکـرد، وتــی «ئـەی کاردانـەوەو فیدباکـی چـۆن بـوو؟». بـۆ یەکەمجـار بـوو ئـەو جیاوازییـە ببینـم لـە بەینـی پەیوەنـدی گشـتی و راگەیاندنـدا، راگەیاندنـی تەقلیدیمـان هــەر ئەوەیــە پەیــام بــۆ خەڵــک دەنێرێــن و ئەنجــامو فیدبــاک وەرناگریتــەوە، بــەڵام پەیوەنــدی گشــتی دەبێــت فیدباکیــش وەربگریتـەوە، لـە بیرمـە هەندێـک کار دەهاتـە پێشـەوەو دەمـووت کاک بەرهــەم وەڵاهــی هەتــا ئێســتا ئــەو کارانــە لــە پەیوەنــدی گشــتی حکومەتــی هەرێمــی کوردســتان نەبــووە، ئەگــەر بڵێیــت لەســەر ئـەو مێـزە رەقـس بکـە، مەجبـورم بیکـەم، چونکـە ئـەم ئۆفیسـە دەڵێیـن شـتێکی تازەیـە، بـۆ یەکـەم جـارە ئەمـە دەکەین لەوانەیـە سەماشـی تێدابێـت.

پـێ بـە پێـی کارەکانـی حکومەت کارەکانی ئێمـەش فراوانتر دەبــوو، جــاری پێــش هەمــوو شــتێک ئــەو راگەیاندنــەی ســەر بەحکومــەت بــوون هەموویانــم یەکخســت و وێنەگــرو هەواڵســازو تیمێکـم دروسـت کـرد تەنهـا خـۆم نەبـوو هـەواڵ بنوسـم و وێنـە بگــرم، تیمێکــی چەنــد کەســی بــوو دوای ئــەوە ســایتێکمان دروسـتکرد بەنـاوی (کوردسـتان مۆنیتـەر) ئەوکاتـەی مـن باسـی دەکــەم، تــازە بــە تــازە دروســتکردنی ماڵپــەڕ داهاتبــوو، ئێمــە ماڵپەڕێکــی باشــمان بــۆ حکومەتــی هەرێــم دروســتکرد، بەنــاوی حکومەتــەوە نەبــوو، خزمەتگوزارییەکــی کۆمەڵایەتــیو راگەیانــدن بـوو. ئـەو زمانانـەی بـەکار دەهـات عەرەبـیو کـوردیو ئینگلیـزی بـوو، کـە دەمانەویسـت وێـڕای چالاکییەکانـی میریـی و حکومـەت

چالاکـی رۆشـنبیریی‌و فەرهەنگـی‌و کەلتوورییـش بـڵاو بکەینـەوە.

دیوێکـی تـری چالاکییەکانـی ئـەو مـاوە، دروسـتکردنی بڵاوکـراوەی مانگانـەی بانکی زانیاریی بـوو، ئەو بانکە لەبنەڕەتەوە بـۆ ئەوەبـوو، زانیاریـی هەمە لایەنەی رۆژانە دەربـارەی روداوەکان، بۆنـەکان، لـە چوارچێـوەی گۆڤارێکـی وەرزیـدا بدەینـە وەزیرەکان‌و بەرچـاو ڕوونیـان هەبێـت دەرهەق بەو شـتانەی روودەدەن، ئەوەش پێشـتر مـام جـەلال پەیڕەویدەکـرد لەگـەڵ تیم‌و سـتافەکەی خۆی‌و هاوڕێکانـی، بەتایبـەت ئەوکاتـەی سـەرۆکی هەرێمـی کوردسـتان بـوو گۆڤارەکـە نـاوی برید المعلومـات بـوو. لـە بیرمـان نەچێـت ئەوکاتــە ســەرەتای پەیدابوونــی ئینتەرنێــت بــوو کــە لەهەمــوو دامەزراوەیەکدا نەبـوو.

بەڕاســتی خەیاڵــی ئێمــە ئەوکاتــە زۆر گــەورە بــوو، حەزمـان دەکـرد جوگرافیـای کارکـردن‌و هەڵسـوڕانمان گەورەتـر بکەیـن، ئـەو خەونانـەش لەپێنـاو ئـەوە بـوو کـە هەرچـی زیاتـرە خزمەتـی حکومـەت‌و حوکمڕانـی پـێ بکەیـن، لەوکاتـەدا لەرێگـەی بەرنامـەی نـەوت بەرامبـەر بـە خۆراکـی نەتـەوە یەکگرتووەکانـەوە چاپخانەیـەک بـە وەزارەتـی کشـتوکاڵ بەخشـرابوو، ئێمـە ئـەو چاپخانەیەمــان وەرگرتــەوەو دەمانەویســت کتێبــی پــێ چــاپ بکەیـن‌و بیکەینـە بنەمـای دامەزراوەیەکـی روناکبیریـی‌و خزمەتـی ئـەو بـوارەی پـێ بکەیـن، پێشـنیاری ئەوەشـم بـۆ کاک بەرهـەم کـرد، کـە کێـم پـێ باشـە بـۆ بەڕێوەبردنـی ئـەو کارە، دواجاریـش ناومانـنـا چاپخانــەی (رێنوێـن)، هــەم ڕەهەنــدە کشــتوکاڵیەکەی مایــەوە، کــە رێنوێنــی کشــتوکاڵیی یەکێکــە لــە وەزیفەکانــی و

هەمیش ڕەهەندێکی کەلتووریو فەرهەنگی هەیە. یەکێک لە بەخششە هەرە باشەکانی ئەو چاپخانەیەش، چاپکردنی کتێبەکەی مامۆستا (کەمال مەزهەر) بوو لەسەر کەرکوک. ئەو کتێبە بە ئێستاشەوە پێموایە یەکێک لە باشترینو نایابترین ئەو کتێبە مێژووییانەیە کە لەسەر کوردو کەرکوک نووسراوە، یادی بەخێر دە هەزار دانەمان لەسەر خواستو داوای مام جەلال چاپکرد. کتێبی دووەمیش فەرهەنگێکی گەورەی کیمیا بوو، ڕێکەوت وابوو خاوەنەکەی ئەویش هەر ناوی کەمال بوو، فەرهەنگەکە هی مامۆستا (کەمال غەریب) بوو و ناومان لێنا (کەمالنامە).

کاری میرزایی من و سندوقی کۆمەکی میدیا

هــەر ئــەو مــاوەی کاری میرزاییــم، هەندێــک بیرۆکــە جوانەکانــی د.بەرهەممــان خســتە واری جێبەجێکردنــەوە، یەکێکــی ئەوانــە دامەزراندنــی خانــەی وەرگێــڕان بــوو، پێشــنیاریکرد خــۆم بیبــەم بەڕێــوە، بــەڵام راســتییەکەی نەمەویســت ئــەوە بکــەم، بەڵکــو بــە راوێــژ خســتمانە ســەر وەزارەتــی رۆشــنبیری، هــەر ئــەو وەختــەش بیرۆکــەی ســندوقی پشــتیوانی لــە میدیــای ئــازاد هــەر ئــەو رێو رێکارانــەی بــڕیو هەموانیــش لێــی ســوودمەند بــوون. ئەســڵی بیرۆکەکــە پەیوەســت بــوو بــەدوو ڕەهەنــدەوە: یەکەمیــان دیــدگای حکومــەت بــۆ کۆمەکــی میدیــاو دووەمیــش کۆتایــی بێهێنانــی ئەزموونــی بەرۆژانەبوونــی رۆژنامــەی (هەرێمــی کوردســتان) بــوو، کــە ئەوکاتــە لەلایــەن حکومەتــەوە دەردەچــوو، ســتافی ئــەو رۆژنامەیــە خەڵکانــی بەتوانــاو بــە ئەزمــوون بــوون، (ســەردار عەبدوڵــڵا) سەرنووســەر بــوو، (هەڤــاڵ ئەبوبەکــرو مــەم بورهــان قانیــع)و زۆر قەڵەمــی تــر لــەو ماوەیــەدا لــەو رۆژنامەیــەدا کاریــان دەکــرد، کاتێــک لــە وەزارەتــی رۆشــنبیرییەوە بڕیــاردرا هەرێمــی کوردســتان بکرێتــە رۆژانــە، تۆزێــک گرفــت پەیدابــوو، خــودی دکتــۆر بەرهەمیــش خۆشــی لــەو بڕیــارە نەدەهــات، چونکــە

هــەم توانــای مرۆیــیو دارایــی زۆری گــەرەک بــوو، هەمیــش بەجۆرێـک لەجـۆرەکان وەک ڕکابـەر دروسـتکردن بـۆ کوردسـتانی نــوێ لــە ناوچــەی ســەوز لەقەڵــەم دەدرا، ڕەنگــە ئەوەشــیان خســتبایە پــاڵ ســەرۆکی حکومــەتو بــەوە تۆمەتباریــان کردبــا کـە دەیەوێـت ئەلتەرناتیـڤ بـۆ ڕاگەیاندنـی یەکێتـی و کوردسـتانی نــوێ بدۆزێتــەوە، بەتایبەتیـش کـە لەکابینەکانـی پێشـتر نیەتـی لــەو جــۆرە نەبــووە. هــەر ئەوکاتــەش کــە ســەرۆکی حکومــەت لەگــەڵ ســتافەکەیدا کۆبــۆوە، بڕیــاری داخســتنی دراو میزانیــەی ئــەو ڕۆژنامەیــەش نەگەڕێنرایــەوە بــۆ خەزینــەی گشــتی حکومــەت، بەڵکــو بڕیــاردرا لەڕێگــەی دروســتکردنی بۆردێکــی کۆمەکــی میدیاییــەوە، بەبــێ هیــچ ئامانجێکــی سیاســی هــاوکاریو کۆمەکــی ئــەو دامــەزراوەو بڵاوکــراوەو گۆڤارانــە بــکات کــە تــا ئــەو کاتــە دەردەچــوون. ئــەوە هەنگاوێکــی تــازە بــوو کــە دواتــر بیرۆکــەی بـۆردی میدیـای ئەهلـی لـێ دروسـتبوو، ئـەودەم (فەتـاح زاخۆیـی) وەزیــری ڕۆشــنبیری ســەرۆکی بۆردەکــە بــوو، چەنــد کەســێکی تریـش تێیـدا ئەنـدام بـوون کـە بەنـدەش یەکێـک بوو لەو کەسـانە. بـۆ مێـژووش هەندێـک ڕۆژنامـە وەریاندەگـرتو هەندێکیـش ڕەتیـان دەکـردەوە، بیرمـە ڕۆژنامـەی (جەمـاوەر) کـە بـە کۆمەکـی پارتـی بـۆ ڕکابـەری هاوڵاتـی دروسـتکرابوو، پارەکـەی وەردەگـرت، بـەڵام ئەوانــی تــر ئەوەیــان ڕەتکــردەوە.

کارێکــی تــری ئــەو قۆناغــە بریتــی بــوو لــە ئامادەکردنــی ســاڵنامەی حکومەتــی هەرێمــی کوردســتان، ئــەو ســاڵنامەیە کاروچالاکییەکانــی حکومەتــی لەمــاوەی یــەک ســاڵدا تێــدا

تۆماردەکرا، ساڵی یەکەم، ساڵنامەی یەکەممان دەرکردو ساڵ بە ساڵیش بیرۆکەکەمان فراوانتر دەبوو، نیەتی ئێمە ئەوەبوو، کە هاوچەشنی وەقائیع و ساڵنامەی عوسمانییەکان بەشێکی گرنگی مێژووی حوکمڕانی و مێژووی نەتەوەکەمانی تێدا بنووسینەوە. چەند مانگێک پێشتر تەکبیرمان دەکردو لیژنەی خەڵکی پسپۆڕو نوێنەرایەتی وەزارەتەکانمان کۆدەکردەوەو لەسەر پنت بە پنتی ئەو پرۆژەو ساڵنامەیە دەوەستاین، هەروەها هەموو ئەو بڕیارانەی (مام جەلال) سەرۆکی هەرێمی کوردستان ناوچەی ئیدارەی سلێمانی کە هێزی یاساییان هەبوو وەک یاسا لە کتێبێکدا کۆدەکرانەوەو تەنانەت چالاکییەکانی نەتەوە یەککگرتووەکانیشمان تۆماردەکرد.

ئەو بەشەی ئێمە هەر لەو ماوەیەدا لەزۆر بوارو سێکتەری دیکەش چالاکو جوڵاوبووین، لەوانە ئەو کۆنفرانسو دانیشتنانەی بۆ نەهێشتنی رۆتین دەکرا لە دامو دەزگاکانی حکومەت، ئێمە وەک پەیوەندییە گشتییەکان بەشێک بووین لەو کارەو ئەوەندەی بۆمان کراو لوا ئیشی جدیمان لەسەر ئەو کەیسانە دەکرد. ئەوەندەی من لەوێ بووم، راوێژکاربووم، یاریدەدەر بووم، رۆژنامەنووس بووم، هەمەکارە و بکوژ و ببڕ بووم. جا جاروبار دکتۆر بەرهەم دەیوت «ئەوانەی وەک تۆن لە ئەمەریکا پێی دەڵێن سکرتێری رۆژنامەوانی یان نووسەری وتارەکانی سەرۆک»، بەڵام من لەگەڵ ئەو نازناوانەدا کۆک نەبووم، پێموابوو ناوی میرزا پڕ بە پێستیەتی، هەم ناوێکی کوردەوارییەو هەمیش (وەفایی) شاعیر کاتی خۆی میرزای

(شێخ عوبەیدوڵـڵای نەهـری) بـووەو بـاش کاتبـی رەسـائیلەکانی بـووە، منیـش پێـم خۆشـە میـرزا بـم، بەڕاسـتیش تـا ئـەو دواییانـەش کاک بەرهـەم پێـش ئـەوەی رێگاکەمـان لێـک دابـڕێ هـەر بەمیـرزا بانگـی دەکـردم.

یەکێکـی تـر لـەو شـتانەی لـە پەیوەندییەکانـی حکومەتـی هەرێـم دروسـتمان کـرد، کۆکردنـەوەی دەسـتەبژێرێکی رۆشـنبیرو ئەکادیمـی بـوو، لەوانـە (شـێرزاد شـێخانیو هەڵکـەوت عەبدوڵـڵا)، سـەرەڕای چەندیـن توانـای بـاش کـە هـەم عـەرەب یـا کـوردی پارچەکانـی تـری کوردسـتان بـوون. کـە ئەوانـە هاوکارو پشـتیوانی حکومەتـی هەرێمـی کوردسـتانیان دەکـردو کاریگـەری باشیشـیان لەسـەر کاروبـاری پەیوەندییـە گشـتییەکان هەبـوو.

بەشـی پەیوەندییـەکان وەک دامـەزراوەی خەیاڵدانـە یەکێتـی بـوو بـۆ حوکمڕانـی کـوردی بەشـەکانی تیابـوو لە باکوور، باشـوور، رۆژهـەڵات و هەروەهـا عەرەبـی عیراقیشـی تیابوو.

پرۆسەی ئازادی عێراق و ئەزموونێك لەگەڵ رۆژنامەنووسانی بیانی

سەرەتاکانی پرۆسەی ئازادی عێراق لە ساڵی (٢٠٠٣) و بەر لە چەند مانگێکیش لەو روداوە گەورەیە، شەپۆلێکی گەورەی رۆژنامەنووسان روویان لە کوردستان کردبوو، ئەو هاتنە بەلێشاوە بۆ روماڵی دوو پرسی گرنگ بوو، کە هەردوکیان دەچوونە چوارچێوەی روبەڕوبوونەوەی تیرۆریزمی نێودەوڵەتییەوە، یەکەمیان گواستنەوەی هەواڵەکانی لێدانو لەناوبردنی رێکخراوی تیرۆرستی ئەنسار ئیسلامو دوای ئەویش هەنگاوەکانی دەستپێکردنی شەڕی دژ بە رژێمی عیراق و پرۆسەی ئازادکردنی عێراق، ئەگەر دیوێکی ئەو روماڵانە پەیوەست بووبێت بە دیوە ناشرینەکانی ئەو رێکخراوە تیرۆرستەو پاشانیش رژێمی بەعس، کە ئەوە گرنگ بوو، دیوێکی تری وابوو ئێمە هەموومان پێکەوە، کار لەسەر دروستکردنی وێنایەکی پەسەندو جوان بکەین لە نێو رای گشتی جیهانیدا دەرهەق بە هەرێمی کوردستان، لەو پێناوەشدا گرنگ بوو حکومەتو تەنانەت یەکێتیو پارتیش وەک دوو هێزی حوکمڕان، کار لەسەر ئەو ڕەهەندە گرنگەی میدیای جیهانیی بکەن کە بەو هۆیەوە هاتبوونە کوردستان، ئاخر خۆ روداوێکی کەم

نەبوو، پێشتر مەگەر بە دەگمەن لەگەشتێکی ئەوروپاو خۆرئاوای مام جەلال جاروبار هەواڵی کوردستان لە میدیا جیهانییەکان بڵاوکرابایەوە، بەڵام ئەوە بووە دەرفەتێکی باش، ئەوکاتەی میدیای جیهانیی هاتنە باخچەکەی خۆمان، یان حەوشەو بەرهەیوانی نیشتمانی ئێمە، بتوانین وەبەرهێنانێکی گرنگی تێدا بکەین. ئەوە وایکردبوو ئەمریکییەکان لە وتارەکانیاندا دەیانووت (کوردەکانی باکوری عێراق بە پارەیەکی کەمەوە خۆیان دەبەن بەڕێوە، ئەوەشیان بە بەڵگە دەهێنایەوە، کە سەدام حسێن خۆی پیاوێکی خراپ و درزو جەردەیە، پارەیەکی زۆری لەبەر دەستایە، بەڵام لەشەڕانگێزیو پشتیوانی تیرۆر بەکاریدێنیو نایداتە خەڵکەکەی، بە پێچەوانەشەوە گەمارۆی لەسەر کوردەکانیش داناوە، هەروەها ئامارەیان بەوەشدەکرد کە خۆبەڕێوەبەری کوردەکان بە بڕیاری (٩٨٦) ئیدارەیەکی باش ئەدەن، لەمەدا حکومەتەکەی دکتۆر بەرهەم ساڵح لە کابینەی سێ زۆر هەنگاوی بڕیو سەرکەوتنی بەدەستهێنا، چونکە هەم خۆی کەسێکی ناسراو و بەتوانا بوو، ئەوە رۆڵێکی گرنگی گێڕا لە دروستکردنی وێنەکەو گەیشتنی بەمیدیاو ناوەندەکانی بڕیار لە جیهاندا، راستییەکەشی ئەگەرچی ئەوکات دوو ئیدارەیی بوو، بەڵام هەرگیز بەرهەم ساڵح لەو زەمەنەدا لەو چوارچێوە بچوکەدا بیری نەدەکردەوە کە ئەوە بەتەنها بۆ سلێمانی بکات، هەمیشە بۆ هاوسەنگی راگرتن ئەو وێنە جوانەی لە هەولێرو سلێمانی پێکەوە ئاوێتە دەکرد.

گرنگ بوو لەو قۆناغەدا ئامادەگی کوردی لەهەموو

شـوێنێکو لەنـاو هــەر مۆدێـلو فۆڕمێکـی میدیایـی هەبێـت، مــن وەک میــرزای ســەرۆکی حکومــەتو وەک رۆژنامەنووســێکی دەربەسـتی کـورد، پێموابـوو کـە پێویسـتە لەنـاو میدیـای عەرەبیش کاربکەیـن، بەتایبــەت کــە گرنگــە ئــەو دابــڕانو قەتیعەیــە لەنــاو نەتــەوەی کـوردو عـەرەب نەهێڵێـنو شـوێن بەهاکانـی مـام جـەلال بکەویـن لـە دروسـتکردنی پەیوەندییەکـی توندوتـۆڵ لەگـەڵ عەرەبی دەرەوەی عێراقیـش، بێگومـان قۆناغـی یەکـەم بـەوە دەهاتـەدی، کـە دڕدۆنگـیو دڵڕەقـی لەبەرامبـەر لەیەکتـر لەئـارادا نەمێنـێ، جـا لەبەرئــەوەی هــەم زمانــی عەرەبیــم بــە باشــی دەزانــیو هەمیــش لەزمــانو تەکنیکــی میدیــای عەرەبــی تێدەگەیشــتم، وتارەکانــی د.بەرهەممـان دەنووسـی و پێیـدا دەچووینــەوە و لــە رۆژنامەکانــی (شــەرق ئەلئەوســەت) یــا (ئەلحەیــات) بڵاوماندەکــردەوەو دەنگدانـەوەی باشیشـی هەبـوو، هەروەهـا کاک (شـێرزاد شـێخانی) هـەواڵ و چالاکییەکانـی بـە عەرەبی بـۆ میدیـا جیاجیاکانـی عێـراق و نیشــتمانی عەرەبــی دەنــارد، لــە رۆژەکانــی جەنگــی رزگاری عیــراق و لــە پەیوەندییەکانــی حکومەتــدا هەواڵنامــەی رۆژانەمــان بـۆ هــەواڵ و ڕێنماییەکانـی کاتـی جەنـگ دەردەکـرد.

لەراستیشـدا ئـەودەم بـۆ شـەقامی عەرەبیـش ئـەو هەواڵانـە گرنـگ بـوون، چونکـە فۆکەسـی رای گشـتی عـەرەب وەرگۆڕابـوو بـۆ عێـراق و هەمیـش کـورد دەیهەویسـت لەپەنـای روماڵکردنـی ئـەو پرسـانەوە وێنەیەکـی جیاوازتـر لـەوەی پێشـوو نیشـانی ئـەوان بـدات، بـۆ نموونـە هەواڵـی ئـەوەی فڕۆکەکانـی ئەمریـکا لـە سـەدام حسـێن دەدەن بـۆ ئـەوان بـە بایـەخ بـوو، چونکـە زانیـاری تێدابـوو،

یـان هەواڵـی ئـەوەی حکومەتـی هەرێمـی کوردسـتان لـە سـلێمانی نموونـە موچـەی فـڵان کەرتـی تەندروسـتی زیـاد کـرد. لـەو بـوارەدا کارمـان زۆر کـرد، خەڵکمـان هەبـوو لـە دەرەوەی وڵات لەوانـە کاک (عەتـا موفتـی) لـە ڕۆژنامـەی (شـەرق ئەلئەوسـەت) یەکێـک بـوو لـەو کەسـانەی وەکـو هـاوکاری کوردانـە شـتی بـۆ بڵاودەکردینـەوە، بەهـۆی پەیوەنـدی کاک بەرهـەم و مـن و شـێرزاد شـێخانی لەگـەڵ کاک عەتـا هەتـا زۆر هـەواڵ هەبـوو ڕەهەنـدی سیاسیشـی نەبـوو، بـەڵام بڵاودەکرایـەوەو ئـەوەش نیشـانیدەدا کـە هەرێمـی کوردسـتان سـەرباری ئـەوەی لەژێـر چەنـد گەمارۆیەکدایـە، سـەرباری ئـەوەی لــە ناوچــەی شــەڕی عیــراق ـ ئەمەریکایــە، کەچــی لــە ڕێگــەی ئەزمونێکـی ڕەشـیدەوە ئیـدارەی هاووڵاتییەکانـی خـۆی بە باشـترین شـێوە دەکات.

کارەکان لـە پەیوەندییـە گشـتییەکان بەجۆرێـک ڕێکخرابوون، کــە دۆســیە بــە دۆســیە لێــک جیاکرابوونــەوەو دەمانزانــی کام کارە بـۆ منـە و کامـەش بـۆ هەڤاڵانـی دیکـە، ئـەو میدیاکارانـەی عـەرەب بـوون، بـەزۆری مـن مامەڵـەم لەگـەڵ دەکـردنو لەڕێگـەی پەیوەنــدیو لینکــی خۆمانــەوە کارئاســانیمان بــۆ دەکــردن و زەمینـەی کارکردنمـان بـۆ دەڕەخسـاندن، ئەوانەشـی بیانـی بوایـەن کاک بەرهـەم خـۆی تیمێکـی هەبـوو، لەوانـە کاک (نـزار غەفور ئاغا و دڵـدار کەتانـی) و کۆمەڵێـک هەڤاڵـی تـر، هەروەهـا وەزارەتـی کاروبــاری پەیوەندیمــان هەبــوو کاک (عەبدولــڕەزاق فەیلــی) وەزیـری بـوو، لـە ڕێگـەی ئەوانـەوە ئـەو تیمانەمـان ڕێـک دەخسـت. راسـتە ئینگلیزیـم نەدەزانـی، بـەڵام دەمزانـی ئـەو کارانـە چـۆن

دەکەمو یارمەتیم ئەدان لەو رووەوە، ئێستەش لە بیرمە کاتی شەڕی عێراق ناوەندی خزمەتگوزاری میدیاییمان دروستکرد بۆ رۆژنامەنوسەکانو شوێنەکەشمان بردە سلێمانی پالاس، راستە ئێستا مۆدێلەکان زۆر پێشکەوتوون، بەڵام بۆ ئەوکاتە خراپ نەبوون، کارێکی ناوازە بوو بتوانی جێگەیەک دروست بکەیت بۆ ئەو کەناڵ و رۆژنامەنوسانەو بتوانن هەواڵەکانی خۆیان بنێرن، بەڵام بێگومان ئەوان ئەو هەموو خزمەتەیان دەبینی بە کارێکی باشیان دەزانی.

راستییەکەی پێمخۆشە گەرێکی تریش بگەڕێمەوە سەر مەسەلەی پەیوەندییە گشتییەکان، بۆ ئەوەی ئەو راستییە بەیان بکەم کە دامەزراندنی دامەزراوەی پەیوەندییەکان خودی بیرۆکەکە دەستپێشخەری د. بەرهەم بوو، بەڵام ئێمە هیمەتێکی زۆرمان کرد، ئەمە بۆ پیاهەڵدان نییە، بەڵکو داننانە بە ڕاستییەک کە کاک بەرهەم لەو قۆناغەدا بیرۆکەی جوانی نەک هەر بۆ حوکمڕانی هەبوو، بەڵکو بۆ بواری تریش وەکو میدیا و پەیوەندییەکان باش بیری دەکردەوە، ئیدی ئێمە لەو شوێنەی کارمان تێداکرد، پەرەمان پێدا، هەر ئەو ماوەیە هەوڵماندا هاوکاری وەزارەتەکان بکەین، ئەوەش بە تەنها هەواڵی تەشریفاتی وەزیرەکان نا، بەڵکو کاری خزمەتگوزاریی وەزارەتەکانیش بایەخی زۆری پێبدرێت، لەو پێناوەشدا هاوکاری زۆری بەشی راگەیاندنی وەزارەتەکانمان کرد، بەڵام بەداخەوە جاروبار توشی بەریەککەوتن دەبووین لەگەڵ بەشی راگەیاندنەکان تا ئەوەی لەگەڵ وەزیرەکان، چونکە وەزیرەکان

دەیانزانـی ئـەو کارەی دەیکەین لەسـەر ویسـتو خواسـتی سـەرۆکی حکومەتــە، بــەڵام بەشــی ڕاگەیاندنــی وەزارەتــەکان خۆشــیان پێویسـتیان بـە پەرەپێـدان و بەخۆداچونـەوە هەبـوو، چونکـە زۆر جـار دەهاتـن کێشـەکانی خۆیانیـان بـۆ ئێمـە بـاس دەکـرد، کـە ئــەوە کاری ئێمــە نەبــوو و دەبێــت لــە چوارچێــوەی وەزارەتــی خۆیانـدا چارەسـەری بکـەن، هەندێکیشـیان داواکارییـان هەبـوو، ئـەوەش ئیشـی ئێمـە نەبـوو، هەندێکیشـان دەیـان ویسـت ئێمـە سەرپەرشـتیان بکەیـن دیسـان کـە ئـەوەش ئیشـی ئێمـە نەبـوو، بەوحاڵەشـەوە لەکاتـی سـاڵنامە نوسـینەکاندا تەنسـیقی باشـمان هەبـوو، بەشـێکی زۆریانـم دەناسـی کـە پێشـتر کارمـان لـە گەڵـدا کردبـوون، لێـرەدا دەمـەوێ لـە ئەزموونـی ڕاگەیاندنـی حکومەتـەوە شـتێک بڵێـم. زۆرجـار باسـی ئـەوە دەکرێـت حکومـەت حـەز نـاکات زانیـاری بداتـە ڕاگەیاندنـەکان وەک ئاماژەیەکـی میدیـاکان بـەوەی حکومــەت زانیــاری دەشــارێتەوە. بەتایبەتــی ئــەم باسوخواســە لەکاتـی دەرچوونـی (یاسـای پێدانـی زانیارییـەکان) بـرەوی هەبـوو، پێموایـە بـە شـێوەیەکی گشـتی بەشـی ڕاگەیانـدن و پەیوەندییەکان لـە وەزارەت و دامەزراوەکانـی حکومەتـدا کێشـەیان لـە تەسـویقی زانیارییــەکان و پێدانـی زانیـاری پاشـیش هەبـوو، ئەمـەش گرفـت بـوو، تـا ئێسـتاش بەشـێکە لـە هـەژاری توانـای دامەزراوەکانـی کوردسـتان بـە دامەزراوەکانـی حکومـەت و هـی میدیاکانیشـەوە. پرۆسـەی پێدانـی زانیـاری تەکنیکێکـی بـەرز و ئەزموونداریـە کـە هیـوادارم ڕۆژێـک هـەردوولا پێـی بگـەن. بۆیـە پێنەدانـی زانیـاری لەبـەر ئـەوە نەبـوو زانیـاری بشـارنەوە، بەڵکـو نەیاندەزانـی چـۆن

و چـی زانیـاری بـدەن؟ حەتمـەن ئـەو کاتـە دەڵێـم، دوای ئـەوە وەزارەتــەکان گەشــەیان کـرد و ســتافی خۆیـان ســایتی خۆیـان هەبـوو ئیتـر نازانـم چـۆن کارەکانیـان دەکـرد، ئـەودەم خەڵـک هەبـوو سـزا ئـەدرا، چونکـە نەیدەزانـی زانیـاری بـدات. ئـەوە ئـەو شـتەیە کـە مـن کـە فێـری بـووم لەکارکـردن لەگـەڵ وەزارەتـەکان، یـا لـە راگەیاندنـی حکومەتـی هەرێمـی کوردسـتان.

حکومەتــی هەرێمــی کوردســتان، بەتایبــەت بەشــەکەی ســلێمانی، ئــەوەی مــن کارم تێــدا دەکـرد و ئاشــنایی زیاتــرم هەبـوو، تاقــەت و توانایەکــی زۆری مرۆیــی تێدابــوو، کەســانی خوێنــدەوارو لێهاتــوو، لێوەشــاوەی زۆر هەبــوون، لەهەمانکاتــدا خەڵکــی مەســلەکی بــێ کەڵکیــش هەبــوون، بەداخــەوە ئــەم بیرۆکـرات و مەسـەلەکیانە لەلایـەن بەشـێک لـە میدیـای ئەهلییـەوە دەکرانـە پاڵـەوان و هەمیشـە شـانامەیان بەسـەردا دەگوتـرا، کەچـی راسـتییەکەی زۆر کـەس لەوانـە تەمـەڵ و تـەوەزەل و خـۆرە بـوون لـە حکومەتـی هەرێمـی کوردسـتاندا، بـەڵام قسـە زل و قسـەزانن و لـە شـوێنان زۆر بـە خۆیانـدا هـەڵ ئـەدەن، ئـەوەی دەرفەتـی دەرکەوتـنو ناسـراوی بـۆ ئەوانـەش هاتـە پێشـەوە ئـەو کێشـانە بـوو کـە لەنـاو حکومەتـدا دروسـت دەبـوو.

دامەزراندنی خەندان و ئاسۆ

تـا کەوتنـی ڕژێـم و روخانـی سـەدام چالاکییەکانمـان لـە دامـەزراوەی ڕاگەیاندنـی میـری و منیـش وەک میـرزای حکومـەت بـەردەوام بـووم، دوای کەوتنـی ڕژێـم ئیـدی لەوێـوە ووردە ووردە میزانییـە بـۆ هەرێـم دەهـاتو گەمـارۆ زۆر و زەوەندەکانـی سـەر هەرێم شـکان، ئـەو قۆناغـە نوێیـە زۆر شـتی بـەدوای خۆیـدا هێنـا. بەتاییـەت ئـەوەی پەیوەسـت بـوو بـە ئاشـتبوونەوەی نیشـتمانی و گەڕانـەوەی راسـتەقینە بـۆ سـەر مێـزی دانوسـتان، لـەو ماوەیەشـدا ئاشـتبوونەوەی گشـتی لەنێـوان پارتـیو یەکێتـی لەسەردەسـتی مام جەلال و کاک مەسـعود گەیشـتە قۆناغێکی نوێ وەک ئامادەسـازیی کـورد بـۆ دووبـارە بنیادنانـەوەی عێـراق و چەسـپاندنی مافەکانـی کورد لـە دەسـتوور و پرۆسـەی سیاسـی عێـراق، بەدڵنیاییـەوە بۆ ئـەو دەورانـە نوێیـە، هـاوکاری مەکتەبـی راگەیاندنـی یەکێتیمـان کـردو ئەوانیـش بـە دڵنیاییـەوە هاوکارمـان بـوون، گفتوگۆکانـی بەغدادیـش بـۆ پێکهێنانـی کابینـەی نوێـی حکومـەت ووردە وردە زیاتـر دەچـووە پێشـەوە، لەنـاو ئـەو دەسـتەبژێرە کـوردەش کـە بـۆ وەرگرتنـی بەرپرسـیاریەتی لـە بەغـداد کاندیـد بـوون، یەکێکیـان د. بەرهـەم ئەحمـەد سـاڵح بـوو، ئـەوە بـۆ مـن دەرفەتێکـی

باش بوو کە پاش زیاتر لە سێ ساڵ لەکاروباری میرزایی جارێکی تر بگەڕێمەوە بۆ ئەوینە قەدیمەکەی خۆم، کە میدیا و رۆژنامەی کاغەزییە. راستە من بەهیچ جۆرێک لە نووسین و کاری رۆژنامەنووسی دانەبڕابووم، بەڵام نۆستالیژیاو حەنینی کوردستانی نوێ شتێکی تر بوو، ئەو ماوە کە دابڕام سوودی زۆری بۆ من هەبوو، وایکرد بە فۆڕمێکی تر لە میدیاو کاری رۆژنامەنووسیی رابمێنم، لەو پێناوەدا لەگەڵ د.بەرهەم قسەمکرد بۆ ئەوەی بگەڕێمەوە بۆ حزبەکەی خۆمو مەوتنی میدیای کاغەزی ئاوەدان بکەمەوە، زۆری پێخۆشبوو، پێشی راگەیاندنم کە بەپێی یاسا مافی خۆمە خانەنشین بم، وابوو ئەوەی سێ ساڵ بەڕێوەبەری پلەی تایبەت بێت، یاساکە بۆ خانەنشینی دەیگرێتەوە، ئیتر پێویستی نەکرد من ساڵانی خزمەتی خۆم بێنم. جا بەرنامەی من وابوو بچمەوە بۆ راگەیاندن و پێشنیارم کرد ببمە یاریدەدەری لێپرسراوی مەکتەب نەک جێگر، بەڵام لێپرسراوی مەکتەبی ڕاگەیاندن ئەو دەرگایەی قەپاتکرد و وتی «زۆر کەس هەیە داوای دەکەن»، کە بێهیوابووم بە برادەرێکی کوردستانی نوێم وت «وەک نووسەر دێمەوە بۆ کوردستانی نوێ»، بە سوعبەتەوە «وتی کاکە بە چایچیش بێیتەوە بۆ کوردستانی نوێ سواری سەرمان دەبیت»، بە کوردییەکەی وتی جارێ مەیەرەوەو منیش تێگەیشتم کە باشتر وایە دوور بم.

ئیتر بیرۆکەی دامەزراوەی خەندان و رۆژنامەی ئاسۆ لەوێوە سەری هەڵدا، رۆژێک کورد ووتەنی کەوکوژی دانیشتم

بـۆ ئـەوەی بیرۆکـە گەڵاڵـە کراوەکـە بدەمـە کاک بەرهـەم، بـۆم روونکـردەوە کـە تـۆ پێشـتر بیرۆکەیەکـت هەبـووە بـۆ پرۆژەیەکـی ڕاگەیانـدن لـە ئاسـتی هەموو عیراقی دوای سـەدام، هـەر ئەوکاتەش ئەمەریکییـەکان سـەرقاڵی دروسـتکردن و پشـتیوانیکردنی چەنـد میدیایـەک بـوون، ئەوکاتـە بیرۆکـەکان بـە جۆرێـک نـوێ بـوون، کـە تەنانـەت (تـۆڕی میدیـای عێراقی)یـش دروسـتنەببوو، خەیاڵی ئێمە بـۆ ئەوەبـوو پرۆژەیەکـی ڕاگەیاندنـی کوردسـتانیی هەبێـت، داوام لـە کاک بەرهـەم کـرد، کـە مـن دەتوانـم لـە وێنـە کوردسـتانییەکەی پرۆژەیەکـی لـەو چەشـنە لـە ئاسـتی کوردسـتان هـاوکار بـم، ئیـدی بیرۆکـەی خەنـدان لەوێـوە سـەریهەڵداو لەسـەر ئـەو بنچینەیـە دروسـت بـوو، لـە سـەروبەندی ڕۆیشـتنی کاک بەرهـەم بـۆ بەغـدا (٢٠٠٤) دەسـتمان بـە دەزگای خەنـدان کـردو لـەڕۆژی یەکی نیسـان یەکـەم ژمـارەی ئاسـۆمان دەرکـرد.

ویسـتی کەسـیی شـتێکەو قەدەریـش شـتێکی تـر، مـن ئەگەرچـی لەمناڵدانـی ڕۆژنامـەی حزبییـەوە چـاوم بـە میدیـا تـروکاوە، بـەڵام هەمیشـەش حەزمکـردووە ڕۆژێـک لـە ڕۆژان ئـەو بیرۆکـەو خەیاڵـە میدیاییانـەی هەمـە لـە شـوێنی دیکـەش بەرجەسـتەیان بکـەم و تاقیـان بکەمـەوە. بـە ئێستاشـەوە میدیـای حزبیـی وەک پێویسـتییەکی گرنگـی سیاسـی دەبینـم و شـانازیش بـەوەوە دەکـەم کـە بەشـێکم لـە جەسـتەی ئـەو میدیایـە، بـەڵام ڕاسـتییەکەی ئـەو چەشـنە لـە ڕۆژنامـە گەشـەکردن تێیـدا خـاوە.

بـەر لـە دامـەزراوەی خەنـدان و ئاسـۆ، پێشـتر لەپێنـاو ئـەو خەیاڵانـەم چەنـدی بـۆم لوابێـت تێکۆشـاوم و هەوڵمـداوە،

یەکـــەم هەوڵیشـــم بـــۆ ســـاڵی (١٩٩٧) دەگەڕێتـــەوە، ئەوکاتـــەی لەگـەڵ کۆمەڵێـک هاوڕێـدا گۆڤـاری (تایم)مـان دامەزرانـد، هەتـا لـە بەیاننامـەی دامەزراندنیـش، کـە بەنـدەو کاک (فەریـد ئەسەسـەرد) و چەنـد هەڤاڵێکـی تـر بوویـن ئاماژەمـان بـەوە کـردووە، کـە تایـم گوزارشـت لـە هێڵێکـی نیشـتمانپەروەریی و دیموکراسـیی دەکات بـۆ ئـەوەی داکۆکـی لـە مەسـەلە نیشـتمانیو دیموکراسـییەکان بـکات، ئـەم پرۆژەیـە دەسـتی پێکـرد، بـەڵام ئاسـتەنگی زۆری بەخۆیـەوە بینـی، بەتایبەتـی گیروگرفتـی چاپکـردن، هـەر چۆنێـک بێـت هەندێـک هەنگاومـان نـا. پاشـان مـن لـە کوردسـتانی نـوێ بوومـە سـکرتێری نووسـین و دەبـوو خـۆم بـۆ کارێـک یەکلایـی بکەمـەوە، ئەوەبـوو ماڵئاواییـم لـە تایـم کـرد، ئـەوەش ئەزموونێکـی سـەرەتایی بـوو بـۆ ئـەوەی خـۆم لـە دەرەوەی میدیـای حزبـی تاقـی بکەمـەوە.

ڕۆژنامـەی ئاسـۆ هەنـگاوی دووەممـە، بـەڵام گەورەتـر بـوو، هەمیشـە بـۆ مـن ئـەو وێسـتگەیە لـە پشـوودانی جەنگاوەرێـک دەچێـت کـە دەیەوێـت بـە شـێوەیەکی کاتـی سـەنگەرێکی تـری بەرپرسـیارییەتی تاقیبکاتـەوە، ڕاستییەکەشـی پـرۆژەی خەنـدان، پرۆژەیەکـی هاوبـەش بـوو لـە نێـوان دکتـۆر بەرهـەم ئەحمـەد سـاڵح و بەنـدە، کـە دیـووە سیاسـییەکەی و توانـا داراییەکانـی فەزڵـی یەکـەم تیایـدا بـۆ دکتـۆر بەرهـەم دەگەڕێتـەوەو دیـووە ڕۆژنامەوانیەکانـی بەنـدەو بەشـێک لەو برادەرانەی کـە لە پرۆژەکەدا بـوون تێیـدا بەرپـرس بوویـن، لـە پـرۆژەی دامەزراندنەکەیـدا ئەوکاتـە بەنـدەو (هەڵکـەوت عەبدوڵـڵا و توانـا ئەحمـەد) و تـا

ڕادەیەکیش (شێرزاد شێخانی) لە دەستەی دامەزرێنەربوون، بەڵام دواتر کەمێکمانماینەوەو هەندێک برادەر سەرقاڵی کاری تر بوون، زیاتر منو هەڵکەوت عەبدوڵڵا کاروبارەکانی خەندان و ئاسۆمان بەڕێوەدەبرد و ئەوانی تر تەنها ناویان لەسەر مۆڵەتی دامەزراوەکە هەبوو. لەبیرمە پەیڕەوی ناوخۆی دامەزراوەکەمان بەو جۆرە نوسیبوو، کە ئەم چوار کەسە دەستەی دامەزرێنەرن، بەڵام دوای دامەزراندنی ئەنجومەنی بەڕێوەبردنی دەزگاکە ئەو مافەیان نامێنێ، ئەوەش بۆ خۆبواردن بوو لەوەی کە گرفت لەسەر خاوەندارییەتی دەزگاکە دروست نەبێت. هەمیشە من کە بیر لەو دامەزراوەیە دەکەمەوە، وەک هاوپەیمانیەتییەک تەماشای دەکەم کە لەنێوان سیاسییەکو ڕۆژنامەنووسێکدابوو، کە یەکەمیان سەرۆکی حکومەتو مەکتەبی سیاسی یەکێتی بوو، ئەوی تریشیان منێکی ڕۆژنامەنووس.

بەر لە پرۆژەکە بەردەوام لەزۆر دۆسیەو مەلەفی جۆراوجۆردا لەگەڵ د.بەرهەم گفتوگۆی هەمەلایەنەمان هەبوو، بەتایبەت لەسەر گوتاری میدیا، سروشتی دامەزراوە میدیاییەکان، گرنگی کەمکردنەوەی هەژموونی تاکە کەسی لەسەر دامەزراوە میدیاییەکان، سندوقی کۆمەکی ڕۆژنامەو گۆڤارەکان و زۆر شتی دیکەش، ڕاستییەکەشی زۆرجار هەستم بە خەونی هاوبەشی نێوانمان کردووە، بەتایبەت دەرهەق بەو پرسیارانەی کە پەیوەستە بەسروشتی کاری ڕۆژنامەنووسییەوە، لەبەرئەوە دەکرێت پرۆژە هاوبەشەکە وا ناوبنێم کە هاوپەیمانیەتی نێوان کاک بەرهەم و بەندە بوو، بێگومان هەردووکمان ئامانجی

خۆمـان لەپشـت پرۆژەکـە هەبـوو، لەپـاڵ ئـەو ئامانجانـە خەیاڵـی سیاسـیی گـەورە هەبـوو. چونکـە پێشـتر دوو تایـپ و مۆدێـل لـە رۆژنامـە هەبـوو، یەکێکیـان شـانامەی بەسـەر دەوڵـەت و حـزب و حوکمڕانیـدا دەهۆنییـەوەو ئـەوەی تریـش لـە حوکمڕانـی لەسـێرە بـوو، ئـەوەی دووەمیـان هەمیشـە دیـوە نێگەتیڤەکانـی دەبینـی، لـەو نێوانـەدا هێڵـی سـێهەم پێویسـت بـوو، ئێمـە وتمـان هێڵـی سـێیەم هەڵبژێریـن کـە رۆژنامەیـەک بێـت بـە یـەک ئاراسـتەو بـەو سـەنگینییەدا بـڕوا. راستییەکەشـی بـۆ مـاوەی شـەش سـاڵ کارکردنـم لـەو ئاراسـتەیەدا زۆرجـار سـەرکەوتوو دەبوویـن و ناوەنـاوەش روبـەڕووی شکسـت دەبووینـەوە، بـەڵام بـۆ منێـک کـە رۆژنامەنووسـێکی گەنـج و بـۆ کاک بەرهەمیـش کـە سیاسـییەکی گەنـج بـوو، هەردووکمـان خەونەکانـی خۆمـان لەسـەر روپەڕەکانـی ئـەو رۆژنامەیـە و پـرۆژەی ئاسـۆ بەیانکـرد.

ئـەو مۆدێلـە لەوڵاتانـی جیهانـی سـێهەم گرنگـە هەبێـت، چونکـە هیـچ ئاسـۆیەکی سیاسـیی‌و ئابـووری نییـە کـە وابـکات رۆژنامەنووسـێک بـە تەنهـا بـە پشتبەسـتن بـە توانـای خـۆی پرۆژەیەکـی وا گـەورە سـەر پـێ بخـات، بێگومـان دەبێـت پشـت بەکەسـانی دیکـەو دەسـتەبژێری سیاسـیی یـا بـازرگان‌و کەسـانی سـەرمایەدار ببەسـتێت. هـەر ئـەوەش بـوو خەونـی مـن و ئـەوی لەپێنـاو پرۆژەکـەدا یەکخسـت، لەراسـتیدا شـتێک هەیـە مـن نـاوم نـاوە قـەدەری پەیوەنـدی مـن و د. بەرهـەم لـە زۆر وێسـتگەی ژیانـدا دووبـارە بۆتـەوە. دابـڕان دەبـوو دیسـان دروسـت دەبۆوە.

زیندوکردنەوەی ناوی (شەریف پادشای خەندان)

پرۆسـەی ناونانـی دامـەزراوەی خەنـدان هـەر لەخـۆڕا نەهـات، بەڵکـو ئەوکاتـەی کـە ساڵی (٢٠٠٤) پرۆژەکـە دامـەزرا، نـاوی (شـەریف پاشـای خەنـدان) مـان هەڵبـژارد، ژیاننامـەی شـەریف پاشـای خەندانـم خوێنـدەوە زۆر سـەرنج ڕاکێـش بـوو، ئـەو کەسایەتییە مێژووییـە دبلۆمـاتو جەنەڕاڵێکـی کـوردی سـۆران نشـین بـوو لەنـاو دەوڵەتـی عوسـمانیداو دەووری زۆری گێـڕاوە، لەدەورانـی هەڵسـوڕانی سیاسـی خۆیـدا کاری زۆری بـۆ دامەزراندنی دەوڵەتـی کـوردی کـردووەو خـاوەن ئەزمونێکـی سـەرنج ڕاکێـش بـوو. بـەدەر لـەو نـاوە، زۆر نـاوی دیکـە دەهـاتو دەچـوو، یەکێـک لـەو ناوانـە (بەدرخـان) بـوو، بـەڵام پێشـتر پرۆژەیـەک بـەو نـاوە هەبـوو، پاشـان بیرۆکـەی ئـەوە هەبـوو ناوبنرێـت دەزگای (ژیـن) لەوەشـدا وتیـان بنەماڵـەی پیرەمێـرد بەتەمـان ڕۆژنامەکـە دەربکەنـەوەو ئـەوەش بەریەککەوتـن دروسـت دەکات، خۆشـم زۆرم حـەز لەنـاوی ژیـن بـوو، بەتایبـەت کە کچـە نۆبەرەکەی خۆشـمم ناو نـاوە (ژیـن)، لەبەرئـەو هۆکارانـە دواجـار لەسـەر نـاوی (خەنـدان) سـاغ بووینـەوە، ڕاکێشـە مـن دەمزانـی شـەریف پاشـای خەنـدان خزمـی دکتـۆر کەمـال فوئـادی دەسـتەی دامەزرێنـەری یەکێتیـی

نیشتمانیی کوردستانەو یەکێکە لە خێزانە ناودارەکانی سلێمانی، لە بیرم چووبۆوە، دوای رەبتەکەم دروستکردەوە کە دکتۆر بەرهەمیش خزمی دکتۆر کەمال فوئادە کەواتا شەریف پاشاش خزمی ئەوانە، بە هەرحاڵ هەڵبژاردنی ناوەکە بۆ دەزگاکەمان تەنها پەیوەندی بە ئاوڕدانەوە هەبوو لە کەسایەتییەکی گرنگی کوردی، کە دەورانێکی زۆر رۆڵی گەورەی بینیووە، سەرەڕای ئەوەش هەر ئەو کەسایەتییە مێژووییە خۆی رۆژگارێک رۆژنامەیەکی دەرکردووە. بۆیە هەڵبژاردنەکە شەخسی بوو، بەڵام دواتر رێکەوتێکی جوانی لێکەوتەوە. بیرمە بۆیەکەمجار لەسەرەتای نەوەدەکاندا یەکەم کاری وەرگێڕانم بۆ گۆڤاری سەنتەری ستراتیژی کرد. کە توێژینەوەیەک بوو (د.فوئاد حەمە خورشید) بە ناوێکی خوازراوەوە نووسیبووی. بابەتەکە لەسەر (شەریف پاشای خەندان) بوو، کە زۆر سەرنجی راکێشام و ئەو جەنەراڵە ناکامەی کوردی لا خۆشەویست کردم، هەر بۆیە لەگەڵ هاورێکانم ناوی ئەوم پێشنیار کرد و لە ناساندنی لۆگۆکەشدا نووسیمان جەنەراڵی بە ئاکام نەگەیشتوو، چونکە هەلومەرج لەبار نەبوو دەوڵەتەکەی دابمەزرێنێ.

قۆناغی دووەمی پاش ناونانی دەزگای خەندان، پرۆسەی ناونانی بەشەکانی تر بەردەوام بوو، دەبوایە ناوێکیش لە رۆژنامەکە بنێین، لەبەرئەوەی ناوی دەزگاکەم نابوو، وتم نۆرەی دکتۆر بەرهەمە، پێمباش بوو د. بەرهەم لوتف بنوێنێو خۆی ناوێک بۆ رۆژنامەکە هەڵبژێرێت، ناوی رۆژنامەی (ئاسۆ) ی هەڵبژارد، دەمانزانی ناوی رۆژنامەی ئاسۆ لە یادەوەری

خەڵکیدا بە نەرێنی تەماشای دەکرێت، چونکە ساڵی (١٩٨٩) هەم رۆژنامەی ئاسۆو هەمیش رۆژنامەی بزاف لە بەغداد دەرچوون و دەمان وت ئەم دوو ئەو رۆژنامەیە حکومەتی عیراق دەریکردووە بۆ ئەوەی کوردستان بکات بە دوو نەتەوە، بزاف بۆ کرمانجی بێت و ئاسۆ بۆ سۆرانی بێت، ئەو سەرنجەی خەڵک بۆ رۆژنامەی ئاسۆ هەیبوو، ئەوە نەبوو کە بۆ رۆژنامەی هاوکاری هەیبوو، بەڵام ئێمە وتمان تەجاوزی ئەوە دەکەین. لەبنەڕەتیشەوە گرێدانەوەی ناو بەو یادەوەرییەوە هەڵەیە، بۆ ئەوەش پاساومان ئەوە بوو، کە رۆژنامەی کوردستان (میقداد مەدحەت بەدرخان) دەریکردووەو ئێستا (حزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران)یش بەهەمان ناو رۆژنامەی هەیە کە بۆ کۆماری کوردستان دەگەڕێتەوە، لەهەمان کاتدا رۆژنامەیەکیش هەبوو بەناوی کوردستان کە کاتی خۆی شای ئێران دەریکردووە بۆ دژایەتی مەسەلەی کورد، لەبەرئەوە نابێت رقمان لە رۆژنامەی کوردستان بێت یان لە ناوی کوردستان تەنها لەبەر ئەوەی شای ئێران رۆژنامەیەکی بەو ناوە دەرکردووە. بەهەمان پاساویش نابێت رقمان لە وشەی ئاسۆ بێت، لەبەرئەوەی حکومەتی عێراق رۆژنامەیەکی بەو ناوە دەرکردووە. پێشتریش لەکاتی ئەو گفتوگۆیانە جارێک سەردانی (فەتاح زاخۆیی)م کرد کە ئەوکات لەسەر پشکی (حزبی زەحمەتکێشانی کوردستان) وەزیری رۆشنبیری بوو، ویستم لەسەر ناوی رۆژنامەی کوردستان گفتوگۆ بکەین، راستە لەهەرێم رۆژنامەی کوردستانی نوێمان هەبووە، کە خۆم کارم

تێدا کردبوو، وتم ڕۆژنامەکە تازەکە ناوی دەنێم (کوردستان) چونکە هەر چی بێت کوردستان هەر بە کۆنی و نوێییەوە کوردستانەو لە شوێنی خۆی دەمێنییێتەوە، لە هەمان کاتیشدا دەبێتە دەستە خوشکی ڕۆژنامەی کوردستانی نوێ، ناشمەوێ توشی بەریەک کەوتن بم، چونکە پرسیارم لە خۆم دەکرد کە ئاخۆ من ڕۆژنامەیەکی سەربەخۆ یان ڕۆژنامەیەکی سێبەری حزبیی دەردەکەم بۆچی موحارەبەی ڕۆژنامە ئەسڵیەکە بکەم کە ڕۆژنامەی کوردستانی نوێیە؟. بەڵام کاک فەتاح زاخۆیی ئەو ڕۆژگارە پاساوەکەی لۆژیکی بوو، کە وتی «بەهیچ جۆرێک ڕێگا نادەین ڕۆژنامەیەک بەناوی کوردستان دەربچێت، یەکەم لەبەرئەوەی ئەو ناوە بۆ ڕۆژنامەکەی حزبی دیموکرات تەرخنکراوە و دووەمیش لەبەر حورمەتی کوردانی ڕۆژهەڵات کە دەیانەوێت شەرعیەتی کاری میدیایی خۆیان لە حکومەتی هەرێمی کوردستان وەربگرن». ئەوانە هەموو پێکەوە وایکرد کە لەسەر ناوی (ئاسۆ) بڕیاری کۆتایی بدەین، ڕاستییەکەشی ئەو ڕۆژگارە ئەگەرچی ناوی خەندان و ئاسۆم زۆر لا خۆشەویست بوو، بەڵام ناوی تریشم لە خەیاڵدا بوو.

ئەوانەی لەسەرەتای پڕۆژەی خەندانەوە ناویان دەهاتو دەبوایە بووبانایە بەشێک لەو پڕۆژە فراوانو بەرینە، زۆر کەس بوون، لەوانە (شوان ئەحمەد و توانا ئەحمەد)، ئەگەرچی وا بڵاو کرابۆوە کە خەندان ڕۆژنامەو گۆڤار و تەلەفزیۆن و سەتەلایتی دەبێت، بەڵام هەرگیز بە نیازی کەناڵێکی ئاسمانیی نەبووین، یەکەم لەبەرئەوەی (کوردسات) لەم ناوچەیە پەخشی

ئاسمانی هەبوو، دووەمیش لەبەرئەوەی خەڵک نان و پیاز بە ڕەوشی سیاسیی ناوخۆیی یەکێتی نەخوا، خۆشم کە کوڕی ڕۆژنامەی کاغەزیم، باوەڕم بە خۆم نییە بتوانم لە پرۆژەی میدیای بینراودا کاربکەم و دەستبەرداری ڕۆژنامەی کاغەزی بم. جاروبار بیرمان لە دامەزراندنی ڕادیۆش دەکردەوە، چونکە بۆ ئەو دەورانە ڕادیۆ و میدیای بیستراو هەر ڕۆڵ و سەنگی خۆی مابوو.

ئیتر ڕۆژنامەی ئاسۆ لێرەوە دروست بوو، یەکەم ژمارەی لە (٢٠٠٤/٤/١) دەرچوو، ڕێکەوتی یەکەم ژمارەش لەرۆژی جیهانی درۆدا بوو، بە دیتنی خۆمان گەورەترین ڕاستیمان لە مێژووی ڕۆژنامەگەری کوردیدا دەرکردو بە مانشێتیش نوسیمان «ڕۆژنامەی ئاسۆ، گەورەترین ڕاستی لەرۆژی جیهانیی درۆدا»، یەکەم ژمارەی کەوتە یەکی نیسان، ئەوکاتە کاک بەرهەم لە سەروبەندی ئەوەدا بوو حکومەتی هەرێم بەجێ دەهێڵێتو دەبێتە جێگری سەرۆک وەزیرانی عیراق و سەرەتاش بوو کە لە حکومەت خانەنشین دەبم و خۆم تەرخان دەکەم بۆ ڕۆژنامەگەری. ئەو خانەنشین بوونە یارمەتی منی دا بەبێ ئەوەی بچمە ناو گرفتی موچەو داراییەوە، خۆم یەکلایی بکەمەوە بۆ خزمەتی ڕۆژنامەگەری، بیرمە یەکەم ژمارەی ئاسۆ ستایلێکی تازەمان تێدا بەکارهێنا، بۆ یەکەمجار ڕۆژنامەیەک لاپەڕەی یەک نەجنێودان بوو بە حکومەت و حزب، نە ستایش و پیاهەڵدانیش بوو، نە ڕەسمی سەرکردەیەک بوو نە سوکایەتیش بوو، بەڵکو فۆتۆی کاک (هادی زیائەدین)ی پەیکەرتاشمان

دانـا، کـە کاری لەسـەر پەیکەرەکـەی (شـێخ مەحمـود) دەکـرد، بیرمــە وێنەکانمــان لــە ڕێگــەی هونەرمەنــد (ئاکــۆ غەریــب)ەوە بەدەســت گەیشــت، کــە بەســەردانێکی کەســیی چووبــووە ســنەو لــەوێ هەندێـک وێنــەی گرتبـوو. ئێمـەش هەواڵەکەمـان وا داڕشـت کـە ئـەو پەیکـەرە نزیـک تەواوبوونـەو لەماوەیەکـی کەمـدا کۆتایـی بەکارەکانــی دێـت و دەگەڕێتــەوە سـلێمانی. ڕاسـتە لـە ڕواڵەتـدا ئــەوە هەواڵێکــی هونەریــی بــوو، بــەڵام لــە نێوەڕۆکـدا ڕەهەنـدی سیاسـیی و مێژوویشـی هەبـوو، کـە کوردێکـی ڕۆژهـەڵات پـڕۆژەی دروســتکردنی پەیکــەری ســیمبول و کەســایەتییەکی باشــووری کوردســتان دروســتدەکات و پەیکەرەکــەش لەشــاری ســلێمانی دادەنرێــت، کــە باشــوور و شــارێکی ڕۆشــنبیری زۆر گرنگــە، بەڕاســتیش لــەو مانشــێت و وێنــەی لاپــەڕە یەکــەوەو بــەو ڕوماڵــە و بـەو وێنەیـە ناسـنامەی خۆمانمـان بەیانکـرد، کـە سـلێمانیمان خـۆش دەوێـت و لـە خەمـی پارچەکانـی تریشـین، بەدڵنیاییـەوە وێنەکـە ستایشـی حکومەتیـش بـوو، کـە لـە پرۆسـەی جوانـکاری سـلێمانیدا بەردەوامــە و وا پەیکــەر بــۆ شــێخ لــە ســلێمانی دادەنێت، لەهەمانکاتـدا دەستخۆشـی لـە (هێرۆخان)یش بوو، کـە ئـەو پرۆژەیـە ئـەو زاتـە کاری لەسـەر دەکـرد.

بیرمــە لەیەکــەم ســەروتاری ڕۆژنامەکــە دەڵێیــن « ئێمــە پێمـان وانییـە وەکـو زۆر ڕۆژنامـە کـە دەرئەچێـت و قسـەی قەڵـەو قەڵـەو دەکـەن و دەڵێـن ئەرکێکـی مێژوویـی جـێ بەجـێ دەکات، ئێمــە پێمانوایــە کۆمەڵێـک گەنجیـنو ڕۆژنامەیــەک دەردەکەیـن و تــەواو»، لەکاتێکـدا وێنەکـە دەریدەخـات کـە ئێمـە نەزعەیەکـی

مێژووییمـان هەیـە، بـەڵام لـە سـەر وتارەکـە وامـان نـەوت، وتمـان ئێمـە ڕۆژنامەیـەک دەردەکەیـن بـۆ کـورد و کوردسـتان، ئـەوە نییـە بڵێیـن کارێکـی مێژوییـە کـە لەپێشـدا کـورد نەیکـردووەو کـەس نایـکات، خـۆی ئـەو سـەروتارە گوزارشـتی دەکـرد لـەوەی کـە ڕۆژنامەیـەک بـە فۆڕمێکـی نـوێ بەڕێوەیـە، یەکـەم ژمارەشـی کـە دەرچـوو، دەنگدانەوەیەکـی باشـی هەبـوو. هـەر لـە سـەرەتاوە ڕۆژنامەکـە وابـوو، خەیاڵپـڵاو نەبـوو کـە بڵێـت «ڕووداوی گـەورە لـە کوردسـتان دەخوڵقێنیـن»، بـەڵام وەک بڕیـار بـوو هێـزی نـەرم بێـت، نـەرم لـە ڕوماڵکـردن و مامەڵەکـردن لەگەڵ کۆی دۆسـییەکان هاتــە پێشــەوە. پــاش ماوەیەکیــش شــوێنەوارەکانی ڕۆژنامەکــە وورده ووردە دەرکـەوت، بـۆ مێـژووش لـە ماوەیەکـی کەمـدا بـوو بـە ڕۆژنامەیەکـی سـەنگین، لـەو ئەزموونـەدا بەدڵنیاییـەوە ئاسـۆ نــە بــووە ڕۆژنامەکانــی کوردســتانی نــوێ و خەبــات و نــە فــۆڕم و شـکڵی ڕۆژنامــەی هاووڵاتیشــی وەرگــرت، تەنانــەت لــە ڕەنگــە بەکارهاتووەکانیشـی هەوڵمانـدا لـە کـەس نەچیـن، بـۆ ئـەو قۆناغەو بـۆ وەرگرانـی کـورد شـتێکی تـازە بـوو، ڕۆژنامەیەکـی ڕەنگاوڕەنگی جـوان، کـە گوزارشـت لـە هێڵـی سـێهەمی نـەرم و نیانیـی بـکات. جێگـەی خـۆی کردبـۆوە.

راســتیەکەی مۆدێــل و هێڵــی ســێهەم تەنهــا گرێــدراوی میدیـا نییـە، بەڵکـو لەمێـژە لـە بوارەکانـی دیکەشـدا ئـەو تێزانـە تاقیکراونەتــەوە کــە پەیوەســتن بــە دروســتکردنی هێڵــی ســێهەم، بـەڵام بەهـۆی سروشـتی ململانێکانـەوە بـەردەوام ئـەو هێڵـە نوێیـە لەبەرامبــەر هەژموونــی ئەوانــی دیکــەدا ڕووبــەڕووی شکســت و

نشوستی بۆتـەوە، هـەر لـە نموونـەی بزوتنـەوەی سۆسیالیسـت لەنێـوان هێڵـی مەلایـی و جەلالیـی، یـان گـۆڕان لەنێـوان یەکێتـی و پارتـی، دواجاریـش هاوپەیمانیەکـەی د. بەرهـەم لەنێـوان هێڵـی دەسـەڵاتو ئۆپۆزسـیۆندا، ئـەوەی ئێمـەش لـە ئاسـۆ کردمـانو تاڕادەیەکیـش تێیـدا مۆفـەق بوویـن.

چیرۆکـی رۆژنامـەی ئاسـۆ، لێـرەوە دەسـتی پێکـرد، هـەر لـە یەکـەم ژمارەوە، کـە بڵاوکرایـەوە، بوومـە سـەرۆکی ئەنجومەنـی بەڕێوەبـردن و بـەو رێگایـەش خۆمـان لەکێشـەی داهاتـوو پاراسـت، بـەو پێیـەی موڵکیەتەکەیمـان وا رێکخسـتبوو، هـەر کاتێـک ئـەم دەزگایـە کاری نەمـا، لـە پەیرەوەکـەی وامـان نوسـیبوو، ئـەو کەرەسـتەو کۆمپیوتـەر و تـەواوی موڵـک و ماڵەکـەی و تەنانـەت ناوەکەشـی دەچێت بـۆ دەزگایەکـی شـەرعی، بـۆ نمونـە حکومـەت یاخـود خاوەنەکـەی بڕیـار دەدات بیدەنـە پـڕۆژەی فـڵان کـەس، بـۆ ئـەوەی لەداهاتـوودا نەبێتـە ناکۆکـی کـە داخـۆ موڵکـی کێیـە، چونکـە ئەمـە توانـای دارایـی بـۆ تەرخـان دەکرێـت. ئێمـە یەکـەم شـت داوامانکـرد میزانییەکـی مانگانەمان بۆ ببڕێتـەوە، کاک بەرهەم میزانییەکـی بـۆ بڕینـەوە کـە نزیکەی دوانـزە ملیۆن دینـاری مانگانە بـوو، ئیتـر کارەکانمـان رێکخسـت، کاک (عوسـمان شـوانی)و کاک (عەبدولباسـت کەریـم مەولـود) کاروبارەکانیـان لـەرووی دارایـیو کارگێڕییـەوە بـۆ رێکخسـتین. یەکـەم ژمـارە کـە دەرچـوو، لەسـەریم نووسـی سـەرۆکی ئەنجومەنـی بەڕێوەبـەر، کاک بەرهـەم و تەنانـەت کاک هەڵکەوتیـش کـە لـەدەزگای سـەردەم بـوو، پێیـان خـۆش بـوو بنووسـم سەرنووسـەر، لـەو بـۆردەی دروسـتمان کردبـوو، بەشـی

زۆریـان سـەرقاڵبوون، هەڵکـەوت عەبدوڵـڵا سـەرقاڵی سـەردەم بوو، توانـا ئەحمـەد ببـووە بەرپرسـی نوسـینگەی هەولێـری ڕاگەیاندنـی یەکێتـی نیشـتمانیی کوردسـتان و شـێرزاد شـێخانیش سـەرقاڵی کاری ڕۆژنامـەی (شـەرق ئەلئەوسـەت)بوو، وەک پەیامنێـری عیراق، ئیـدی مـن بوومـە یەکـەم سەرنووسـەر.

دەستلەکارکێشانەوەم لەئاسۆ
بۆ هێورکردنەوەی نیگەرانییەکان

ماوەیەکی زۆر بێ گرفتو ئاریشەی گەورە ئاسۆ بەردەوامیی بەژیانی خۆیداو بە هەمان سەنگو نەرمو نیانییەوە لە رومالکردنی روداوەکانی ئەوساتانە بەردەوام بوو، بیرمە ژمارە (٥٠٠) کە هەموو سەرقاڵی بۆنەی دەرچوونی ئەو ژمارە مێژووییە بووین. بەداخەوە هەڵەیەک روویدا، برادەرێک کە نامەوێت ناوەکەی بێنم، شتێکی لەبارەی کێشەکانی نێوان (نێچیرڤان بارزانی و مەسرور بارزانی) بڵاوکردبۆوە، ئەوە بۆ خاوەنی دامەزراوەکەو منیش سەر ئێشەی بەدواوەوە بوو، بەدڵنیاییەوە بەرهەم ساڵح نەیدەویست لەسەر راپۆرتێک پەیوەندییەکانی خۆی و یەکێتی لەگەڵ پارتی بگەیەنێتە بنبەست، هەربۆیە (ئازاد جوندیانی) کە ئەوکاتە لێپرسراوی مەکتەبی ڕاگەیاندن بوو بە تەلەفۆن سەرگوزشتەی نیگەرانییەکانی پارتی پێگەیاندمو ئەوەشی ووت کە وادیارە پارتی وا تێگەیشتوون، کە جوندیانی ئەو رۆژنامەیە دەردەکات، منیش بە برۆکێک هەڵچوونەوە بە کاک ئازادم وت «هەم تۆ هەڵە دەکەی و هەم سەرکردایەتی پارتی کە پێتانوایە ئەو رۆژنامەیە ئێوە سەرپەرشتی دەکەن، وادیارە لەشوێنان واوتراوە، ئەگینا ئاسۆ چ پەیوەندییەکی

بــە ئێــوەوە هەیــە»، مــن لەخوتــو خــۆڕا بوومــە بەشــێک لــەو سەرئێشــەیە، لەکاتێکـدا وتارەکـە نـەک مـن نەمنووسـیبوو، بەڵکـو ناکـۆک بـووم لەگـەڵ نوسینەکەشـدا، نـە لەبەرئـەوەی پارتـی پێـی خۆشــە یــان نــا، چونکــە بەدڵنیاییــەوە ئــەو دەورانــە پارتــی بــە کەیفــی خــۆی لەرۆژنامەکانیــدا دەینوســیو کەســیش لەبەرامبــەر گوتــارو تونــدڕەوی بەشــێک لەمیدیاکانــی ئــەوان دەردەڵیشــی نەدەکـرد، واتــا پارتــی شــایانی لێبــوردن نەبــوو لــەو پرســەدا، بەڵکـو لەبەرئــەوە نیگەرانبــووم، ناوەڕۆکەکــەی هەڵەبــوو، پشــتی بــە زانیاریــی هەڵــەو شــیکردنەوەی کەســیی بەســتبوو، ئــەوەش پێچەوانـەی ئیتیکـی رۆژنامەوانـی و سیاسـەتی گشـتی دامـەزراوەی خەنـدان بـوو، راستییەکەشـی مـن خـۆم کـە کادر و هەڵسـوڕاوی یەکێتیـم، هەرگیـز حەزناکـەم، ئـەو رۆژنامـەی کاری تێـدا دەکـەم بـا رەسـمیش نەبێـت باسـی باڵەکانـی نـاو یەکێتیـی بـکات، کـە مـن ئـەوەم ناوێـت، دەبێـت ئەوەشـم نەوێـت باسـی باڵەکانـی نـاو هێزەکانــی تریــش بــکات.

بـۆ ئـەوەی سەرئێشـە لەکـۆڵ دامـەزراوەو خاوەنەکـەی بکەمەوە، مـن لـە بەرپرسـیاریەتییەکە رامنەکـرد، بەڵکـو شـانم دایـە بـەر بەرپرســیارییەتی خــۆم، تــا ئــەو هاوســەنگییە بگێڕمــەوەو کاک بەرهەمیـش لـە کێشـەو بـەڵا بـە دوور بگـرم، هەروەهـا بـۆ ئـەوەی رۆژنامەکـەش بمێنێتـەوە، پێمـوابـوو کە پێویسـتە سەرنووسـەرەکەی بگۆڕێـت، لەبەرئـەوەش پێشـنیارمکرد دەسـت لەکاربکێشـمەوە، لەگــەڵ کاک بەرهــەم باســمان کــرد، کــێ بکەینــە سەرنووســەر، ئەوەبـوو پێشـنیاری خوالێخۆشـبوو (ئـازاد سـدیق)مان کـرد، هەموو

لایـەک پێیـان باشـبوو، بـەڵام دکتـۆر سـوور بـوو لەسـەرئەوەی مـن وەک سـەرۆکی دەزگاکـە هـەر بمێنمـەوە، دوای ئەوە ئـازاد ماوەیەک هـات و ڕۆیشـت، ئەوکاتـە دیسـانەوە گفتوگـۆ کرایـەوە کـێ ببێـت بـە سەرنووسـەر، کاک بەرهـەم بیرۆکەکـەی گۆڕیـوو، پێـی باشـبوو (عـارف قوربانـی) ببێتـە سەرنووسـەر، تـا ڕۆژنامەکـەش داخـرا، عـارف هـەر بـە سەرنووسـەری مایـەوە.

لـە دەورانـی خەندانـدا، بەتەنهـا ئاسـۆ تاکـە بەخششـی ئـەو دامەزراوەیـە نەبـوو، بەڵکـو لـەزۆر بـواری تـردا کارمانکـرد، بـەڵام بێگومـان (ئاسـۆ)ش بـە هەڵکشـانو داکشـانی گـەورەدا ڕۆیشـت، ڕۆژنامـەی ئاسـۆ سـەرەتا وەک هەفتەنامـە دەردەچـوو، بـەڵام دوای هەڵبژاردنـی (٢٠٠٥) بـوو بەڕۆژانـە، لـەو پێناوەشـدا ڕێکخـراوی (دەبلیـو ئـاڕ) هـاوکاری دەکردیـن و بەهـۆی هەڵبژاردنەکانـەوە کردمـان بـە ڕۆژانە. پێشـتر بـە (٢٤) لاپەڕە چاپ و بڵاو دەکرایەوە، بـەڵام سـاڵی (٢٠٠٥) کـە یەکـەم هەڵبژاردنـی دیموکراتـی لـە عیـراق کـرا کردمانـە چـوار لاپـەڕەو پـاش تەواوبوونـی ئـەو پرۆسـەیەش سـەرەنجام لەسـەر ڕۆژ نـا ڕۆژێـک سـاغبووینەوە.

لەراسـتیدا هـەر ئەوکاتانـە دەزگای خەنـدان توشـی کێشـەکرا، کێشـەی داراییـی، نـاوەکان ناهێنـم، ئێمـە گفتوگۆمـان کـرد لەگـەڵ دکتـۆر بەرهـەم، هەندێکیـان هەوڵیـان دەدا لـە مـن بـدەن و هەندێکیـش لـە دکتـۆر بەرهـەم و پـرۆژە سیاسـییەکە بـدەن، بۆیـە لەجێـی ئـەوەی پاشەکشـە بکەیـن و خۆمـان ڕادەسـت بکەیـن، لەبەرامبـەر ئـەو هەوڵانـە وەسـتاینەوەو ڕۆژنامەکەمـان کـرد بەڕۆژانـە، یـادی بەخێـر مـام جـەلال لـە بەغـداوە پشـگیریی

دەکردین، ئێمە لەو پشتگیرییەی مامی خۆمان تێدەگەیشتین، هەم بۆ دکتۆر بەرهەم بوو وەک سیاسەتمەدارێک و ئەندامی مەکتەبی سیاسی، هەم بۆ ئێمەش بوو وەک ڕۆژنامەنووسی یەکێتیو قوتابی ئەو مەدرەسە سیاسییو میدیاییەی خۆی، ئیتر کە چوین بۆ لای جەنابی مام جەلال لە بەغدا وتی «من یارمەتیان ئەدەم و وەرەقەیەکی نوسی بۆ کاک فریاد رواندوزی کە ڕۆژنامەی ئاسۆ چی پێویستە بۆ ئەوەی ڕۆژانە دەربچێت، بۆیان جێبەجێ بکە»، بۆ مێژووش فریاد ڕواندزی بەهەموو جۆرێک هاوکارمان بوو، هەر ئەو کات مام جەلال رایسپارد چاپخانەی ئیتیحاد لە بەغدا ڕۆژنامەکەمان بۆ چاپ بکات و کاک فریاد رەواندزیش درێغی نەکرد لە هاوکاریمان، بەڵام من بیرم لێ کردەوە ماقوڵ نیە ئێمە ڕۆژنامەیەک بە بەلاش چاپ بکەین بێ رەچاوکردنی خەرجی و کرێی کرێکارەکان و سیانەی چاپخانە. بۆیە دەستپێشخەریم کرد کە ئێمە پارەی چاپکردنی ڕۆژنامەکە دەدەین بە پارەی کرێکارەکانیشەوە. بۆ ئێمە لە خەندان بە تەنگەوە هاتنەکەی مام جەلال بەس بوو، بەڵگەی ئەوە بوو کە حورمەتی ڕۆژنامەگەریی سەنگین دەگرێت بێ رەچاوکردنی قازانجی سیاسیی یان لێکدانەوەی بەرتەسک. ڕاستییەکەی هاوکارییەکانی مام جەلال بۆ پرۆژەی خەندان لە چەند وێستگەدا بۆ ئێمە و بەتایبەتیش بۆ بەندە مانایەکی تایبەتی هەبوو کە بەداخەوە ئەم جۆرە گیانی پشتیوانییەم لە کەم کەس دەبینی، تەنانەت ئەوکاتە سەرەتای پرۆژەکەش بوو کە مام جەلال دەچووە بەغدا تا ببێتە سەرکۆمار. هەر خۆی

موبادەرەکـەی مـام جـەلال، مـادام بـە بـەلاش بۆمـان چـاپ دەکات هەمـوو شـتێکە. بۆیـە ئـەو ماوەیـە گرنـگ بـوو ئاسـۆ بـە ڕۆژانـە لـە بەغـداوە چـاپ دەکرێـت و دێتـە کوردسـتان و قەبـارەی ڕۆژنامـەی گـەورەی ڕەنگاوڕەنـگ بـوو، (٥٠٠٠) دانەمـان چـاپ دەکـرد و لـە هەمـوو کوردسـتان بـڵاو دەبـۆوە، هـاوکات لەگـەڵ ڕۆژنامەکانـی عێراقـدا دەهاتـە کوردسـتان و یەکـەم ڕۆژنامـە بـوو بەیانیـان لـە سـەر مێـزی سـەرۆک کۆمـارو هەمـوو وەزیـرە کـوردەکان بـوو، شـتیکی تـازە بـوو لـە ڕاسـتیدا.

خەیاڵدانـی ئێمـە ئـەوە نەبـوو خەنـدان لـە جوگرافیایەکـی دیاریکـراودا قەتیـس بکەیـن، لەبەرئـەوەش لەسـەر دەستپێشـخەری د.بەرهـەم سـاڵح بڕیارمانـدا خەنـدان ببەینـە کەرکـوک، ڕاستیەکەشـی ئـەوە هـۆکاری خـۆی هەبـوو، جگـە لەپرسـی کەرکـوکو کوردسـتانیبوونی ئـەو شـارە، هەوڵێکیـش بـوو بـە ئاراسـتەی خـۆ بەدوورگرتـن لـە بەریەککەوتـن لەگـەڵ حکومەتـی هەرێـم ـ ئیـدارەی سـلێمانیو هەمیـش لەگـەڵ یەکێتـیو میدیـا فەرمیەکـەی، بەدڵنیاییـەوە کەرکـوک لەبەرئـەوەی لەنێـوان هەرێمو بەغدایـەو ئەڵقـەی بـە یەکگەیاندنیانـە، لەوێـش دەتوانیـن کاری باشـتر بکەیـن، ئـەو ڕۆژەی کۆبوونەوەمـان لەگـەڵ مام هەبـوو کە وا بڕیاربـوو بـارەگای سـەرەکی بگوازینـەوە کەرکـوک، مـام جـەلال بـۆ ڕۆژی دواتـر دەبـووە سـەرۆک کۆمـار، بۆیـە هیـوای زۆری بـە پـڕۆژە کوردسـتانییە عێراقییەکەمـان هەبـوو. مـن نامەیەکـم بـۆ نووسـی و پێمـووت «مـام جـەلال ڕۆژنامەیەکمـان دەرکـردووە جەنابتـان پێتان خـۆش بـووەو بەدڵتـان بـووە»، پێشـتریش چەنـد جارێـک جەنابـی

مـام لـه كۆبونـەوەی فراونـی مەكتەبـی راگەیاندنـی یەكێتیـی دەیوت ئـەوەی لـە كوردسـتانی نـوێ ناتوانیـن بـڵاوی بكەینـەوە بـا لـە رۆژنامـەی ئاسـۆ بێـت، بـەو پێیـەش بێـت مـام هەمیشـە رۆژنامـەی ئاسـۆی وەک دەسـتە خوشـكی راگەیاندنـی یەكێتیـی سـەیر دەكـرد، ئـەوە بـۆ مـن خۆشـبوو، چونكـە خـۆم یەكێتیـی بـووم، كەواتـە ئەمـە رۆژنامەیەكـی یەكێتیانەیـە، بۆیـە داوای سـەردانیمان لێكـرد و چویـن بـۆ خزمەتـی، لەدیدارەكـەدا بڕیاریـدا هاوكاریمـان بـكات و پێشـی خۆشـبوو هـەم بچینـە كەركـوک و لەوێـش چاپخانـە هەیـە كاری باشـتر بكەیـن، هـۆكاری ئـەو هاوكاریانـەی مـام جـەلال، هـەم لەبـەر ئەوینـی خـۆی بـوو بـۆ میدیـاو رۆژنامەوانـی و هەمیـش پێیوابـوو كۆمەكێكـی دیموكراسـییەو هـەروەک ئاسـۆو خەندانیشـی بەدرێژكـراوەی دنیابینـی یەكێتـی ئەژماردەكـرد. بیرمـان نەچێـت هـۆكارە سـەرەكیەكەش كۆمەككردنـی خـەون و پرۆژەكانـی (د.بەرهـەم سـاڵح) بـوو، بـەوەش ئـەو قوتابیـەی مـام جـەلال ئەسـتێرەی لـە درەوشـانەوە بـوو.

بیرمـە مـام جـەلال كـە ئێمـەی بینـی، ئەوكاتـە بـوو وتـی «خـۆم دەچـم بـۆ بەغـداو دەبمـە سـەرۆک كۆمـار»، جـا ئێمـە لـە رۆژنامـەی ئاسـۆ یەكـەم رۆژنامـە بوویـن لـە كوردسـتان و عیـراق كـە وتمـان تاڵەبانـی دەبێتـە سـەرۆک كۆمـاری عیـراق، ئـەو سـەبقە رۆژنامەوانییـە پێـش دیدارەكـە هـات لەگـەڵ مـام، كـە خـۆی لـەوێ زانیارییەكـەی بەیانكـرد و پشتڕاسـتیكردووە، هـەر لەدیدارەكـەدا رووی لەمـن كـردو پێیوتـم «بـە دوو هـۆكار گەڕانەوەتـان بـۆ كەركـوک پێویسـتە، یەكەمیـان لەبەرئـەوەی خـۆت كەركوكـیو

دووەمیش بۆ ئەوەی هەموو ئامرازە مەدەنیو دیموکراسییو کەلتوورییەکان بەکاربهێنن بۆ جێبەجێکردنی ماددەی (٥٨)و گەڕانەوەی کەرکوک بۆ سەر کوردستان». ئامۆژگاریشی کردین کە رۆژنامەیەک بە زمانی ئاشووریو دانەیەکی تر بە زمانی عەرەبیو یەکێکیش بە زمانی تورکمانی دەربکەین، پێشیوابوو کە پێویستە ئەو رۆژنامانە هەفتانە بن.

هەڵبەتە دەمەوێت سەرنج بدەمە شتێک، ئەو شتەش پەیوەندی نێوان مام جەلالو بەندەیە، من ئێستاش بیر لە مامەڵەی مام دەکەمەوە لەو کاتەدا، تێدەگەم کە ئەو زاتە وەک رۆژنامەنووسی سەربەخۆو بێلایەن هاوکاری منی نەدەکرد، ئەو شتەی کە پێمابوو دەتوانم یەکێتی بم لەرووی بیروباوەڕەوەو لەرووی میدیایشەوە سەربەخۆم بم، شتێک بوو مام جەلال گاڵتەی پێدەهات، بە واتای ئەوەی مام جەلال، مام جەلال بوو، سکرتێری گشتی منە، ئەوکاتەی کە ئەندامی یەکێتیم، مامی منە ئەوکاتەش کە لە دەرەوەی یەکێتیم. بۆ هەموو کەس وابوو، دەزانم بەهۆی کارکردنم لە کوردستانی نوێ مێژوویەکمان هەبوو پێکەوە، خۆی بە خاوەنمان دەزانی و رێنمایی و ئامۆژگاری دەداینێ، زۆرم ئەو مامەڵەیە پێخۆشبوو، هەم لەبەرئەوەی لە بنەڕەتدا خۆم جەلالیم و هەمیش لەبەرئەوەی بەشێک بوو لە پرۆژەی نەتەوەیی گەلی کوردستان، بەشێک بوو لە پرۆژەی دیموکراسیی کە تۆ رۆژنامەیەک دەربکەیت بە عەرەبی و تورکمانی، بێگومان ئەو فەرمایشتانەی مام جەلال لەگەڵ نەزعەی مندا گونجاوە، هەروەک چۆن لەگەڵ پرۆژەکەی

دکتـۆر بەرهەمیش دەگونجـا، مـام وتـی «مـن مانگانـە دەفتەرێکتان بـۆ ئەبڕمـەوە لـە سـکرتاریەتی خـۆم. زەویشـتان ئەدەمـێ»، بـە نووسـراوێک بـۆ شـارەوانی پارچەیـەک زەوی بـۆ تەرخانکردیـن لـە سـلێمانیو بەڵێنیشـی پێدایـن خانومـان بـۆ بکڕێـت لـە کەرکـوک، داواشـیکرد ستافەکەشـمان بگوازینـەوە ئـەوێ، بـەڵام بەڕاسـتی چونکـە بەشـی زۆریـان کەرکوکـی نەبـوون، ئـەو خەونەیـان پەکخسـت، بـەڵام مـن خـۆم وتـم پێـم باشـەو ئەوکاتـە خانویەکم هەبـوو لەکەرکـوک، کێشـەم نەبـوو. مـام جـەلال هەمـوو بەڵینەکانی جێبەجێکـرد. بێگومـان لەبەرئـەوەی تـەواوی سـتافەکە نەهاتنـە کەرکـوک پێویسـت نەبـوو ئەرکـی مـام زیـاد بکەیـن و خانووەکـە بکڕیـن، بـەڵام هەمـوو ئیلتیزاماتەکانـی تـری جێبەجێکـرد، هـەروەک یارمەتـی تـری دایـنو مانگانـەی بـۆ تەرخانکردیـن و هـاوکاری رۆژنامەکـەی دەکـرد، هەمـووی بـۆ ئێمـە یارمەتییەکـی بـاش بـوو، بەتایبـەت ئەوکاتـەی کـە ویسـتیان ئێمـە توشـی کێشـە بکـەن، مـام جـەلال فشـەی بـەو شـتانە دەهـات کـە دەیانویست پرۆژەکـە پـەک بخـەن، بـەڵام لەبەرئـەوەی لـە سیاسـەتو گوتـاری ئاسـۆدا بیانوویـان نەدەدۆزییـەوە هیچیـان لـەو کێشـەیە هەڵنەکڕانـد.

رۆژنامەی ویلایە و ئۆفوك
وەك خواستێکی مام جەلال

پێشــتریش ئــەوەم ڕونکــردەوە، کــە مــام جــەلال تەنهــا کۆمەکـی دارایـی نەدەکردیـن، بەڵکـو ئامۆژگاریو پێشـنیاری بەجێی دەدایـە ئێمـە کاری لەسـەر بکەیـن، یەکێـک لـە خواسـتەکانی ئـەو زاتــەش بریتــی بــوو لــە دەرکردنــی ڕۆژنامــە بەزمانــی نەتەوەکانــی تـر، ڕاستیەکەشـی بەهـۆی هاوکارییەکانـی مـام جـەلال لەکەرکـوک پەرەمــان بــە ڕۆژنامــەی ئاســۆداو ڕۆژنامەیەکــی عەرەبیشــمان بەنــاوی (ولایــە) دەرکــرد، ڕۆژنامــەی ولایــە کــە دەرچــوو بــۆ دروســتکردنی پەیوەنــدی نێــوان کــوردو عــەرەبو تورکمــانو ئاشــووری بــوو، چونکــە عەرەبــی زمانێکــی هاوبەشــەو هەموویــان دەیانتوانــی تێــی بگــەن، لــە هەمــان کاتیشــدا ڕۆژنامــەی ئاسـۆمان کـرد بـە تورکمانـیو ناومـان نـا (ئوفـوک). ئەمـەش هـەر بـە واتـای ئاسـۆ دێـت، بیرمـە برادەرێکمـان پەیـدا کـرد بـە تورکمانـی لاتینـی دەریدەکـرد، بـۆ ئــەوەی تورکمــان خــۆی چــۆن پێــی خۆشــبێت ئاوهــا بنوســرێت، خــۆم ســەروتارەکەم دەنووســی و ئــەو بــرادەرە وەریدەگێـڕا، دوایـی کـە ئاسۆشـمان کـرد بـە ڕۆژانـە دوو ژمارەمـان لـە کەرکـوک دەرئەکـرد، ئەوکاتـە مـن ماڵـم لـە کەرکـوک بـوو.

ئــەو ڕۆژگارە زۆر کاری باشــمان بــۆ کەرکــوکو ناوچــە

دابڕاوەکان ئەنجامدا، لەوانە جگە لە ڕۆژنامەی (ولایە)، دوای ئەوەی (ئوفوک)مان دەرکرد و پاشان ڕۆژنامەی (پردێ)مان دەرکرد، هەروەها یەکێکی تر لەو پرۆژانەی بەجددیەوە کارمان لەسەر کرد، ئەو هەفتەنامەیە بوو کە کۆکراوەی ئەو وتار و ڕاپۆرتە جیهانیانە بوو کە لەسەر کورد لە ڕۆژنامەو گۆڤارە جیهانییەکان بڵاودەکرانەوە، یەکێک لەو کەسانەی کاری تێدا دەکردو لێهاتووانە بەو کارە هەڵدەستا ڕۆژنامەوان (مەریوان حمە ڕەشید) بوو، کوڕێکی گەنجی بەتواناو لێهاتوو بوو، هەرچی هەبوایە لەسەر کورد بڵاوماندەکردەوە، دوای ئەوە دوو ژمارەمان لێکرد بە گۆڤار بەناوی خەندان دیپلۆماتیک بوو بەچاپێکی جوانەوە دەرچوو، ئیتر زەحمەت بوو بکرێت بە گۆڤار، ڕاستە سەدام ڕوخابوو، بەڵام تازە بە تازە ڕۆژنامەنووسیی پەرەی پێدەدرا، هێندە ئاسان نەبوو دامەزراوەیەکی میدیایی دابمەزرێنی، لەناو میدیای ئەهلی تەنها ڕۆژنامەی هاوڵاتی هەبوو، هێشتا ئاوێنە دەرنەچووبوو، بۆیە ئەزموونەکەی ئێمە بۆ ئەوکاتە بەباوەڕی من ناوازە بوو.

مستەفا کازمی لە گۆڤارە عەرەبییەکەی ئێمەدا

پاش چەند ساڵێک کەڵکەڵەی دەرکردنی گۆڤارێکی عەرەبی چووبووە زەینی ئێمەوە، بیرمە ڕاموابوو کە گۆڤارەکە سەرنووسەرەکەی عەرەب بێت و بەزەینییەتی کوردی بیر نەکاتەوە، بەڵکو کار بۆ عێراقو پرۆسە سیاسییە نوێیەکەی بکات و بەشی مەسەلەی کوردیش بدات. ئیش بۆ دیموکراسیو بەها باڵاکانی تر بکات، هەڵبەتە لەو بۆچوونەدا کاک بەرهەمیش هاوڕابوو، بەڵام پێی لەسەر ئەوە داگرت، کە گۆڤارێک بە هەمان میتۆد و فۆڕم بە کوردیش دەربچێت، پێشنیاری ئەوەشی کرد کە من خۆم سەرنووسەر بم، چونکە ئەوکاتە لە ئاسۆ نەمابووم و تەنها سەرۆکی دەزگاکە بووم. چەند نموونەیەکمان لێ ئامادەکردو بۆ پەیداکردنی ئەزموونو دەسکەنەکردنی ئەزموونی وڵاتانی دیکەش، لەگەڵ کاک (شۆڕش ئەحمەد)ی دیزاینەر گەشتێکمان کرد بۆ لوبنان، ستافی گۆڤارە عەرەبیەکەش (محەمەد عەبدولجەبار شەبوت و مستەفا کازمی) لەو سەردانە هاوبەشبوون، تا باشترین شێوازەکانی دیزاین و تەکنیکی گۆڤار فێر بین و ئەزموونە گەشەسەندووەکەی ئەوێ تاقی بکەینەوە، هاوکات لەگەڵ ئەوە موحەریرەکانیشمان لەسەر

شێوازەکانی کارکردنی ئەو گۆڤارە راهێنا، گۆڤاری (الاسبوعیة) مان دەرکرد، بۆ ئەوەی چاپ و کوالێتی چاپی گونجاو و جوان بێت، چاپی هەردووک گۆڤارەکەمان دەبردە ئوردن، بەڕاستیش ئەویمان بۆیە هەڵبژارد، هەم لەبەرئەوەی کوالێتی چاپی جوان و هەمیش لەبەرئەوەی نرخی زۆر گونجاو بوو، هەروەک بۆ ئەو رۆژگارە هاتووچۆش بۆ ئەویّ سانا تر بوو، بەڕاستیش کە بیری لێدەکەمەوە بۆ ئەوکات ئەزموون و ستایلێکی تازە بوو، کە گۆڤارێکی سیاسیی رەنگاو رەنگ لە دەرەوەی وڵات چاپ بکرێت، هەربۆیە ئەو دوو گۆڤارە دەستە خوشکە (هەفتانە) و (الاسبوعیة)، کە هەردوو ستافەکە پێکەوە کاریان دەکرد بەکوردو عەرەبەوە. یادەوەری خۆشی زۆرە. بەڵام دوای (٢٠٠٩)و بەدیاریکراویش پاش هەڵبژاردنەکانی (٧/٢٥) گەڕامەوە بۆ کوردستانی نویّ. هەم لە دەزگای خەندان وازم هێناو هەڵکەوت عەبدوڵڵا بووە سەرنووسەری گۆڤارەکەش بەوەکالەت. بۆئەوەی نیازپاکی خۆشم نیشان بدەم و هەڤاڵانی خەندان پێیانوانەبێت ماڵئاوایی یەکجارەکیم لێکردوون، داوام لەکاک بەرهەم کرد بۆردێک دروست بکات بۆ دەزگاکە و منیش دەبم بە ئەندامی ئەو بۆردەی بەڕێوەبردنی خەندان.

جێی خۆیەتی ئەوە لەبیر نەکەم، ئەگەرچی وەک کارەکتەرێکی سەرەکی خەندان شانم دایە بەر زۆرێک لەو بەرپرسیاریەتیانە، بەڵام راستییەکەی من لەگەڵ بەشێکیان نەبووم، یەکێک لەوانە پرۆژەی فراوانکردنی خەندان بوو، یەکێک لەو ناکۆکیانەی لەو پرۆسەی فراوانکردنە هەمبوو،

بریتـــی بـــوو لەدەرکردنـــی گۆڤارێـــک بـــە عەرەبـــی، چونکـــە مـــن ڕاموابـــوو خەنـــدان بکەیـــن بـــە بەشـــێک یـــا پرۆژەیەکـــی هاوپەیمـــان لەگـــەڵ پرۆژەیەکـــی عەرەبـــی بـــۆ ئـــەوەی خەنـــدان بـــە کـــوردی بمێنێـــتەوە، ڕام وابـــوو پرۆژەیـــەک هەبێـــت بەنـــاوی دیموکراســـی لـــە عیراقـــداو خەنـــدان و دامـــەزراوەی تـــری عیراقـــی لەخـــۆی بگرێـــتو بـــەو ئاراســـتە هاوپەیمانییـــە کاربکـــەن، بـــەڵام دکتـــۆر بەرهـــەم هـــەر ڕای وابـــوو عەرەبیەکـــەش خەنـــدان دەریبـــکات، چونکـــە مـــن گریمانـــەی ئەوەشـــم دانابـــوو، لەحاڵەتـــی هاوپەیمانـــی دروســـتکردن لەگـــەڵ دەستەخوشـــکێکی تـــری دنیـــای دیموکراســـی و میدیـــای نوێی عیراقـــی، هـــەر وەختێـــک پـــرۆژە کوردییەکـــە بیەوێـــت جیـــا بێـــتەوە کێشـــەی نەبێـــتو هەروەختێکیـــش پـــرۆژە عەرەبیەکـــە بیەوێـــت جیـــا بێتـــەوە هـــەر ئاســـایی بێـــت، یـــان بـــۆ ئـــەوەی گۆڤـــارە عەرەبییەکـــەی ئێمـــە لەنـــاو کێشمەکێشـــە سیاســـییەکانی عیـــراق نەبێتـــە هۆکارێـــک لەڕێگەیـــەوە کـــوردو ســـەرکردایەتیەکەی بـــە ئامانـــج بگیرێـــتو بڵێـــن ئەهـــا ئـــەو گۆڤـــارەی کـــوردەکان کـــە بەعەرەبـــی دەردەچێـــت کێشـــەو ئاشـــووبی ناوەتـــەوە، ئێســـتا کـــە مێـــژوو دەخوێنینـــەوە هەمـــان ســـەرنج لەســـەر ڕۆژنامـــەی کوردســـتانیش هـــەر هەیـــە، کـــە میقـــداد مەدحـــەت بەردخـــان دەریکـــردووە، وەک ئـــەوەی هەندێـــک دەڵێـــن ئـــەوە زمانحاڵـــی ئیتیحـــادو تەرەقیـــە، بـــۆ ئـــەوەی خۆمـــان لـــەو کێشـــانە بـــەدوور بگریـــن، باشـــترین ڕێـــگا دۆزینـــەوەی چەترێـــک یـــان گەورەتـــر لـــە چەترێکـــە بـــۆ ئـــەوەی تـــەواوی ئـــەو ئاراســـتانەی تێـــدا کۆبکرێتـــەوە، بـــەڵام بەدڵنیاییـــەوە هەمـــوو ئـــەو شـــتانە بەدینایـــەن کـــە مـــرۆڤ خەونـــی پێوەدەبینـــیو خەیاڵـــی بـــۆ دەکات.

هەندێك برین و چەپكێك شانازی و
دەیان یادەوەری لە سەردەمی ئاسۆدا

یەکێک لە ناخۆشترین ڕۆژەکان بۆ ئەو هەڤاڵو دۆستانەی لە خەندان ئیشیان دەکرد، ئەو ڕۆژە بوو کە دوای دوو ساڵ وازهێنانم و گەڕانەوەم بۆ کوردستانی نوێ، ڕۆژنامەی ئاسۆ داخرا، دڵم دانەوەو بیرمە پێم گوتن: خەم مەخۆن، خۆ پارتە کوردییەکانی باکووری کوردستان هەمیشە دادەخرێن و بەناوێکی تر دەست پێدەکەنەوەو گەشە دەکەنەوەو دەگەنەوە ترۆپک، ڕاستە ئێستا ئاسۆ بۆتە بەشێک لە مێژوو، بەڵام ئەو مێژووە بۆ من دەوڵەمەدند و شانازی سەرنج ڕاکێش بوو، چونکە لەو نەهج و گوتارە نەرم و نیانەی خۆی لاینەداو لەسەر دەسەڵات یان ئۆپۆزسیۆن خۆی ساغ نەکردەوە، هەروەها نەبووە بەشێک لە ململانێکانی نێوان یەکێتی و پارتی، بەدڵنیایشەوە تا ئەو ڕۆژگارەی ئێمە ڕۆڵمان تێدا گێڕا، نەمانهێشت لەسەنگو متمانەی لەناو وەرگرانیدا بکەوێت، بەتایبەت گرنگی ئەو سەرڕاستیو بێلایەنیەش لەوەدا بوو کە خەندان دامەزراوەیەک بوو، یەکێتیو پارتیو ئیسلامیو کۆمۆنیستیشی تێدابوو، کەچی لە پرسگەی دامەزراوەکەوە کەدەهاتنە ژوورەوە هەموویان ئینتیمای خۆیان وەلا دەناو بەشێوەیەکی پیشەیی کاریان دەکرد.

ئێمــه لــەو دەورانــەدا هێنــدە کوردســتانی بوویــن، ســنوورە دەستکردەکانمان وەلا نابوو، ناکۆکییە حزبیەکانمان پشتگوێخستبوو، لـە سـەرکردەکانی باشـوورەوە، بـۆ باکـورو رۆژهـەڵات، بـۆ رۆژئـاوای کوردستانیش، تەنانـەت کوردانـی یەکێتی سـۆڤیەتیش جیگایـان لەناو لاپەڕەکانـی رۆژنامـەی ئاسـۆدا پارێـزراو بـوو، هەرگیـز نەماندەهێشـت شـارچیەتیو گەڕەکچیەتـیو ئینتیمـا لۆکالییـەکان جێگـە بـەو گوتـارە کوردسـتانییە چـۆڵ بکـەن. ئەوکاتانـە ئەگەرچـی لـە زۆنـی سـەوز سـەرەتای سـەرهەڵدانی ئۆپۆزسـیۆنو خۆتەریککردنـی باڵـی ریفۆرمـی نـاو یەکێتـی بـوو، بـەڵام هـەر خۆمـان لەبەریەککەوتـن لەبەرامبەریـان دەپاراسـت. بیرمـە تـازە کۆمپانیـای ووشـە دادەمـەزراو کادری ئێمەیان دەبـرد، هەتـا وەکـو نوکتـە رۆژێکیـان تەلەفونـم بـۆ کاک نەوشـیروان مسـتەفا کـرد، وتـم «کاک نەوشـیروان مـن وامزانـی لـە یەکێتـی و مـام جـەلال جیـا دەبیتـەوە، نەمزانـی لەرۆژنامـەی ئاسـۆو ستران جیـا دەبیتـەوە»، وتـی «بـۆ»، وتـم «زۆربـەی کادرەکانـی منتـان بـردووە بـۆ رۆژنامـەی (رۆژنامـە)ی رۆژانـە»، خواهەڵناگـرێ بەهێمنـی وەڵامـی دامــەوەو وتــی «ئەگــەر حــەزت لێیــە ئێســتا لــە نامەیەکـدا بـۆت دەنوسـم وەک ئیتیفاقییـەک کـە ئەمانـە هەتـا مـردن عایـدی رۆژنامـەی ئاسـۆ دەبـن». وتـم «نەوڵـڵا هـەر حەزمکـردووە ئـاگادار بیـتو هـەر وەک نوکتـە پێـم وتـی». هەتـا رۆژێکیـان کـە لەگـەڵ رۆژنامـەی ئاسـۆ نەمـام و هێشـتاش بڕیـارم نەدابـوو بچمـە سـەر کارێکـی تـری خەنـدان چـوم بـۆ لای کاک نەوشـیروان تـا دکتـۆر فوئـاد عەجمـی پـێ بناسـێنم کـە میوانـی یەکێتـی بـوو وتی:«مـن دەزانـم تـۆ لـە ئاسـۆ نەماویـت، هـەر کاتێـک دێیـت بـۆ وشـە دەزگای خۆتـە».

گەڕانەوەم دیسانەوە بۆ کوردستانی نوێ

ئـەو کاتـەی بۆ جـاری دووەم هاتمـەوە بـۆ کوردسـتانی نـوێ ستایلی ئیشـکردنو دیزاینی ئاسـۆ لە کارەکانمان رەنگی دەدایەوە، هەتـا لـە بیرمـە کاک (ئـازاد جوندیانـی) سـەرنجی لەسـەر ئـەو وێنە گەورانـە هەبـوو کـە لەلاپـەڕە یەکدا داماندەنـا، جارێـک بەڕاشـکاوی بـەڕووی دادامـەوە کـە ئـەوە ئەزموونـی ئاسـۆیەو لێـرە جێبەجێـی دەکەیـت، وتـم «کاکـە مـن سـتایلی کوردسـتانی نوێـم بـردە خەندانـەوەو ئێسـتاش سـتایلی خەنـدان دەهێنمـەوە کوردسـتانی نـوێ» . جارێکـی تـر دەیڵێـم مـن مێژووەکـە بـە پێکـەوە گرێـدراو دەزانـم، ئـەو دوو ئەزموونـە لەیەکتـر جیـا ناکامـەوە، هەتـا خەڵـک هەبـوو بەڵێنـم پێدابـوون کتێبیـان بـۆ چـاپ بکـەم، بـۆ نموونـە کاک (جەوهـەر کرمانـج) کـە یاریـدەدەری مـام جـەلال بـوو بـۆ کاروبـاری روناکبیـری، پێشـتر کتێبێکـم داپێـی لەسـەر ئەزموونـی (موسـتەفا ئەمیـن) بـۆ ئـەوەی بۆمـان وەربگێـڕێ و لـە ئاسـۆ بڵاوی بکەینـەوە، شـتێکی سـەرنجڕاکێش و تـازە بـوو، یاریـدەدەری مـام جـەلال کـە موعجیبـە بـە هەیکـەل کتێبێـک وەردەگێڕێـت هـی رۆژنامەنوسـێک کـە کێشـەی لەگـەڵ هەیکـەل هەبـووە، بـەڵام ئـەم گیانـە دیموکراسـییە سـەیرو سـەمەرە هـەر لـە یەکێتییـەکان

دەوەشـێتەوە، شـتی واسـەیر هـەر لـە ئێمـە دەوەشـێتەوە، مـن کـردم و دامپێـی و بـە ئەڵقـە لـە ئاسـۆ بڵاوبـۆوە، کاتێـک وازم لـە خەنـدان هێنـا، یەکێـک لـەو کەسـانەی پەڵێنـم پێدابـوو جەوهـەر کرمانـج بـوو هـاتو یەخـەی گرتـم و بەڵێنەکـەی بەسـەر چـاودا دادامـەوە کـە کاتـی خـۆی ووتبـووم دوای بـە ئەڵقـە بڵاوکردنـەوە بـۆت چـاپ دەکـەم، بـەڵام بـۆ نەکرابـوو لـەوێ ئەنجامـی بـدەم، بـەس وەک یـەک ماڵەکـی لـە کوردسـتانی نـوێ کتێبەکـەم بـۆ چاپکـرد، زۆر کـەس هەبـوو بەڵێنـم پێدابـوو پاداشـتی بـۆ بکـەم، هاتـم لـە کوردسـتانی نـوێ بەنـاوی هـاوکاری یارمەتیمـدا. بەڵێـن هـەر بەڵێنـەو دەبـێ جێبەجـێ بکـرێ. ئەوکاتـەی لـە راگەیاندنـی حکومـەت بـووم بەڵێنـی هەندێـک سـەفەرم دابـوو بـە هەڤـاڵان رێکنەکـەوتو لـە ئاسـۆش بـۆ هەندێکیـان رێککـەوتو بـۆ هەندێـک نـا، بـۆ نموونـە کـە گەڕامـەوە کوردسـتانی نـوێ سـەفەرێکم بـۆ (جەمـال ئارێـز) رێکخسـت بچێـت بـۆ ئیتاڵیـا، کاک (لەشـکر حەمـە سـاڵح) گلەیـی کـرد، کـە ئـەوم لەبیرکـردووە، وتـم «تـۆ لەشـکر گیـان کـە لـە سـتافی کاک دکتـۆر بەرهـەم بـووم سـەفەرێکم بـۆ دابینکـردی بـۆ سـوید، لـە بیرمـە (شـۆڕش ئەحمـەد) چـوو بـۆ لوبنـان لەخولـی راهێنـان کـە هاتمـەوە بـۆ کوردسـتانی نـوێ وتـم ناتنێـرم بـۆ دەورە. لـە لوبنـان چـی لـەوێ فێـر بوویـت لێـرە بـەکاری بهێنـەرەوە».

وازهێنانـم لـە خەنـدان ئەگـەر لـە رواڵەتـدا حەنینێـک بووبێـت بـۆ کوردسـتانی نـوێو میدیـای یەکێتـی، ئـەوە بەدیـوی تـردا شـتگەلی تریشـی لـە پشـت بـوو، پرسـیارە جەوهەرییەکـە

ئـەوە بـوو کـە بـۆ پـاش ئـەو هەمـوو مـاوە دەسـتبەرداری خەونـی ئاسـۆ و خەنـدان بـووم، راسـتییەکەی هەسـتمکرد پرۆژەکانمـان لەگـەڵ کاک بەرهـەم خەریکـە بـە بنبەسـت دەگات، هەمـوو جـارێ ئـەم نموونـەم دەهێنایـەوەو بـە خاوەنـی پرۆژەکـەم دەوت (قەتـەر و ئەمریـکا) رێککەوتنێکـی سـتراتیژیان هەیـە. لەکاتێکـدا ئەمریـکا سـەرکردایەتی هەمـوو جیهـان دەکات و بـەو هێـزە ئابـووریو سیاسـیو سـەربازییەی هەیەتـی، کوێخـای گەردونـە، کەچـی رێککەوتنـی لەگـەڵ قەتـەر کـردووە. کـە وڵاتێکـی بچوکـە، هاوشـێوە لەگـەڵ ئـەوە رێکەوتنەکـەی مـن و تـۆش ئاوهایـە، تـۆ جێگـری سـەرۆکی حکومەتـی عیراقـی جێگـری سـکرتێری گشـتی یەکێتیـی نیشـتمانیی کوردسـتانیو منیـش تەنهـا ئەندامێکـم، ئیتـر ئـەو هاوپەیمانیـە لـە سـەدا نـەوەدی تـۆ بەرپرسـیو لـە سـەدا دەش هـی منـە. هەسـتمکرد ئـەوەی لـە ئەسـتۆی منـە جێبەجێمکـردووە، بـەڵام ئـەو جاروبـار ئـەو دەسـتی لەکاروبـاری خەنـدان وەردەداو سـەدی دەیەکـەی منیشـی تێدەپەڕانـد، ئەوکاتەی دەسـتوەردانەکە بـاش بووبێـت بەقسـەم کـردووەو ئەوەشـی بـاش نەبـووە، هەوڵمـداوە بەقسـەی نەکـەم، راسـتیەکەی چەنـد جارێـک کاک بەرهـەم لـەو ململانێیـەدا منـی بەزانـد و لێـی بردمـەوە، ئێمـە رێککەوتنەکەمـان وابـوو، ئـەو دیـوە سیاسـییەکەی ئـەو پرۆژەیـە بەڕێـوە ببـاتو منیـش سەرپەرشـتی دیـوە میدیاییەکـەی بکـەم، دواجاریـش هـەر دیوێـک لەدیوەکانـی ئـەو پرۆژەیـە سـەرکەوتوو بوایـە، بەدڵنیاییـەوە ئـەو بـەر لەهـەر کەسێکی دیکـە دەسـتکەنەی ئـەو دەسـتکەوتانەی دەکـردو بەرهەمەکـەی دەدورییـەوە، بـەڵام

هەستمدەکرد ئـەو تێگەیشـتنە هاوبەشـە ئاسـان نەبـوو، لانـی کـەم زەمینـەی پابەندبـوون زۆر نەمابـوو، بۆیـە دەبوایە لەپێنـاو مانەوەی هاوڕێیەتییەکـە، مـن دەسـت لـە پرۆژەکـە هەڵگـرم و دۆسـتانە ماڵئاوایـی بکـەم، پاسـاوی ئاکارییشـم هەبـوو بـۆ گەڕانـەوە بـۆ ئـەو ماڵـە گەورەیـەی هەمیشـە بەخێویکـردووم کـە ڕاگەیاندنـی یەکێتـی و کوردسـتانی نـوێ بـوو، بەتایبـەت کـە ئـەو دەورانـە هەڵمەتێکـی گـەورە بـە پشـتیوانی جۆرەهـا تۆپخانـەی میدیایـی دژی یەکێتیـی نیشـتمانیی بەڕێوەدەچـوو. گەڕانـەوەم بـۆ کوردسـتانی نوێ حەتمی بـوو، چونکـە ناکرێـت لـەو بەرپرسـیاریەتیە رابکـەم کـە حزبەکـەم لەبەرامبـەر ئـەو شـەپۆلە دڵڕەقـەدا پێویسـتی بـە مـن بێـت، ئیـدی کۆبوونەوەیەکـی فراوانـم لەگـەڵ هاورێکانـم لـە خەنـدان رێکخسـتوو، تێکـڕاو پێکـڕای هاوڕێیانـم لـە گەڕانـەوەم بـۆ کوردسـتانی نـوێو ڕاگەیاندنـی یەکێتـی ئـاگادار کـردەوەو ماڵئاواییـم لێکـردن.

گەڕانـەوەی مـن بـۆ کوردسـتانی نـوێ، گەڕانـەوەی میدیاکارێکـی دابـڕاو نییـە بـە تەنهـا، بەڵکـو گێڕانـەوەی کـۆد و زەردەچەوکەشـە. بەدڵنیاییـەوە ڕۆحـی ئیشـەکە لای ئـەو کەسـانەیە کـە کاری تێـدا دەکـەن، بێگومـان پارەکـە لای ئـەو کەسـەیە کـە تەمویلـی دەکات، هەمیشـە باوەڕموابـووە کـە پـرۆژەی خەنـدان بریتـی نییـە لـەو قەنەفـەو کۆمپیوتەرانـەی کـە تێیدایـە، بریتـی نییـە لـەو سـایتە یـان ڕۆژنامـە یـان گۆڤـارە یـان موڵکیەتـەی داخـۆ بەنـاوی کێوەیـە؟ چونکـە موڵکیـەت ئاسـانە، داوایـەک پێشکەشـی وەزارەتـی ڕۆشـنبیری بکـەو بڵـی ڕۆژنامـە دەردەکـەم، ئەویـش دەڵـێ بەسـەرچاو دەتوانـی بیبـەی بەڕێـوە، لەبەرئـەوە مـن کـۆدو

زەردەچێوەکـەی خۆمـم پێبـوو، ئیـدی لـەوێ لەگـەڵ کاک بەرهـەم جیابووینــەوە، مــن دواجــار بــووم بــە سەرنووســەری کوردســتانی نـوێ و ئەویـش بـوو بـە سـەرکۆماری عێـراق.

مـن تـا ئـەو رۆژەی وەفاتیشـی کـرد، هەمیشـە دۆسـتێکی نزیکــی کاک نەوشــیروان مســتەفا بــووم، بــەڵام ئــەو رۆژگارەی گەڕامـەوە کوردسـتانی نـوێ، سـەردەمی هاڕینـی ئێسکو پروسکی یەکتـری بـوو، یەکێتـی و گـۆڕان لـە ئەوجـی ناکۆکـیو ململانێـی هەمەچەشـنەدا بـوون، ئیـدی بـۆ مـاوەی دوو سـاڵ مـن لەناو شـەڕە میدیاییــە بــووم و لــە بەرگریکــردن لــە یەکێتــیو ئەزموونەکــەی درێغیـم نەکـرد، بـەڵام هەرگیـز لـەو جـۆرە شـەڕانەدا نەمگەیاندۆتـە مریشــکە رەشــەو تەنهــا وەک کادرێکــی یەکێتــی بەرگریــم لــە بیروبـاوەڕو خەونـە سیاسـیەکانی یەکێتـی کـردووە. بۆیـە ئاسـان بــوو دوای شــەڕی قورســی ڕاگەیانــدن کــە یەکتریمــان بینیــەوە دۆســتایەتیمان نــوێ کــردەوە. دیــارە بــە رەچاوەکردنــی پایــە و مەقامـی هـەر یەکێـک لـە شـوێنی خـۆی. ئـەو سـەرکردەی گـۆڕان و منیـش پێشـمەرگەیەکی یەکێتـی. کـە بیسـتمەوە وتـی سـتران قەڵــەو پانــو پــۆڕ بــووی وتــم: کاک نەوشــیروان ئێمــە خەتــی گشـتین هەروایـن. زۆر پێکەنـی و باوەشـمان بەیەکتریـدا کـرد.

نوقڵانەی مەرگی ڕۆژنامەی کاغەزی

کۆتاییهاتــن یــا کزبوونــی ئامرازێــک لــە ئامــرازەکان، یــان ئــەوەی بڵێیــن نزیکبوونــەوە لــە مەرگــی ســەکۆیەک لــە ســەکۆکانی میدیـا، گفتوگۆیـەک نیـە تـازە چـاوی تروکابێـتو پەیوەسـت بێـت بـە میدیـای کاغەزییـەوە، بەڵکـو هاوشـێوەی زۆر قۆنـاغو وێسـتگەی مێژوویـی، بـەردەوام لەگـەڵ دەرکەوتنـی ئامـرازی نوێـی میدیایـی، ئـەو پرسـیارو ئەگەرانـە هـەر دووبـارە بوونـەوە. ئـەو دیاردەیـەش، ئەگـەر بەشـێکی پەیوەسـت بێـت بەسروشـتو خەسـڵەتی ئامێـرە نوێیەکانــەوە، ئــەوا دیوەکــەی تــری گرێــدراوی ئــەو تــرسو سـڵەمینەوەیە، کـە تایپـی یەکەمـی میدیاکـە لەبەرامبـەر دیـاردەو ئامـرازە نوێیەکـە دەریدەبڕێـتو گوزارشـتی لێدەکات، راستیەکەشـی ئــەو پرســیارو گریمانانــە ئاســاییو رەوان، چونکــە دواجــار لــەزۆر ســاتو دەورانــی مێــژووی راگەیاندنــدا دووبــارەو چەنــد بــارە بوونەتــەوە. بــڕۆ لــە ســەرچاوە مێژوویيــەکان رابمێنــە، تەماشــای ســاتو دەورانــی دەرکەوتنــی تەلەفزیــۆن بکــە، بــە ئاشــکرا ئــەو جـەدەلو گفتوگۆیانـە بەدیدەکەیت، خـۆم باوەڕموایـە لەئەوروپـاش ئـەو کێشـەیە هـەر هەبـووەو هەرکاتێـک ئامرازێکـی تـری میدیایـی پەیــدا دەبێــت، ئــەو پرســیارە لەگــەڵ خــۆی دەهێنێتــەوە، کــە

داخـۆ ئامرازەکانـی تـر چیـان لێدێـتو چارەنوسـیان بـەچ دەگات؟ بـۆ نموونـە بەوپێیـەی (ڕۆژنامـە) یەکەمیـن داهێنـراوی میدیاییـەو دوای ئــەو (رادیــۆ) دەدۆزرێتــەوە، پاشــانیش (تەلەفزیــۆن) و ئینجـا (ئەنتەرنێـت) و لـق و پۆپەکانـی دیکـەش، هەمـان ئـەو پرسـیارانەی لەگـەڵ خـۆی هێنـاوە، کـە ئـەوەی پێـش خـۆی بەکویێ دەگاتو چـی لـێ بەسـەر دێـت؟ ئـەوە لەبوارەکانـی دیکـەی ژیـانو لەسـێکتەرەکانی تریشـدا هـەر ڕوودەدات. بـەڵام هەمـوو جارێکیـش کـە شـۆکی قۆنـاغو دیـاردە نوێیەکـە تێدەپەڕێـت، وەک دەڵێـن ئامـرازەکان سـەرلەنوێ هێزەکانـی خۆیـان دابەشـدەکەنەوە، ئیتـر خەمـی لەدەسـتچوونو بەسـەرچوون کۆتایـی دێـتو وەک دوانـەو سـیانەی تەواوکـەری یەکتـر بەیەکـەوە هەڵدەکـەن.

راسـتیەکەی، کـە سـەرنج دەدەینـە ئـەو مقۆمقۆیـەی نێـوان دامـەزراوە میدیاییـەکان، بـە ئاسـانی لـەوە تێدەگەیـن، کـە دەشـێت ئـەو دەردەڵو جەدەلـە هـەر دووبـارە ببێتـەوە، ببینـە کـە رادیـۆ پەیدابـوو، خەڵـک پێیوابـوو ئیتـر ڕۆژنامـە ناخوێنرێتـەوەو کۆتایـی دێـت، بـەڵام دوای هەڵمژینـی شـۆکەکە، لەجێـی بەریەککەوتنـی نێـوان ئـەو دوو ئامـرازە، کەچـی یەکتریـان تەواوکـرد. ئەو پرۆسـەی یەکـدی تەواوکردنـەش بەنـدە بـەو سـاتەوەختەی کـە بـۆ نموونـە ئەوانــەی ناتوانــن بخوێننــەوە، دەشــێت رادیــۆ وەک ســەرچاوەی بەدەسـتهێنانی زانیـاریو گوێگرتـن لەدەنـگو بیـروڕاکان بەکاربێنـن، ئەگـەر پێشـتر پاسـاوی تاکڕەهەنـدی ڕۆژنامـە ئـەوە بووبێـت، کـە تەنهـا بـۆ خوێندەوارەکانـە، بەدەرکەوتنـی رادیـۆ، ئامرازێکـی نـوێ چـاوی تـروکا، کـە نەخوێندەوارەکانیـش دەتوانـن سـوود لـە

بەخششە میدیاییەکان وەربگرن. بەو جۆرەش دوانەی رۆژنامەو رادیۆ لەجێی بەریەککەوتن، توانیان بەیەکەوە هەڵبکەنو ببنە پاکێجێکی گشتگیرتر بۆ خزمەتی وەرگران، بەسەرێکدا رادیۆ لەبری ئەوەی شیرو تیر لەبەرامبەر رۆژنامە بسوێ، کردیە پەناگەیەکی نوێو وەک سەرچاوەی چیرۆکو زانیاریو ئەندێشە خستیە خزمەت وەرگرانەوە. زۆرجاریش من هەر بۆ شۆخی دەڵێم، پەیوەندی ئەو ئامرازانە تەنها یەک ڕەهەند نیە، چونکە دەتوانین بڵێین دەرکەوتنی رادیۆ سەرچاوەی رزقو کاسبیەکی ترە بۆ رۆژنامەنووسانو لەوێشدا دەتوانن پەخشی بیروباوەڕی خۆیان بکەنو وەک مینبەرێکی تازە بۆ رۆژنامەکانیش بەکاری بێنن.

دەرکەوتنی هەر ئامێرێکی نوێ دەبێت وا تەماشا بکرێت، کە دۆزینەوەی جوگرافیایەکی نوێیە، پەیداکردنی روبەڕێکی جیاوازترە بۆ دەربڕینو قسەکردنو موخاتەبەکردنی ئەوی دیکە، لەگەڵ دەرکەوتنی هەر ئامێرێکی نوێدا پانتایی زۆرتر بۆ ئاخاوتنو گۆڕینەوەی بیروباوەڕ دەستەبەر دەبێتو دواجاریش ئەوە لەقازانجی وەرگران دەشکێتەوە. تۆ دابنێ، ئەگەر لە زەمەنی رۆژنامەدا پەیوەندی مرۆڤ لەگەڵ میدیادا تەنها لە خوێندنەوەدا کورت بووبێتەوەو توێژێک سوودی لێ بینیبێ، ئەوە لەگەڵ دەرکەوتنی رادیۆدا، گوێگرو بیسەریش دەبنە هاوبەشی ئەو خزمەتگوزارییە نوێیە. ئینجا کە تەلەفزیۆن پەیدابوو، هاتەسەر ئەوەی جگە لەوانەی کە گوێدەگرنو دەخوێننەوە، بواری دیکە بۆ ئەو کەسانە فراوان بوو کە دەبینن، ئیدی

بەدەرکەوتنی ئەو ئامێرە نوێیە بوارەکە بە قۆناغی تەواوکاریی دەگاتو هەموو هەستەکانی بیستن و بینین و خوێندنەوە دەخرێتە یەک پاکێجەوەو پێشکەشی وەرگر دەکرێت.

رەنگە بۆ ئەهلی قەڵەمو ئەوانەی لەناو دامەزراوەکان کاردەکەین، مانای جیاواز بۆ ئەو ئامرازانە بدۆزینەوە، بەڵام لەسەر ئاستی وەرگران، تێگەیشتن لەو ئامرازانە لەسەر بنەڕەتی خەسڵەتەکانیانە، بۆ نموونە رادیۆ لای ئێمە بریتییە لەو ئامێرەی لەناو ئۆتۆمبێلدا یان لەچێشتخانەی ماڵەکاندا گوێی لیدەگرین، ئەوکاتەی لە ئۆتۆمبێل دابەزینو خانمەکانیش لە چێشتخانەکان هاتنەدەر، ئیدی سروشتی کارلێکمان دەگۆڕێو یان رۆژنامەکەی دەستمان دەخوێنینەوە یانیش تەلەفزیۆنەکە دادەگیرسێنین و خۆمانی پێوە سەرقاڵ دەکەین. تۆ دیقەت بدەو لە دیمەنە گەورەکە رابمێنە، ماڵێک بریتییە لە چەند ژوورێک، چێشتخانەکەی جاران هەر رادیۆی تیابوو، سالۆنەکەی کتێبخانەو دانیشتنەکەی تەلەفزیۆنو هەتا توالێتەکەش هەندێکجار وەک شوێنی خوێندنەوەی رۆژنامە بەکاردەهێنرێت. ئێستاش بەدەرکەوتنی تەکنۆلۆژیای نوێ، هیچ شوێنێک نییە ئامرازێکی لێ نەبێ و مرۆڤ بە چەشنێکی تر بە خۆیەوە سەرقاڵ نەکاتەوە، کەواتە ئەو شتە ئەمان باتە سەر ئەوەی پرسیار لەوە بکەین، هەر ئامرازێکی میدیا، کە پەیدا دەبێت، جگە لەو وەزیفانەی کە جێبەجێی دەکات، لە پەخشکردنی زانیاریو هەواڵو بیروڕا، بەڵام جۆرێک لە سروتو تەقسی تایبەتیشی لەگەڵدایە. بۆ نموونە تەقسی سینەما، ڕاستە

بینینی فیلمێک لە تەلەفزیۆن یان لەیوتیوپ چێژو لەزەتی خۆی هەیە، بەڵام تەقسی سەیرکردنی فیلم لە سینەما شتێکی ترە، بینینی فیلمێک بە مستێک چەرەساتەوە لەگەڵ خانەوادەکەت تامێکی بێ بڕانەوەی هەیە، ئەو سروتو هەستکردن بەچێژە بۆ رۆژنامەش هەر راستە، کەوایە هەموو شتێک لەیادەوەری وەرگرانیدا جۆرێک لە سروت و تامی خۆی هەیە، بەڵام بەدڵنیاییەوە ئەو سروت و یادەوەرییە خۆشانە بەس نین بۆ ئەوەی لەفەوتو نەمانیان بیانپارێزێ، ئەوەی من پێشبینی دەکەم لە بەشەکەی من و تۆ کە بریتییە لە کاغەز، من چەند ساڵێک پێش ئێستا لە یادی دامەزراندنی سایتی خاک بووین، برادەرێک وتی «ستران دەزانی ساڵی (٢٠٤٨) رۆژنامەی کاغەز نامێنێ»، رەنگە لێکۆڵینەوەکان وایان وتبێت، رەنگە دوایان خستبێتو رەنگیشە پێشیان خستبێت، منیش بەزەردەخەنەوە وتم «ئەلحەمدولیلا هەر زۆر باشە»، هیرۆخان سەرپەرشتیاری پرۆژەکانی خاک وتی «رۆڵە بۆ دەڵێی ئەلحەمدولیلا» وتم «هێرۆخان، من ئەوپەڕی تا پەنجا ساڵی تر دەژیمو لەم بوارە ئەلەوەرم بۆ خۆم» زۆر پێکەنین، راستە رەهەندێکی شۆخیو گاڵتەی تێدابوو، بەڵام بەڕاستی ئەو ماوەی ماوە، بەکەڵکی ئەوە دێت مرۆڤ ئیش بکات بۆ ئەوەی بەشێک لە قەدەری مەرگی رۆژنامە بگۆڕێت.

من لەو باوەڕەدام جارێکی تر وەک چەمکە سەربازییەکە دەڵێت «ئیعادەی ئینتیشاری هێزەکان دەبێتەوە»، ئەوە لە مەفهومی سەربازیدا بریتیە لەوەی تۆ پاشەکشە ناکەیت، بەڵکو

جارێکی تر هێزەکانی خۆت بڵاوە پێدەکەیتەوە و ڕێکدەخەیتەوە.
من باوەڕم وایە ئیعادەی ئینتیشار بۆ میدیای کاغەزی پێویستە، ڕاستیەکەشی ئەو پرسە خەمێکی گشتییەو تەنها نابێت خەمی ڕۆژنامەنووسان بێت، نابێ بڵێین ڕۆژنامەنووس بە تەنها خەمی لێدەخۆن و سێکتەرەکانی تری کۆمەڵگا هەقیان بەسەرییەوە نیە، خەمێک نییە بڵێین ڕۆژنامەنووسەکان بەتەنها شان دەدەنە بەر ئەو موسیبەتەو پێشکەشکار و هەواڵسازەکانی رادیۆ بڵێن ئێمە هەقمان بەسەرەوە نییە. بۆ نموونە لە کوردستان پێویست دەکات سەرلەنوێ هێزەکانی راگەیاندنی کاغەزی دابەش بکەینەوە، بەڵام لە راستیدا نەک تەنها بۆ میدیای کاغەزی پێویستە، بەڵکو بۆ تەلەفزیۆنیش گرنگە، ڕاستە ئێستا ئەوەی ناوی بەدەرەو قونی بەدەرە کاغەزییە، بەڵام هەڕەشە لەسەر تەلەفزیۆنیش هەیە، من و تۆ لەبەرئەوەی لەناو جەستەی کاغەزدا رزقی خۆمان پەیدا دەکەین و کاردەکەین بۆیە تەنها ئەو دیوە دەبینین، بەڵام خۆ خەمی هەڤاڵ و هاوپیشەکانیشمانە لە تەلەفزیۆن، دەبێ هەمان خەم و خولیا بە زیندووهێشتنەوەی تەلەفزیۆنەوە ببینن.

ئێمە با واز لەو قسەو گریمانانە بێنین، چەند خۆشە کورد ڕۆژنامەی ڕۆژانەی هەبێت، چونکە زەمەنێکی زۆر بەهۆی داگیرکارییەوە، ئەو نەتەوەیە لەو بەرهەمە میدیاییە مەحرومو بێبەش بووە، ئەوە وەکو ئەوە وایە دونیا چۆتە سەرمانگو ئێمەش هەر لەسەر زەوین و خەون بە دەوڵەتی سەرزەوی ببینین، راستە ئێستا ڕۆژنامەی ڕۆژانە مەفهومو وەزیفەشی

گۆڕاوە. من سەرباری ئەوەی تا ئەو قۆناغەش ڕۆژنامەی ڕۆژانە بە پێویست دەبینم، بەڵام نایشارمەوە جاروبار بیردەکەمەوەو دەڵێم ئەو تایپە لە ڕۆژنامە بریتییە لە گۆڤارێکی ڕۆژانە، چونکە چیتر هەواڵ نەما بۆ ڕۆژنامە، ئێ کە ئەوە نەماوە، چی دەبێت ئەگەر ڕۆژنامەیەکی ڕۆژانە بکەین بە هەفتانە یان بیکەین بە پەخشێکی مانگانە؟ بۆ نموونە گۆڤاری مانگانەمان هەبێت و ئەو گۆڤارانەی کە هەفتانە دەرمانکردووە بیکەین بە مانگانە، ئەو ڕۆژنامەی ڕۆژانە دەرمانکردووە بیکەین بە هەفتانە، ڕەنگە ئەوە ئەلتەرناتیڤو جێگرەوەیەکی گونجاو بێت بۆ پاراستنی میدیای کاغەزی، بەڵام پێویستی بە دروستکردنی تێگەیشتنی هاوبەش هەیە. بۆ نموونە هەتا ئێستاش لە کاری خۆمدا لە ڕۆژنامەی (کوردستانی نوێ) کە ڕۆژانە ڕووبەڕووی دەبمەوە، ئەو شتەیە، ئەگەر ڕۆژنامەیەک وەزیفەیەکی بۆ دیاری دەکەیت، ئەم وەزیفەیە جێبەجێ بکات، ئیتر پێویست ناکات ئەو هەواڵانەی، کە رادیۆکان دەیخوێننەوە یان تەلەفزیۆنەکان دەیخوێننەوە تۆ چاوەڕێ بکەیت، جارێکی تر بڵاو ببێتەوە.

ئەبێت ژمارەی پەیامنێرەکانی ڕۆژنامەی ڕۆژانە کەم بکەیتەوە، ئەبێت ئەم توانا ڕۆژنامەوانییە بەشێکی بگوازیتەوە بۆ رادیۆ، بۆ سۆشیال میدیا، ئەمەش لەیەکتر تێگەیشتنی دەوێت، ئەگەر ئێمە بە نموونە سەیری مەکتەبی راگەیاندنی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان بکەین یان لەتۆڕێکی فراوانی میدیایی بڕوانین، زۆر گرنگە وەزیفەکان بگۆڕێ، جاران کوردستانی نوێ بە سەد کەس دەرئەچوو، ئێستا بە بیست کەس دەری بکەیت

کارەسـات ناقەومـێ، بـەڵام ئـەو پرۆسـەی گۆڕینـی وەزیفـە بـۆ نانبڕاوکـردن‌و برسـیکردنی خەڵـک نەبێـت‌و هەشـتاکەی تـری بـێ ئیـش نەکەیـت، بەڵکـو لـە بـوار و سـێکتەرەکانی تـری میدیـادا سـوود لـە تواناکانیـان وەربگیرێـت، بـا لەنـاو جیهانـی رادیـۆو دەنگـدا خۆیـان ببیننـەوە، یـان دەسـتیان بگـرەو لەنـاو جیهانـی پـان و بەرینـی سۆشـیال میدیـادا جێگەیـان بـۆ بکـەوە، بێگومـان ئـەوەش بـە تێگەیشـتنە سـەربازییەکە ئیعـادەی ئینتیشـار و سـەرلەنوێ سـەرمایەگوزارییە لەسـەر توانـا مرۆییەکانـی رۆڵەکانـی نـاو منداڵدانـی رۆژنامـەی کاغـەزی، بـەم پێیـەش هـەم دەرفەتێـک بـۆ خـۆت‌و هاوپیشـەکانت دروسـت دەکەیـت کـە شـوێن خولیاکانـی خۆیـان بکـەون‌و لـە میدیـا دانەبڕێـن، هەمیـش دەتوانیـت قـەدەری فـەوت‌و نەمانـی رۆژنامـەی کاغەزیـی دوابخەیـت.

دەردەڵەکەی پیرەمێرد بۆ رۆژنامەی کاغەزی

دەردە دڵـی پاشەکشـەی میدیـای کاغەزیـیو ئـەو ئاسـتەنگە زۆر و زەواندانـەی رووبـەڕووی دەبێتـەوە کـەم نیـن، دەبێـت دان بـەوەدا بنێیـن ئـەو پەتایـەی روبـەڕووی رۆژنامـەی کاغـەزی بۆتـەوە هـەر کوردسـتانی نەگرتۆتـەوە، بەڵکـو لەسەرانسـەری جیهانیـش ئـەو دەردو بەڵایـە رووی لـە کاغـەز کـردووەو زۆر رۆژنامـەی بەناوبانگیـش ئەگـەر روبـەڕووی داخسـتنو مایەپـوچ بوونیـش نەبووبنـەوە، ئـەوە بەدڵنیاییـەوە پاشەکشـەیەکی گەورەیان کردووە، بەسـەرێکدا تیراژەکەیـان لـە کەمیـداوەو بەسـەرەکەی دیکەشـدا بەدەیـان رۆژنامەنـووسو پەیامنێـر روبـەڕووی هەڵوەشـانەوەی گرێبەسـتەکانیان بوونـەوە، کەوایە دەردەکـە لەبنەڕەتەوە، دەردێکی جیهانییـەو پانتاییەکـی گـەورەی گرتۆتـەوە، بـەڵام رەنگـە ئـەوەی کوردسـتان زۆر ناجـۆرو سـەیرتر بێـت، چونکـە ژمارەیەکـی زۆری رۆژنامـە لـە ماوەیەکـی کەمـدا قفڵیـان لـەدەرگای خۆیانـداو ناچـار بـە داخسـتن بـوون، ئەوانەشـی ماونـەوە، تیراژەکەیـان لـە هـەزار دانەیـەک تێناپەڕێـت، کـە ئـەوە بـۆ هەرێمێکـی وەک کوردسـتانو لـە سـەردەمێکدا کـە رێـژەی خوێنـدەواری لـە هەڵکشـانێکی گەورەدایـە، دەبێتـە نەنگیەکـی گـەورە، ئاخـر کـێ بـاوەڕ بـەوە

دەكات، لە وڵاتێكدا كە ڕێژەی بەكاربەرانی تۆڕە كۆمەڵایەتیەكان چەند ملیۆنێكی تێپەڕاندبێت، هەزار خوێنەر بۆ ڕۆژنامە دەست نەكەوێت، خۆ ئەگەر پاساوەكە ئەوە بێت نەوە تازەكە، منداڵی سەردەمی ئەنتەرنێتو سۆشیال میدیان، بەڵام خۆ هێشتاش نەوەیەك لە ژیاندا ماوە، كە یادگاری زۆری لەگەڵ كاغەز هەبووەو دەبوایە بە سۆز و حەنینی زۆرەوە خۆی بە ڕۆژنامەوە پابەند كردبایەوە. هەرچۆنێك بێت، من وا تەماشای ناكەم، كە تەنها ئاستەنگێك لەبەردەم ڕۆژنامەی كاغەزیی هەبێت، بەڵكو كۆمەڵێك ئاستەنگو بەربەستی هەمە چەشنە لەبەردەم میدیای كاغەزی هەیەو بەو شێوەیە پۆلێنبەندی دەكەم:

یەكەم: ئاستەنگی سەرەكی وەك هەندێك وێنای دەكەن، پاشەكشەی میدیای كاغەزی بە ڕێژەی نەخوێندەوارییەوە گرێدەدەنەوە، بەڵام ئەوە تێڕوانینێكی دروست نیە، چونكە بەپێی هەموو ئامارەكان ئێستا لەهەموو قۆناغو وێستگەكانی تری مێژوو ڕێژەی خوێندەواری بەرزترە، كەچی ئێستا هەڕەشەی جددی لەسەر كاغەز هەیەو بە ئەندازەیەك رووكردنە ڕۆژنامە رووی لە داكشان كردووە، كە بۆتە هۆی ئەوەی زۆرێك لە ڕۆژنامە ناچار بە ڕاگرتنو داخستن بن.

دووەم: دەركەوتنی سۆشیال میدیاو ڕەنگدانەوەی هەموو ژانرەكانی ڕۆژنامەنووسیی لەناو تۆڕە كۆمەڵایەتییەكان، هەروەك بڵاوكردنەوەی ڕۆژنامە بەشێوەی ئەلیكترۆنی لەناو ئەو تۆڕانە وایكردووە، وەرگر بەشوێن ئاسانترینو هەرزانترین ڕێگا بۆ دەستخستنی ڕۆژنامە بگەڕێو لەو ناوەشدا ئەو شاشە بچووكەی

بەردەست بەکاربەر، کە ڕۆژنامەکان بەرلەوەی بگەنە چاپخانە لەناو ئەو تۆڕانە بڵاوی دەکەنەوە، بواری بۆ کێبڕکێی کاغەز لەبەرامبەر شاشەدا نەهێشتۆتەوە.

سێهەم: شکستو نشوستی کاغەز لەبەرامبەر سۆشیال میدیا لە گواستنەوەی هەواڵ، راستیەکەی چونکە میدیای کاغەزی ئولفەتی بە گواستنەوەی هەواڵەوە گرتووە، بێ ئەوەی هێزی خۆگۆڕینی هەبێت، هێشتاش هەر لەو فەلەکەدا دەخولێتەوە، ئەو خولانەوە لەناو بازنەی هەواڵدا هێزی کێبڕکێی لەگەڵ سۆشیال میدیا لاواز کردووە، چونکە ئەوە بەئەزموون سەلماوە، کە هەموو ئەپڵیکەیشنەکانی تۆڕە کۆمەڵایەتیەکان لەگواستنەوەی هەواڵدا بەخێراییەک کاردەکەن، نەک هەر ڕۆژنامەی تێپەڕاندووە، بەڵکو پێش رادیۆو تەلەفزیۆنیشی داوەتەوە.

چوارەم: گرفتی فرۆش یەکێکە لە گرفتە قوڵەکان، ئەو دیاردەیە نوێ نییە، لە زەمانی (پیرەمێرد)ی شاعیرو ڕۆژنامەنووسەوە هەیە، ئەگەر بە دیقەتەوە لە نامەو گازندەکانی پیرەمێرد بڕوانی دەبینی چۆن شەکوا دەکات لە حاڵی ڕۆژنامەی (ژیان) لەوەی زۆرێک لەخەڵک ئابوونە نادەن، کەوایە لەوکاتەوە بۆ ئێستا ئاستەنگی بەردەم ڕۆژنامە پەیوەستی ڕەهەندە داراییەکەیە، کە پیرەمێردیش گازندەی لەبەرامبەر کردووە، هەر ئەو هۆکارە ئابووریەشە کە دواجار مەرگی هەندێک ڕۆژنامەی لەم ساڵانەی دواییدا بەهۆی تەنگژەی داراییەوە ڕاگەیاند.

پێنجەم: هۆکارێکی تر نەمانی متمانەو لادانە لە

بێلایەنبـوونو بابەتـی بـوون، بەداخـەوە لـە چەند سـاڵی رابـردوودا، بەشـێکی زۆری رۆژنامـەکان ئەوەنـدەی سـەرقاڵی بـە ئامانجگرتنـی خەڵـکو نانـەوەی ئاشـوبو کارکـردن بـوون لەسـەر ئـەو بابەتانـەی ڕەهەندێکـی وورووژاندنیـان هەیـە، ئەوەنـدە سـەرقاڵی روماڵکردنـی پرسـی جـددیو مرۆیـی نەبـوون، ئـەو وێنـە زەینیـەی خەڵـک لـەو ماوەیـەدا بـۆ رۆژنامـەو سروشـتی رومـاڵو ناوەڕۆکەکـەی لەلایـان خەملێبـوو، وایکردبـوو، کـە بەشـێوەیەکی گشـتی رۆژنامـەی کاغـەزی بەهەمـوو ناونیشـان و فۆڕمەکانیانـەوە، رەتبکەنـەوە.

دیسانەوە هەر کاغەز، دەردی تر و دەرمانی تر

پێشــتر ئــەوەم بەیانکردبــوو، کــە بەشــێوەیەکی گشــتی وێنەیەکــی زەینــیو حوکمێکــی پێشــوەختە لەســەر ڕۆژنامــەی کاغــەزی دروســتبووەو خەڵــک هەمــوو ڕۆژنامــەکان بەیــەک چــاو تەماشــا دەکات، بــەڵام خــۆ پرۆســەی بەراوردکاریــش ئاســاییە، زۆرجــار جیــاوازی نێــوان ڕۆژنامــەکان، کێبڕکێــی نێــوان ڕۆژنامــە کاغەزییــەکان، وەک کێبڕکێــی نێــوان خوێنــدکاران تەماشــا دەکــەم، وەک چــۆن خوێنــدکاری زیــرەک هەیــەو لەپێنــاو تێگەیشــتنی وانەکانــی تێدەکۆشــێت، بــەو ئەندازەیــەش خوێنــدکاری نازیــرەک هەیــە، کــە هیــچ کۆششــێک نــاکات لەکاتێکــدا ئاســتی تێگەیشــتنی باشــە، بــەڵام خوێنــدکاری تەمەڵیــش هەیــە، نــە تێدەکۆشــێو نــە تێــدەگات، خوێنــەری ڕۆژنامــەی ئێمــە لــە خوێنــدکارە نازیرەکەکــە دەچێــتو بڕیاریــداوە ڕۆژنامــە نەخوێنێتــەوە، نــەک لەبەرئــەوەی مۆدێلــی ڕۆژنامــەی کاغــەزی بەســەرچووە، بەڵکــو لەبەرئــەوەی حوکمێکــی پێشــوەختەی هەیــە کــە ڕۆژنامــەکان هیچیــان تێــدا نیــە، بۆیــە بــەو شــێوەی کــە ئێســتا گوێمــان لێیەتــی کــە دەڵێــن «کاغــەز بــاوی نەمــاوە»، وەک بڵێــی خوێنــەر پاکانــە بــۆ خــۆی بــکات.

ســەرباری ئــەوەی لــە بەشــی پێشــتردا هەندێــک ئاســتەنگی

بـەردەم ڕۆژنامـەی کاغەزیـم باسـکرد، ئـەوا بە فۆڕمێکـی تر هەندێک کێشـەی دیکـەش دەخەمـەڕوو، یەکێـک لـە هـۆکارە کوشـندەکان خراپـی لـە دابەشـکردنی ڕۆژنامەیـە، بەداخـەوە ناوەندێـک نییـە هەمـوو ڕۆژنامـەکان بچێتـە ئـەو ناوەنـدەوە، ئەگـەر ئـەم ناوەنـدە هەبێـت خەرجـی دابەشـکردنی ڕۆژنامـەکان کـەم دەبێتـەوە، ڕەنگـە ئـەوە هۆکارەکـەی سیاسـیی بێـت، ڕۆژنامـە هەیـە ئەوەنـدە ڕقـی لـە ڕۆژنامەیەکـە حـەز نـەکات بـە تەنیشـت ڕۆژنامەکـەی تـرەوە ببینرێـت، بـە لێکدانـەوەی مـن کەنـاوم نـاوە (قتـل عـن الهویـە) بـەو مانایـەی وەک بڵێـی نابێـت قـەت (کوردسـتانی نـوێ) و (ئاوێنـە) و (هاوڵاتـی) و پێکـەوە بـە یـەک ئۆتۆمبێـل بچـن بـۆ شـوێنێک. یەکێـک لـە هونەرەکانـی دابەشـکردنی ڕۆژنامـە ئەوەیـە، کـە بـۆ هەندێـک شـوێن بـە هـەرزان یـان بێبەرامبـەر بـڕوات، ئەمانە چارەسـەر نەکـراوە. خـۆ بەشـێکی تـری بـە بـڕوای مـن پەیوەسـتە بـەو شـوێنەی ڕۆژنامەکـە پـارەدار دەکات، هێزێکـی سیاسـی کاتێـک سـەرمایە بـۆ ڕۆژنامەکـەی دابیـن دەکات، ئامانجەکـەی بریتـی نییـە لـە فـرۆش‌و قازانـج، بەڵکـو ئامانجـە گەورەکـەی بریتیـە لـە تەرویـج بـۆ فکـرو سیاسـەتەکەی، هەرچـی میدیـای کاغـەزی سـەرمایەدارێکە، ئـەوە لـە بنەڕەتـەوە دابینکردنـی کۆمـەک بـۆ ڕۆژنامـە بـە ئامانجـی پەیداکردنـی پرەسـتیج و سـەنگە بـۆ خـۆی، بـۆ ئـەوەی نیشـانی بـداتو بڵێـت پشـتگیری ڕۆژنامـەو خوێندەواریی و مەعریفـە دەکـەم، یـان بـۆ ئەوەیـە بیەوێـت لـە ڕێگـەی ڕۆژنامـەوە سـەنگ و پێگـە بـۆ خـۆی دابیـن بـکات، یـان بەشـێکی بـە ئامانجـی دۆزینـەوەی وێسـتگەیەکە بـۆ ئـەوەی ریـکلام بـۆ کاڵاکانـی خـۆی

بـكات، بــەڵام ئێســتا ئەگــەر ســەیری بکەیــن سپۆنســەرەکانی میدیـای کاغەزیـی شـوێنی دیکەیـان دۆزیوەتـەوە بـۆ جێبەجێکردنـی ئـەو ئارەزووەیـان، بـۆ نموونـە ئەگـەر حزبێـک بیەوێـت لـە ڕێگـەی دەرکردنـی ڕۆژنامەیەکـەوە بەشـێک لـە پرۆگرامەکانـی بـاس بـکات و بیگەێنێتــە خەڵــک ئێســتا تەلەفزیـۆن هەیــە، سۆشـیال میدیـاو ســەتەلایت هەیــە، زیــاد لــە ســەرچاوەیەک هەیــە بــۆ گەیاندنــی مەســجە سیاســییەکەی، ڕاســتیەکەی هێــزی سیاســیی کــوردی بـۆ پەیوەندیکـردن بـە ڕای گشـتییەوە پانتایـیو ڕووبەڕێکـی نوێـی دۆزیوەتـەوە، ئـەو پانتاییـە هـەم ئاسـانەو هەمیش خێرایـەو هاوکات دەتوانــێ فیدباکیــش وەربگرێتــەوە. ئێمــە دەزانیــن ڕۆژنامــەی کاغەزیـی بەربەسـتەکانی زۆرن، هـەر لـە خوێندەوارییـەوە بیگریـن، کـە لـە سـەدەکانی ڕابـردوودا هەبـوو، تاوەکـو دابەشـکردن، بـەڵام خـۆ لـەو پرۆسـەی بەراوردکارییـەی لەنێـوان کەناڵـەکان هەیـە هـەر ئەوانـی تـر پێـش میدیـای کاغەزیـی دەکـەون، ڕۆژنامـە چەنـدی لـێ چـاپ بکەیـت ناگاتـە ئـەوەی تەلەفزیـۆن پەخشـی ئەچێتـە هەمـوو ماڵێکــەوە، تــۆ ســەیری ئــەوە بکــە، جــاران هێــزە سیاســییەکان هەمــوو فۆکەســیان لەســەر ڕۆژنامــەی کاغــەزی بــوو بــۆ ئــەوەی ئامانجەکەیـان بەخەڵـک بگەیەنێـت، بـەڵام ئێسـتا ئامـرازی تـر ئـەو وەزیفەیــان بــۆ جێبەجــێ دەکات، هــەروەک ئــەو ســەرمایەدارانەی تەمویلـی ڕۆژنامەیەکیـان دەکـرد بـۆ ئـەوەی لـە ڕوماڵـەکانـدا فۆڕمـی پاڵەوانـی پێببەخشـن، ئێسـتا دەرچەیەکی دیکەیان ئاشـکراکردووەو لەوێــوە نمایشــی هێــزو بــازووی خۆیــان دەکــەن. شــتێکی تــرم بیــر نەچێــت، زۆر کۆمپانیــای گــەورە هەبــوون، کــە سپۆنســەری

ڕۆژنامەیـان دەکـرد، مـن هەمووجـار بـە ئاسیاسـێڵم دەوت بابـە نوئێلـەو هەموومـان چاومـان لەدەسـتی ئـەوە بـۆ ریـکلام، جـا ئـەوکات قەدەرمـان دەکەوتـە دەسـتی بەشـی پەیوەندییـەکان یـان ریکلامـی ئـەو کۆمپانیایـە بـۆ ئـەوەی بەگوێـرەی لێکدانەوەکانـی خـۆی لەشـوێنو پێگـەی ئـەو ڕۆژنامەیـە بکۆڵێتـەوە لەناو سیاسـەت و خەڵکدا، ئێسـتا ئەوانیـش دەروازەی نوێـی تریـان دۆزیووەتـەوەو بـە ئاسـانی و خێراییەکـی زیاتـر ریـکلام دەکـەن، دەمێکـە مـن دەسـتەواژەی دۆزینـەوەی دڵـدار و دڵخـوازی نـوێ بەکاردەهێنـم، ڕاستیەکەشـی هەمـوو کۆمپانیـاکان دڵـداری نوێیـان دۆزیوەتـەوە، سۆشـیال میدیـا یەکێـک لـە دڵخـوازە نوێیەکانـە، هـەروەک کەناڵـە ئاسـمانیەکان شـوێنێکی نوێـنو دەبینـی هونەرمەندێکـی گـەورەی وەک (کازم سـاهیر) ریکلامێکـی بەربـڵاو دەکاتو هەمـوو دنیـا دەیبینـێ، ڕۆژنامەیەکـی لاچەپـەک بـە تیراژێکـی دیاریکراو ناتوانـێ بـەو وەزیفـە هەسـتێت، لەبەرئەوەشـە کەشـفکردنی ئـەو جوگرافیـا نوێیـە بـۆ حـزبو سیاسـەتمەدارو بـازرگان شـتێکە هەمـووی لەسـەر حسـابی ڕۆژنامـەی کاغەزییـە.

کاغەز و شاشە بۆ نابنە دەستەخوشك

پرسـی پەیوەنـدی نێـوان سۆشـیال میدیـاو میدیـای کاغەزی، ڕێـک لـە پەیوەنـدی نێـوان چێشـتخانەو کەبابخانـە دەچێـت، مـن هەمیشـە خەیاڵێکـی خۆماڵیانـەی خۆمـم لـە کـۆڕو کۆبوونـەوەکان هــەزار بــارە کردۆتــەوە، ئەگــەر تــۆ ئەتەوێــت کەبابێکــی بــاش بخۆیــت نابێــت بچیتــە چێشــتخانە، بەڵکــو ڕووبکــە کەبابخانــە، چونکـە پسـپۆڕیی چێشـتخانە دروسـتکردنی برنـج و شـلەیە، هەموو شـوێنێک کـە تەنهـا پسـپۆڕییەکەی لـە تاکـە شـتێکە دەتوانـێ سـەرکەوتوو بێـت، ئـەوە بـۆ زانسـتی پزیشـکیش هـەر ڕاسـتە، پسـپۆڕیی پزیشـکێک هەناوییـە، بـەڵام هەنـاوی مـرۆڤ یـەک دنیـا ووردەکاریـی لـە خـۆی گرتـووەو هەریەکـەو پسـپۆڕییەکی تایبەتـی گەرەکـە، ئـەوە بـۆ میدیـاش هـەر ڕاسـتە، بـۆ نموونـە تۆڕێکـی ناسـراوی وەک (بـی بـی سـی) بـە هەمـوو بـەش‌و پسـپۆڕییەکانی خۆیـەوە هـەر یەکـەو بەشـێکی سـەرقاڵی کاری خۆیەتـی، بـەڵام دواجـار لەپاکێجێکـی گشـتیدا یەکتـری تـەواو دەکـەن، کەوایـە دەکرێـت وەسـتای کەبابچیەکـەی نـاو میدیـا هـەر سەرمەسـتی دروسـتکردنی کەبابەکـەی خـۆی بـێ‌و وەسـتای برنـج‌و شـلەکەش هـەر ئولفـەت بەدەسـتاوەکەی خۆیـەوە بگـرێ، بـەڵام هەردووکیـان

پێکـەوە پاکێجـی خوانـی میدیایـی باشـتر بڕازێننـەوە. هەمیشـە بـۆ بەڕێوەبردنـی دامەزراوەیەکـی میدیایـی لـەو باوەڕەدابـووم پشـت بەسـتن بەتـۆڕ گرنگتـرە، نـەک لەبەرئـەوەی ناوەندییەتـی بەسـەردا بسـەپێنێ، بەڵکـو لەچوارچێـوەی ئەو تـۆڕەدا پرۆسـەی هاریکارییو تەواوکاریـی لەنێـوان دامـەزراوەکان دەگاتـە ترۆپـک، دەبینیـن تـا ئێسـتا سۆشـیال میدیا نەبۆتـە خـاوەن کیانـی خـۆی، هیـچ نەبیـت لـە کوردسـتاندا، بۆیـە دەکرێـت ئـەوە ببێتـە دەرفەتێـک کەناڵەکانی تـری وەک ڕۆژنامـەو تەلەفزیـۆن و رادیـۆ، ئـەو بەخششـە نوێیـەی تەکنۆلۆژیـای پەیوەندییـەکان وەک باخچـەی پشـتەوەی خۆیـان بـەکار بهێنـن، لـەو ئاسـتەدا ئەوەنـدەی سـەرنجم داوەتـێ تەلەفزیۆن بەشـێوەیەکی بـاش سۆشـیال میدیایـان بەکارهێنـاوە، چونکـە سۆشـیال میدیـا تـا ئێسـتا خـۆی توانـای بەرهەمهێنانـی نیـە، بۆیـە بەشـی زۆری ئـەو پانتاییـەی نـاو تـۆڕەکان بـە بەرهـەم و گرتـە ڤیدیۆییەکانـی تەلەفزیـۆن پڕکراونەتـەوە، لەبـەر ئـەوە باشـترین دەرفەتـە، کـە هەتـا سۆشـیال میدیـا نەبۆتـە خاوەنـی کیانـی خـۆی تەوزیـف بکرێـت بـۆ بەرهەمـی بەشـەکانی تـری میدیـا.

کێبڕکێی کاغەز لەسەر هەواڵ، شەڕێکی دۆڕاوە

کێبڕکێـی ڕۆژنامــەی کاغــەزی لەســەر هــەواڵ، ناکرێـت لــەوە زیاتــر ســەر بکێشــێ‌و پێموایــە دەبێـت فۆڕمێکـی نـوێ بدۆزینــەوە، ڕاسـتیەکەی منیــش هەمــان ڕام هەیــەو زۆرجــارو لــە زۆر کــۆڕو کۆبوونــەوە ئــەوەم دووپاتکردۆتــەوە، نموویەکـت بـۆ دەهێنمــەوە، هەندێـک ڕۆژنامــە هەبــوو لــە وڵاتــان لــە دوو شـوێنی جیـاواز چاپدەکـراو لەهــەر شـوێنێک سروشـتو فۆڕمـی هەواڵەکـەو بایەخـدان و گرنگایەتـی بـۆ پرسـەکان جیـاواز بـوو، هەندێـک ڕۆژنامــە لـە ئەنقـەرە یـان لـە ئەسـتەمبول دەرئەچێـتو چاپـی ئەنقـەرەی جیـاوازە لــە چاپـی ئەسـتەمبوڵ، ڕۆژنامەیـەک لەئەسـتەمبوڵ دەرئەچـێ هەواڵـی ئەسـتەمبوڵی دەبێتـە یەکـەم و مانشـێتو بەپێچەوانەشـەوە لـە چاپەکـەی ئەنقـەرە هەواڵـی ئەنقەرە دەبیێتـە سـەرەکی، سروشـتی میدیـای کاغـەزی جـاران ئـاوا بـوو، منیـش ئەوکاتـەی لـە ڕۆژنامـەی ئاسـۆ بـووم دەمـووت واز لـە ئاسـۆ ناهێنـم هەتـا چاپـی دهـۆکو سـلێمانی‌و هەولێـر جیـاواز نەبێـت، چاپـی دهـۆک دەبێـت مانشـێتەکەی بـە بادینـی یـان کرمانجـی بێـتو لـە دهـۆک دابـەش بکرێـت، چاپـی سلێمانی پەیوەنـدی بـە سـلێمانییەوە هەبێـت و چاپـی هەولێریـش کـە پایتەختـە دەبێـت

مانشـێتەکەی پەیوەنـدی بـە ئەوێـوە هەبێـت، بـە برادەرانـم دەوت ئەگـەر ئاسـۆ گەشـە بـکات و بمێنـێ لـە هەمـوو شـوێنەکان چاپـی دەکەیـن، بـەڵام ئێسـتا ئـەو ئـاوات و پرسـیارانە نەمـا. ئـەم نوکتـەو ڕاسـتییانە، کـە هەبـوون لـە خەیاڵـی مـن و برادەرەکانمـان لەنـاکاو کۆتایـی پێهـات، ڕۆژنامـەی کاغـەزی کەوتـە قەیرانـەوەو ئـەو شـەڕەی لەبەرامبـەر سۆشـیال میدیـادا دۆڕانـد، کتێبێـک هەیـە لەژێـر ناونیشـانی (ڕێبـەری ڕۆژنامـەوان لـە جیهانی سـێیەمدا) کاتی خـۆی خوێندومەتـەوەو پێموایـە ئەگـەر هەڵەنەبـم وەرگێـڕدراوە بـۆ سـەر زمانـی کوردیـش، ئـەو کتێبـە بـەووردی باسـی ئـەو فـۆڕمو تایبـە دەکات لـە ڕۆژنامـە و میدیـا کـە لەوڵاتانـی جیهانـی سـێهەم پێویسـتە، ئاخـر خـۆ هەرێمـی کوردسـتان بـەو قـەوارە بچووکـەی خۆیـەوە پێویسـتی بـە ڕۆژنامەیەکـی وەک (نیـۆرک تایمـز) یـان (گاردیـان) نییـە، مـن لەبیرمـە کاتـی خـۆی جەنابـی (مـام جـەلال) کـە خـۆی هـەزار نوسـخەی ڕۆژانـەی کوردسـتانی نـوێ دەکـڕی بـۆ هێـزی پێشـمەرگە، هەمیشـە دەیـووت «کاکـە ئێمـە ناتوانیـن تیـراژی کوردسـتانی نـوێ زیـاد بکەیـن، بۆیە پێویسـتە کوردسـتانی نـوێ لـە ئێزگـە بخوێنرێتـەوە»، ئـەم بیرۆکەیـە، بەتەنهـا بیرۆکـەی مـام جەلالـی ڕۆژنامەنـووس نییـە، هـی مـام جەلالـی شۆڕشـگێڕی واقیعـی سیاسەتمەداریشـە کـە پەیامێـک بگەیێنیتـە خەڵـک، مـن بیـر دەکەمـەوە تـۆ چـۆن ئامرازێـک لـە ئامـرازەکان بەکاربهینـێو بیرۆکەکـە بگەیەنـی، لەبەرئـەوە هـەم فەرمایشـتەکەی مـام جـەلالو هەمیـش ناوەڕۆکـی ئـەو کتێبـە پێمـان دەڵێـت، میدیـا بـۆ ئـەوەی خـۆی بگـۆڕێ، دەبێـت بەپێـی پێویسـتییەکانی قۆناغو سـەردەمەکە

خـۆی ئەبدەیـت بکاتــەوە، خـۆ نوێکردنــەوەی دروسـتیش بـۆ ئێسـتا هەڵکردنــی ئـاڵای سـپی ڕۆژنامــەی کاغەزییــە لەبەرامبــەر سۆشـیال میدیـا لەبـواری بەرهەمهێنانــی هــەواڵو بڵاوکردنــەوەی هەواڵــدا.

لەیەکێــک لــە بەرگەکانــی کتێبەکــەم (لــە غەزەتــەوە بـۆ غــەزای سۆشــیال میدیــا) بــەووردی باســم لــە تایپــی ڕۆژنامــەی ئێسـتا کـردووەو نـاوم نـاوە (گۆڤـاری ڕۆژانـە)، ڕاستییەکەشـی ئـەو جیاوازییــەی لەمـاوەی چارەگـە سـەدەی رابـردوو لەنێـوان ڕۆژنامـەو گۆڤــاردا دەمانکــرد، ئێســتا ئــەو جیاوازییــە نەمــاوە. جــاران بــە کـردەوە ڕۆژنامــەی ڕۆژانــە لەنێواخنـدا ڕۆژانــە بـوو، ئێسـتا لــەرووی نــاوەڕۆکو رومــاڵ بۆتــە گۆڤــار، ئیــدی ئەگــەر بــاوی ڕەهەنــدە ڕۆژانەکــەی نەمابێــت، کــە بریتییــە لــە وەســتانو بایەخــدان بــە هــەواڵ، ئــەوە بەدڵنیاییــەوە بــاوی ناوەڕۆکەکــەی هــەر مــاوە. کــە راپۆرتــی بنکۆڵــکاریو دیــدارو بەدواداچوونــە.

هاوڕێــم (مــەلا ئاریــان) دەزانــی مــن هەمیشــە پێموابــووە، ڕەنگــە وا پێویسـت بـکات لــە نیـوان سۆشـیال میدیـا و ڕۆژنامــە، جۆرێکــی تــری پەیوەنــدی بدۆزینــەوە، نابێــت بڵێیــن ڕۆژنامــەی ڕۆژانــە نابێــت بمێنــێ، بەڵکــو دەبێــت فۆڕمێکــی نــوێ بــۆ هاوبەشــیکردن بدۆزینــەوەو لــەو فۆڕمــە نوێیــەدا کاری نــوێ بــۆ وەزیفـە کۆنـەکان بدۆزینـەوە، بـا لەوبـارەوە نوکتەیەکـت بگێڕمـەوە، کاتــێ کــە لــە ســاڵی (٢٠٠٩) دووبــارە هاتمــەوە بــۆ (کوردســتانی نــوێ) ژورێــک هەبــوو، پرســیارم دەربــارەی ئــەو ژووره کــرد، کــە چیــەو بۆچــی هەمیشــە داخــراوە؟ وتیــان ئــەوە ژووری (عــەدەد جیهــان)ە، هــەر ئــەو ســاڵە وردە وردە سۆشــیال میدیــا پەیــدا

دەبوو، ئەوەندەی بیرم بێت وام هەستدەکرد، کە زەمەن ستەم لەو ئامێرە دەکات کە پێویستمان پێی نەماوە، ئێستا خەڵک بە ئیمێل یا فەیسبووک یا تویتەر پەیوەندی دەکات، دیارە جیهازەکە هەیە، بۆیە باشترین رێگا ئەوەبوو، کە ئامێرەکە هەڵبگرین وەک بەشێک لە ئەرشیفی رۆژنامەنووسیی کوردی یان ئەرشیفی شۆڕشی نوێی گەلەکەمان یان ئەرشیفی مێژووی ئامێری پەیوەندی لە جیهاندا، بەڵام پرسیار ئەوەبوو ئەی کارمەندەکە چی لێبکەین؟ هەم کەسێکی دڵسۆزی ناو ئەو حزبەیەو دەبوایە ئیشێکی نزیک لە بوارەکەی خۆی بۆ بدۆزینەوەو خزمەتگوزارییەکەی بگوازینەوەو نەیەڵین لەو جیهانەی خۆی داببڕێت یان بێ ئیش بێت، بەڵام تواناکانیشی پەرەپێبدەین ئێستا ئەگەر من (ستران عەبدوڵڵا)ی نووسەرو رۆژنامەنووس، کە تا دوێنی لەناو هەناوی وەرەقو رۆژنامەدا کاریدەکرد، خۆ بەو بیرۆکانەی لەبواری نووسین هەیەتی، بە ئاسانی دەتوانێ لە تەلەفزیۆن یان سۆشیال میدیا یان دامەزراوەیەکی تری میدیایی کاربکات، ئەوەش بەڵگەی ئەوەیە، لەوپەڕی بێهیوایشدا دەکرێت هەر جۆرێک لە پەیوەندی لەنێوان ئەو دامەزراوانەدا بدۆزینەوە.

رۆژنامەی ئەهلی و بەشێك لە ئۆباڵی پاشەكشە

سروشتی رکابەرییەکانی نێوان رۆژنامەی (حزبی) و (ئەهلی)، ماوەیەکی زۆری خایاندو لەماوەی ئەو قۆناغو وێستگە مێژووییەدا هەردوولا بە چاوی نەیارو ناحەز لە گوتارو روماڵی یەکتریان دەڕوانی، هەرکام لەو بەرانەش بەشانو باڵی چاکەی خۆیان هەڵدەداو دیوە نەرێنیەکانی ئەوی تریان دەخستە سێرەوە.

من لەوەتەی چاوی پیشەییم لەبواری رۆژنامەدا تروکاوە، زۆربەی کات لەمیدیای حزبیی کارمکردووە، مێژووی کارکردنی خۆم لەو بوارە، بەسەرکەوتنو شکستەکانەوە، بەسەروەریو نشوستیەکانەوە وەک شانازی دەبینم، ئەگەر مەسەلەکە شانازی بێت، ئەوە کەس رۆژنامەی نەبووە کە ئێمە هەمانبووە، کەس نەیتوانیووەو دەرەقەتی رۆژنامەی رۆژانە نەهاتووە، کە ئێمە خۆمان بۆ تەرخانکردوە، (کوردستانی نوێ) و (خەبات) وەک دوانەیەکی سیاسیو حزبیی لەماوەی کارکردنی خۆماندا زۆر دۆسیەی کوردستانیو نەتەوەییمان جوڵاندوەو لەپێناو کوردایەتی ئەرشیفسازیمان بۆیکردووە، بەڵام لە هەمان کاتیشدا بێکەموکوڕی نەبووین، بەتایبەت لە قۆناغی شەڕی ناوخۆ، کە

نـەک هــەر جنێومــان وەک بەشــێک لــە فەرهەنگــی ناشــیرین و تەکنیکەکانــی شــەڕ داهێنــا، بەڵکــو پەرەشــمان پێــدا، رەنگــە بــۆ مێــژوو مــن داکۆکــی لەخــۆم بکــەم، کــە هەرگیــز دەستپێشــخەریی ئــەو جنێوفرۆشــیەم نەکــردووە، بــەڵام زۆربــەی کات بــە ئامانــج گیراویــن. دیوەکــەی تــری میدیــای کاغــەزی، رۆژنامــەی ئەهلــی بــوو، ئەوانیــش هەندێــک شــانازییان پێدەبڕێــت، کــە لــەدەرەوەی حزبــەکان کەوتنــە ســەرپێی خۆیــان، رەنگــە بەشــێوەیەکی پەنهــان سیاســییەک یــان حزبێــک یــان کۆمپانیایــەک یــان رێکخراوێکــی نێودەوڵەتــی پشــتگیریی کردبــن، بــەڵام ئــەوە هیــچ لــەو مەســەلە ناگۆڕێــت، کــە کارەکتەرەکانــی نــاو میدیــای ئەهلــی خۆشــیان بــە هەوڵــە پــڕ بەرهەمەکــەی خۆیــان توانییــان میدیــای ئەهلــی بخەنــە ســەرپێ، لەراســتیدا ناتوانرێــت هێــڵ بەســەر (هاوڵاتــی) یــا (ئاوێنــە) یــان (لڤیــن)دا بێنــی تەنهــا لەبەرئــەوەی لــە رووی سیاســییەوە حەزیــان لێناکــەی، وەک چــۆن ئەوانیــش نەیانتوانــی ئــەم خەتــە بەســەر (کوردســتانی نــوێ) دا بێنــن، کــە حەزیــان پێنەدەکــرد، ئاخــر خــۆ بیردەکەیتــەوە هەمــوو بەراوردکارییــەکان زاڵمانــە بــوون، خــۆ ناکرێــت کوردســتانی نــوێ بــە ئاوێنــە بــەراورد بکەیــت، یــان بــە لڤیــن یــا هاوڵاتــی، چونکــە ئێمــە لــەدوو جیهــان‌و منداڵدانــی جیــاوازەوە لەدایکبوویــن‌و دوو ئامانجــی جیاوازیشــمان هەیــە، هەمــوو جــارێ دەڵێــم، ســەرەڕای هەمــوو ئــەو کێشــانەی کــە میدیــای ئەهلــی هەیبــوو، بــەڵام هێشــتاش ئەزموونــی ئەهلــی لــە رۆژنامــەدا ســەرکەوتووتر بــوو لەبوارەکانــی تــر، رەنگــە هۆکارەکەشــی ئــەوە بێــت، ئــەو ئەزموونــەی لــە بــواری کاغەزیــدا

هەیانبــوو، لەبوارەکانــی تــری نەیانبووبێــت.

بەشــێوەیەکی گشــتی ئــەو ململانــێو رکابەرییــەی نێــوان میدیــای کاغــەزی ئەهلیــیو حزبیــی زۆری درێــژە نەکێشــاو لەگــەڵ گەشەســـەندنی تەکنۆلۆژیــاو پوکانــەوەی رۆژنامــەکان، ئەویــش خاوبــۆوە، بــەڵام ئەگــەر بیــر لەوکاتانــە دەکەمــەوە، ئــەوەم دێتــەوە یــاد، کــە رۆژنامــەی ئەهلــی بــە ئەندازەیــەک قودســیەتی بەخــۆی دابــوو، وەک گای موقەدەســی هینــدی لێهاتبــوو، کــەس نەیدەوێــرا رەخنــەی لێبگــرێ، لەکاتێکــدا کەموکــوڕیو خەوشــی زۆریشــی هەبــوو.

کاغەز و بەرپرسیاریەتی کۆمەڵایەتی

لــەرووی تیۆرییــەوە ســەوداو مامەڵــەم لەگــەڵ ڕاگەیانــدن وەک زانسـت نەکـردووەو ئـەوەی وەک فەقێیـەک دەیزانـم، بەرهەمـی خوێندنــەوەو کۆشــش‌و کارکردنــی ژیانــم بــووە، لەبەرئــەوە وەک دەرچوویەکـی ئەکادیمیـی ڕۆنەچوومـە ناو ڕەهەنـدە ئەکادیمییەکانی پیشـەی ڕۆژنامەنووسـی، هەربۆیـە زۆر لەبـارەی تیۆرەکانەوە نازانم، بـەڵام ئـەوە دەزانـم لەژیانـی پیشـەیی خۆمـداو لە نووسـین‌و ڕوماڵی نـاو ڕۆژنامــە، هەمیشــە خــۆم لەســەر تیــۆری (بەرپرســیارییەتی کۆمەڵایەتــی) ســاغکردۆتەوە.

ڕاســتییەکەی میدیــای کاغەزیــی ئێمــە، چونکــە ریشــە مێژووییەکـەی لەشـاخەوە هاتـووەو موڵکداریەتیەکەیـان بـۆ پـارت‌و لایەنــە سیاســییەکان گەڕاوەتــەوە، دەشــێت هەندێــک ڕواڵەتــی تیــۆری (سۆشیالیســتی) بەســەریدا زاڵ بێــت، بەوپێیــەی لــە قۆناغــی ڕزگاری نیشــتمانیدا حــزب ئامرازێکــی گرنگــی خەباتــەو پەیامــی حزبیــش ســتراتیژی ئــەو خەباتەیــە، هەرچــی میدیــای ئەهلییــە، چونکــە لەژێــر کاریگەریــی‌و هەژموونــی کرانــەوەی دنیــاو ڕێکخــراوە نێودەوڵەتیــەکان چــاوی تــروکاوە، لەوانەیــە خۆیــان بەرۆڵــەی تیــۆری (لیبراڵــی) بزانــن، لــەوەش گــەڕێ فۆرمــی

تەمجیدکردنـــی قائیــدو تاکەکــەس، چونکــە بۆتــە کەلتوورێکــی سیاسـیی ڕەنگـە وەک لەتیـۆری (دەسـەڵات)دا هاتـووە، لەبەشـێک لـە ڕۆژنامەکانـدا ڕەنگیدابێتـەوە، بـەڵام هەمیشـە لـەکاری پیشـەیی خۆمــدا، خــۆم وەک شــوێنکەوتوویەکی تیــۆری بەرپرســیاریەتی کۆمەڵایەتـی زانیـووە، چونکـە پێمابـووە پیشـەی ڕۆژنامەنووسـیش وەک پزیشـک پیـرۆزەو وەک ژیـانو مـردن یـەک تاڵـە مـووی لـە بەینـە، لەبەرئـەوەش ئەگـەر بـە بەرپرسـیاریەتیەکی زۆرەوە مامەڵـە لەگـەڵ ئـەو پیشـەیە نەکەیـنو سـنوورێک بـۆ شـێوەی ڕوماڵـەکان دانەنێیـن، ڕەنگـە کۆمەڵـگا بخەینـە بـەردەم نەشـتەری جیـاوازەوە.

هەمشــە پرســیار دەکــەم کــە داخــۆ مــن خــۆم بەچــی زانیـووەو لەسـەر کام تیـۆرە خـۆم سـاغکردۆتەوە؟ پێمواـیە ئـەوە جیـاوازە لـەوەی ئایـا سـەرکەوتوو بـووم یـان شکسـتم هێنـاوە، ئەســتەمە مــرۆڤ خــۆی هەڵســەنگاندن بۆخــۆی بــکات، بەڵکــو هەمـوو جارێـک دەڵێـم بـە ویژدانـەوە هەڵسـەنگاندنمان بـۆ بکـەن، خـۆم وەک فەقێیەکـی سـەر بـە قوتابخانـەی کۆمەڵایەتـی دەزانـم، چونکــە وا لــە میدیــا تێگەیشــتوم، کــە وەزیفەیەکــی کۆمەڵایەتــی جـێ بەجێـدەکات، وەزیفەیەکـە چاکـەی گشـتیو خەمـی گشـتی بــەلاوە پەســنە، لای مــن میدیــا لــە بەرامبــەر دیموکراســیی، ســەروەری یاســا، پرســی ژنــانو پێکهاتــەکان، پرســی ئایــنو باوەڕداریـی، لێبوردەیـی، ئەرکێکـی گـەورەی لـە ئەسـتۆیە، ئـەو ئەرکـە گەورەیـە دەبێـت لـە خەیاڵـی ڕۆژنامەنووسـدا ڕەنگبداتـەوە. بەدرێژایـی تەمەنـی کارکردنـم بەرپرسـیارێتیە کۆمەڵایەتیەکەم لەبیر نەکــردووەو هــاوکات ئەرکــە حزبیەکەشــم، کــە بەشــێکە لەئەرکــە

کۆمەڵایەتیەکـەم هــەر لەبەرچـاو بـووە، تەنانـەت ئەوکاتــەش کـە لــە ڕۆژنامــەی ئاســۆ کارمدەکـرد، ناڵێـم حزبـی نەبـوو، بــەڵام بەرپرســیاریەتی حزبـی ڕاسـتەوخۆی لەســەر نەبـوو، هــەر بـەو فـۆڕمو بیرکردنـەوە مامەڵـەم کـردووە، بیرمـە جاریکیان سـەرکۆنەی برادەرەکانــم دەکـرد لەبەرئــەوەی لەلاپــەرە یــەک نوسـیوویانە «ئــەو شـیعە عەرەبانــەی هاتونەتــە سـلێمانی، زۆربەیـان کاری بـەد ڕەوشـتی دەکـەن»، مەسـەلەی سـەرکۆنەکردنەی هاوڕێکانـم پەیوەنـدی بـەوەوە نەبـوو، کـە داخـۆ عەرەبێـک دەیخوێنێتــەوەو دڵگـران دەبێـت، بەڵکـو پەیوەنـدی بـەو دنیابینیــە ئەخلاقیــەوە هەیـە، کـە پێموایـە نابێـت هیـچ ڕەفتارێکی تاکەکەسـی لـەدەرەوەی بنەمـا کۆمەڵایەتییـەکان بەسـەر پێکهاتەیەکدا بگشـتێندرێ، بیرمـە جارێکیــان ڕۆژنامــەی (شــەرق ئەلئەوســەت) هەواڵێکیــان لەژێــر ناونیشـانی (حـالات حمـل غیـر شـرعی فـي کربـلاء) بڵاوکـردەوە، هەواڵەکــە لەســەر ژنانــی باشــووری عێــراق بــوو، ئــەو هەواڵــە هەڵلایەکـی گــەورەی لێکەوتــەوەو ڕۆژنامەکــەش ناچـار بـە داوای لێبـوردنو پاشــانیش دەرکردنــی پەیامنێرەکــەی کـرا، بــەڵام خـۆ لەسـەر هەواڵەکـەی ڕۆژنامـەی (ئاسـۆ) نەبـوو بـە هەڵـلاو هۆسـە، کەچـی لەژێـر ڕۆشـنایی بەرپرسـیارییەتی ئاکاریــیو کۆمەڵایەتیــی سـەرباری سـەرکۆنە، سـنوورێکم بـۆ ئـەو جـۆرە هەواڵانـە دانـا، ئاخـر خـۆ ئـەو خەڵکـە لـە تـاو شـەڕی تائیفـی ناوخـۆ هاتـووەو هانـای بـۆ سلێمانی هێنـاوەو بەشـێک نییە لە تەعریـب و داگیرکاری تــا شــەرعیەت بــۆ بەکارهێنانــی ئــەو دەســتەواژانە بدۆزمــەوە تــا پێیــان بووترێـت بـێ ئەخـلاق. هــاوڕێ (ئاریــان) تــۆ دەزانیــت،

کە من کەسێکی عەلمانیم، بەڵام ناکرێت ئەوە پەسەند بکەم لەرۆژنامەکەی منەوە یەکێک بیەوێت سوکایەتی بە پەیڕەوانی ئاینیی ئێزدی بکات، ناتوانم ڕێگە بەوە بدەم خەڵک ئاینزای شیعە بە ئامانج بگرێ، ناتوانم ئەوە قبوڵ بکەم بەناوی دژایەتی داعشەوە، خەڵک بێت ئیسلام بخاتە سێرەی خۆیەوە، بەرپرسیارییەتی کۆمەڵایەتیو ئەخلاقی من ڕێگە بەوە نادات بەناوی کوردایەتیەوە وتارو شانامە دژ بە پێکهاتەکانی تری کوردستان بڵێی.

ڕەنگدانەوەی بەرپرسیارییەتی کۆمەڵایەتی لەناو ڕۆژنامەو میدیاکان، وەک یەکو چونیەک نییە، ئەو دنیابینیە مرۆییە لەکایەی ڕۆژنامەنووسیدا پێویستو گرنگە بۆ لەسەر پێ مانەوەی کۆمەڵگا، بەڵام لەوەشدا جیاوازی بنچینەیی هەیە لەنێوان ئێمەی فەقێی ڕۆژنامەنووسی حزبییو ئەوانی دیکەدا، ئێمە کە لەکایەی حزبو میدیاکەی کاردەکەین ڕەقیبێکمان هەیە وەزیفەکەی چاودێریکردنی ئێمەیە لە ڕووی ڕوماڵی سیاسی، بەڵام ئەو چاودێرییە لەبوارەکانی تریشدا ڕەنگدەداتەوەو نایەڵێت شتگەلێک بڵێینو بنووسین، کە پێچەوانەی دنیابینی بەرنامەی کۆمەڵایەتی حزبە پێشکەوتنخوازەکەمانە، ڕاستییەکەی ئەوە ڕەقابەیەکی زاتی خۆشمانە کە لەگەڵ خۆماندا دەیکەین، بەڵام ئەو فۆڕمە لەبیرکردنەوە لەدیاردە کۆمەڵایەتیەکان لەناو بەشێکی ڕۆژنامەی ئەهلیدا دیلێت کراوە، ئەو تایپە لەمیدیا یادەوەریو ئەزموونی لەوبارەوە نیەو نازانێت چۆن مامەڵە بکات، ناشمەوێ گشتگیری بکەم، بەڵام هەشبوو دەیزانی

ئــەوە بەدخویــیو خراپەکارییــە، بــەڵام لەبەرئــەوەی پیشەســازیی بەرهەمهێنانــی هــەواڵو بــە بازاڕخســتنی کردبــووە ئامانــج، لەبەرئــەوەی وەزیفــەو ئەرکــی گــەورەی ڕۆژنامەنووســیی تەنهــا لــە قازانــجو فرۆشــدا دەبینییــەوە، باکــی بــەوە نەبــوو، ئــەو هەواڵــە پێچەوانــەی بنەمــا کۆمەڵایەتیەکانــە یــان نــا، بــۆ ئــەو گرنگیەکــە لەوەدابــوو، چەنــد ڕۆژنامــە دەفرۆشــرێو تیراژەکــەی چەنــدە هەڵدەکشــێنێ؟ مــن هەمیشــە لەگفتوگۆکانــم ئــەوەم دوپاتکردۆتەوە، کــە ئەگــەر ئەوەنــدە شــوێن بەرزبوونــەوەی تیــراژ دەکەویــنو دەمانەوێــت شــوێن قازانــج بکەویــن، دەتوانیــن گۆڤــاری ســێکســی دەربکەیــن، ئەگــەر شــوێن ئــەوە بکەویــن، کــە بێحورمەتــی بەنــاوی خەڵکــەوە بکەیــنو هەڕەشــەی ئاشــکراکردنی نهێنییەکانــی ژیانــی تایبەتــی بکەیــن، ئــەوە دەبێتــە ڕۆژنامەگــەری ســکانداڵو نابێتــە ڕۆژنامەگــەری لیبــراڵ.

بەشــێک لەنــاو میدیــای ئەهلیــدا، دیســان تەعمیــم ناکــەم، ئولفــەت گرتــن بــە وروژانــدن ببــووە مۆدێــل، لەلاپــەڕەی یەکەمــەوە یــان هاڕینــی حــزبو سیاســییەکان بــوو، یــان هەپرونکردنــی کۆمەڵــگا، ئــەو دۆســیانە زۆر زۆر تێکــەڵاو دەبــوون، لــە پرســی کۆنــدۆمو ســێکســەوە تــا گەندەڵــی، بڕالــە ســەرکردەکان کەیفــی خۆیانــە چیــان پێدەڵێــن، بــەڵام کۆمەڵگــەی کــوردی گوناهــی چیــە ئــەو هەمــوو سەرکێشــیو بەدفــەڕیو ناپەســەندییەی دەرخــوارد بــدەی، ئــەوکاتو ئێســتاش مــن ئــەو فۆڕمــی رومــاڵو ئیشــکردنە ڕەتدەکەمــەوەو هەرگیــز خــۆم بــە نزیــک و بەشــێک لــەو تایبــە میدیاییــە میدیــای نەزانیــووە.

دەرگاوانی ئاکار و پاسەوانی هەواڵ

لەزانستی میدیادا، پەیکەربەندی ئەرکو بەرپرسیارییەتی لەناو دامەزراوەیەکدا رونکراوەتەوە، ئێمەش بەو ئەزموونە دێرینەی هەمانە، دەزانین وەزیفەو ئەرکی سەرنووسەرو ستافەکەی چۆنە، ئەو زانستە پێمان دەڵێت سەرنووسەرو بەرپرسی یەکەمی دامەزراوەیەکی میدیایی دەبێت ببێتە دەرگاوانو پاسەوانی پاراستنی رۆژنامە لەهەر سەرپێچییەکی یاساییو کۆمەڵایەتی، دەبێت دەرگای لاپەڕە لە دزەکردنی هەواڵو راپۆرتی ناجۆرو لادان بگرێت، خۆ ئێمە زۆرمان دەربارەی ئەوە خوێندۆتەوەو دەزانین لە زانستی بەڕێوەبردنی دامەزراوە میدیاییەکان، بەتایبەتی لە دامەزراوەی رۆژنامەی کاغەزیی گرنگە ئەو پاسەوانە هەبێتو هەواڵ لە فلتەری یاساو ئاکار بدات.

بەپێی ئەزموونی خۆم لە رۆژنامەدا، لەکاروباری کوردستانی نوێو رۆژنامەی ئاسۆشدا، ئەوەم بە بنەما گرتووە، کە مەرج نیە کاتێک نەخشەی دامەزراوەیەک دادەنێی، سەرقاڵی داتاشینی ناونیشان بیت بۆ ئەرکو بەرپرسیاریەتییەکانی ناو رۆژنامە، بەڵکو دەبێت ئەرکو بەرپرسیاریەتییەکان بە چەشنێک دابەش

بکەیـت، تـا ئـەو پەیامـەی بـە وەرگـر دەگات لەهەمـوو زیانێـکو بـە ئامانجگرتنێـک خاڵیـی بکەیتـەوە، لەوانەیـە ئـەو پاسـەوانو دەرگاوانـە سەرنووسـەر بێت، لەوانەشـە سـکرتێری نووسـین بێـت، ئـەوەش رەنگـە زۆر گرێـدراوی دۆخـی دارایـی کەناڵەکـە بێـت، ئەگـەر دامەزراوەیـەک داهاتەکـەی بـاش بێـت، دەشـێت ئـەو رۆڵـە بەکەسـێکی یاسـایی بـدات، خـۆ ئەگەریـش سەرنووسـەر یاسـایی بێـت، ئـەوە بەدڵنیاییـەوە دەتوانـێ ئـەو ئەرکـە بـۆ خـۆی ببینـێ، بـەڵام دیـدگای جێگیـرو چەسـپاوی مـن لـەو بـارەوە ئەوەیـە، کـە پێویسـتە هەمـوو رۆژنامەنووسـێک خـۆی پاسـەوانو دەرگاوان بێـتو خـۆی فلتـەری ئەخلاقـیو کۆمەڵایەتـی لـە دارشـتنەوەو بڵاوکردنـەوەدا رەچـاو بـکات. راسـتە لـە زۆر رۆژنامـەدا، لەرێگـەی کۆبوونـەوەو مۆنیتەرینـگ هەڵـەکان لـەدوای دەرچوونـی ژمارەیـەک دەخەنـە بـەردەم سەرنووسـەر، بـەڵام راسـت ئەوەیـە بـەر لـە بڵاوکردنـەوەو چاپکردنـی رۆژنامەکـە رێگـە لـە بڵاوبوونـەوەی ئـەو هەڵانـە بگـرن، چونکـە ئیـدی دەشـێت پـاش بڵاوبوونـەوەی هەڵەکـە کارەسـات بقەومـێ.

کاری گرنـگو جەوهەریـی بـۆ هـەر دامەزراوەیـەک ئەوەیـە، رۆژنامەنووسـەکانی لەسـەر کۆمەڵێـک ئاسـت رابهێنـێ، خـۆ ناکرێـت پیشـەو هونـەری رۆژنامەنووسـیی تەنهـا لـە شـێوازی دارشـتنی هـەواڵو راپـۆرت کورتبکرێتـەوە، بەڵکـو لـە تـەک ئـەوەدا دەبێـت بـە رەهەنـدە یاسـاییو ئاکارییەکانـی پیشـەکەش رایـان بهێنـێ، کردنـەوەی خولـی راهێنـانو مەشـق پێکردنـی بەردەوامـی رۆژنامەنووسـان لەسـەر پرسـە یاسـاییو مۆراڵییـەکان، هـاوکاری

دامـەزراوەکان دەکات بـۆ ئـەوەی رۆژنامەنـووس شـتە باشـەکان لـە هەڵـەو خەوشـییەکان جیـا بکاتـەوە، ئـەوەش ئـەو رێگـە راسـتەیە، کـە دامەزراوەیـەک دەتوانـێ گرفتـی دەرگاوانـی ئاکاریـی چارەسـەر بـکاتو تـا ئەوپـەڕی پابەنـدی بنەمـا کۆمەڵایەتییـەکان بێـتو نەیەڵێـت رۆژنامـەو پیشـەی رۆژنامەنووسـیی روبـەڕووی ئاریشـەی ناجـۆر ببێتـەوە.

سیاسەتی میدیایی و
ڕەنگدانەوەی ڕەفتاری سەرنووسەر

هەمــوو دامەزراوەیەکــی میدیایــی وابەســتەی سیاســەتێکی ڕاگەیانــدن، یــان چوارچێــوەو ســیاقێکی ئاکارییــە، جــا ئــەو سیاســەتە چ پــارتو لایەنــە سیاســییەکە چوارچێوەیەکــی بــۆ دارشــت بێــت، یــان بەڕێوەبــەری کۆمپانیــا یــان ســەرمایەدارو ئــەو کەســایەتییەی لــە پشــت ڕۆژنامەکەیــە، بــەڵام هاوتــا لەگــەڵ ئــەو ســیاقە پرەنســیب ئامێــزە، هەندێک ووردەکاری ڕۆژانــە ڕەنگدانەوەی دنیابینــی ســایکۆلۆژی سەرنووســەرو تێڕوانینەکانــی کەســی یەکەمــی هەڕەمەکەیــە، شــێوازی بیرکردنــەوەی کەســی یەکــەم، دیــدگای سەرنووســەرو ڕادەی ئاگایــی، هۆشــیارییو تێفکرینــی لەپرســە کۆمەڵایەتــیو سیاســییەکان دواجــار دەبنــە بەشــێک لــەو چوارچێــوە گشــتییانە، بــەڵام خــۆ ئــەوەی ســەری سیاســەتی میدیایــی خــواردوەو دەرفەتێکــی بــۆ بەهــاکان نەهێشــتۆتەوە، ئــەو کێبڕکێیەیــە کــە لەپێنــاو فــرۆشو بەدەستخســتنی قازانــج دەســتیان داوەتــێ، بەجۆرێــک کــە خواســتی بــە دەســتهێنانی قازانــج بۆتــە ئامانجــە ســەرەکیەکەو پشــت لەزۆرێــک لــە بەهــاکان کــراوە.

بەدیتنــی مــن، حەزدەکــەم هاوســەنگییەک لەنێــوان هــەردوو ئاراســتە ڕابگریــن، زۆرجــار پرۆســەی بەبازاڕخســتنی ڕۆژنامــەو

بـه بنەماگرتنـی قازانـج دەچوێنـم بـە بازرگانـی، راسـتە هەمـوو کارەکتەرێکـی نـاو پرۆسـەی بازرگانـی، وەبەرهێنـان لە پێنـاو قازانج دەکات، بـەڵام خـۆ لـەو پرۆسەیەشـدا رزقـی حـەڵاڵ و حـەرام هەیە، ئـەو بازرگانـەی بەدیـار فرۆشـتنی خانووبـەرەوە دەیهەوێـت دەسـت مایەکـەی زیـاد بـکات، دەتوانـێ لەرێگـەی مـاددە هۆشـبەرەکانەوە بیکاتـە سـەد هێنـدە، بـەڵام نایهەوێـت لەرێگەیەکـی نـا ئەخلاقـی شـکۆو سـامانەکەی بخاتـە مەترسـیەوە، لەوبـارەدا هەمیشـە ئـەوەم بیردەکەوێتــەوە، کـە لەدرامـای (بـازرگان)ی کەناڵـی کوردسـات، قسـەکەی کارەکتـەری (سـانجۆک) ئـەوەی دوپاتدەکـردەوە، کـە «بازرگانـی بەدەسـتهێنانی متمانـەی خەڵکـە، نـەک پارەکانیـان»، لـەو سـۆنگەوە هەمـوو کارێـک، بازرگانی بێـت یان رۆژنامەنووسـیی، هـەر دەبێـت بـە تەنیشـت قازانجـەوە، لەخـەم متمانـەی خەڵـکو شـکۆو کەرامەتـی خۆیـدا بێـت. ئاخـر بـۆ میدیـاش هەروایـە، ئەگـەر سـەیری تیـراژ بکەیـت، گۆڤـاری رووت زیاتـر خەڵـک سـەیری دەکات، بـەڵام ئـەی شـکۆو کەسـایەتیو بنەمـا ئاکارییـەکان، مـن خـۆم کـوڕی ئـەو قوتابخانـەی رۆژنامەنووسـیم، کـە ئەمەوێـت بەهاو بنەمـاکان تێیـدا رەنگبداتـەوە.

ئەزموونـی کـرچو کاڵـی هەندێـک لـە میدیـای ئەهلـی، بەهـۆی نەبوونـی چوارچێوەیەکـی بنەمـا ئامێـزو غیابـی بـاوکو رەقیبێـک بەسـەریانەوە، زۆر ئەزموونـی تاڵـی نیشـانیداین، لە هـەرە ئەزموونە سـەیرەکان بریتـی بـوو لـەو فۆرمـی گوتـارەی، کـە لـەدەرەوەی سیاسـەتی میدیایـیو وەک بەشـێک لـە رەنگدانـەوەی کەسـێتی سەرنووسـەر خـۆی بەیاندەکـرد، ئـەوەش بەرۆشـنی لەنێـوان

رۆژنامەیـەكو یەكێكـی تـردا، هەروەهـا لەنێـوان قۆناغەكانـی یـەك رۆژنامەشـدا كـە سەرنووسـەری جیـاوازی هەبـووە رەنگیداوەتـەوە، لەبەرئەوەشــە هەندێـك وێســتگە لەســەردەمی هەژموونــی سەرنوســەرێكدا لەرۆژنامەیەكــی پابەنـد چــووەو لــە ســاتو ســەردەمی سەرنووســەرێكی تــردا وەك رۆژنامەیەكــی ســكاندالّ خـۆی نمایـش كـردووە، ئـەوەش ئـەو دیوەیـە كـە میدیـا بەهـۆی دۆخــی دەروونــی و كەســێتی سەرنووســەرەوە هەندێـك رەفتــاری خــۆی تێــدا رەنگدەداتــەوە.

ریكلام بۆ ماریبۆرۆ،
عەلائەدین سوجادی چیمان پێدەڵێت

کەسـایەتیەکی مێژوویـی، کـە لەمێـژوودا وەک باوکـی بەرهەمهێنانـی ریـکلام دەناسـرێتەوە، نـاوی (دیڤیـد ئۆجیلڤـی)ە، ئـەو پیـاوە بەریتانیـە لەسـەدەی رابـردوودا رۆڵێکـی گـەورەی بینـی لـە دروسـتکردنو بەرهەمهێنـانو پەرەپێدانـی ریکلامـدا، زۆر گوتـەی بەناوبانگـی هەیـە، یەکێـک لـە بەناوبانگتریـن ئـەو دەسـتەواژانەی لەبـارەی ریکلامـەوە هەیەتـی، دەڵێـت «ریکلامکـردن بـۆ کاڵای نەگریـس، وەک راگەیاندنـی جەنـگ وایـە»، ئـەو گوتەیـە ئەگەرچـی نیـو سـەدە بەسـەریدا رەتبـووە، بـەڵام هێشـتاش لۆژیکێکـی راسـتو دروسـتی تێدایـە، کـە ئەویـش قسـەکردنە لەسـەر بەهـای ئـەو ریکلامانـەی کـە دەشـێت دامەزراوەیەکـی میدیایـی بڵاویـان بکاتـەوە، لەراسـتیدا ئێسـتا رێـک ئـەو سـاتەوەختەیە بـە قەولـی دیڤیـد رۆژانـە گوێبیسـتی راگەیاندنـی دەیـان جەنـگ دەبیـن.

بـۆ مـن قسـەکردن لەسـەر ئـەو پرسـە جـێ بایەخـە، بەوپێیـەی سـاڵانێکی زۆر لەنـاو ئەزموونـی رۆژنامـەی کاغەزیـدا دەسـتو پەنجـەم گـەرم کـردووە، هەمیشـە پێموایـە مافـی رۆژنامەیـە کـە بخوازێـت لـە رووی ئابوورییـەوە سـەرپێی خـۆی بکەوێـت، ئەویـش لەرێگـەی پشـت بەسـتن بـە ریـکلام، بـەڵام

گرفت بۆ ئێمەی میدیاکار لەکوردستان ئەوەیە کە ریکلام بە یاسا رێکنەخراوە، بەشێک لەو ریکلامانە بە پێچەوانەی نەریتە کومەڵایەتییەکان، بە پێچەوانەی زۆرێک لەو پرەنسیپانەیە کە لەکۆمەڵگادا بەپیرۆزییەوە تەماشا دەکرێن. سەبارەت بەخۆم بەدرێژایی ژیانم لەهەر دامەزراوەیەکدا کارم کردبێت، بۆ چرکەیەک لە بیرکردنەوەو گفتوگۆ نەوەستاوم لەسەر ئەو کاڵایانەی دەشێت ریکلامیان بۆ بکرێت، ئایا دەشێت ریکلام بۆ جگەرە بکرێت؟ بەها کۆمەڵایەتییەکان رێگەدەدەن بۆ مادده کحولیەکان لاپەڕەیەک تەرخان بکەین، ئایا لواوە بۆ داوو دەرمانی بێ کوالێتی، کە هێشتا وەزارەتی تەندروستی پشتڕاستی نەکردۆتەوە، ریکلام بکرێت؟ ئەوانە پرسیاری بەجێن، بەڵام خۆ ئەوە تەنها بەدەزگاکانی راگەیاندن ناکرێت، بەڵکو هەم پێویستی بە یاسا هەیەو هەمیش قەرەبووی گەرەکە، داوو دەزگای میری بۆ ئەوەی رێگە لە ریکلامی لەو جۆرە بگرن بەتەنها نابێت خۆیان بە سەپاندنی یاسا ببەستنەوە، بەڵکو دەبێت دەستگیرۆیی کەناڵو دامەزراوەکانیش بکەن، دەبێت قەرەبووی خۆ بەدوورگرتنی رۆژنامەکان بکەنەوە کە ریکلام بۆ کاڵای پڕ زیان ناکەن، ئەو ئەزموونە لە میسر هەیە، بۆ ئەوەی دامەزراوەکە لەسەر پێی خۆی بوەستێت، گرنگە نرخی کاغەز یان پەخشی تەلەفزیۆنیی لەسەر هەرزان بکات. تۆ دەزانی ئێمە لەسەردەمێکدا دەژین هەموو شتێک ئاوەژوو بۆتەوە، کە تەماشای دۆخی ئێستای رۆژنامەنووسی دەکەم، لەگەڵ سەپاندنی یاسام بەسەر ریکلامدا، کەچی کە لەرابردوو

دەڕوانـم جۆرێـک شـەرعیەت دەدەمـە ریکلامکـردن بـۆ هەندێـک کاڵا، مامۆسـتا (عەلائەدیـن سـوجادی) کاتـی خـۆی لەگۆڤارەکـەی خۆیـدا ریکلامـی بـۆ مەشـروبی برانـد دەکـرد، ڕەنگـە ئـەوە بوێـریو ئازایەتـی خـۆی بووبێـت، بـەڵام لەگـەڵ ئـەو بوێرییـەش نابێـت بیرمـان بچێـت، کـە هەمـوو کەنـاڵو دامەزراوەیەکیـش خەرجـی هەمـە چەشـنەی لەسـەر شـانەو ئەگـەر نەتوانـێ بـە فـرۆشو ریکلام داهاتەکانـی بـەرز بکاتـەوە، بەچـی ئـەو سـوپایەی بەردەسـتی خـۆی بژیەنێـت؟

چۆن نەتەوە لەسەر کاغەز دروست بکەین

بۆ یەکەمجار ساڵی (٢٠٠٤) لەرۆژنامەی (ئاسۆ) بڕیارمان دروشمی «دروستکردنی نەتەوەیەک لەسەر کاغەز»داو، لەژێر لۆگۆو تاجی رۆژنامەکە دامانناو، ئەوکات هێشتا غەزای سۆشیال میدیا دەستی پێ نەکردبوو، ئەنتەرنێت تازە پەیداببوو، نەتەوەسازی نەگەیشتبووە ئەوجی ئاگایی خۆی ناومانناو نەتەوەیەک لەسەر کاغەز، من دەمووت هەموو ئاراستە جیا جیاکان لەسەر کاغەز کۆدەکەینەوە کە نەتەوەی کوردی لێ پەیدا دەبێت، هێزو لایەنە سیاسییەکان، بیروڕاو دنیابینی جیاواز، قوتابخانەی بیریی ناکۆک، ئاینو ئاینزاو دیالێکتە جوداکان، لەسەرەوە لەناو ئەو رۆژنامەیەدا هەبن، من خەونی رۆمانسی خۆم باسدەکەم، پێموابوو ئەبێت لەجیاتی ئەوەی شەڕی ئەم قوتابخانە فکرییانە لە ئەرزی واقیع، شەڕی ناوخۆی لێبکەوێتەوە بەناوی کرێکارو سەرمایەدارییەوە، یان بەناوی یەکێتییو پارتیەوە، یان بەناوی جەلالیو مەلاییەوە یان شەڕی لوتکە شاخی کەپکی حەمەد ئاغای لێبێت، با لەسەر ئەم وەرەقەیە خوێنی حبر بڕێژین، با لەسەر روپەڕەکانی ئەم رۆژنامەیە خوێنی رەشو نیلی بڕژێت نەک خوێنی سووری

شـادەماری گەنجێـک، مـن وەڵامـی تـۆ و تۆش وەڵامی مـن بدەیتەوە لەنـاو رۆژنامـەدا باشـترە لەبـری ئـەوەی خوێـن برێژیـن. ئاسـتێکی تـری خەونـی مـن لەدیاریکردنـی پشـت ئـەو دروشـمە، بریتـی بـوو لـەوەی کـە دەشـێت نەتەوەیـەک لە نوسـیندا درووسـت بێـت، ئەگەر ناوەکەیـم لەیـاد مابێـت کەسـێک بەنـاوی (دیڤیـد رۆمانـۆ) کتێبێکی لەبـارەی ناسـیۆنالیزمی کوردییـەوە کۆکردۆتـەوەو وتارێکـی (ڤـان مارتـن برۆنسـت)ی کوردۆلـۆژی هۆڵەنـدی تێدایـە، ئەڵێـت ئەگـەر سـەیری مـەم و زینـی خانـی دەکەیـن زۆر شـتی گرنگـی نەتەوایەتـی تێدایـە، راسـتە چیرۆکـی مـەمو زیـن لـە خانـی دێرینتـرەو کۆنـە، بـەڵام خانـی کردوویەتیـە پاسـاو، کردویەتیـە ئامـراز بـۆ ئـەوەی باسـی هەسـتە نەتەوەییەکانـی خـۆی بـکات، بـەڵام دەپرسـێ ئەگەر چاپخانـە نەبێـت مـەمو زینـی خانـی چـاپ بـکات خەڵـک چوزانـێ خانـی باسـی چـی دەکات، تـۆ ببینـە دوای چەنـد سـاڵ (حاجـی قـادری کۆیـی) دێـتو ئەمـە دەخوێنێتـەوەو دەرئەکەوێـت، کـە مەسـەلەی نەتەوایەتـی لەپشـت داسـتانەکەوەیە، حاجـی قادریـش، ئـەو کەسـەیە وانـە بەکوڕەکانـی بەدرخـان دەڵێتـەوە، بەدرخانیـش ئەوانـەن ئـەو شۆڕشـە نەتەوەییەیـان لەسـەر خاکـی کوردسـتان و دواتـر لەسـەر لاپەڕەکانـی رۆژنامـەی (کوردسـتان) لەسـەر کاغـەز دروسـتکرد، بۆیـە ڕام وابـوو نەتەوەیـەک لەسـەر کاغـەز دروسـت بکەیـن. ڕایەکـی دیکەشـم هەیـە، مـن فێڵێکـی مەلایانـە دەکـەمو ووردە وردە بەرپرسـیاریەتیەکە لەسـەر خـۆم لائەبـەمو خۆمـی کاغەزیـی یـان خۆمـی نووسـەری رۆژنامەنوسـیی هەمـووی ئەخەمـە ئەسـتۆی ئەوانـی تـر.

ئێستا دەورانی کاغەز ئەگەر بەسەریش نەچووبێت، کاڵبۆتەوە، لەبەرئەوە یەکخستنی نەتەوە تەنها لەسەر کاغەز نەماوەتەوەو چووە بۆ ئاسمان، لەناو شاشەی مۆبایلو تۆڕە کۆمەڵایەتیەکان هەمووان سەرقاڵی یەکخستنی نەتەوەن، ئێستا ڕەهەندی زمان لە یەکخستنی نەتەوەدا جێگەی هەموو شتێکی گرتۆتەوە، سەیری (ستێرک) دەکەیت یان (تەرەتە شەش)؟ گوێ لە (دەنگی ئەمەریکا) دەگری یان (رادیۆی تاران)؟ بەدیار (کوردسات)ەوە دادەنیشی یان (رووداو) هەمووی هەر بەزمانی کوردی پەخشدەکرێت، بەڵام لەوەشدا گرفتو دابەشبوون هەیە، گرفتی یەکەم ئەوەیە هەندێک بە پیتی عەرەبیو ئەبجەدی ئیسلامیی دەنووسنو هەندەکەی تریش بە لاتینی، گرفتی دووەمیش لەهجەو دیالێکتیکی قسەکردنە، هەربۆیە تێپەڕاندنی هەردوو بەربەست زۆر زەحمەتە، هەم بەربەستی شێوەزارو هەم بەربەستی شێوە نوسین، لەبەرئەوەشە سەرباری هەموو ئاستەنگەکان ئێستاش باوەڕم بەوە هەیە، کە دەشێت نەتەوە نەک لەسەر کاغەز، بەڵکو لە ئاسمانو لەناو شاشەکانیش دروست بکرێت.

باوەشی میدیا و زمانی لۆکاڵی

پرۆسـەی یەکخسـتنی نەتـەوە لـەرووی زمـانو دیالێکتیکـەوە، لێـک نزیککردنـــەوەو دۆزینـــەوەی چوارچێـــوەی گشـــتی بەمانـــای ئـەوە نایـە، ئـەو پرۆسـەیە لەسـەر حسـێبی سـڕینەوەی خەسـڵەتو شـێوازەرە لۆکاڵیەکانـی کوردسـتان بێـت، بەڵکـو بـۆ دۆزینـەوەی زمانێکـی هاوبەشـە تـا هەموویـان پێکـەوە تێـی بگـەنو پێـی بگەن، ئەگەرنـا مـن خـۆم سـەر بـەو قوتابخانـەی بیرکردنـەوەم، کـە دەشـێت سـەرباری زمانـە گشـتیە کوردییەکـە، هەمـوو ئامرازەکانـی راگەیانـدن دەرفـەت بڕەخسـێنن هەمـوو پێکهاتـە لۆکاڵیـەکان بـە دیالێکتیکـی خۆیـان بنووسـنو گوزارشـت لەخۆیـان بکـەن، چونکـە ئـەوە نیشـانەی دەوڵەمەنـدی زمـانو نەتەوەیـە، نـەک هێمـای لاوازیو خـەوشو کەموکورتـی.

چیرۆکـی دەرچوونـی رۆژنامـەی کوردسـتان، وامـان لێدەکات بگەڕێینـەوە سـەر باوکـە دامەزرێنـەری یەکـەم رۆژنامـەی کـوردی، لەسـەرەتاوە بـە پیتـی عەرەبـی دەرئەچـوو، کـە پێیـان دەوت پیتـی ئیسـلامی، دوای ئـەوەی نەتـەوەی کـورد لـە گەورەتریـن بەشـی کوردسـتان، کـە باکـوورە چـووە سـەر بەکارهێنانـی پیتـی لاتینـی، ئیتـر بەربەسـتێکی گـەورەی لەبـەردەم کورددا دروسـتکرد،

چونکـە لـەدوو بـەش جـۆرە پێتێـکو لـەدوو بەشـەکەی تریـش جـۆرە پیتێکـی تـر بەکاردەهـات، سـەیری مێـژوو بکـە، (جـەلادەت بەدرخـان) گۆڤـاری (هـاوار)ی دەرئەکـرد، سـەرەتا بـە پیتـی عەرەبـی بـوو، بـۆ ئـەوەی ئـەو گۆڤـارە بگاتـە دەسـت کوردەکانـی عێـراق، مامۆسـتا (ئیبراهیـم ئەحمـەد) لـەوێ شـیعری بڵاوکـردەوەو (گۆران)یـش چەنـد دەقێکـی بڵاوکـردەوە، بـەڵام وەزارەتـی ناوخۆی عێـراق هاتنـی ئـەو گۆڤـارەی قەدەغـە کـرد، کاتێکیـش ئـەو گۆڤـارە لەباشـووری کوردسـتان قەدەغـە دەکرێـت ئیتـر جـەلادەت بەناچارییـەوە تەنهـا بـۆ ڕۆژئـاوای کوردسـتان دەریـدەکاتو دەیکاتـە پیتـی لاتینـی، ئـێ کـوردی (یەکێتـی سـۆڤییەت)یش هەروابـووە، بۆیـە پێموایـە ئـەوکات باوکـە دامەزرێنەرەکانـی زمانـی کـوردی واقیعیانـە مامەڵەیـان کـردووە، ڕۆژنامەیـەک بـۆ کـوردی سـوریا دەردەکـەنو هەوڵـدەدەن دزەی پێبکـەن بـۆ کوردسـتانی تورکیـا، ئێمـە ئەگـەر ڕۆژنامەیـەک دەردەکەیـن بـە حەرفـی عەرەبـیو دەشـمانەوێت کـوردی ئێـران بەقاچـاخ بیخوێنێتـەوە ئەبێـت بەحەرفـی عەرەبـی دەرییکەیـن. پەیوەسـت بـە لەهجـەو دیالێکتیکـەکان، مـن نـە بەربەسـتیان لەبەردەمـدا دادەنێـمو نـە تەشـویقی ئـەوەش دەکـەم، خەڵـک بـە زمانـی لۆکاڵـی بنووسـێت، پێموایـە ڕێگریکـردن بـاش نییـە، بەڵکـو ئامانجەکـە بەسـتراوەتەوە بەنووسـەرەکە خۆیـەوە، ئاخـۆ دەنووسـێت بـۆ ئـەوەی پەیامەکـەی زۆرتریـن کـەس ببینـێ، یـان لـە سـیاقو چوارچێوەیەکـی بچووکدا لەنـاو کەمینەیـەک دەسـتاو دەسـت بـکات.

ڕۆژنامە و ئیمپریالیزمی ئەدەبی

لەبنەڕەتــەوە، چونکــە ریشــەو ڕەچەڵەکــی ڕۆژنامەنووســیی کــوردی، بەرهــەمو بەخششــی ئەدیــبو شــاعیرانی کوردبــووەو دەســتەبژێرو نوخبــەی خوێنــدەواری ئێمــە لــەو بــوارەوە هاتوونەتــە نــاو دنیــای ڕۆژنامــە، لەبەرئــەوە ئاســاییە، کــە زمانــی ئــەدەب هەژمــوون بەســەر ڕۆژنامــەی کاغەزیــدا بــکات، ئەوەتــا شــیخ نــوری (شــێخ ســاڵح، پیرەمێــرد، گــۆران و کامەران موکــری) و هتد لەوێوە بەڕۆژنامــە گەیشــتون... مــن خــۆم لــە گەنجــی ئەزموونەکەمــدا لایەنگــری ئەوەبــووم، کــە ڕێگــە بــەو هەژموونــە بگریــنو نــاوم نابــوو (ئیمپرالیزمــی ئەدەبــی)، لەراســتیدا ئیمپرالیزمــی ئەدەبــی بــۆ مــاوەی ســاڵانێکی زۆر دەســتی بەســەر ڕۆژنامەگــەری کوردیــدا گرتبــوو، ڕەنگــە هــۆکاری ئــەو بوغزاندنــەی مــن بــۆ ئــەو هەژموونــە ئــەوە بێــت، خــۆم ئەدیــب نیــمو شــیعرم نییــە تــا ســەرنجی کچــی جوانــی پــێ ڕاکێشــم، لەبــەر ئــەوە ڕقــم لــە شــاعیرەکان بــوو (بــە پێکەنینــەوە)، ئەمانــە بــۆ ئــەوەی مەیدانەکــە بەجــێ بهێڵــنو دەریان بکــەم لــە کۆمارەکــەی خــۆم، (کۆمــاری ڕۆژنامــەی کاغــەزی) هــەزار بــڕو بیانــوم لێدەدۆزینــەوە، ئــەوە هــەر بــۆ شــۆخی دەڵێــم ئەگەرنــا بەڕاســتی دۆخــی ڕۆژنامەنووســیی لەســایەی کەمبوونــەوەی

ئـەو نەوەیـە رۆحـی تێـدا نەمـاوەو لەهەمـوو شـتێک کـە بۆنـی ئەدەبیـی و رۆشـنبیریی بێـت بەتـاڵ بۆتـەوە، لەراسـتیدا نەوەیـەک پەیدابـوون نـەک رۆحو گیانیـان، بەڵکـو زمـانو خەیاڵـی بەرفراوانـی ئەدەبیشـیان هــەر لاوازبــووە، پێموایــە ئەگــەر رۆژنامەنووســی سیاسـیش بێـت، پێویسـتە هـەر خەیاڵـی ئەدەبیـت هەبێـت، کاتـی خـۆی لـە رۆژنامـەی (کوردسـتانی نـوێ) رۆژنامەنووسـێک هەبـوو نـاوی (رەحمـان خانـی) شـاعیرێکی باشـبوو، بـەڵام لەهەمانکاتـدا ریپۆرتەرێکـی زۆر باشـیش بـوو، کـە ریپۆرتاژەکانـی ئـەوت دەخوێنــدەوە هەسـتت بـە قوڵایـی بیرکردنــەوەو زمانـی شـیرینی دەکـرد، تـۆ سـەیری دەستنوسـی شـیرینی (شـێرکۆ بێکـەس) ی مەزنـت کـردووە، بەرهەمەکانـی ئەوەنـدە نایـاب بـوون، هـەر جـوان بـوو بـە دەسـتو خەتەکـەی خـۆی لەجێگـەی مانشـێتی رۆژنامـە بـڵاوی بکەیتـەوە، تـۆ سـەیری (دڵشـاد عەبدوڵـڵا) بکـە، ئەوەنـدە جـوان دەینووسـی، وتـارە سیاسـییەکانی لـە پەخشـان دەچـوون، راسـتیەکەی دڵشـاد عەبدوڵـڵا و مـن ماوەیەکـی زۆر بەیەکــەوە کارمانکــرد، ماوەیــەک بەرپرســم بــوو، دوایــی بوویــن بـە هاوبـەشو پاشـانیش کاک دڵشـاد خـۆی تەرخـان کـرد بـۆ گۆڤـاری ئەدەبـی بـوو و مـن بوومـە لێپرسـراوی رۆژنامەکـە، کـە ئێسـتا بیـری لێدەکەمـەوە، بـە رۆیشـتنو کۆچـی ئـەو زاتانـە رۆح و زمانـی ئـەدەب لـە رۆژنامەکـە بـەرەو کـزی رۆیشـت، لەکاتـی (ئـازاد جوندیانـی) و (فریـاد رەوانـدزی) زۆر ئەدیـبو نووسـەری گـەورە گۆشـەیان هەبـوو، (رەئـوف بێگەرد) دەینووسـیو (شـێرزاد حەسـەن)یش هاوکارێکـی بـەردەوام بـوو، ئـەوان دەیانتوانـی ئـەو

ڕۆحـە لـە ڕۆژنامـەدا بهێڵنـەوە، بەراسـتی ئێسـتا لایەنگـری ئـەوەم ڕۆحـی ئەدەبـی بمێنێتـەوە، بـەڵام جیـاوازی بکەیـن لەنێـوان ئـەوەی ڕۆحـی ئەدەبی هەبێت یـان سـەد لـە سـەد زمانـی ئەدەبـی بەسـەریدا زاڵ بێـت، چونکـە زمـانو فـەزای نووسـین لـەو دوو جیهانـەدا وەک یـەک نیـە. ئێسـتا ڕەنگـە وا پێویسـت بـکات ئـەو کەسانەی کار لـە ڕۆژنامـەی سیاسـیدا دەکـەن، ڕۆحـی ئەدەبییـان هەبێـتو نێتۆرکێکـی یـان هەبێـت لەگـەڵ ئەدیبەکانـداو قەرەبـووی ئـەم کەموکوڕییـە بکەنـەوە، بـەو مانایـەی لەجێگـەی ئـەوەی ڕاسـتەوخۆ بەشـداربنو هاوبەشـی هەمـوو شـتێک بکـەن، دەکرێـت هاوپەیمانیەتیـەک هەبێـتو شـت بنووسـنو بەشـداربن، بەکورتـیو کـوردی وەک چـۆن وڵاتانـی عەرەبی حەزیـان لەفەرهەنگی ڕۆژئاوایی بـوو، کەچـی شـەڕی ئیمپریالیزمیشـیان دەکـرد، منیـش دەمهەوێـت سـوود لـە ئیمپریالیـزم ببینـمو ناشـمەوێت خاکەکـەم داگیـر بکـەن، بـا ئەوشـتە بـۆ ڕۆژنامەگەریـش بڵێـم. مـن حەزدەکـەم سـوود لـە ئەدیبـەکان ببینـم، بـەڵام نامەوێـت وای لێبێـت کۆنتڕۆڵـی کارەکان بکـەنو زمـان هـەر زمانـی ئەدەبـی بێـت، چونکـە ئێسـتا بەهـۆی کردنـەوەی کۆلێـژو پەیمانـگای تایبـەت بـە ڕۆژنامەنووسـی، لـە ئەنجامـی گەشەسـەندنو پێشـکەوتنی بـواری میدیـا، زمانـی ڕاگەیانـدن سـەرباری کەموکوڕییەکانـی، بـەڵام جۆرێـک لـە کۆنفیدراڵـی و لامەرکـەزی بەدەسـتهێناوەو خەریکـە بـە تەواوەتـی لـە زمانـی ئەدەبـی خـۆی جیادەکاتـەوە.

جاڵجاڵۆکەی ئینتەرنێت و سەرەتاتکێی لە کوردستان

هەمــوو دەرکەوتــەو دیاردەیەکــی نــوێ، تــەواوی ئــەو داهێنراوانــەی لــە جیهــان وەک بەرهەمــی تەکنۆلۆژیــا دەردەکــەون، کــۆی بەخششــە زانســتییەکان، کــە وەک ئامێــرو ئامــراز دەخرێنــە بەردەســت بەکاربــەرەوە، لــە هەر شــوێنێکی جیهان بێــت هەر هەمان پرســیار بــەدوای خۆیانــدا دێنــن، هەمــان کێشــەو ئاریشــە لەگــەڵ خۆیــان رووبــەڕووی مــرۆڤ دەکەنــەوە، لەبەرئەوەشــە ســەرەتای دەرکەوتنــی تەکنۆلۆژیــای پەیوەندییــەکانو گەشەســەندنەکانی ئینتەرنێت چۆن لەکوردســتان ئاســتەنگی بــەدوای خۆیدا هێنــاوە، بەهەمــان ئەنــدازەش لەجیهــان رووبــەڕووی هەمــان دۆخ بۆتــەوە.

لەراســتیدا ئەگــەر کتێبەکانــی مێــژووی گەشەســەندنی ئامێرەکانــی میدیــاو ئامرازەکانــی پەیوەنــدی بیخوێنینــەوە، ئــەوە بەدیدەکەیــن، کــە پانتایــی نێــوان پەیدابوونــی تەلەفــۆنو مۆبایــل کەمتــرە لــەو ماوەیــەی کــە لــە نێــوان ئامێــری پێــش قۆناغــی تەلەفــۆن و پەیدابوونــی تەلەفۆنــدا هەیــە، کەواتــە گەشــەکردنی تەکنەلۆژیــا یەکێــک لەخەســڵەتەکانی ئەوەیــە، کــە پانتایــی نێــوان تەکنەلۆژیایــەکو نەوەیەکــی تــری ئــەو داهێنراوانە کەمتــر دەکاتەوە، بۆیــە ئەگــەر وایدابنێیــن لــە کوردســتان لــە ســاڵی (١٩٩٩)

ئەنتەرنێت پەیدا بوو، کە بەجۆرێک لە جۆرەکان لە (٢٠٠٠) و (٢٠٠١) ەوە، ماڵپەڕی کوردی دەردەکەوێ، پاشان لە (٢٠٠٩) و تۆڕە کۆمەڵایەتیەکان دەردەکەون، ئیدی بە بنەماگرتنی نێوان ئەو دوو زەمەنە (١٩٩٩) بۆ (٢٠٠٩)، زەمەنی وەرگۆڕانێکی گەورەیە. فەیسبووکو دەستەخوشکەکانی پەیدا دەبن، کەوایە دەساڵ پێویست بوو بۆ ئەوەی ئەو گەشەسەندنە سەرپێی خۆی بکەوێت، بەپێچەوانەوە ئەو پانتاییەی تر، کە پەیدابوونی تۆڕە کۆمەڵایەتیەکانە لەپاش فەیسبووک زۆر خێراترەو هەتا دێت ماوە کە کورتتر دەبێتەوە. کەوایە کۆی سەرەتاتکێی تەکنۆلۆژیای پەیوەندییەکان لەگەڵ جوگرافیای کوردستان دە ساڵی پێویست بووەو لەو ماوەیەدا هەموو کوردستانی تەنیووەتەوە.

قسەکردن لەسەر سەرەتاکانی دەرکەوتنی تەکنۆلۆژیای پەیوەندییەکانو ئینتەرنێت، هەروەها گەشەسەندنو نەشونماکردنی تۆڕەکانی سۆشیال میدیا، هەروا دۆخێکی ئاسانو ئاسایی نەبووە، بەڵکو وەک بەشێک لە لاوازی هۆشیارییو نەبوونی ئاگایی تەواوەتی بۆ بەکاربردن روبەڕووی زۆر بەربەستو ئاستەنگ بۆتەوە، لە ئاستەنگە سەرەکییەکان:

یەکەم: گەشەکردنی کۆی جەستەی سۆشیال میدیا، لە فەیسبووکو ئینستگرامو تویتەرەوە تا دەگاتە یوتیوپ بێ نموونەیەو تائێستا لە شوێنێک نەگیرساوەتەوە تاوەکو بتوانیت تێگەیشتنت بۆی هەبێت، لەبەرئەوەش خێرایی گەشەکردنو نەشونماکردنەکەی بەجۆرێک بووە، لە ئاستی بەکارهێنانی

نەرێنــی ئــەو تۆڕانــەوە زۆر روداوی ناخۆشــی لێکەوتۆتــەوە، چونکـە دیاردەکـە خۆشـی نوێیـەو بـە یاسـا رێکنەخـراوە، ئـەوەی ئاسـتەنگەکانی زیاتـر کـردووە، خـۆت دەبینـی رۆژنامـەو گۆڤـارو تیڤـیو رادیـۆ بـە یاسـا رێکخـراونو دەرفەتـی سەرکێشـیو ئاشـوب نانــەوەی تێدانیــە، کــۆی ئــەو دامەزراوانــەی تــر لــە پەخشــەوە تاوەکـو یاسـای بڵاوکردنـەوە لەگـەڵ پرەنسـیبەکانی دیموکراسـیو ئازادیـدا گونجێنـراوە، بـەڵام ئـەوە بـۆ سۆشـیال میدیـا نابینیـن، کەواتـە ئەگـەر یاسـایەک نەبێت بەناچارییـەوە بەپێی یاسـای خراپ بەکارهێنانـی ئامێرەکانـی مۆبایـل مامەڵـە دەکـرێ، ئـەوەش لەبـری چارەسـەرکردن کێشـەکان قوڵتـر دەکاتـەوە، بۆیـە هـەر پرسـیارێک دەربـارەی ئـەوەی کـورد ئـەو تۆڕانەی باش بەکارهێنـاوە یان خراپ، پرسـیارێکی کراوەیـە، چونکـە ئێمـە نازانیـن لەکوێـدا دەوەسـتێت تاکـو بزانیـن لەکـوێ کـورد بـە باشـی یـان بـە خراپـی لـە گەڵیـدا هەڵسـوکەوت دەکات؟ ئەگـەر پرسـیار لەمـن بکرێـت لەکـوێ بـاش بـۆ خزمـەت بەکارهاتـووە، مـن پێتدەڵێـم لەبـواری پەرەپێـدان بـە زمانـی کـوردی، بـەڵام لەهەمانکاتـدا وەڵامـی ئەوەشـت دەدەمـەوە، کـە لەشـوێنێکدا خـراپ بەکارمـان هێنـاوە، کـە شـێواندنی زمانـی کوردییـە، کەوایـە تـۆ ناتوانـی لەیـەک روانگـەوە تەماشـای بکەیـتو لەیـەک روانگەشـەوە وەڵامـی پرسـیارەکان بدەیتـەوە.

دووەم: ئەگــەر تێگەیشــتن لــە چەمکــی ئــازادی بریتــی بێـت لـەوەی، کـە ئـازادی مرۆڤێـک لـەو شـوێنە کۆتایـی دێـت، کـە ئـازادی کەسـێکی تـر دەسـت پێـدەکات، ئـەوە لەبنەڕەتـەوە سۆشـیال میدیـا ئـەو تێگەیشـتنەی ئـاوەژوو کـردەوە، چونکـە

سەرکێشــی بەکاربەرانــی ئــەو تۆڕانــە هــەر بەوەنــدە ســنوورانە نەوەســتان، بەڵکــو ئــازادی خەڵکــی تریشــیان خســتە ژێــر هەڕەشــەو گوڕەشــەوە. ڕەنگــە هەندێکجــار هەســت بــەوە بکەیــن کــە لەبنەڕەتــەوە ئــەو تۆڕانــە لەهەندێــک ئاســتدا سانســۆریان تێپەڕاندبــێ‌و ئــازادی زیاتریــان چنــگ کەوتبێــت، بــەڵام ناشــزانین لەچەنــد شــوێن لەڕێگــەی خــراپ بەکارهێنانــی ئازادییــەوە چەنــد سەرکێشــی‌و ملکێشــیان کــردووەو ئاژاوەیــان ناوەتــەوە، لەبەرئــەوە ئــەو فۆڕمــە لەکارکــردن لەنــاو تــۆڕە کۆمەڵایەتیــەکان، کــە وتنــی هەمــوو شــتێک بــە ئاســایی دەبینــن، خــۆی خەمــە گەورەکەیــە.

سێهەم: بایەخــی ئــەو تــۆڕە کۆمەڵایەتیانــە لــە دروســتکردنی ئــەو پەیوەندیانــە خــۆی بەرجەســتە دەکات، کــە جیهانــی کردۆتــە گوندێکــی چکۆڵــە، بەســتنەوەی جوگرافیــا جیاوازەکانــی دونیــا، کارلێکــی نەتــەوەو فەرهەنگــە جیــاوازەکان لەگــەڵ یەکتــر، ئاڵوگۆڕی ئەزمــوون‌و شــارەزایی، ئاشــنابوون بــە کەلتــووری یەکدی، هەمــووی دیــووە باشــەکانی ئــەو بەخششــە نوێیەیــە، مــن زۆرجــار بیــر لــەوە دەکەمــەوە، ئەگــەر ئــەم تەکنەلۆژیایــە ســاڵی (١٩٧٥) هــەر لــە تەلەفۆنــەوە هەتــا سۆشــیال میدیــا هەبوایــە و بەدەســت (یەکێتیــی نیشــتیمانیی کوردســتان) و مــام جەلالــەوە بوایــە دنیــای دەخــوارد. وای بەکاردەهێنــا بــۆ شــۆڕشــی نوێــی گەلەکەمــان وێنــەی نەبێــت، بــەڵام نازانــم مــن و تــۆ و برادەرانــی تریــش کــە ئــەم تەکنەلۆژیایــە بەکاردەهێنیــن بــۆ باشــی بەکارناهێنیــن، بــۆ نموونــە بزوتنــەوەی سیاســیی کوردســتان یــان بزافــی ڕۆشــنبیریی کوردســتان ســەیر بکەیــن، ئەمانــە ئــەو بوارانــەن کــە بــەکاری دێنــن و گرفتــارن

بەدەسـتییەوە، تـۆ بیـر خۆتـی بێنـەوە، ئەگـەر لـە شەسـتەکانو حەفتـاکانو هەشـتاکان ئـەو تەکنۆلۆژیایـە بەدەسـت بزوتنـەوەی سیاسـیی کوردییـەوە بووایـە، بەدڵنیاییـەوە وەک فەرمانێکـی حزبی دەیگشـتاندو دەیـووت تکایـە هەمـوو بـۆ هاشـتاگێک بنووسـن «بژی کوردسـتان»، «بـژی چینـی کرێـکار»، یـان «کرێکارانـی جیهـانو گەلانـی زوڵـم لێکـراو یەکگـرن».

گەشەی تەکنۆلۆژیا و هەڵکشانی ئاگایی بەکاربەر

گەشـــەکردنی تەکنۆلۆژیـــای راگەیانـــدنو کـــۆی ئـــەو گۆڕانکارییانـــەی لەنێـــو ئـــەو جیهانـــە گریمانەییـــەدا رویانـــداوەو روودەدەن، دەشـــێ هەمـــان ئـــەو پرســـیارانە بخولٌقێنـــێ کـــە لەجوگرافیـــای جیاجیـــای جیهـــان رودەدەن، بـــەو مانایـــەی ئـــەو پرســـیارو ئـــەو مەترســـیانەش، کـــە لەشـــوێنێکی ئـــەم جیهانـــەدا دروســـتدەبن، هەمـــان پرســـیارو هەمـــان تـــرس بـــە جۆرێکـــی تـــر لـــە کوردســـتانو لەســـەر ئاســـتی بەکارهێنـــان رووبدەنـــەوە، چونکـــە دواجـــار هەمیشـــە گەشـــەی تەکنۆلۆژیـــا هاوتـــاو هاوشـــان نەبـــووە لەگـــەڵ هۆشـــیاری بەکارهێنـــان، چونکە لەبنەڕەتەوە، بەبازاڕخســـتنی ئامرازەکانـــی تەکنۆلۆژیـــای زانیارییـــەکانو خزمەتگوزارییەکانـــی، ڕەهەندێکـــی ئابـــووری هەیـــە، لەبـــەر ئـــەوە هاوشـــان نییـــە لەگـــەڵ ئەو هەژمـــوونو شـــەپۆلانەی کـــە بـــۆ هۆشـــیاری بەکارهێنـــانو مامەڵـــەی تەندروســـت لـــە جوڵـــەدان.

لەراســـتیدا پەیوەنـــدی نێـــوان تەکنۆلۆژیـــاو هۆشـــیاری دووســـەرەیە، بەســـەرێکدا بەکارهێنانـــی ئـــەو چەشـــنە تەکنۆلۆژیایـــەو خزمەتگوزارییەکانـــی دیکـــەی نـــاو سۆســـیال میدیـــا پێویســـتی بـــە هۆشـــیاری هەیـــەو بەســـەرێکی دیکەشـــدا تەکنۆلۆژیـــای زانیارییـــەکان

خۆی بە چەشنێک لە چەشنەکان هۆشیاری بەرهەم دێنێتەوە، ئەو هۆشیارییەی تەکنۆلۆژیاو ئامرازەکانی دەتوانن بەرەنجامی بەکارهێنانیان بەرهەمی بێنن، چونکە ئەو بەخششە وەرگۆڕینی مرۆڤە لە کائینێکی لۆکاڵییەوە بۆ بوونەوەرێکی یونیڤێرساڵ، مرۆڤێک کە لەپانتاییەکی بچووکەوە دەگوازێتەوە بۆ جیهانێکی بەرینتر، ئەو جیهانە بەرینەی کە دەشێت لەرووی جەستەییەوە بەریەککەوتنمان لەگەڵی نەبێت، بەڵام بەدڵنیاییەوە، لەرێگەی کارلێکی وێنەیی یا تێکست دەتوانن بەو ئاستە باڵایە لەهۆشیاریی گەردوونیی بگەین.

جیهانگیریی راگەیاندن‌و گەشەکردنی بێ هاوتای تەکنۆلۆژیای پەیوەندییەکان، لەئاست‌و سێکتەری جیاواز کاریگەری بەسەر مرۆڤەوە جێدەهێڵێت، دەشێت لەرووی بەهاو مۆراڵە مرۆییەکانەوە مرۆڤ بگەیەنێتە ئاست‌و پێگەی کەمال، یا لەسەر ئاستی دنیابینی سیاسی‌و بیریی مرۆڤ هەڵکشێنێ بۆ ئاست‌و پلەبەندی سەرەوەی شارەزایی‌و ئاگایی، ئاگایی لەو شتانەی لەجیهان رودەدەن‌و کاریگەریی لەسەر یادەوەریمان جێدەهێڵن‌و وێنەیەکی زەینی دروست دەکەن.

نووسەر و راهێنەری دەروونی کەنەدی (رۆبین شارما) بەشێوەیەکی سەرنج راکێش دەربارەی ئەو جیهانە گریمانەییەی سۆشیال میدیا قسە دەکات‌و پێیوایە «ئێمە لە جیهانێکدا دەژین، زۆرێک لە هاوەڵ‌و هاورێی گریمانەیی لە تۆڕە کۆمەڵایەتیەکان بەدەستدەخەین، بەڵام لەراستیدا پەیوەندی کۆمەڵایەتی گەورەی مرۆیی لەدەست دەدەین»، ئەو پرۆسەی بەراوردکارییە لەلای

شارما ئەوە بەیاندەکات، کە سۆشیال میدیا دەشێت ئاگایی‌و هۆشیاریی مرۆڤ بەرەو هەڵکشان ببات، بەڵام بەدڵنیاییەوە جۆرێک لەدابڕان‌و قەتیعەو پەراوێزیی دروست دەکات، بەم چەشنەش چەندە سۆشیال میدیا گەشە بکات، ئەوەندەش کاریگەریی نەرێنی لەسەر مرۆڤ‌و کۆمەڵگا دروست دەکات. بەڵام لەگەڵ هەموو ئەوانەشدا نەتەوەی بندەست دەتوانێ ئەو تۆڕە جاڵجوڵەکەییە بخاتە خزمەت پرسە باڵاکانی خۆی و دۆز و پرسەکەی بە زۆرترین روبەڕ بگەیەنێت.

سۆشیال میدیا و پاڵەوانە نەتەوەییەکان

بەدڵنیاییـەوە بیرکردنـەوەی دروسـتو پرسـیارو گریمانـەی راسـتەقینە لـەوەدا خـۆی بەرجەسـتە دەکات کـە رۆڵـی سۆشـیال میدیـا لەبـواری پاڵەوانسـازییدا چیـە؟ ئایـا لەنێـوان ژیانـی راسـتەقینەو ئـەو پاڵەوانـە گریمانەییانـەی تـۆڕە کۆمەڵایەتییـەکان دروسـتی دەکـەن چ جیاوازییـەک هەیـە؟ هـەروەک دەشـێت لەسـەر ئـەو ڕەهەنـدەش بووەسـتین کـە داخـۆ ئێمـە لـە باشـووری کوردسـتان چەنـد لەپرۆسـەی ئەبدەیتکردنـەوەی مێـژوو، لـە وەبیرهێنانـەوەی پاڵەوانـە نەتەوەییەکانمـان چ رۆڵێکمـان بینیـووە؟ ئێمـە لەباشـوور بـەس بـە کـوردی قسـەدەکەینو بـە کوردیـش دەنووسـینو کارلێکمـان لەنـاو ئـەو تۆڕانـە بـە کوردییـە، کـە ئەمـە دیوێکـی خۆتەریککـردنو دابڕانـە لـەو جیهانـەی، کـە دەشـێت لـە ڕێگەیـەوە رای گشـتی جیهانـی دروسـت بکرێـت، کـە دەبوایـە لـە موخاتەبەکردنـی ئەوانـی دیکـەدا، بەزمانـی ئینگلیـزی یـان عەرەبـی قسـە بکەیـن. تـۆ سـەیر بکـە، هیـچ نەتەوەیـەک بـە ئەنـدازەی عـەرەب گرێـدراوی پرسـی داعـش نەبـووە، چونکـە ئـەو گروپـە رادیکاڵـە ئیسـلامییە لەبنەڕەتـەوە لەهەنـاوی عەرەبەوە سـەرچاوەی گرتـووە، کەچـی کەمتریـن بەخششـی میدیاییمـان بـە زمانی عەرەبی

هەبـووە لەسـەر کاریگەرییەکانـی ئـەو تیـرۆرو تۆقاندنـەی داعـش بـە بـاڵای نەتـەوەی کوردیـدا بڕیـووە. راسـتیەکەی ئێمـە تەنهـا لـە ئاسـتێکی لۆکاڵـیو بـە زمانـی کـوردی پەیامـان ئاراسـتەی دنیـای دەرەوە کـردووە، لەکاتێکـدا زمانـی کـوردی نەبووەتـە زمانێکـی جیهانـی و سـەرەڕای ئـەو چانسـەش کـە تەکنەلۆژیـا بـۆ کـوردی دروسـتکردووە. بۆیـە ئێمـە موخاتەبەمـان بـۆ مەسـەلەی داعـش یـان جینۆسـایدکردنی ئێزدییـەکان لەئاسـتی جیهانیـدا بـە تـەواوی رەنگـی نەداوەتـەوە، تەنانـەت پرسـی ئێزدییـەکانو کۆمەڵکوژییەکانـی شـەنگالیش بەرهـەمو بەخششـی کارلێکـی سۆشـیال میدیـای کـوردی نیـە، بەڵکـو هـەوڵو هیمەتـی کەسـایەتی (نادیـا مـوراد)ە، کـە لەرێگـەی پارێزەرو ئەکتەری ناسـراوی جیهانی (ئەمـەل کۆلۆنی)یـەوە دۆسـیەکەی لەدانیشـتنێکی لیژنـەی مافـی مرۆڤـی نەتـەوە یەکگرتووەکانـەوە دەنگیدایـەوە، بـەو مانایـەی کـە دەنگدانـەوەی پرسـی ئێزدییـەکان لەبنەڕەتـەوە جوڵـەو چالاکـی میدیایـی رێکخـراوی یـەزداو کۆمەڵێـک تیمـی ئێزدییـەکان خۆیـان بـوو، کـە وایانکـرد لـە ئاسـتی جیهانیـدا پرسـی کۆمەڵکوژکردنـی شـەنگال ببێتـە پرسـێکی جیهانـی. ئـەو دیـوەی دیکـەش کـە پەیوەسـتە بـە رۆژئـاوای کوردسـتانو شـەڕی مـانو نەمانـی کۆبانێـووە، بەدڵنیاییـەوە بەهـۆی کۆمەڵێـک هـۆکار رەنگدانـەوەی پرسـەکە لـە ئاسـتی رای گشـتی نێودەوڵەتـی زۆر زیاتـر بـوو، یەکگرتوویـی خەڵکـی رۆژئاڤـاو هاوکاریکردنـی کوردانـی باکـوور و کەمپەینـی میدیایـی کوردانـی باشـوور، کۆبوونـەوەی ژمارەیەکـی زۆر نێـردەی دامـەزراوە میدیاییـە جیهانیـەکان، دەرکەوتنـی ژن

وەک ئایکۆنێکـی بەرەنـگاریو بەرگریکردنـی کـورد لـە کۆبانـی، لـەو هۆکارانـە بـوون کـە وایانکـرد پرسـی رۆژئـاوا لەنـاو میدیـای جیهانیـدا پتـر رەنگبداتـەوە.

شـەڕی داعشو روبەڕووبونـەوەی ئـەو رێکخـراوە تیرۆرسـتییە لەبنەڕەتـەوە تەنهـا شـەڕێکی چەکداری نەبـووە، تەنهـا جەنگێـک نەبـووە چـەک ئاراسـتەی جەنگەکـە یەکلایـی بکاتـەوە، بەڵکـو هـاوکات شـەڕێکی میدیاییـش بـووە، بـەو پێیـەی لەمێـژووی نوێـدا، هیـچ رێکخراوێکـی تیرۆرسـتی بـە ئەنـدازەی داعـش نەیتوانیـووە سـەرمایەگوزاری میدیایـی بـۆ هەناردەکردنـی بیـری تونـدڕەوی لەرێگـەی سۆشـیال میدیـاوە بـەکار بێنـێ، ئـەو بەکارهێنانـە زیرەکانـەی داعـش لـە بـواری سۆشـیال میدیـادا کـردی، چەندیـن توێـژەرو ناوەنـدی ئەکادیمـی توشـی شـۆک کـردوەو دەیـان توێژینـەوەش لـەو ئاسـتەدا کـراوە، چونکـە لـە راسـتیدا تەکنیـکو فۆرمەکانـی کارکردنـی سۆشـیال میدیـای داعـش بـە چەشـنێک کاریگـەر بـوو، کـە بەشـێک لەمیدیـا ناوخۆییەکانیـش بـێ ئـاگا بەرهەمەکانـی ئەوانیـان سـەرلەنوێ پەخشـیان دەکـردەوە.

سینەماو سۆشیال میدیا،
دوانەی وەبەرهێنانی ئازارەکانی نەتەوە

(سامویڵ هانتینگتۆن) لە پێشەکی کتێبەکەیدا (کۆتایی مێژوو)، لە باسکردنی کۆتایی جەنگی ساردو وەرگۆڕانی دنیا بۆ تاک جەمسەری، ئاماژە بەوە دەکات، کە ئازادی میدیا لەسایەی ئەو جیهانە تازەیەدا لەبەرژەوەندی میللەتانی ژێردەست دەبێتو چیتر ڕێگا بە سەرکوتکاریو کۆمەڵکوژی نادرێتو ڕای گشتی جیهانین لەبەرامبەری بێدەنگ دەبێت، ئێستا لەسایەی ئەو جیهانەدا سۆشیال میدیاش وەک بەخششێکی نوێ ئەو دەرچەیەی بۆ میللەتی بندەست کردۆتەوە، بۆچی کورد بە پێچەوانەی جولەکەو نەتەوەکانی دنیا وەبەرهێنانی میدیایی یا سینەمایی لە ئازارو مەینەتیەکانی خۆی نەکردووە، لەوانەشدا ئەنفال، ئەوە پرسیارێکی بەجێیە لەخۆمانی بکەین و بەڵگەی ئەوەیە، کە سۆشیال میدیاش وجودی فەرمی بەسەریدا زاڵە، ڕاستیەکەشی بۆ ئەوەی ئەو بەخششە نوێیە بە باشی بەکاربهێنرێت پێویستی بە وجودی جەماعی هەیە، ئەوەشی ئەو ووجودە بە کۆمەڵە دەیکات بەدڵنیاییەوە بریتییە لە دامەزراوەکان، بۆ نموونە لە باشووری کوردستان بەپێچەوانەی کوردانی باکورو ڕۆژئاوا ئاستی بەکارهێنانو بەکارخستنی

سۆشـیال میدیـا لاوازتـرە، ئـەو بەربڵاوییـەی لـە سیاسـەتدا هەمانـە، ئـەو پەرتەوازەییـەی لەئاسـتی ناوخـۆ و لەسـەر کۆمەڵێک جومگـەو سـێکتەر پەرتیکردووین، لـە ئاسـتی میدیـاو سۆشـیال میدیاشـدا رەنگیداوەتـەوە، بەسـەرێکدا ئـەو ناکۆکیـەی لەنێـوان میدیـای تەقلیـدیو میدیـای نـوێ هەیـە، ئـەو ناکۆکیـەش کـە لەنێـوان هێـزو بزاوتـە سیاسییەکان هەیـە، دواجـار لەگـەڵ خۆمـان بردماننـە نـاو سۆشـیال میدیـاوە. راسـتیەکەی ئـەو کێشـەیەی سۆشـیال میدیـا هەیەتـی بۆتـە کێشـەی سـەربار لەنـاو سۆشـیال میدیـای کوردسـتاندا، خەڵـک ئێسـتا ئـەو کێشـەیەی لەگـەڵ منـی یەکێتـی یـان منـی پارتـی یـان منـی گـۆران هەیەتـی، سـەرلەنوێ لەوێـش بـەکاری دەهێنێتـەوە، لەبەرئـەوە بەدیلیشـی نییـە، ئیـدی ئـەو کێشـانە هەرماوەتـەوە، ئەمـەش دەریدەخـات، کـە ئـەوەی دەتوانێـت ئـەو دۆخـە تێپەڕێنـێ دامـەزراوەی فەرمیـە، لەراستیشـدا دامـەزراوەکان دەتوانـن ئـەو رۆڵـە لەنـاو سۆشـیال میدیـا ببینـن.

بەسـەرێکی تردا هەمیشـە باوەڕێکی نەگـۆڕم هەیە لەبەرامبەر چۆنیەتـی ئاوێتەکـردنو ئاشـتکردنەوەی میدیـای تەقلیـدیو سۆشـیال میدیـا، بەجۆرێـک دامەزراوەکانـی راگەیاندنـی تەقلیـدی دەتوانێـت سۆشـیال بـکات بـە باخچـەی پشـتەوەی یـان باخچـەی پێشـەوەی خـۆیو بـەکاری بێنێـت، بـەڵام بەداخـەوە لەبەرئـەوەی دامـەزراوەکان لەکوردسـتانی باشـووردا، لـە هەمـوو ئاسـتەکان و لـە هەمـوو بوارەکانـدا لـە دۆخـی دارمـانو بـە ئامانجگرتنـدان، ناتوانـن بـەو ئەرکـە هەسـتن، بـۆ نموونـە راگەیاندنـی یەکێتیـی نیشـتمانیی کوردسـتان، کـە لای مـن داننـان بەخەوشـیەکان فەزیلەتـە، دان

بــەوەدا دەنێــم کــە ئێمــە نەمانتوانیــووە وەک ئــەوەی پێویســتە ســوود لــە تۆڕەکانــی ئەنتەرنێــتو سۆشــیال میدیــا وەربگریــن، بەپێچەوانــەی ئێمــەوە، ئــەوەی لــە کوردســتان وەبەرهێنانی گەورەی لەنــاو سۆشــیال میدیــادا کــردووەو زۆریــش ســوودی لێبینیــووە هێزە ئیســلامییەکانن، هەمــوو گــروپو هێــزە ئاینییــەکان بــە پێچەوانــەی چەپەکانــەوە پتــر لەهەمــووان زیاتــر توانیوویانــە لــە پێنــاو خۆیــان و ســتراتیژەکەیان ســەرمایەگوزاری سیاســیو ئایدیۆلــۆژی لەنــاو میدیــای نوێــدا بکــەن، تــۆ بیــر لــەوە بکــەوە، ئەگــەر لــە شەســتەکان ئــەم سۆشــیال میدیایــە هەبوایــە بــە گڕوتینــەوە حزبــی شــیوعی چــۆن بەکاریدەهێنــا؟ یــان بــۆ نموونــە کۆمەڵــەی رەنجدەران چــۆن بەکاریدەهێنــا، ئەگــەر بەدیــووە کوردســتانییەکەی چــەپ ســەیری بکەیــن چــۆن بەکاردەهــات، بــەڵام ئێســتا بزوتنــەوەی چــەپ لــە هەمــوو دنیــادا لــە پاشەکشــەدایە، بــۆ نموونــە حزبــی شــیوعی تورکیــاش نەمــاوە تاکــو بــاش بــەکاری بهێنێــت، بــەڵام بزاوتــی دینیــی زۆر بــەکاری دەهێنێــت بــە جوڵانــەوە ئاینییــە توندڕەوەکانــی وەکــو داعشیشــەوە تــا بزوتنــەوەی میانــڕەوی وەکــو ئەوانــەی کــە هەیــە، تەنانــەت هەوڵــی تاکەکەســیش زۆر لەنــاو سۆشــیال میدیــادا رواڵەتــی ئاینیــی بەســەریدا زاڵــە. بــۆ نموونــە دەبینیــن دەنووســرێت (لاالــە الاللــە) ئەمــە جوهــدی فەردییــە، لەراســتیدا تــۆڕی تەیــاری دینــی باشــتر سۆشــیال میدیــا بەکاردەهێنــن تــا تــۆڕی تەیــاری قەومــی، تــا تەیــاری چــەپ، تــا تەیــاری دیموکراســیی، تەیــاری دینــی بــە تــاک و بەکــۆش باشــتر سۆشــیال میدیــای خســتۆتە خزمــەت خۆیــەوە.

هەمـوو ئـەو هۆكارانـە پێكـەوە وایكـردووە، كـە لـە غیابـی دامـەزراوەی فەرمـی، سـتراتیژی رۆشـنو نەتەوەیـی بـۆ كاركـردن لەسـەر تـۆڕە كۆمەڵایەتیـەكان نەتوانرێـت دۆزو پرسـی نەتـەوە، ئـازارو خەمـە قوڵەكانـی رابـردوو بكرێن بە كەرەسـتەی وەبەرهێنانی گـەورەو رای گشـتی جیهانـی پـێ رام بكـرێ، بـەو مانایـەی كـە سۆشـیال میدیـا دەرچەیەكـی گرنگـە بـۆ ئـەوەی پرسـی نەتەوەیـی كـوردو ئازارەكانـی رابـردووی نەتـەوەی كـورد نیشـانی جیهـان بدرێـت، بـۆ ئـەو پرۆسـەیە هیـچ كات درەنـگ نیـە، بـۆ نموونـە فیلمـی (دڵەئازاكـە) كـە ئەكتـەری بەناوبانگـی جیهانیـی (میـل گیپسـن) رۆڵـی تێكۆشـەرێكی سـكۆتلەندی دەبینـێ، پـاش چەنـد سـەدەیەك ئاوڕێكـی جـددی لـە زوڵمو سـتەمی بەریتانیـەكان دایەوە كـە لەسـەر نەتـەوەی رەسـەنی سـكۆتلەند پیادەیـان كـردووە، ئـەوە بـۆ كوردیـش هـەر راسـتە، مەینەتیەكانـی هەڵەبجـەو ئەنفـالو كارەسـاتەكانی تـر دەكرێـت لەرێگـەی میدیـاو سـینەماو سۆشـیال میدیـاو تـەواوی بەخششـەكانی تـرەوە بـۆ جیهـان بگوازرێتـەوە، رەنگـە چیرۆكێكـی كـورت، گرتەیەكـی چەنـد چركەیـی، راوی سـەرنجی جیهـان بـكاتو لەوپـەڕی دنیـا كەسـێك هەسـت بـەو ئـازارە بـكات كـە لەرابـردوودا بەسـەر كـورددا هاتـووە.

جیهانگیریی میدیا و
هەژموونی کەلتووری نەتەوەی بەهێز

تێگەیشــتنی مــن بــۆ جیهانگیــری راگەیانــدنو هەژموونــی نەتــەوەی سەردەســت لەرێگــەی پەخشــکردنو بڵاوکردنــەوەی کەلتــووری نەتــەوە بەهێــزەکان تــا دەگاتــە دیــاردەو بەخششــە نوێیەکانــی تەکنۆلۆژیــای پەیوەندییــەکانو بــە کــۆی تــۆڕە کۆمەڵایەتییەکانــەوە، شــتگەلێک نیــن لەســەریان نووســرابێت، ئــەوە بــۆ نەتەوەیــەک شــیاوەو بــۆ نەتەوەیەکــی تــر یاســاغ، بەڵکــو ئــەوە بەرهەمــی کۆشــشو هەســتکردنە بــە شوناســی نەتــەوە، جۆرێکــە لەخۆدۆزینــەوە لەنــاو جوگرافیایەکــی نوێــدا کــە هەمــوو جیهــان پێکــەوە بەکاریدێنــن، خــۆ راستیەکەشــی ئەگــەر دیوێکــی هەناردەکردنــی کەلتــوورو فەرهەنــگ گرێــدراوی زمــان بێــتو لــەو بــوارەدا ئاســتەنگ بێتــە پێــش، ئــەوە بەدڵنیاییــەوە هەندێــک بــواری تــر هــەن، پەیوەندیــان بــە زمانــەوە نیــەو کوردیــش دەتوانــێ خــۆی تێــدا ببینێتــەوە. بــەڵام راســتیەکەی هەمــوو گرفتەکــەش هــەر زمــان نیــە، بەڵکــو رەهەنــدی ئابــووریو پارەدارکردنیــش لــە پەخشــکردنو بڵاوکردنــەوەی ئــەو بەرهەمانــە رەهەندێکــی کەلتــووریو فەرهەنگــی هەیــە.

لەراســتیدا بەکارهێنانــی ئــەم تۆڕانــە بــەدوو شــێوەیە،

دوو فۆڕمـی بەکارهێنـان هەیـە، هەندێکـی بەشـێکە لـەو تایپـەی کـە لەبڵاوکردنـەوەدا پشـت بـە پارەدارکـردنو سپۆنسـەرکردنی پەیامەکـە دەبەسـتێتو بەشـەکەی تریشـی بـەلاشو فرییـە، بەشـێکی زۆری خەڵکانـی ئـەو ناوچەیـە بەتایبـەت کـورد زیاتـر پشـت بـە رەهەنـدە بەلاشـەکە دەبەسـتێتو نایهەوێـت لەرێگـەی سپۆنسـەرکردنەوە پەیامەکانـی ئاراسـتە بـکات، تـۆ واسـەیر مەکـە کـە هێـزو کەسـایەتیە سیاسـییەکان، کۆمپانیـاو خـاوەن کاڵاکان بـە ئامانجـی حزبیـیو سیاسـیی لەنـاو ئـەو تۆڕانـەدا سپۆنسـەر دەکـەن، مـن ئەوەیانـم مەبەسـت نیـە، ئـەوەی بـەلای منـەوە گرنگـە دامـەزراوە فەرمیەکانـە کـە دەیانەوێـت پرسـی نەتـەوە ئاوێتـەی سۆشـیال میدیـا بکـەن، رەنگـە گۆرانیەکـی بـازاڕیو ئاسـت لاوازی گەنجێـک کـە هیـچ شـتێک بـە هونـەری کوردییـەوە نابەسـتێتەوە، لەبەرئـەوەی سپۆنسـەر دەکرێـت رێـژەی بینینـی ملیۆنـان تێدەپەڕێنێـت، کەچـی میوزیکێکـی رەسـەن یـان گۆرانـی هونەرمەندێکـی گـەورەی کـوردی، چونکـە پشـت بـە لایەنـە بەلاشـەکە دەبەسـتێت، هـەر لـە چوارچێوەیەکـی تەسـکو بچووکـدا دەمێنێتـەوەو هیـچ کاریگـەری لەسـەر نەتەوەکانـی تـر جێناهێڵێـت.
لەگـەڵ ئەوەشـدا بیرمـان نەچێـت، سروشـتی ئـەو تۆڕانـە لـە یەکتـرەوە جیـاوازە، بـۆ نموونـە بەکارهێنانـی تویتـەر بـە بـەراورد لەگـەڵ فەیسـبووکو ئەوانـی تـر لەلایـەن بەکاربەرانـی خۆرئـاواوە زیاتـرە، لەبەرئەوەشـە ئەگـەر هەمـان ئـەو پارچـە میوزیکـە لـە تویتـەر بـڵاو ببێتـەوە زۆر کاریگەرتـرو بەربڵاوتـر دەبێـت، بـەڵام ئـەوە هیـچ لـەو مەسـەلەیە ناگۆڕێـت، کـە سۆشـیال میدیـاو میدیـای

نوێش وەک بازاڕێک کە پارەی تێدا خەرج بکرێت بەدڵنیاییەوە پەیامەکە ئاسانترو خێراترو کاریگەرتر دەگات.

دەزانم بەبێ بوونی دامەزراوەو بوونی سپۆنسەرکردنو پارەدارکردنی بەرهەمو بەخششەکان ئەرکەکەمان ئەستەمە، بەڵام خۆ ئەوە تەنها دیوێکیەتی، پێموایە وەک چۆن میدیای تەقلیدی پێویستی بە پیشەگەریو شارەزاییو لێهاتوویی هەیە، بەو ئەندازەش میدیای نوێو سۆشیال میدیا پێویستی بە پیشەگەرە، راستە تۆڕە کۆمەڵایەتیەکان دەرفەتی ئەوەیان داوە کە خەڵک قسە بکات، بەڵام دەرکەوت ئەو کەسانەی لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان هەر بۆ ئارەزوو و هەوەسی خۆیان قسە دەکەن، هیچ کاریگەرییەکی نابێت، بەپێچەوانەوە ئەگەر لەپشت ئەو دامەزراوانە خەڵکانی شارەزاو لێهاتوو هەبن دەتوانن شتی گەورە بکەن.

لەراستیدا ئێمە لەهەموو ئاستەکانی میدیادا، بە میدیای تەقلیدیو سۆشیال میدیاشەوە هەر سەرقاڵی ژمارەین، سەرگەرمی زیادکردنی کەناڵەکانین، بێ ئەوەی بیر لە چۆنیەتی کەناڵەکان بکەینەوەو فیدباکی ئەو کەناڵو دامەزراوانە بەهەند وەربگرین، بۆ نموونە کە دەڵێیت سەتەلایتێکمان هەیە وادەزانی کە هەموو دنیا سەیری ئەو سەتەلایتە دەکات، جارێ پێش هەموو شتێک گرنگە بزانن لەسەر کام مانگی دەستکردەو دووەمیش ئەوەیە چەند کەس سەیڤی دەکات لە تەلەفزیۆنەکەیماڵەوەدا؟ ئاخۆ کەناڵەکە بەچ زمانێکە؟ فیدباکی ئەمانە وەرناگرین. شتێکم وەبیرهاتەوە کاتێک کە بەشی پەیوەندییەکانی حکومەتی

هەرێمی کوردستانمان دامەزراند، بیرمە پرسیارێکیان لەمن کرد کە ئایا فیدباکی ئەو شتە چیە، ئەو پرسیارەم بەلاوە سەیر بوو، چونکە ئێمە هەمیشە وا ڕاهاتووینو فێربووین دەنوسینو پەیام بڵاودەکەینەوەو گوێ بە فیدباک نادەین، لەبەرئەوەشە رەنگە ئێمەش وەک کورد زۆر ڤیدیۆو گرتەی گرنگمان هەناردەی ناو سۆشیال میدیا کردبێت، لەوانەیە زۆر بەرهەمو بەخششی گرنگمان لەرێگەی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانەوە وەک ئەفریقییەکان بە رای گشتی جیهانیی گەیاندبێت، بەڵام راستییەکەی نەمانتوانیووە فیدباکی ئەو بەرهەمانە وەربگرینەوە، چونکە لەبنەڕەتەوە ئێمە مامەڵەمان لەگەڵ سۆشیال میدیا مامەڵەیەکی پیشەیی نیەو بە تەواوی نازانین چۆن وەبەرهێنانی نەتەوەییو سیاسیی تێدا بکەین.

بەپێچەوانەی ئەوە دیدگایەشەوە کە قسە لەسەر وەبەرهێنانی سیاسی دەکرێت لەناو تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان، بەڵام خۆ دیدێکی تریش کە قسە لەسەر ئەوە دەکات تۆڕەکان رەهەندێکی کۆمەڵایەتی موجەڕەدەو نابێت ئەو پرسانەی تێدا بێت، راستە ئێمە وا ڕاهاتووین تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانو سۆشیال میدیا بارگاوی دەکەین بە پرسی سیاسییو دۆسیەی فیکری، ئەم تۆڕانە بۆ ئەوە دروست نەبوون کە بە پرسی ئاڵۆزی سیاسی بئاخنرێن، بەڵکو جاروبار گلەیی لەوە دەکرێت کە بۆچی وێنەی یاپراخو دۆڵمە لەتۆڕە کۆمەڵایەتییەکان دادەنرێت، ئەوە دیدێکی هەڵەیە، خۆی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بۆ ئەوە دانراوە، کە تۆ لەرێگەی بڵاوکردنەوەی سینیەکی دۆڵمەوە

کارلێکی کۆمەڵایەتی دروست بکەیت. نەک بۆ ئەوەی فەلسەفەی سۆقراتو نیتچە لەوێ شەنوکەو بکەیت، لەهەموو وڵاتانی دنیا خێزانەکان وێنەی خۆیان دادەنێن بۆ ئەوەی نمایشی چێژو خۆشیە کۆمەڵایەتییەکانی خۆیان بکەنو تایبەتمەندییەکانی خۆیان پیشانی خەڵکی تر بدەن، چونکە وەک چۆن ناوی ئەو بەشەی میدیای نوێ، تۆڕی کۆمەڵایەتییە، لەژێر رۆشنایی ئەمەدا ناوەڕۆکەشی دەبێت هەر رەنگدانەوەی فەزای کۆمەڵایەتی بێت.

زۆربەی نەتەوەکانی دنیا لەنەتەوەبوونی خۆیانەوە دەچنە ناو سۆشیال میدیاوە، کەچی بە پێچەوانەی ئەوانەوە خۆمان چەند پەرتو بڵاو و پارچە پارچەین، ئاواش دەچینە ناو سۆشیال میدیاوەو بەپێی پەتیو بەپێخواسی رووددەکەینە ناو ئەو تۆڕانەوە، لەکاتێکدا وەک پێشتر وتم دەکرێت ئەگەر وەک نەتەوەو بە ئامانجێکی باڵا لەرێگەی دامەزراوەی گشتییەوە وەبەرهێنانمان لەو رەهەندە سیاسییەیدا کردبا، ئەوە وەک ئەوانی دیکە ئێمەش بارتەقای ئەوان رۆڵمان دەبینی.

سۆشیال میدیا شەیتانە یان میهرەبان

منیـش چیرۆکـی ئـەو کتێبـەم بیسـتووە، کـە کارەکتەرێکـی ئاینیـی شـیعەکان لەژێرنـاوی (ووریابـە لە ماڵەکەتدا شـەیتان هەیە) نوسـیویەتی کـە، تەکنۆلۆژیـاو ئامێرەکانـی وەک شـەیتان وێنـا دەکات، کەچـی لەبنەڕەتـەوە ئـەو ئامێرانـەو تـەواوی بەخششـەکانی تـری میدیـای نـوێ، دەکرێـت دیـوی میهرەبـانو فریشـتەیی هەبێـت. مـن دەمێکـە ئـەوەم وتـووە، کـە سۆشـیال میدیـا دوو سـەری هەیە، وەکچـۆن شـقارتەش دوو سـەری هەیـە، دەکرێـت بـەکاری بهێنیـت بـۆ سـوتاندنو ئاگرخسـتنەوەو دەشـکرێت بـۆ پێویسـتی ڕۆژانـەی مـرۆڤ بەکاربهێنرێـت، سۆشـیال میدیـاش هەروایـە ئـەم ئامرازانـە خۆیـان بێلایەنـن، بـەڵام تـۆ چۆنـی بەکاردەهێنێـت، ئەمـە دیوێکـی تـرە؟ بەئەنـدازەی فراوانـی ئەگـەری بەکارهێنانـی ئـەم سۆشـیال میدیایـە بـۆ کاری باشـە، بەئەنـدازەی ئـەوەش دەرگای بـۆ کاری خراپـەش واڵاکـردووە، بـۆ نموونـە چـۆن دەڵێیـت ڕاگەیانـدن بـۆ تەشـویقی تیـرۆرو کوشـتو کوشـتار بەکاردێت، بەهەمـان شـێوەش میدیـای کلاسـیکو سۆشـیال میدیـاش دەکرێـت بـۆ تیـرۆرو ئاشـوب بەکاربێـت، چۆن تـۆ بـەکاری دەهێنیـت بـۆ ژیاندۆسـتی، داعشـیش بـەکاری دەهێنێـت بـۆ بڵاوکردنـەوەی ڤیدیـۆی ترسـاندن و

کۆمەڵکوژیو دنەدانی خەڵک بۆ وێرانی. بەهەمان شێوە چۆن خەڵکی باش ئەم سۆشیال میدیایە بەکاردەهێنێت بۆئەوەی بڵێت من بیرکردنەوەی سیاسیم وایە، یان پێموایە ژینگە والێ بکەین، یان بۆ نموونە بڵێین کابانی بەرێز ئەگەر دەتەوێت خواردنێکی خۆش لێ بنێیت یا یاپراخ بەباشی لێبنێیت بەم شێوەیە دەکرێت. بۆیە ناتوانین بڵێین سەنگی کام لازیاترە، چونکە ئێمە نازانین هەموو کارەکتەرو بەکارهێنەرەکانی ناو ئەو تۆڕانە کێن؟. بۆنموونە لەوانەیە سۆشیال میدیا بتوانێت لەیەک هەفتەدا پەیجەکەی من و تۆ والێبکات کە زۆر خەڵک سەیری بکاتو بڵێن کاکە ئەوانەی ئەم ئەفکارانەیان هەیە بێوێنەن لە کوردستاندا، بەڵام دەشێت بەپێچەوانەشەوە بێت، (پەیجەکانمان هاک بکەن و لەناوی ببەنو بڵێن ئەم پەیجانە بەکەڵک نایەن، بەڵام لەهەمانکاتدا هەندێک پەیج هەیە بەکاردەهێنرێن بۆ فیکرەیەکی باش یان بۆ فکرەیەکی خراپ.)

بەشێوەیەکی گشتی لەچەند ساڵی رابردوودا، ئەوەمان بەدیکرد کە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لەبەردەم باڵادەستی هەژموونی خراپەکاریو لادانداندان، من دیدارێکی (مارک زوکیر بێرگ) دامەزرێنەری کۆمپانیای فەیسبووکم خوێندەوە، کە لەپاش ئەو فشارو رەخنانەی روبەڕووی کۆمپانیای فەیسبووک بوونەوە، رونکردنەوەیداوە لە نامەیەکدا کە لە کۆتایی (٢٠١٩) بڵاویکردەوە ئاماژە بەوە دەکات، کە ئومێدی وایە لە قۆناغی داهاتوودا چارەسەری سێ کێشەی بنەڕەتی بکەین، ئەوانیش دیاردەی دڵڕەقیو دنەدانی توندوتیژی جێندەریو بە کاڵاکردنی

ژنانــن، راستیەکەشــی ئــەو ســێ تــەوەرو پرســیارەی مــارک وروژاندنــی، گرنــگو جەوهەریــی بــوون، چونکــە ئــەوە بەتەنهــا وامــان لێنــاکات قســە لەســەر میدیــای نــوێ بکەیــن، بەڵکــو لــەو پرۆســەیەدا ناچــار دەبیــن بــەراوردی نێــوان هــەردوو ئاســتی میدیــا بکەیــن، ئێمــەی نــەوەی میدیــای کلاســیک وەک چــۆن یاســامان هەیــەو میســاقو پەیماننامــەی هەمــە چەشــنە لەبەردەســتمانە. بەڕاســتیش پەیماننامــەی شــەرەفی رۆژنامەوانــی بــۆ ئەوەیــە کــە چوارچێوەیەکــی ئارەزومەندانــە هەبێــت لەســۆنگەی ئــاکار و بەهاکان رۆژنامەنــووس پێیــەوە پابەنــد بــێو یاســاش چوارچێوەیەکــی بــاڵای ســەپێندراوە بــۆ ناچارکردنــی رۆژنامەنــووس بــە پابەندبــوون بــەو بەهایانــە، بــەڵام دۆخــی سۆشــیال میدیــا زۆر جیــاوازە، بیرتــە لەســەرەتا باســمکردو وتــم: ئــەم سۆشــیال میدیایــە لــە شــوێنێک ڕاناوەســتێت، بۆیــە ئەهلــی بیرکردنــەوە نازانــن لــە چ شــوێنێکدا رێکــی بخــەنو رایبگــرن. داهێنــەری سۆشــیال میدیــا و فەیســبوکیش دەڵێــت: بەرلــەوەی بــە فلتــەری تەکنەلۆژیــادا تێبپەڕێــت، باخەڵــک خــۆی دەستپێشــخەری بــکاتو چوارچێوەیەکــی ئاکاریــی بــۆ بەکارهێنــان وەک پەیماننامــەی شــەرەف پەیــڕەو بــکات، رەنگــە ئــەو بەڵێــنو پەیمانــەی خاوەنــی کۆمپانیــای فەیســبووک داویەتــی، بانگەوازێکــی گرنــگ بێــت، کــە هــەم داوادەکات پەیماننامەیەکــی ئاکاریــی هەبــێو هەمیــش دەیهەوێــت بــە هەندێــک رێــکار یاســا بســەپێنێ، راستیەکەشــی ئــەو جیاوازییــە بــە تــەواوی هەســت پێدەکەیــن، کــە لەمــاوەی رابــردوو تــۆڕی کۆمەڵایەتــی فەیســبووک بــە بــەراورد بــە تۆڕەکانــی تــر پەیدایکــردووە. ئێمــە باســمانکرد

خاوەنــی پەیامێکیــن خۆدەبێــت لــەوە تێبگەیــن هەمــوو کەســێک کــە سۆشــیال میدیــا بەکاردەهێنێــت خاوەنــی پەیــام و مەســج نییــە، رەنگــە بیرۆکــەکان پێــش دامــەزراوەکان بکەوێــت، لەبــەر ئــەوە منیــش گەشــبینم بــەوەی رۆژێــک ئەمــە رێکبخرێــت و پێــش ئــەوەی بــە فلتــەری تەکنەلۆژیــش رێکبخرێــت بــە بەهــا ئــەو بــوارە رێکبخرێــت، ئــەوە چاوەڕێکــراوە، بــەڵام دەبێــت چــاوەرێ بیــن و بزانیــن کــە گەشــەی ئــەم تەکنەلۆژیایــە لەشــوێنێک رابوەســتێت، چونکــە لەشــوێنێک راناوەســتیت بــەڵام قۆناغبەنــدی بکەیــن‌و بڵێیــن ئەمــە ئــەو قۆناغەیــە لــە سۆشــیال میدیــاو هەندێکــی تــر مەرحەلەیەکــی تــرەو پێویســت دەکات رێکیبخەیــن، ئێســتا ئێمــە بەجۆرێــک لەجــۆرەکان رۆژنامــەی کاغەزیمــان رێکخســتووە، بــەڵام سۆشــیال میدیامــان رێــک نەخســتووە.

بیرمــە لــە ســاڵی (٢٠٠٠) دا گفتوگــۆی ئەوەدەکــرا کــە بــۆ نموونــە یەکێتــی رۆژنامەنووســانی کوردســتان یــان یەکێتــی سەندیکای رۆژنامەنووسانی کوردستان کە دروست دەبێت، دەبێتە رێکخراوێک بۆ رۆژنامەنووسان یان بۆ تەلەفزیۆن کارەکانیش ، بۆ دیزاینەرەکانە یان هەر بۆ نووسەرەکانە؟ وایلێهات کە بووترێت بۆ رۆژنامەڤانەکانە نەک بۆ رۆژنامە نووسەرەکانە، ئێستە بۆ نموونە ئەو رێکارانەی بەسەر رۆژنامەنووساندا دەچەسپێت بەسەر رۆژنامەنووسانی تەلەفزیۆن و رادیۆشدا دەچەسپێت، هیوادارم کە سۆشیال میدیاش دیسانەوە چ لەرێگەی کۆمپانیاکان خۆیانەوە چوارچێوەیەکی بۆ دابڕێژن، یان لە ئاستە ناوخۆیی‌و لۆکاڵیەکە بە یاسا ئەو بوارەش رێکبخرێت، چونکە بەدڵنیاییەوە ئەو

فۆڕمـەی ئێسـتای ئـەو تۆڕانـە چەنـدە هەڵگـری دیـوی باشـن، بـەو ئەنـدازەش هەڵگـری ڕەهەنـدی مەترسـیدارو نابەجێـن، وەک مـارک زوکیـر بێرگیـش لەسـەر ئاسـتەکانی جێنـدەریو توندوتیـژی ئاینیـیو بوارەکانـی تـر ئامـاژەی پێـدەکات دروسـتە، چونکـە لەبنەڕەتـەوە لـە قۆناغـی جیاجیـا لـە یانـزەی سـێپتەمبەرەوە تـا دەگاتـە شـەڕی ڕووبەڕووبوونـەوەی داعـش بـە ڕوونـی بەکارهێنانـی ئـەو تۆڕانـە لەلایـەن هێـزە پەڕگیـرو ڕادیکاڵـە ئاینییەکانـەوە هەسـت پێدەکەیـن، ئـەو هێزانـەی لـە پەنـای سۆشـیال میدیـاوە شـوێن ئاشـوبو تەخریـبو کوشـتو بـڕ دەکـەونو دەیانەوێـت بـوون و وجـودی خۆیـان لـەو تۆڕانـە بخەنـە خزمـەت ئەجێنـداو سـتراتیژی دنەدانـی تیـرۆرەوە.

سۆشیال میدیا و هێزی پەنهان

ئەگەر دیوێکی تری سۆشیال میدیا راڤە بکەین، دەبێت لەسەر رەهەندی خاوەندارییەتی ئەو تۆڕانە قسە بکەین، چونکە جیاوازییە سەرەکیەکە لەنێوان ئەو دوو فۆڕمەی میدیا لە پرسی خاوەندارییەتیدایە، بۆ نموونە هەموو بەشێک لەمیدیای کلاسیک دەزانرێت خاوەنداریەتیەکەی بۆ کوێ‌و کێ دەگەڕێتەوە، بەڵام سۆشیال میدیا زۆرجار لەلایەن کەسانی شاراوەو هێزی پەنهانەوە ئاراستە دەکرێت، ئەو هێزە پەنهانەی کە نایهەوێت بەهیچ جۆرێک خۆی بە چوارچێوەیەکی ئاکارییەوە ببەستێتەوە.

گۆڕینی سروشتی ئەو پێگەو دیاریکردنی خاوەندارییەتی نابێت تەنها لە سۆشیال میدیادا کورت بکەینەوە، چونکە دەبێت ئەوە بزانین کە دامەزراوە تەقلیدییەکانی میدیاش ئەبێت بگۆڕێن، بەدڵنیاییەوە بە بیرکردنەوەیەکی تەقلیدی ناتوانیت ئەم بوارە فراوانەی سۆشیال میدیا کۆنترۆڵ بکەین. با لۆژیکیانە بیر بکەینەوە، ئێمە خۆمان رازی نەبووین بەکۆنترۆڵکردنی میدیای تەقلیدی، لەبەرئەوە نابێت چاوەڕوانی ئەوەش بکەین کە پرۆسەی کۆنترۆڵکردنی سۆشیال میدیاش ئەوەندە ئاسان بێت، خۆی ئێستا چانس هەیە کاری جددی لەسەر ئەو

بـواره بکرێـت و ئـەو تۆڕانـەی سۆشـیال میدیـا، کـە خەڵکانـی هـاوی‌و نـا پیشـەیی تەنهـا وەک ئەجێنـدای سیاسـی یـان خولیـای کەسـیی بـەکاری دێنـن، کۆنترۆڵیـان ئەسـتەمە، وەک خۆشـت وتـت بەشـێکیان لەلایـەن هێـزو کەسـی پەنهانـەوە بەڕێـوە دەبرێـن، بـەڵام خـۆ ئـەو دیاردەیـە لەنـاو میدیـای کلاسـیکیش هـەر هەیـەو رۆژانـە بەفۆڕمێکـی تـر یەخەمـان دەگرێتـەوە.

کاری گونجـاو بـە بـاوەڕی مـن بـە ئاراسـتەی گۆڕینـی فۆڕمـی کارکردنـی بـاوی سۆشـیال میدیـا پەیوەسـتە بـە گرێدانـەوەی ئـەو فۆڕمـە لەمیدیـای نـوێ بـە میدیـای کلاسـیکەوە، بـە بـاوەڕی مـن ئێسـتاش چانـس بـۆ دامـەزراوە تەقلیدییـەکان هەیـە کـە سۆشـیال میدیـا بکـەن بـە دەسـتە خوشـکی خۆیـان، مـن ناڵێـم بـە کۆنترۆڵکـردن، چونکـە کۆنتـرۆڵ ناکرێـت، بەڵکـو دەکرێـت وەک دوو دەستەخوشـک کارلێـک بکـەن‌و فۆڕمێکـی تـازەی کارکـردن‌و هاوبەشـییەکی نـوێ بدۆزنـەوە. بۆنموونـە لەپـاڵ دەرکردنـی رۆژنامـەوە تـۆ سۆشـیال میدیـا پـەرە پێدەدەیـت. ئەگـەر ئـەوە نەکەیـت چـون دەبێـت داوا لەسۆشـیال میدیـا بکەیـت ببێتـە هاوپەیمـان، هەرچۆنێـک بێـت مـن لەگـەڵ ئـەوە نیـم بەهیـچ جۆرێـک لـە جـۆرەکان شـوێن ئـەو گریمانانـە بکەویـن، کـە ئەگـەری بەریەککەوتـن لەنێـوان میدیـای کلاسـیکو نـوێ دروسـت دەکات، بەڵکـو لەگـەڵ ئـەو تێڕوانینـە هـاوڕام کـە دەتوانێـت ئـەو دوو دیاردەیـە بـە پەیوەندییەکـی سروشـتیی‌و گونجـاودا بـەڕێ بـکات.

پاڵەوانی راستەقینە و پاڵەوانی موزەیەف

لـە تێگەیشـتنو پرسـیارەکانی تـۆ تێدەگـەم، بەکارخسـتنی میدیـای تەقلیـدی لـە دروسـتکردنی پاڵەوانـدا مێژوویەکـی درێـژی هەیـە، لــە فیلمــی (Enemy at the Gates ـ دوژمــن لەبــەر دەرگادایــە) رۆڵــی میدیــای کاغــەزی لەدروســتکردنی پاڵەوانــدا بــاس دەکات، کــە چــۆن بــۆ بەرزکردنــەوەی وورەی ســەرباز تــا رێگــە لەکەوتنــی لینیگــراد بگرێــت، میدیــا دەخرێتــە خزمــەت دروسـتکردنی پاڵەوانـەوە، ئـەوە هەمـان ئـەو فۆڕمەیـە کـە هۆلیـۆد سـالانێکە کاری لەسـەر دەکاتو لــە فیلمــی (Saving Private Ryanـ رزگارکردنــی رایەنــی ســەرباز) لــە پێنــاو جوانکردنــی پاڵەوانەکانـی ئەمەریـکا خـۆی بەرجەسـتە کـرد، ئێمـە لـە کۆبانـێ موسـامان وەک قەناسـێکی پاڵــەوان وێناکـردو لەباشـووریش ئـەو خانمـەی چـوار کـوڕی شـەهید بـوو وەک دایکـی شـەهید، بـەڵام لەهەمانکاتــدا دەبینــی سۆشــیال میدیــا لەجێگــەی دروســتکردنی پاڵەوانـی نەتـەوە، سـەرقاڵی دروسـتکردنی پاڵەوانـی موزەیەفیشـە، ئــەوە خــۆی جۆرێکــە لــە بەریەککەوتــنو ناکۆکــی.

بــە بــاوەڕی مــن هەمــوو فۆڕمــەکان هــەن، هەندێکیــان ئەنقەسـتەو هەندێکیـش لاسـاییکردنەوە، وەک چـون لـە سۆشـیال

میدیادا هەندێکی بە ئەنقەست لەجێگەی دروستکردنو بایەخدان بە پاڵەوانی راستەقینە وادەکات سەرقاڵی دروستکردنی پاڵەوانی موزەیەف بن، لەراستیدا لەو پرۆسەیەدا نابێت بەتەنها گلەیی لە دیاردە میدیاییەکان بکرێت، بەڵکو دەبێت پەنجەی گلەیی بۆ ئەو هێز و رەوتانە درێژ بکەین، کە نەیانتوانیووە پاڵەوانەکانی خۆیان لەناو یادەوەری نەوە دوای نەوە ئەبدەیت بکەنەوە، ئەو سۆشیال میدیایەی ئێستا لەبەردەستی ئێمەیە، خەسڵەتی زۆر سەیری هەیە، یەکێک لەو خەسڵەتانەی ئەوەیە کە نەتوانیت باش بەکاری بهێنیت، ئەبێتە دڵبەندی خەڵکی تر، حەز لە خەڵکی تر دەکات. من بەراوردی ناکەم بە فیلمە سینەماییەکان، ئەوە بۆ موناقەشە زۆر زۆر جوانە، ئێمە (لەیلا قاسم) مان هەیەو هەتا ئێستا نەمانتوانیوە لە کوردستان باش تەوزیفی بکەین، نەمانتوانیووە وەکو ژنێکی کۆڵنەدەر و قوربانیدەر کاری لەسەر بکەینو ژیانو تێکۆشانەکەی بکەینە چیرۆکی ئیلهام بەخش، بەڵام باکوری کوردستان زۆر جوان توانیویەتی (زیلان و زەکیە ئەلکان) یان (لەیلا زانا) باش تەوزیف بکات، ئێمە نەمان توانیووە بۆ نموونە (سێ کوچکەی کۆمەڵە) باش تەوزیف بکەین، بەڵام باکور توانیویەتی (مەزڵوم دۆغان و عەگید) تەوزیف بکات، ئەمە جیاوازی تەواوەتی سروشتی کارکردنمان دەردەخات، ئەگەر نەتوانین ئەمە بکەین بەدڵنیایی خەڵکی تر دێت دەبێتە پاڵەوان لە باشووری کوردستاندا، یان خەڵکی تر دێت ئەم بۆشاییە پڕ دەکاتەوە، رەنگە باکوری کوردستانیش کێشەی هەبێت لە تەوزیفکردنی وێنەی مەزڵوم

دۆغانـدا، بۆیـە موسـا دروسـت دەکات بـۆ ئـەوەی لەگـەڵ نـەوەی تـازەدا بـڕوات بەڕێـوە.

بـڕوام وایـە کـە ئێمـە بـە دەسـت ئاسـتەنگی تـرەوە دەناڵێنیـن‌و شـتی دیکـە توشـی سەرئێشـەی کردویـن، لەبنەڕەتـەوە ئێمـە لەبـواری میدیـای تەقلیـدی خـاوەن دامەزراوەی بـاش‌و گونجاو نەبوویـن، ئـەی چـۆن بتوانیـن لەنـاو ئـەو دیـاردە نوێیـەی سۆشـیال میدیـاو میدیـای نوێـدا لەبـواری مێـژووی خۆمـان‌و زیندوکردنـەوەی پاڵەوانەکانمـان سـەرمایەگوزاری بکەیـن، بەپێچەوانـەوەی ئـەوەی ئێسـتا دەیبینیـن، نـەک هەر بەشـێک نیە لە وابەسـتەبوونی ئاکاریی ئـەو سۆشـیال میدیایـە بەمێـژووی پاڵەوانەکانـی خۆمانـەوە، بەڵکـو لـە هەنـاوی خۆمانـەوە رۆژانـە ئـەوە دەبینیـن کـە گومـان دەخرێتـە سـەر ئـەو پاڵەوانانــەو لـە شـکۆی رایەنـە سـەربازەکانی خۆمـان دەدرێـت، بـە بەرچـاوی خۆمانــەوە دێـن‌و لەرێگـەی دروسـتکردنی فیچـەرەوە مێـژووی نەتـەوەو قۆناغـی رزگاری نیشـتمانیی بـە ئامانج دەگیــرێ، هەســت بــەوە دەکەیـن، لەنــاو جوگرافیــای سیاســیی ئێمــەدا، ئــەو هێزانــەی کــە خاوەنــی مێــژوو نیــن، دەیانەوێــت لەرێگـەی گومـان دروسـتکردنەوە مێـژووی نەتەوەیـەک بخەنـە ژێـر پرسـیارو گومانـەوە، ئـەوە هەندێکجـار شـۆکو هەندێکجاریش مرۆڤ بێهیــوا دەکات، ئاخــر خــۆ ئــەو فۆڕمــی بیرکردنــەوەو بڕیــاردان‌و دروســتکردنی بەرهــەم‌و بەخششــی نــاو سۆشــیال میدیــا دژ بــە پاڵەوانەکانــی خۆمــان، دیاردەیــەک نیــە پەیوەنــدی بــە ئــازادی رادەربڕینــەوە هەبێــت، بەڵکــو فۆڕمێکــی چەپەڵــە لــە دژایەتــی دەســتکەوتەکانی نەتــەوە. ئێمــە لــە راگەیاندنــی یەکێتــی زۆر

لەسەر ئەو پرسە وەستاوینو لە زۆر قۆناغدا بە زیندوکردنەوەو ئەبدەیتکردنەوەی مێژووی پاڵەوانەکانمان ویستوومانە سۆشیال میدیا ببوژێنینەوەو تۆڕەکان بە پاڵەوانە راستەقینەکان ئاشت بکەینەوە، چونکە باوەڕموایە چەندە پاڵەوانە راستەقینەکان لەیادەوەری بەکاربەرانی سۆشیال میدیادا ئەبدەیت بکەینەوە، ئەوەندە پاڵەوانی فوتێکراو ناچار بە پوکانەوەو جێهێشتنی گۆڕەپانەکە دەبن.

سۆشیال میدیا قوتوی عەتاری داوو دەرمان

چەنــدی بیردەکەمــەوە، لــەو ســەرنجەی تــۆ رادەمێنــم، زانیارییەکـی بەجێیـەو ئەوەشـی کـە وتـراوە گوایـە کۆنفرانسـێکی زانســتی لەبــارەی مەترســییەکانی خزمەتگــوزاری تەندروســتی لەنـاو تۆڕەکانـی ئەنتەرنێـت بەسـتراوەو، لـەو کۆنفڕانسـە بەشـێک لەزانـاکان کۆکبـوون لەسـەرئەوەی کـە بوونـی خزمەتگـوزاری سـێرچ لەبــواری تەندروســتی خەریکــە دەبێتــە جێگــرەوەی پزیشــکو دامــەزراوە تەندروســتیەکان، ئــەو گەڕانــە بەردەوامــەی نەخــۆش خەڵکــی نەخۆشــترکردوەو ڕێــژەی توشــبوونی بــە نەخۆشــیە دەرونییــەکان دوو هێنــدە کــردووە، لەکوردســتان ســەرباری ریــکلام بــۆ داوو دەرمــان و کاڵای پزیشــکی، رەهەنــدی تــری وەرگرتــووە، پزیشــکی نەبــەوی‌و شــەعوەزەو ســیحر و هەمــوو ئــەو فۆڕمانــەی ســەر لەخەڵــک دەشـێوێنێ بوونـە دیـاردەی نـاو سۆشـیال میدیـا.

لەرەهەندێکــی تــرەوە لەســەر ئــەو پرســە دەوەســتم، هەمـووان دەزانـن کـە کۆڵەکەکانـی پەروەردەکردنـی منـداڵ بەپێـی سـەردەم‌و قۆناغـەکان گۆڕانـکاری بەسـەردا دێـت، لـە قۆناغبەندییـە سـەرەتاییەکان تەنهـا دایـکو بـاوک بـە ڕۆڵــی پەروەردەکردنـی کۆمەڵایەتـی هەڵدەسـتان، بـەڵام لەگـەڵ دەرکەوتنـی قوتابخانـەو

پەیڕەوکردنـــی سیســـتەمی زۆرەملێـــی خوێنـــدن، کارەکتـــەری مامۆســـتاش هاوشـــان لەگـــەڵ خانـــەوادە بەشـــداری پـــەروەردە کۆمەڵایەتیەکـــە دەکـــەن، خـــۆ بەدەرکەوتنـــی تەلەفزیۆنیـــش کارەکتەرێکـی تـر زیـاد دەکات، ئەگـەر بیرتـان بێـت لـە بەرنامـەی تەنزئامێـزی (بەرنامـە) کـە لەتەلەفزیۆنـی (خـاک) پەخشـدەکرا، دەسـتەواژەی (خاڵـە موزیـع)ی نیشـان ئەدا، کە نـەوە تازەکە چەند پابەنـدن بـەوەی لـە شاشـەکانەوە دەگاتـە وەرگـر، کەوابێـت ئەگـەر بـەر لەدەرکەوتنـی تەکنۆلۆژیـای پەیوەندییـەکانو گەشەسـەندنی تـۆڕە کۆمەڵایەتییـەکان پرسـیارت لـە منداڵێـک کردبـا، دەیگـوت « دایکـم وا دەڵێـت، باوکـم وا دەڵێـت، مامۆسـتاکەم وادەڵێـت، بێژەرەکـە وا دەڵـێ، بـەڵام ئێسـتا دەڵێـت پەیـج و ئەکاونتەکـەش وادەڵێـت» . ئـەو نموونەیـە بـۆ روونکردنەوەی ئـەو کاریگەرییانە بوو کـە سۆشـیال میدیـاو نەشـونماکردنی ئـەو بەخششـە تەکنۆلۆژیانـە چەنـدە کاریگەرییـان جێهێشـتووەو تـا چ ئاسـتێک بـە قوڵایی رۆحی مرۆڤـدا شـۆڕبوونەوە، تـۆ سـەیر بکـەو لـە ئامـۆژگاری ئـەو پزیشـکە ڕابمێنـە، ئێسـتا وایلێهاتـووە لەجێـی ئـەوەی نەخـۆش پابەنـدی ڕێنماییەکانـی پزیشـک بێـت، لەباتـی ئـەوەی سـوود لـە ڕێنمایـیو رەچەتـەی ئەهلـی چارەسـەرکردن وەربگـرێ، دەچێـت لەنـاو ئـەو تـۆڕە جاڵجاڵوکەییـە بەشـوێن چارەسـەرییەکاندا دەگەڕێـت، ئەگـەر لـە فـەزای فیکـرو ئایدۆلۆژیـادا مـرۆڤ بڵێـت ئەمـە بەشـێکە لـە ئـازادی بیـرورا، لـە زانسـتی پزیشـکیدا قسـەو جـەدەل هەڵناگرێـت، کـە ئەبێـت پزیشـک بـە تـۆ بڵێـت بـەو رێگایـە چـارەی خـۆت بکـە یـان بـەم رێگایـە، ئەوەشـی پێـی دەڵێـن چارەسـەری سـەرەتایی

لـە ماڵـەوە، ئەگـەر دەسـتت بزمارێـک برینـداری بـکات تـۆ تەنهـا پاکـی دەکەیتـەوەو لـەوە زیاتـر دەبێـت دکتـۆر ببیبنێـت، هەمـوو ماڵێـک سـەیدەلیەکی بچوکـی هەیـە، خـۆ نابێـت ئـەو دەرمانخانـە بچووکـە ببێتـە بەدیلـی دکتـۆر، ئەگـەر ئـەم کێشـەیە لـە بـواری تەندروسـتیدا وایـە لەبەرئەوەیـە کـە خەتەرتـرە و زیاتـر پێویسـتی بـە ئاگایـی هەیـە، بۆیـە هـەر هەوڵێـک لەداهاتـوودا بـۆ رێگریکـردنو نەهێشـتنی خزمەتگـوزاری تەندروسـتی لەتۆڕەکانـی ئەنتەرنێـت لەقازانجـی مـرۆڤـو زانسـتی پزیشـکیدایەو بـەر لـە هـەر کەسـێکیش نەخـۆش قازانجـی لێـدەکات. ئێمـە خەمـی ئەوەمـان نییـە دکتـۆر ئیشـی نەمێنێـت، بـەڵام ئـەو زانسـتە وای لێبێت زۆر ئاسـان دەسـت بکەوێـت خەتـەرە، چونکـە تـۆ نازانـی بـەکار هێنانەکـەی چۆنـەو لێکەوتەکانـی چـی دەبێـت لەسـەر جەسـتەمان، ئێسـتا دەتوانـم لـە سۆشـیال میدیـا شـیعرێکی هێمـن دابنێـم و بنووسـم نالـی، چونکـە مـن وادەزانـم شـیعری نالیـە، دەیـان کـەس لەئەکاونتـی مـن کۆپـی دەکات و وا دەزانێـت نالـی وای نووسـیووە، بـەڵام لـە کایـەی پزیشـکیدا بـۆ سەرئێشـە مـن دەنووسـم فـڵان حـەپ باشـە، رەنگـە حەپـی فـڵان بـۆ سـەر ئێشـە دەسـت نـەداتو لێکەوتەی مەترسـیدار لەسـەر ژیـانو جەسـتەی جێبهێڵێـت، بۆیـە ئەمـە ترسـناکە، مـن پێموایـە ئـەو کەسـانەی هەوڵـی وەسـتاندن یـان کەمکردنـەوەی رێنمایـیو نوسـینی رەچەتـە دەدەن لەرێگـەی سۆشـیال میدیـاو تـۆڕە کۆمەڵایەتیەکانـەوە، راسـت دەکـەن.

ئـەو دیاردەیـە لەسەرانسـەری جیهانـدا بەربـڵاوەو دەشـێت لەداهاتـوودا وەک زۆر بـوارو سـێکتەری تـر پێداچوونـەوەی پێـدا

بکرێت، هەروەک لەسەر ئاستە لۆکاڵیەکەش دەکرێت بە یاساو لەژێر فشاری لایەن‌و داموو دەزگای تەندروستی سنوورێک بۆ ئەو سەرکێشیە دابنرێت، تۆ تەماشا بکە لەژێر ناوی توبی نەبەویدا، چەند پەیج‌و ئەکاونتی هەمە چەشنە سەرقاڵی بەلاڕێدابردنی مرۆڤ‌و سەرگەردانکردنی خەڵکن، هەرچی سحر و جادوو هەیە وەک فۆڕمێکی چارەسەریی رۆپۆشکراو بە ئایین لەسەر نەخۆش تاقیدەکەنەوە، جارێک بە دار بەناوی دەرهێنانی جنۆکە خەڵک ئازار دەدریێ‌و جارێک بۆ لاواز بوون کلێنکس دەرخواردی خەڵک ئەدرێ‌و جارێکیش وەک شیفاو چارەسەر هانی خەڵک دەدرێت پاشەڕۆی خۆیان بخۆنەوە، بەڕاستیش جێکردنەوەی ئەو گرێ دەروونیانە لەژێر مانشێتی پزیشکیدا، نەک هەر نەخۆشەکانی سەرگەردان کردووە، بەڵکو لەرێگەی لاساییکردنەوەی لەلایەن خەڵکی ترەوە پانتایی قوربانیەکانیشی زیاتر کردووە، لەبەرئەوە چەکی سۆشیال میدیا دوو سەرەیە، سەرە مەترسیدارەکەی لەوەدایە، ئەگەر لەوە زیاتر خەڵکانی بیمارو دەروون نەخۆش، ساختەچی‌و قۆڵبڕ لەژێرناوی زانستی پزیشکیدا هەر بە هەوای گیرفان‌و نەفس سەرقاڵی هەناردەکردن‌و بڵاوکردنەوەی گرتەی ڤیدیۆیی جادووەکانی خۆیان بن، گومانم نیە زۆر شت لەبەریەک هەڵدەوەشێتەوە.

جنێوفرۆشی لە منداڵدانی وێب سایتەکانەوە

بابگەڕێینـەوە قۆناغێـک پێـش دەرکەوتنـی سۆشـیال میدیـا،
ئــەو قۆناغــەی ئەنتەرنێــت وەک دیاردەیەکــی نــوێ خــۆی دەکات
بــە کوردســتانداو چەنــد ماڵپەڕێکــی جیــاواز دروســت دەبــن،
لەگـەڵ دروسـتبوونی ئـەوان، فۆڕمێکـی تـری جنێوفرۆشـیو زمانـی
بــازاڕ دەبێتــە فەرهەنگــی نووســین، ئــەوە خــۆی چیرۆکێکــی
تـرە. راسـتییەکەی ناتوانیـن بڵێیـن هەمـوو ماڵپـەرەکان وابـوون،
بـەڵام بەشـێک لـە ماڵپـەرە ناسـراوەکان، لەجێگـەی ئـەوەی وەک
رەخنەگـری جـددی بەچاودێریکردنـی دەسـەڵاتەکانی جێبەجێکردنو
یاسـادانان هەسـتن، سـەرقاڵی جنێوفرۆشـیو بەشـینەوەی تۆمـەت
بــوون، راســتە زۆر ئەزموونــی بــاش هەبــوون، بــەڵام هەندێکیــان
کـورد ووتەنـی شـوڵیان لـێ هەڵکێشـابوو، چونکـە بەشـێک لەوانـەی
کاریـان تێـدا دەکـرد لـە پێنـاو بەدەسـتهێنانی ناوبانـگو شـوهرەتدا
هەمـوو رێگایەکیـان تاقیدەکـردەوە، مـن نامهەوێـت ناویـان بێنـم،
نـە لەبەرئـەوەی لێیـان بترسـم، چونکـە ئـەوەی لەدەسـتی ئـەوان
هاتبێـت بەمـن و بـە تـۆو بـە هـەزاران کەسـی تریـان کـردووە، بۆیـە
ناویـان ناهێنـم بـۆ ئـەوەی ناوهێنانیـان لـە دیاردەکـە دوورمـان
نەخەنــەوە و بەلاڕێــدا نەمــان بــەن، ئــەم ماڵپەرانــە دەورێکــی

خراپیـــان گێــڕاو مێــژووی بەشێکیشــیان گومــان لێکراوبــوون، ناکرێـت مـن لەچوارچێـوەی تیـۆری پیلانگێـڕی سـەرقاڵی تۆمـەت بەخشـینەوە بـم، بـەڵام خـۆ خەڵکانێـک هەبـوون لـە شـیکردنەوەی سروشـتی کارکردنـی ئـەو ماڵپەڕانـە گومانـی هەمـە چەشـنەیان هەبـوو، هەندێـک دەیانـووت دەسـتی دەرەکیـان لەپشـتەو هەندێکـی تـر وەک پرۆسـەیەک بـۆ بـە ئامانجگرتنـی بەهاکانـی کـوردەواری لێیـان دەڕوانـی.

ئــەوە هــەر تەنهـا بیرکردنــەوەو دیـدگای مـن نیـە، بەڵکـو لەوەتــەی جیهانگیــری ڕاگەیانــدن وەک دیاردەیــەک ســەریهەڵداوە، لەکـۆی جیهانـی ئیسـلامییەوە بـە گومانـەوە سـەیری ئـەو فۆڕمـە لەکارکـردن دەکرێـت، کـە بەئامانجـی گۆڕینـی بەهـاکان، دامەزراوەی نێودەوڵەتـی لەڕێگـەی میدیـاو هەناردەکردنـی بەرهـەمو بەخششـی کەلتــووری خۆیانــەوە دەیانەوێـت کار لەســەر گۆڕینــی بەهــای مرۆڤــی ئــەو ناوچانــە بکــەن، ئــەو تەوژمانــەی سەرپەرشـتی ئــەو پرۆســەیە دەکــەن، لەبەرامبــەر هــەر کەسـێک کـە لەبەرامبەریـان بوەســتێتەوە، بــە چــاوی دوژمــنو ڕکابــەر تەماشــای دەکــەنو ســەرقاڵی هاڕینــی دەبــن. ئــەو قۆناغــە ڕاگــوزەرەی ماڵپــەڕەکان ڕێـک ئـەو سـەنگەربەندییە ناشـیرینە بـوو، کـە هەمـوو خـەم و خولیـای ئـەوان ببـووە پەلامـاردانو سـوکایەتیو بـە ئامانجگرتـن. ئەگـەر ڕاڤـەی ئـەو قۆناغـەی کارکردنـی ئـەو دامەزراوانـە بکەیـن، ئــەوە دەتوانیــن لــە ســێ ڕواڵــەتو خەســڵەتی ئــەوان تێبگەیــن:

یەکەمیـان ئەوەبـوو خەڵکیـان والێکـرد بەنـاوی خـوازراوەوە پەلامـاری یەکتـر بـدەن، ئـەوە بـۆ ماوەیەکـی زۆر ببـووە دیاردەیەکـی

قێـزەون، مـن بەنـاوی خـوازراوەوە پەلامـاری یەکێکـی تـر بـدەمو ئەویـش بێـت بەنـاوی خـوازراوەوە پەلامـاری مـن بـدات، کەسـێکیش بێـت پەلامـاری هەردووکمـان بـدات، ماڵپەڕەکـەش ئـەم کەرەسـتەیە بەکاربهێنــی بــۆ هەڕەشــەکردن لــە خەڵــک. بــۆ نموونــە کاتێــک پەلامـار دەدرێـی تـۆ تەنهـا یاسـا شـک دەبـەیو پێیـان دەڵێیـت شــکاتتان لێدەکــەمو لــە ڕۆژنامەیــەک لەســەرتان دەنووســم، بوختانــت بــۆ دەکــەنو دەڵێــن ئــەوە فــلان بەڵگەمــان لەســەرت هەیـە، بەڵگەکـەش لـە بنەڕەتـەوە دروسـتکراوەو پێـت دەڵێـن ئـەو نووسـینەی لەسـەر فـلان یـان فیسـار نووسـراوە تـۆ نوسـیووتە.

دووەم پەیوەســتە بــەو ڕۆڵــە فیتنەبازییــەی دەیانکــرد، بــە محەمەدیــان دەوت ئــەوە عەلیــە لەســەرت دەنووســیو هەمــان ڕەفتاریــان لەگــەڵ عەلیــش ئەنجامــداوە، بــەو ڕێگایــەش زۆر بەریەککەوتــنو ناکۆکیــان لەنــاو خەڵــکو دەســتەبژێری ناوخۆیــی دروســتدەکرد، لەگــەڵ زۆر ڕەفتــاری نابەجێــی تــر.

کاتێـک هەندێـک لـەو ئەدگارانـە باسـدەکەم، بـۆ ئـەوە نیـە ڕووی راسـتەقینەی ئـەو ماڵپەڕانـە دەسـت نیشـان بکـەم، بەڵکـو لەپێنـاو ئەوەیـە تەشخیسـی قۆناغێـک بکەیـن، کـە جنێوفرۆشـی وەک دیــاردە دەرکــەوت، ئەگــەر مێــژووی پــارتو لایەنــە سیاسـییەکانی کوردسـتان بـەووردی سـەرنج بدەیـن لە شـاخو شـار، راسـتە ئەمجـۆرە تەشـهیرو جنێوفرۆشـیە هەبـوو، بـەلام نەببـووە فەرهەنگێکـی گشـتیو بـەو ڕووبـەرە فراوانـە بڵاونەدەکرایـەوە، ژنو ئەندامانـی خێـزان بـەو ئەنـدازە لـە دڵڕەقیـە بـە ئامانـج نەدەگیـران، سـوکایەتی بـە ڕواڵـەتو خەسـڵەتە جەسـتەییەکانی نەدەکـرا، بەلام

ئـەو فۆڕمـەی ماڵپـەڕەکان دایانهێنـا، هیـچ سـنوورێکی نەهێشـتەوەو هەمـوو شـتێکی وێـران کـرد. لەرواڵەتـدا ئـەوان هەمـوو ئـەو هەڵمەتـی جنێوفرۆشـیەیان لەژێـر ناونیشـانی دژایەتـی گەندەڵـی کۆکردبـۆوە، بـەڵام ئـەوەی لـە واقیعـدا پەیڕەویـان دەکـرد دژایەتـی گەندەڵـی نەبـوو، ماوەیـەک لەمـاوەکان گەنـدەڵ پەلامـار نـە ئـەدرا لەبەرئـەوەی گەندەڵـە، بەڵکـو لەبەرئـەوەی بەناوبانگـە.

گرفتـی سـەرەکی ئـەو مۆدێلـە لەجنێوفرۆشـییە تەنهـا لـەو قۆناغـەدا قەتیـس نەبـوو، بەڵکـو لەگـەڵ گەشەسـەندنی رۆژنامەگـەری، بەتایبەتـی رۆژنامەگەرییـە بـێ دایـک و باوکـەکان، بەشـێکی لـە جنێوەکانـی گواسـتەوە، لەگـەڵ ئـەو پرۆسـەی گواسـتنەوەش، ئیـدی بەشـێکی زۆر لـەو ماڵپەڕانـە پوکانـەوەو بـەرەو نەمـان چـوونو رۆژنامـەکان جێگایـان گرتنـەوە.

پرۆسەی ناونان لە میدیاو سۆشیال میدیادا

هاوڕێـم ئاریـان زۆرجـار کـە پێکـەوە گفتوگۆ دەکەیـن، نموونە بـەو کتێبـە دێنینــەوە، کـە (جەنگــی ووشــەکان)ە، باشــی ئــەو کتێبـە لەوەدایـە لەسـەر پرۆسـەی ناونـان دەوەسـتێت، راسـتیەکەی لەجیهانـدا رۆژنامەنووسـان لەسـەر ناونانـی ئـەو چەمکانە دەوەسـتن کـە پەیوەسـتن بـە رومالّـی رۆژانـەوە، کەچـی ببینـە ئێمـە ناونـان لەســایەی ئــەو مۆدێلــەی نــاو میدیــاو سۆشــیال میدیـا لەســەر خەوشـیی‌و کەموکوڕییەکانـی جەسـتەی مرۆڤـەکان تاقیدەکەینـەوە، تـۆ تەماشـا بکـە هەندێکجـار ئـەو ناونانـە شـوێنێکی پـڕ خەوشـی جەسـتەی مـرۆڤ بـە ئامانـج دەگرێـت وەک شـەلیی یـان کوێریـی، ئــەم ناونانــە نــا مرۆییانــە بەتەنهـا ســوکایەتی نیــە بــە مــرۆڤ، بەڵکـو لێپێچینەوەیـە لـەو بـۆدیو پێکهاتەیـەی جەسـتەی مـرۆڤ کـە خـودا ئەفراندویەتـی.

بەشــێوەیەکی گشــتی، بەداخــەوە لەکەلتــوورو فەرهەنگــی کوردیــدا رەگێکــی هەیــە، کــە ئەویــش دان نەنانــە بــەوی تــر، قبوڵنەکردنـی ئـەوی تـرە، ئەوکاتەی بـە فۆڕمێکی تـر دەگوازرێتەوە بـۆ کاری میدیایــی‌و بــە تەکنیکێکــی تازەتریشــەوە دێتــەوە نــاو سۆشـیال میدیـا، هەمـوو ئەوانـەش دیسـانەوە دەبنـەوە سـەرچاوەی

بــە ئامانجگرتنــی مــرۆڤ و زیاتــر لــە هــەر کاتێکــی تــر ئــازاری جەســتەو رۆحــی مــرۆڤ دەدەن. مــن ژن بــم یــان پیــاو، لەچینێکــی کۆمەڵایەتــی دیاریکــراو بــم یــان نــا، پیشــەیەکی دیاریکــراوم هەبێــت و بەنابانــگ بــم، بــۆ دەبێــت پەلامــار بدرێــم، ئاخــر خــوا هەڵناگــرێ لەبەرئــەوەی مــن کەرکوکیــم، کەســێک لــە بادینــان یــان لــە هەولێــر پێیــان وابێــت مــن بــێ ئەقڵــم، پێچەوانەکەشــی هــەر وایــەو تانــە و تەشــەری هەولێــر و ســلێمانی و بادینانــی و گواســتنەوەی مۆدێلــی ســوکایەتیو ناونــان، شارچیەتیشــی گرتۆتــەوە، هەرچــی نــاوو ناتــۆرەی هەمــە جــۆرە لەســەر شــارەکان تاقیدەکرێتــەوە، ئــەوە کەلتــووری بەعســە ئێمــە شــوێنی دەکەویــن، هەرچــی فەرهەنــگو ســتراتیژی بەعســە جارێکــی تــر لەســەر خۆمانــی تاقیدەکەینــەوە.

ئــەو دیــاردە ناپەســەندانەی چەنــد ســاڵێکە لەنــاو سۆشــیال میدیــا نەوەیــەک خۆیــان بــە بەرهەمهێنــانو بڵاوکردنــەوەی ســەرقاڵدەکەن، بریتیــە لــە دۆزینــەوەی نــاو بــۆ هەمــوو شــتێک، یەکســانە بــە داتاشــینی ناتــۆرە بــۆ هەمــوو خەڵــکو گروپێــک، شــارچییەتیو گەڕەکچیەتــیو خێڵگەرایــی دەکەنــە ســەرچاوەی دابەشــبوونو بەریەککەوتــن، لەجێــی ئــەوە، دەبوایــە کوردبــوونو ناســنامەی نەتەوەییــان کردبــا بــە خاڵــی هاوبــەشو کۆکــەرەوە، ئــەو دیــاردە ناقۆڵایــە بەتەنهــا لەســەر ئاســتی بــە ئامانجگرتنــی کۆمەڵایەتــی رەنگینەداوەتــەوە، بەڵکــو لــە قۆناغــی جیــا جیــا ڕەهەنــدی نیشــتمانییو نەتەوەیــیو ئاینیشــی لێکەوتۆتــەوە.

لــە هەمــان ئــەو کتێبــەی (لیــزا شــیلینگراد) و (موهەنــەد خەتیــب)دا، لەســەر ناونانــی شــەهید وەســتاون، ببینــە ئــەوان

گفتوگــۆ لەســەر مەرگــی مرۆڤێکــی بــێ تــاوان دەکــەن کــە لــە دۆخــی جەنـگو بەریەککەوتنــی ســەربازیدا دەبێتــە قوربانــیو ئــەوان لەســەر ئــەوە کۆکـن دەبێـت وەک رەنگدانــەوەی رەهەنـدە دینــیو دنیاییەکـە بـە شـەهید ناوببرێـت، کەچـی لەکوردسـتان نـەک هـەر لـە نـاو سۆشـیال میدیـادا، بەڵکـو میدیـای فەرمیـش لـە پرۆسـەی ناونانــی جوامێرەکانــی نەتــەوە، کــە لەجەنگــی رەوای کوردبــوون لەبەرامبــەر ســوپای نەگریســی داعـش گیانیـان بەخشــی، لـەو ئـانو ســاتەدا کــە کــورد پێویســتی بــە میدیــا بــوو بــۆ ئــەوەی وورەی خەڵــکو پێشــمەرگە بــەرز بکاتــەوە، ئــەوان دەهاتــنو گومانیــان لەســەر شــەهیدبوونی پێشــمەرگە دروســت دەکــرد.

میدیا و بە ئامانجگرتنی پێکهاتەکان

یەکێکـی تـر لـە ڕەهەندەکانـی ناونـان، دیوێکـی تـری دۆزینـەوەی ناتـۆرە لەڕێگـەی دامەزراوەکانـی میدیـاو سۆشـیال میدیا، بریتییـە لـە بـە ئامانجگرتنـی پێکهاتـەکان، یـان ئـەوەی کـە لـە فەرهەنگـی قەدیمـەی ئێمـەدا پێیانوتـراوە کەمینـە. جارێ بـەر لەهـەر شـت بەکارهێنانـی ئـەو جـۆرە لەناوبـردنو ناوهێنانیـان بـە کەمینـە خـۆی جۆرێکـە لـە سـوکایەتی، چونکـە لەبنەڕەتـەوە هیـچ نەتـەوەو پێکهاتەیـەک بـە ژمـارە ناپێورێـت، بەڵکـو بـە خەسـڵەتو تایبەتمەنـدیو جیاوازییەکانیـان جیادەکرێنـەوە، ئـەوە سـەرباری ئـەوەی هەمـوو نەتەوەیـەک ئـەو شـێوازی ناونانـەی کردبێتـە فەرهەنـگ، دەبێـت کـورد خـۆی لـە بەکارهێنانـی ببوێـرێ، چونکـە بـەر لەهـەر کەسـێکی تـر نەتـەوەی ئێمـە خـۆی ڕوبـەڕووی ئـەو جیاکاریـیو جـۆرە ناسـنامەو نازناوانـە بۆتـەوە.

هەمووومـان دەزانیـن پـاش شـەڕو کۆمەڵکوژییەکانـی ڕێکخـراوی تیرۆرسـتی داعـش، پرسـی پێکهاتەکانـی تـر ئاسـتێکی بایەخدانـی نێودەوڵەتـی وەرگرتـووەو ئێسـتا لەسـەر ئاسـتی ڕێکخـراوە نێودەوڵەتییـەکانو میدیـای جیهانییـەوە بایەخـی لەرادەبـەدەری پێدەدرێـت، هـەر هیـچ نەبێـت بەخشـینی خەڵاتـی

نۆبڵـی ئاشـتی بـە (نادیـا مـوراد) خـۆی بەڵگەیـە لەسـەر ئـەوەی لەســەر ئاســتی میدیــای نێودەوڵەتیــش ئاوڕدانەوەیــەک لەپرســی پێکهاتــەکان هەیــەو کۆمەڵگــەی نێودەوڵەتیــش چاودێرییەکــی ووردی بارودۆخەکەیــان دەکات.

تــۆ دەزانــی بــۆ منــی رۆژنامەنــووس، کــە چەنــد ســاڵێکە بــە ســەرنجێکی وردەوە لــە گوتــار و روماڵــی میدیــا ڕادەمێنــم، ئــەو جیاکاریــیەو ناونانــە بــە تەنهــا لــەوەدا بەدیناکــەم، بەڵکــو زۆرجــار بچوکتــر دەکرێتــەوە بــۆ شــارچیەتیەو هەندێکجاریــش لەســەر ناسنامەی شـارو گەڕەکیـش سـەرکۆنە دەکرێـیەو بـە ئامانـج دەگیرێــی. تــۆ دەزانــی مــن خەڵکــی کەرکوکــم، لەنەوەدەکانــدا لــە ئاسـتی بـەرز خەڵـک هەبـووە ئـەم لۆژیکـەی دژ بەشـارەکان بەکارهێنــاوە، لــە تەلەفزیۆنــەکان دەیانــووتو دەیاننووســی لــە تەقینەوەیەکــدا ســێ کــەس گیــراون، کــە دوانیــان کەرکوکیــن، هــەر خــۆی جیاکردنــەوەی کەرکوکییــەک لەوانــی تــر جۆرێکــە لــە جیـاکاری، ئەگەرنـا بـۆ ناسـنامەکەی ئـەوەی تـر ئاشـکرا ناکـەن، بەداخــەوە ئەگەرچــی کــورد خــۆی نەتەوەیەکــی بندەســت بــووەو بەدرێژایـی مێـژوو بـە چاوێلکـەی کەمینـە مامەڵـەی لەگـەڵ کـراوە، بــەڵام کاتێــک لەماوەیەکــی کەمــدا لــەو جوگرافیایــەی خــۆی دەبێتــە سەردەســت، هەمــان مامەڵــە دەکاتــەوە. ئاخــر خــۆ ئــەوە فۆڕمێکــە لــە تیــرۆری سیاســیی، تیــرۆری مەعنــەوی هەســتو ئیحساسـی خەڵکانـی تـرە، ئـەو بەدکردارییـە بەتەنهـا وەک دیـاردە خــۆی لەنــاو میدیــادا نەبینیووەتــەوە، بەڵکــو بۆتــە فۆڕمێکــی گشــتیو لــە ئاســتەکانی تریشــدا بەکارهاتــووە، تــۆ ســەیر بکــە

تائێستاش لە ئەدەبیاتی نووسینی ئێمەدا هەن دەڵێن حزبە کوردییەکان، ئەوە ناونانێکی هەڵەیە، چونکە بچووککردنەوەی حزبەکان لە کوردی بوونیاندا، مانای وایە داماڵینی سیفەتی نیشتمانییە لێیان، ئەوەتا کەناڵی (بی بی سی)ش هەرهەمان قاڵب بەکاردێنێتەوەو بگرە بەجۆرێکی تریش، زۆرجار دەڵێن حزبەکەی تاڵەبانی یان بارزانی، راستە ناساندنی مام جەلالو کاک مەسعودە بە دونیا، بەڵام لەهەمان کاتدا بچوککردنەوەی پرسی نیشتمانی ئێمەشە، کاکە ئێمە یەکێتیی نیشتمانیی کوردستانین، بزوتنەوەی رزگاریخوازی گەلی کوردستانینو بزوتنەوەی کورد نین، بەداخەوە ئەو زاراوانە گواستراوەتەوە بۆ ناو کۆمەڵگەی کوردەواری.

قسە قسە رادەکێشێت، بەڵام ناچارم لەسەر شتگەلی تریش قسە بکەم، ئێمە لەفەرهەنگو ئەدەبیاتی یەکێتییانەو کوردەواریی هەمیشە مام جەلال ـ مان بەکارهێناوە، ئاخر مام جەلال، مام جەلالەو چ پێویست دەکات پێی بڵێی تاڵەبانی، کاک مەسعود بارزانیو مەلا عەلی باپیریش هەروا، کاتێک تۆ بە (مولا عەلی باپیر) ناویدەبەیت، ئەوە خۆی بەدخوییو بەدفەڕییەو بۆ بچووککردنەوە وادەڵێیت. بیرمە جارێک مام جەلال ئامۆژگاری کردینو دەیووت من خۆم ناوم (مام جەلالە) و بەڕێزێک ئەخەنە پێشمەوە، لەکاتێکدا لە زمانی کوردیدا بەکارهێنانی دەستەواژەی مام خۆی دەستەواژەیەکە بۆ نیشاندانی رێزو حورمەت، بۆیە من هەمیشە پێموایە شوێنو کاتی بەکارهێنان، پێویستی تەسمیەو ناونانەکان فەرز دەکات.

تـۆ سـەیری ئـەو فەرهەنگـە نـازدارەی ئێزدییـەکان بکـە، بـۆ پێیـان ناخۆشـە تـۆ نـاوی شـەیتان بهێنـی، لەبەرئـەوەی دەزانـن سروشـتی بەکارهێنانـی ئـەو ناونانـە بـۆ (مەلەک تاوس) لەدیدگایەکی تەسـکی تونـدڕەوی ئیسـلامییەوە سـەرچاوە دەگـرێو بـۆ سـوکایەتیکردنو بـە ئامانجگرتنـی ئەوانـە. باشـە ئـەم دینـە بـەم ڕێگایـە مامەڵـە دەکات، خێـرە تـۆ بەسـوکایەتی مامەڵـەی لەگـەڵ دەکەیت؟ لەپـای چـی وادەکـەی هاوتەریـب لەگـەڵ گوتـاری داعشـدا ڕێدەکـەیو تەکفیـری ئـەو پێکهاتەیـە دەکەیـت، بەڕاسـتی کارێکـی ناپەسـەندە بەنـاوی عیلمانـی سـوکایەتی بـە ئایینـەکان بکەیـت، بەتایبـەت ئـەو ئاینانـەی کـە پەیڕەوکارانیـان ڕووی لەکەمبوونـەوە کـردووە، ئەگـەر ڕاسـت دەڵێـی، بـڕۆ لەسـەر ئـەو زۆرینـە ئاینیـە ئـەوە تاقـی بکـەوە، کـە خـۆت بەشـێکی لـەو شوناسـە. جـا بزانـم دەوێـری؟!

کـورد و دەسـتەبژێرەکەی لەدووفاقیەکـی گـەورەدا دەژیـن، هەمووومـان سەرسـامی خۆمـان بـە (ئیسـماعیل بێشـکچی) دەردەبڕیـنو کردوومانەتـە پاڵـەوان، بۆیـە کردوومانەتـە پاڵـەوان، چونکـە لەبەرگریکـردن لەنەتەوەیەکـی وەک کـورد، کـە نەتـەوەی سەردەسـتی تـورک وەک کەمینـە سـوکایەتی پێدەکاتو مافەکانـی پێشـێل دەکات. ئازایانـە هاتۆتـە دەنـگ، ئـەی خێـرە تـۆی خوێنـدەوار، تـۆی دەسـتەبژێرو ڕۆژنامەنـووس لەمامەڵەکـردن لەگەڵ پێکهاتەکانـی تـری وەک تورکمـانو ئاشـوریو کلـدانو ئێـزدی بـەو چەشـنە مامەڵـە ناکەیت؟ بۆچـی شـکۆ بـە تورکێـک دەبەخشـیت لـەدەرەوەی شوناسـی خـۆی بەرگـری لـە شوناسـی تـۆ دەکات، کەچـی خـۆت لـەدەرەوەی ئـەو شوناسـی کوردبوونـە، بەرگـری

لــە نەتــەوە هاوبەشــەکانی نــاو خاکــی کوردســتان ناکــەی، ئــەوە دووفاقیەکــی گەورەیــەو دەبێــت لــەو ئاســتەدا بەخۆمانــدا بچینــەوە.

هاوڕێــم (مــەلا ئاریــان) مــن قســە بــۆ تــۆ دەکــەمو دڵنیــام دواتــر خەڵکیــش بــە ســەرنجدانەوە دەیخوێنێتــەوە، هەمــوو ئەوانــەی لەســەر پێکهاتــەکان دەیڵێیــن و دەینووســین کێشــەیەکی گەورەیــە، لــەو بــاوەڕەدام بەسروشــت مــرۆڤ حــەزدەکات خــۆی بــە ســتەملێکراو نیشــان بــدات، ڕەنگــە ئــەوە بەشــێک بێــت لــە نەزعەیەکــی نەتەوەیــی نــەک تەنهــا گروپێــک، بەداخــەوە ئەمــە لــە ڕاگەیاندنیــش ڕەنگدەداتــەوەو زۆر کــەس هەیــە لێکۆڵینــەوە دەکاتو دەڵێــت ڕۆژنامەکــەی ئێــوە تــا چەند گرنگــی بە پێکهاتــەکان دەدات، ئــەو لێکۆڵینــەوەو پرســیارکردنە نیشــانەی ئەوەیــە بایەخدانێکــی مرۆیــی بــۆ پرســی پێکهاتەکانــی تــر پەیدابــووە، وەک چــۆن بــۆ مەســەلەی ژنــانو جیــاکاری ڕەگەزیــش بــە فۆڕمێــک بۆتــە پێوانــەی پێشــکەوتنو نەشــونماکردنی هــەر دامــەزراوەو ڕۆژنامەیــەک، بــەڵام بیرمــان نەچێــت، کــە ئــەو فەرهەنگــە لەڕۆژنامــەدا ڕەنگینەداوەتەوە، بەڵگــەی ئەوەیــە میدیــای ئێمــەش کــوڕی ئــەو کۆمەڵگایەیــە کــە تێیــدا دەژی، ڕاســتە کــوڕی ئــەم فەرهەنگەیــن، بــەڵام دەبێــت ئــەم فەرهەنگــە بگۆڕیــن، فەرهەنگــی بەبچــووک وێناکردنــی ئەوانــە، چونکــە دواجــار هەموومــان ئەفرێنــدراوی خودایــنو هەریەکەمــان بــە نەتەوەیــەک و پێکهاتەیــەک و ڕوخســارێک دروســتکردووە.

ناونان، وەك كۆمەڵكوژی زارەكی

لـەكاتو سـاتی كۆمەڵكـوژی ئێزدییـەكان لـە شـەنگال، شـاعیری گـەورەی عـەرەب (ئەدۆنیـس) لـە گۆشـە تایبەتییەكـەی لـە رۆژنامـەی (ئەلحەیـات) جگـە لەبێبەریبوونـی خـۆی لەنەتـەوەی سەردەسـت، فۆڕمێكـی تـری كۆمەڵكـوژی بـاس دەكاتو دەسـتەواژەیەكی نـوێ بەكاردێنـێ، ئـەو دەسـتەواژەی ئەدۆنیـس بریتییـە لـە «كۆمەڵكـوژی زارەكـی»، لـەو باوەڕەدایـە، چەنـدە كۆمەڵكوژكردنـی جەسـتەییو فیزیكـی بەسـوێیە، بـەو ئەندازەیـەش كۆمەڵكـوژی زارەكـی پـڕ ئـازارە، چونكـە دواجـار ناوبردنـی ئـەو پێكهاتانـە بـە كەمینـە، پرۆڤەیەكـی زارەكیـە بـۆ شـەرعیەتدان بـە هەژمـوونو باڵادەسـتیو لەنێوبـردن. مـن ئەو شـێوازەی بیركردنەوەو نووسـینی ئەدۆنیسـم بەكامـی دڵ خۆشویسـت، مـرۆڤ بـۆ ئـەوەی مرۆڤبوونـی لەدەسـت نـەدات، دەبێـت ئـەو جـۆرە دنیابینیـە بكاتـە دڵخـوازی خـۆی.

بـۆ مێـژوو مـن ناوەكـەی بـاس ناكـەم، بـەڵام جارێـك سـێ بـۆ چـوار وتـارم لەسـەر پرسـی توركمـان نووسـی، خەڵكێـك هەبوو ئـەو بیركردنـەوەی منیـان بـەلاوە سـەیر بـوو، بیریـان تەسـك و تەنگنـەزەر بـوو، لەكاتێكدا راسـت ئەوەیـە كـە ئێمـە بـەو پێیـەی

کادری هێزێکــی نیشــتمانین و لەنــاو دامەزراوەیەکــی میدیایــی نیشــتمانی کاردەکەیــن، دەبێــت بــەو ئاراســتەیەدا بیــر بکەینــەوە، ئــەوە خــۆ شــتێک نیــە داهێنــراوی مــن بێــت، ئــەوە چەشــنێکە لــە پرەنســیبو بەهــا بــۆ ڕێزگرتــن لــە ئەوانــی دیکــەو فەرمایشــتێکی بــێ چەنــدو چوونــی مــام جــەلال ـ یشــە، ئەوانــەی شــوێن پێــی مــام دەکــەون، ئەوانــەی خۆیــان بــە خوێنــدکاری خوێندنگاکــەی مــام جــەلال دەزانــن، ئەوانــەی مــام جــەلال ـ ی ڕۆژنامەنــووسو سیاســیو مافپــەروەر لەنزیکــەوە دەناســن، دەبێــت لــەوە تێبگــەن، کــە فەرهەنــگو کەلتــووری بەیەکەوەژیــانو لێبوردەیــیو پەســەندکردنی ئــەوی دی شــتێک نیــە قابیلــی ڕەد و جــەدەل بێــت، ڕێزگرتــن لــەو هاونیشــتمانیانەی لەســەر خاکی کوردســتان لەگەڵمان هاوبەشــن، بەزەیــیو مەرحەمــەت نیشــاندان نییــە، بەڵکــو ئــەرکو بەرپرســیارییەتی ئاکاریــیو سیاســیو پیشەییشــە، چونکــە ئــەو جــۆرە لەبیرکردنــەوە وادەکات دواجــار لــە پرۆســەی نیشتمانســازیی ســەرکەوتوو بیــن.

بــۆ ئــەوەی کورد نەبێتە بەشــێک لــەو کۆمەڵکوژییە زارەکیەی ئەدۆنیــس باســیدەکات، ئەرکێکــی ســەرباری ئەخلاقیــی دەکەوێتــە ســەر ڕۆژنامەنووســانو دامەزراوەکانــی میدیــا، بەرپرســیاریەتییەکی گەورەتــر دەخرێتــە ئەســتۆی کەســانی سیاســیو دەســتەبژێری کۆمەڵــگا بــۆ ئــەوەی لــە بەکارهێنانــی ئــەو دەســتەواژەو ناونانــە دووربکەونــەوە، کــە دەشــێت هەســتو نەســتی ئەوانــی دیکــە بیمــار بــکات، نابێــت بــەو جــۆرە ئــەو پێکهاتانــە نــاو بهێنرێــن، کــە لەوانەیــە هەســت بــە بچووکبوونــەوە بکــەن، چونکــە هــەر فــۆڕمو

شـێوەیەک لــە هەسـتی خۆبالآیـیو نیشـاندانی بالآبوونــی نــەژادی کــورد بەســەر ئەوانــەوە، خــۆی بەرهەمهێنانــەوەی دیوێکــی تــری کۆمەڵکـوژیو سـتەمکارییە.

هێنــدەی مــن بیــرم بێــت، لەهــەر دامەزراوەیەکـدا بەرپرسـیاریەتیم هەبووبێـت، رێگــەم نــەداوە ئــەو جــۆرە گوتــارە دڵـڕەقو پـڕ جیاکارییـە رەنگبداتـەوە، نەمهێشـتووەو نەمویسـتووە ئــەو جــۆرە ناونــانو تەسـمیانە لەبەرامبــەر هیــچ پێکهاتەیــەک بەکاربێـت، بـەڵام خـۆ ناشـتوانی کۆنترۆڵـی تـەواوی میدیا بکەیـتو بەدڵنیاییـەوە لێـرەو لـەوێ ئەوانـەی خەیاڵـی کوردایەتییەکـی توڕەو توندیـان هەیـە جۆرێـک لـە خەونـی راسیسـتی لێکەوتۆتـەوە، ئـەو دەسـتەواژانەو خراپتریـش بەکارنەهێنــن.

حزبی کارتۆنی و وەرگۆڕان بۆ نەتەوەی سەردەست

جارێـك زنجیـره وتارێکـم خوێنـدەوە، کـە ناونیشـانەکەی تۆزێـك پـڕ ئـازار بـوو، ناونیشـانی ئـەو زنجیـره وتـاره لەژێـر نـاوی (کـورد و سـتەمکاری) بـوو، ئـازاری ئـەوەی نەتەوەیەکـی سـتەملێکراوی بندەسـت، لەپـاش ئەزموونێکـی خۆڕێبـەری مـاوە کـورت وەرگـۆڕێ بـۆ نەتەوەی سەردەسـتو هەمان تەقلیـدی نەتەوە سەردەسـتەکانی تـر بکاتـەوە، پـڕ ئازارە، رەنگـە ئـەوە زیـادەڕەوی تێـدا بـێو هێشـتا ئـەو هەسـتی خۆبالاییـە لەنـاو کەمینەیەکـی بچووکـی سیاسـیدا هەبێـت، بـەڵام هێشـتاش نابێـت رێگـە بدرێـت ئـەو فۆڕمـی بیرکردنـەوە کەسـیانە، ببنـە سـتراتیژو ئەجێنـدای نیشـتمانیی هێـزە سیاسـییەکانو دامـەزراوە میدیاییـەکان، چونکـە وەرگۆڕانـی سیسـتەمو حوکمڕانـی هەرێـم بـۆ هێـزو دەوڵەتێکـی سـتەمکار، بەتەنهـا لەسـەر حسـێبی پێکهاتـەکان نابێـت، بەڵکـو لەسـەر جەسـتەی هاونیشـتمانیە کوردەکانیـش ئـەو سـتەمکارییە تاقیدەکرێتـەوە.

بریتییـە لەگفتوگۆکـەی نێوانمـان، جاروبـار لەسـەر تەقلیدکردنـەوەی میکانیزمەکانـی بەعـس دەوەسـتاین، بەعـس وەک دامەزراوەیەکـی سـەربازیو هەواڵگـری نەتـەوەی سەردەسـت،

هەمـوو ڕێکارێکـی دژ بـە نەتـەوەو بزوتنـەوە نیشـتمانییەکەی کـورد بەکارهێنـاوە، یەکێـک لـەو میکانیزمانە دروسـتکردنی هێزی کارتۆنی بـووەو لەڕێگـەی میدیاشـەوە ئـەو هێـزە کارتۆنیانـەی کـردووە بـە ڕوخسـاری بزوتنـەوەی سیاسـی کـوردی، لەکاتێکـدا ئەسـڵ بریتـی بـوو لـە مامەڵەکـردن لەگـەڵ ئـەو هێـزو پارتـە ڕەسـەنانەی، کـە نوێنەرایەتـی ڕاسـتەقینەی ئـەو پێکهاتانـە دەکـەن، تەنانـەت ئەگـەر گوتـارو زمانیـان زبریش بێـت، خـۆ (ڕەسـوڵ هەمزاتـۆف) دەمێکـە وتوویەتـی «شمشـێری کەمینـە تیـژە»، کەوایـە مامەڵەکـردن لەگـەڵ شمشـێرێکی تیـژی ڕاسـتەقینە دروسـتترە، لـەوەی لەگـەڵ کلکـە ماسـیحەیەکی دروسـتکراو مامەڵـە بکـەی.

ئەگـەر لەمـن بپرسـن لەسـەر ئـەو جـۆرە هێزانـەی، کـە گوتاریـان تونـدە، هەمیشـە ڕام بـووەو هەمـوو جارێـک دەڵێـم زۆر گرنگـە کـورد مامەڵـە لەگـەڵ (بـەرەی تورکمانـی) بـکات، چونکـە ڕاسـتە توشـی ئـازارت دەکات، سەرئێشـەت بـۆ دروسـت دەکات، بـەڵام ئەگـەر بتەوێت لەگـەڵ تورکمـان مامەڵە بکەیت و گۆڕانکاری لـە فکریشـیاندا بکەیت، بـەو مامەڵەیـە بـۆی دەردەکەوێت کـە تـۆ ئـەو پیـاوە خراپـە نیـت، بەپێچەوانـەوە بەخـۆ دوورخسـتنەوەو خۆتەریککـردن لـەو هێزانـە پانتایـی دابـڕان زیاتـر دەبێـت، باشـترین ڕێـگا ئەوەیـە نەهێڵیـت نەتەوەکانـی تـر، کـە لەگـەڵ تـۆدا دەژیـنو بـە ژمـارە کـەم بـن یـان زۆر، تووشـی بەریەککەوتـن بـن لەگـەڵ تـۆ، چونکـە ئـەوە ڕێـک خواسـتی دوژمنـە، ئـەوە ڕێـک ویسـتی دەوڵەتانـی هەرێمییـەو لـە کەلێنەکانـی ئـەو دابڕانـەوە دەسـتوەردان دروسـت دەبـێو سەرئێشـەی لێدەکەوێتـەوە، خـۆ ئـەو

شتەی (عەزیز نەسین) لە چیرۆکێکدا باسی خێزانێک دەکات، کە بۆ کارکردن پەنایان بردۆتە بەر باکووری کوردستان، زۆر جوانو پڕ واتایە، کە بینیوویانە لە ڕۆژهەڵاتەوە هاتوون، پێیان ووتوون وامانزانیووە کلکتان هەیە، ئێ کاتێک بۆیان دەردەکەوێ کلکیان نییە، کەواتە دەوڵەت درۆ دەکات، مادامیش دەوڵەت لە مەسەلەی کلکەکە درۆیکرد، کەوایە بڕگەکانی تریش کە پەیوەندی بە مافەکانیانەوە هەیە هەر درۆیە، بۆیە بۆ ئەم شتانە میدیا زۆر دەوری هەیە، کە دەڵێم نابێ میدیا پراوەی ئەو بەدفەڕییە بکات لەهەموو ئاستەکان، خۆ ئەمە نیە کەسێک وتارێک بنووسێو تەواو چاک بێت، بەڵکو دەبێت لەسەر ئاستی فراوان هەمووومان پێکەوە، لەسەر زاراوەو دەستەواژەکان، لەسەر دێواندنو بڵاوکردنەوەی کەلتووری دڵڕەقی بوەستینو چوارچێوەیەکی ئاکاریی بۆ دابڕێژین، بۆئەوەی کەس لەناو پێکهاتەکان هەست نەکات بە بەراورد لەگەڵ کورد پلە دووەو ڕێگەش نەدەین ئەو خەیاڵە بچووکانەی خۆبالایی لە ناخمانەوە بپشکونو لە قەڵەمو کیبۆردەکانمەوە سەر دەربکەن.

میدیا و پرۆسەی دروستکردنی هاوسۆزیی

گرتەیەکـی ڤیدیۆیـی بەناوبانـگ هەیـە، کـە مێژووەکـەی بـۆ سـەرەتای نـەوەدەکان دەگەڕێتـەوە، لەوگرتـە ڤیدیۆییەکـەدا داڵێکـی گـەورە لـە چاوەڕوانـی مردنـی مناڵێکدایـەو دەیهەوێـت بیخـوات، وێنەگرەکـە لەبـری رزگارکردنـی منداڵەکـە، سـەرقاڵی بەدەسـتهێنانی وێنەکەیـەو دواجاریـش منداڵەکە مـردو وێنەگرەکەش فۆتۆیەکـی بەدەسـتهێنا، کاتێکیـش کـە لەپێشـبڕکێی نێودەوڵەتیـدا وەک وێنـەی سـاڵ دیاریکـرا، چیرۆکەکـە لەوێـدا کۆتایـی نەهـات، بەڵکـو ئـەو ئارگۆمێنتانـەی لـەدوای وێنەکـەوە پەیدابـوون، جیهانـی دابەشـی سـەر دوو چەشـنی بیرکردنـەوە کـرد، بـەرەی یەکـەم لەپشـت ئـەو دنیابینیـە بـوون، کـە پێیانوابـوو رۆژنامەنووسـەکە بەوەزیفـەی خـۆی هەسـتاوەو دواجـار وێنەکـەی بەدەسـتهێناوە، تـا هەمـوو جیهـان لەرێگـەی ئـەو فۆتۆیـەوە بەچیرۆکێکـی ناخهەژێـن ئاشـنا بـکات، بـەڵام بـەرەی دووەم لـەو باوەڕەدابـوون، ئـەرکو بەرپرسـیارییەتی ئەخلاقـی ئـەو رۆژنامەنووسـە بریتـی بـوو لـە رزگارکردنـی منداڵەکـە، هەرچۆنێـک بێـت خۆکوشـتنی فۆتۆگرافەرەکـە لەژێـر کاریگـەری دیمەنەکـەو هەسـتکردن بـە تـاوان، ناکۆکـی دوو بەرەکـەی بـە کۆتـا هێنـا، ئـەو چیرۆکـە

نیشانیدەدات، کە میدیا بەشێوەیەکی گشتیو فۆتۆش بەتایبەت دەتوانن لەدروستکردنی پرۆسەی هاوسۆزی لەگەڵ مرۆڤ رۆڵی گەورە ببینن.

لە چەند رێبەرێکی تایبەت بە رۆژنامەنووسان ئەوەم خوێندۆتەوە، کە رۆژنامەنووس لەکاتی کارکردندا دەبێت بەر لە هەر شتێکی تر رەچاوی ژیانو مانەوەی خۆی بکات، دەبێت بە تەنگ خۆپاراستنەوە بێو بە ئاگاییەوە ژیانی خۆی بپارێزێت، راستیەکەشی بنەمایەکی گشتی هەیەو سالآنێکە وەک چوارچێوە بە رۆژنامەنووس دەوترێتەوە، کە پێویستە رۆژنامەنووس لەساتی بەدەستهێنانی هەواڵێکدا، ئەگەر زانی ژیانی دەکەوێتە مەترسییەوەو لەناو دەچێت، پێویستە دەستبەرداری هەواڵەکە بێت، چونکە ژیانی خۆی لە پیشەکەو بەدەستهێنانی هەواڵەکە گرنگترە، مادام وابێت، کەوابێت بنەمای سەرەکی لەپرۆسەی رومالّدا (ژیان)ە، بەو پێودانگەش ژیانی ئەوانی دیکەش هەر ئەو بایەخەی هەیە، کە وایە میدیا دەتوانن رۆڵێکی گەورە لەپرۆسەی دروستکردنی هاوسۆزیدا ببینن، نازانم کێ بوو، جارێک نموونەی بە وتارێکی (شتراوس) هێنایەوە، ئەو وتارە راقەی بایەخی میدیا دەکات لەدروستکردنی هاوسۆزی لەگەڵ منداڵ، ئەو لەوتارەکەیدا قۆناغی حەفتاکانی ئەمەریکا باس دەکات، کە چۆن رادەی گێچەڵکردنی سێکسی بە منداڵان گەیشتۆتە ئاستێکی بەرز، بەڵام لەرێگەی دروستکردنی کەمپەینێکی هاوبەشی رۆژنامەی (واشنتۆن پۆست)و (نیۆرک تایمز)ەوە، توانرا لەماوەیەکی کەمدا ئەو رێژەی گێچەڵکردنە کەم ببێتەوە،

کەوایـە دەکرێـت لەدۆخـی رکابـەری دامـەزراوە میدیاییەکانیشـدا، هێشـتا دەرفەتێـک هەبێـت بـۆ دروسـتکردنی هاوبەشـیو پێکـەوە لەسـەر خوانـی مرۆڤدۆسـتی سـەرقاڵی دروسـتکردنی هاوسـۆزیی بـن.

ئەگـەر قسـە لەسـەر ئەزموونـی منـە، پێشـترو دەرهـەق بـە تیـۆری بەرپرسـیارییەتی کۆمەڵایەتـی ئـەوەم بەیانکـرد، کـە سـەرەڕای جیـاوازی فیکریمـان، دیـدگای رۆماڵکردنـی میدیایـی مـن نزیکتـرە لـە راگەیاندنـی ئیسـلامییەکان وەک لەخەڵکـی تـر، چونکـە پێکـەوە لەیـەک چوارچێـوەی ئەخلاقییـەوە تەماشـای هەندێـک پـرس دەکەیـن و بایـەخ بـە بەهـا و نرخێکـی ژیـاری دەدەیـن. لەنـاو ئـەو پرسانەشـدا چۆنیەتـی دروسـتکردنی هاوسـۆزی لەگـەڵ ئـەو چیـنو توێژانـەی پێویسـتییان بەهاوسـۆزییە، لەبەرئەوەشـە بەژیانی پیشـەیی خـۆم، لـەدەرەوەی وتـارو شـیکردنەوە سیاسـییەکانم، شـوێن ئـەو چیرۆکانـە کەوتـووم، کـە رەهەندێکـی مرۆیـی هەیـەو دەتوانـی لەرێگەیـەوە ئـەو پنـتو حیکایەتانـە بدۆزیتـەوە، کە ژیانو شـکۆی تێدایـە. داواش لەگەنـجو رۆژنامەنووسـە لاوەکان دەکـەم، لەژیانـی پیشـەیی خۆیانـدا ئـەو لایەنـە مرۆییـە رەچـاو بکـەنو شـوێن بەهـا بکـەون، نـەک شـوێن سـەبقو شـوهرەتو سـتاربوون.

وێنەی زەینی و یادەوەریی نەتەوەیی

چەند ساڵێکە دەستەواژەی نەتەوەسازی، وەک چەمکێک بۆتە بەشێک لە ئەدەبیاتی سیاسی، لەراستیدا ئەو چەمکە پتر لەبەرامبەر ئەو ئاگاییە بەکاردێت، کە دەشێت لەرێگەیەوە بە قۆناغی نەتەوەبوونی کامڵو کەماڵ بگەین، ئەوەی ئەو پرۆسەیە خێرا دەکات، دروستبوونی وێنەی زەینییە، ئەوەی ئەو وێنە زەینیەش دروست دەکات کەناڵەکانی راگەیاندنە. هەڵبەت کەرەستەی ئەو کەناڵانەش لەو پرۆسەیەدا. بریتییە لەیادەوەری مێژوویی. کورد وەک نەتەوە بەشی زۆری یادەوەرییە مێژووییەکانی ئازارە، کارەساتوماڵوێرانیو شکستە، بۆ ئەوەی ئازارو کارەساتەکان ببنە وێنەیەکی جێگیر لە یادەوەری خەڵکدا، دەبێت هەمیشە دووبارە ببنەوە، بەڵام پرسیاری جەوهەریی ئەوەیە، کە ئاخۆ میدیای کوردیو وەرگرانی ئەو کەناڵانە ئامادەی وەرگرتنو دووبارە بینینەوەی هەمان ئەو یادەوەرییانەن، من لەوەدا گومان دەکەمو پێشموایە کورد لەدوای هەموو نەتەوەکانی تری دنیا دێت، تۆ دەزانی تائێستاش جولەکە سەرمایەگوزاری سیاسییو نەتەوەیی لەسەر هۆڵۆکۆست دەکەنو لەیادەوەری

هەمــوو جولەکەیەکــدا ئــەو بزاوتـــە کردویەتـــی بەوێنەیەکـــی چەسپاو، هەمان شت شیعەکان لەسەر عاشوراو ژاپۆنییەکان لەسەر شکۆمەندی سامۆرا دەیکەن، ئێستاش بەهەمان شێوە لای رووسەکان نەبەردییەکانی لینگیراد بەتەنها چیرۆکی رابردوو نیە، بەڵکو وێنەیەکی زەینیە بۆ داهاتووش، کەچی ئەو کوردەی خۆمان، لەرۆژی پڕ خەمی یادی کارەساتی هەڵەبجەدا دێتو دەڵێت ئەرێ بەس نیەو تەواو نەبوو، خۆ ئەمە گوێمان لێبووە، رێک ئەو پەندەت بە چاودا دەدەنەوە، کە دەڵێت زۆر وتن قورئان خۆشە، هەندێکیش دەڵێن قورئان بەدەنگی (عەبدولباست) یان (مەنشاوی) خۆشە گرفتەکە لەوەدایە دوبارەکردنەوەی کارەسات وەک حیکایەت دەبینن‌و ناتوانن وەک بەشێک لەیادەوەری مێژوویی تەماشای بکەن، بەڵام لە هەمان کاتیشدا من لێکۆڵینەوەیەکم خوێندەوە دەربارەی ئەو شەڕەی لە بۆسنیا کرا، ئەوەندەی تەلەفزیۆنەکان گواستیانەوە، وایلێهات کاریگەری و وەقعی ئەو رووداوە کەم ببێتەوە، رەنگە ئەوە بەشێکی پەیوەندی بەوەوە هەبێت کە ئێمە تائێستاش لەو یادەوەرییە تاڵانە زۆر بە رەهەندێکی خەمگین‌و مەرگدۆستییەوە دەکەین‌و هەر خەریکی شینگێڕانین، لەکاتێکدا ئەسڵ وابوو، ئیش لەسەر رەهەندە ژیاندۆستییەکەی بکەین‌و یادەوەرییەکە بەزیندویی بهێڵینەوە، چونکە دەزانین کارکردن لەسەر تەنها دیوێک هەر ئەوەی لێ شین دەبێتەوە کە داعش وەک ستراتیژ بەکاریهێنا، ئەویش مردن ئاسایی بکاتەوە لەلای وەرگر، ئەو ستراتیژە

هەمیشە مردنو مردنو مردنی پەخشدەکرد، بۆیە نوسیوومەو بەردەوام وەک ئیدیۆم بەکاری دێنمەوەو دەڵێم لایکی مەکە، شەیری مەکە، سەیری مەکە، بەو چەشنە مەبە سەرچاوەی بەرهەمهێنانی شینگێڕانو مەرگدۆستی.

رەنگە ئەوەی باسمکرد لایەنێکی ئەو پرۆسەیە بێت، کە بریتییە لەوەی چۆن ئێمە لە میدیاکانەوە یادەوەرییە نەتەوەییەکان زیندوبکەینەوەو بیانکەینە وێنەی زەینی، بەڵام خۆ دیوێکی تریشی هەیە، ئەو دیوەی تر ئەوەیە، کە داگیرکەرانی کوردستان بۆ شکاندنی شکۆمانو لێڵکردنی وێنەکانی ناو یادەوەریمان، شکستەکانی ئێمە لەسەر زمانی خۆیان دەنووسنەوەو دەگێڕنەوە، جارێک من نوسیمو دەڵێم داگیرکەرانی کوردستان زۆر وێنەیان هەیەو لەساتو کاتی دیاریکراودا بڵاویدەکەنەوە، لەوانە (سمکۆی شکاک) بەسەربڕاوی، (شێخ سەعیدی پیران) بەدەست بەستراوی، (وەهاب ئاغای جوندیان) لە زیندان وێنەی گیراوە، بەنموونە لە رۆژنامەکانی تورکیا وێنەی سێدارەکان هەیە، کە بۆ شێخ سەعید و ئەوان هەڵکراوە، لە رۆژنامەکانی ئێران وێنەی سمکۆ هەیە کە دەیکوژن، ئەم وێنانە چییە، هەموو جارێک دەڵێم باوەڕبکە ئەو سەربازەی ئەو کارە دەکات، رەنگە بە فەخرەوە بیلێتو بۆ نەوەکانی دەگێڕێتەوە، ئەوەش کاریگەری لەسەر یادەوەری ئێمە بەجێدەهێڵێت.

لەبەرئەوە باوەڕی تەواوەتیم بەوە هەیە، کە چۆن لەلایەن داگیرکەرانی کوردستانەوە هەموو هەوڵێک هەیە بۆ

تێکشـــکاندنی ئیـــرادەی نەتەوەیـــی لەرێگـــەی زیندوکردنـــەوەی یادەوەرییـــە تاڵـــەکان، ئێمـــەی میدیاکاریـــش دەبێـــت هـــەم بـــۆ دروســـتکردنی وێنـــە زەینیـــە دروســـتەکە کاربکەیـــن و هەمیـــش یادەوەرییـــەکان بەزیندوویـــی بهێڵینـــەوە، بەڵام دوور لە شـــینگێڕان.

پارووی‌ەك وشە، هەژاریی و میدیا

پەیوەندییەکی بەتین لەنێوان میدیاو .دیاردە ئابوورییەکان هەیە، من خۆم دەرچووی کۆلێژی ئابووریمو تائێستاش هەندێک بنەمای گشتی زانستی ئابووریم لەبیرماوە، دەزانم وەک چۆن راگەیاندن لە پرۆسەی پەرەپێدانی ئابووریدا رۆڵ دەگێڕێ، بەهەمان ئەندازەش دەشێت لە کەمکردنەوەی ئەو دیاردانە دەور ببینێ، یەکێک لەوانەش هەژارییە، ئەویش لەرێگەی دروستکردنی فشارو جولاندنی رای گشتی بۆ ناچارکردنی دەسەڵاتی جێبەجێکردن لە ئاوڕدانەوە لە دۆخی هەژاری، هەروەک میدیا دەتوانێ لەرێگەی بەبنەماگرتنی چیرۆکەکانەوە، ژیانی هەژاران بگوازێتەوەو لەرێگەی دروستکردنی هاوسۆزییەوە دەرچەیەک بۆ هاوکاریو ئاوڕ لێدانەوەیان دروست بکات، ئەوەی من دەیڵێم خواستو خەونی ئایدیاڵیانەی خۆمە، بەڵام ئەوەی لەواقیعداو لەسەر روپەڕی رۆژنامەو لەشاشەی تیڤیەکانەوە روودەدات شتێکی ترە، ئەو شتەش بریتیە لە خۆپەنادانی سیاسیو دەوڵەمەندان لەپشت هەژارانەوە، بۆ ئەوەی لەگواستنەوەی چیرۆکەکانی ئەوانەوە ببنە پاڵەوان.

لەراستیدا میدیا لەسەر چەند ئاستێک لەسەر دیاردەی

هـەژاری قسـە دەکات، یەکێـک لەرواڵەتەکانـی ئـەو شـێوازی کارکردنە خـۆی لەوەبەرهێنانـی سیاسـیدا بەرجەسـتە دەکات، رەنگـە ترۆپکـی ئـەو وەبەرهێنانـە سیاسـییە لـە بەرنامەکـەی (غەیـس)ی ئیماراتـی خـۆی بەرجەسـتە بـکات، کـە پرۆسـەی پارەدارکردنـی ئـەو بەرنامەیە لەلایـەن خانـەوادەی دەسـەڵاتداری ئیماراتـەوە دابیـن دەکرێـت، سروشـتی ئـەو بەرنامەیـە، کـە لەمانگـی رەمەزانـدا پێشـکەش دەکرێـت، بەکونـجو کەلەبـەری جیهانـی ئیسـلامیدا دەگـەڕێو ئـەو هەژارانـە هەڵدەبژێـرێ، کـە ژیـانو چارەنووس دەرفەتێکی شایسـتەی پێنـەداون، بـەڵام ئـەوە جۆرێکـە لەسـەرمایەگوزاری سیاسـیو پێشکەشـکارەکە خـۆی لەسـەر حسـێبی خەڵکـە هەژارەکـە ناکاتـە پاڵـەوان، بەپێچەوانـەوە پاڵەوانسـازییەکە بـۆ پادشـای ئیمـارات بەرێوەدەبـات. رواڵەتێکـی تـری کارکـردن لەسـەر پرسـی هـەژاری، بریتییـە لـەو فۆرمـە بێـزراوەی لەنـاو میدیـاو سۆشـیال میدیـای کوردسـتاندا رەنگدەداتـەوە، ئەویـش بریتیـە لـە بەئامانجگرتنـی شـکۆی هەژارەکـە، ئاخـر کـەی رەوایـەو بازرگانێـک یـا سیاسـییەک، ژنێکـی مانـدووی قوربانـی، منداڵێکـی لانـەوازو بـێ سەرپەرشـت لـە ئۆفیسـەکەی ببینـێو زەرفێکـی بداتـێ سـەد هـەزاری تێـدا بـێو بـای دوو سـەد هـەزار لـە شـکۆو کەسـایەتی بدرێـت، ئـەو دیاردەیـە لەنـاو میدیـاو سۆشـیال میدیـا نـەک هـەر هاندانـی خەڵـک نیـە بـۆ چاکـەی گشـتیو نیشـاندانی میهرەبانـی بـۆ هـەژاران، بەڵکـو گرێیەکـی دەروونیـەو کارەکتـەری نەخـۆش دەیهەوێـت خـۆی لەسـەر حسـابی ئـەو نمایشـە بکاتـە پاڵـەوان، دەیهەوێـت لەپەنـای بەخشـینەوە وێنـای خـۆی وەک بەخشـندە نیشـان بـدات.

هاوڕێـم ئاریـان، ئەوکاتـەی قسـە دەکـەم دیمەنەکانـم دێتـەوە بەرچـاو، چ دیاردەیەکـی بێـزراوو ناپەسـەندە، بـا کاکـی بـازرگان یـان سیاسـیی ئەگـەر ئامانـجو خەونـی سیاسـی هەیـەو دەیەوێـت ببێتـە سـتارو پاڵـەوانـی چاکـەی گشـتی بـا ڕێگەیەکـی گونجـاو بدۆزێتـەوە، کـە ڕەچـاوی مرۆڤدۆسـتیو ئـاکار بـکات، نـەک بێـتو لەسـەر حسـابی جەسـتەو روخسـاری مانـدوی هـەژاران ئـەو بەدڕەفتارییـە بنوێنـێ، بـەڵام بیـرت نەچێـت ئـەوەش دوو دیـوی هەیـە، ئەگـەر ئـەو سەرکێشـیە بـە شـکۆی مرۆڤـەوە دیوێـک بێـت، ئـەوە دیوەکـەی تـری لـە ئەسـتۆی چاودێرانـی کۆمەڵـگا دایـە، لەگەردنـی داواکاری گشـتییە، لـە ئەسـتۆی کەناڵەکانـی ڕاگەیاندنـە. دەبێـت بەڕاشـکاوی پێیـان بڵێـی کاکـە ئـەوە تـۆ خەریکـی چ کارێکـی ناقـۆڵا دەکـەی، هاتـووی بەدبەختێکـت هێنـاوەو نازانـێ مەسـەلە چیـە، بیسـت هەزارێکـی دەدەیتـێو بـە کامێرایەکـی فۆڕکـەی وێنـەی دەگـرێو شـکۆی دەخەیتـە بـەر نەشـتەری بەزەیـی.

لای مـن وەزیفـەی دامـەزراوەی میدیایـی، بریتـی نیـە لـە چیرۆکـی تەنهـا کەسـێکو گۆڕینـی ژیانـی ئـەو کەسـە، بەڵکـو چارەسـەری ئـەم مەسـەلانە، چارەسـەری کۆمەڵگایـیو گشـتییە، نـەک تاکەکـەسو گروپێـک، ئەسـڵ گۆڕینـی بنەمـا سـەرەکیەکەیەو دەبێـت ئـەوە چارەسـەر بکەیـت هـەژاری کـەم بکەیتـەوە، دەبێـت ئەوانـەی بـەو کارە هەڵدەسـتن پێیـان بڵێـی، کاکـە بـرا ئەگـەر لەدیدگای ئاینییـەوە ئـەو چاکـە دەکـەی، ئـەوە ئایـن پێمـان دەڵێت، ئـەو چاکـەی بەدەسـتێک دەیکەیـت نابێـت دەسـتەکەی تـر بیزانـێ، خـۆ ئەگەریـش لەدیدێکـی مرۆییـەوە بـەو چاکەیـە هەڵدەسـتێت،

ئـەوە بنەماکانـی مافـی مـرۆڤ ئـەو شـەرعیەتەت ناداتـێ تەسـویق بـۆ فرمێسـکو نوزانـەوەو پاڕانـەوەی هەژارێـک بکـەی.

بابێینــە ســەر شــتێکی تــر، حاڵەتێکــی تــری نامــۆ، کــە بەنـاوی هەژارییـەوە دەکرێـت، لەکتێبێکدا دەربـارەی سۆشـیال میدیا هەندێـک نموونـەم بەرچـاو کـەوت، ئـەو نموونانـە دەربـارەی ئـەو چیرۆکـە دروسـتکراوانە بـوو، کـە خەڵکانێـک بە سـاختەو قۆڵبڕییەوە دێـنو چیرۆکـی خەمناکـی خۆیـان دەگێڕنـەوە بـۆ ئـەوەی لەرێگـەی هاوسـۆزییەوە پـارەو سـامانو هـاوکاری بەدەسـت بێنـن، رەنگـە ئـەوە لەکوردسـتان زۆر نەبووبێتـە مۆدێـل، بـەڵام لـە جیهانـدا هەیـەو لەرێگـەی نوانـدن یـان چیرۆکێکـی دروسـتکراوەوە کۆڵێـک پـارەو پـول بەدەسـت دێنـێو سـۆزی خەڵـک دەقۆزێتـەوە بـۆ بەرژەوەنـدی کەسـی خـۆی، ئەوانـەی ئـەو جـۆرە کارانـە دەکـەن هەرگیـز دروسـتکردنی هاوسـۆزی نییـە، بەڵکـو بـێ ئـاگا بـۆ پەیداکردنـی بینـەر دەبنـە بەشـێک لـەو چیرۆکـە درۆیانـە، بـۆ بەرزکردنـەوەی تیـراژ راسـتگۆییو متمانـەی خۆیـان دەخەنـە مەترسـییەوە، هەندێـک جـار وەزیفـەی ئـەو رەوتـە میدیایانـە دەبێـت رەخنـە بکرێـن. میدیـا بـۆ هـەر ئامانجێکـی ناپەسـەند بەکاربێـت، بـۆ بازرگانـی نـاڕەوا، ریکلامـی کاڵای بـێ کوالێتـی، بـۆ بەلاڕێدابردنی خەڵکو دروسـتکردنی چیرۆکـی ناڕاسـت، دەبێـت لەبەرامبـەری بووەسـتینەوە، چونکـە ئەوکاتـەی میدیـا دەبێتـە بەشـێک لـە خواسـتی چەپـەڵو لەلایـەن گـروپو تاکەکەسـەوە بـۆ ئامانجـی بەدفـەڕ بەکاردێـت، متمانـە بـە رۆژنامەنووسـیو دامەزراوەکانیـش کەمدەبێتـەوە.

میدیا و ئاژەڵدۆستی
تکایە سەگەکان بوکەڵە نین

وەزیفـەو بەرپرسـیارییەتی میدیـا، تەنهـا بەرامبـەر مـرۆڤ نیـە، بەڵکـو دەبێـت کـۆی ئـەو شـتانەی تریـش کـە لـە گەردونـدا لەگـەڵ ئێمـە هاوبەشـن ببنـە جێگـەی بایـەخ، دەبێـت میدیـا بـە بایەخـەوە تەماشـای ژینگـە بـکاتو لەرێگـەی ژانـرە جیاوازەکانـی رۆژنامەنووسـییەوە هانـی خەڵـک بدات بۆ پاراسـتنی ئـەو ژینگەیەی تێیـدا دەژیـت، دەبێـت میدیـا خەڵـک رابهێنـێ لەسـەر ئـەوەی رێـز لـە هاوسـەنگی ژینگـە بگـرێو بوونەوەرەکانـی تریـش وەک هاوبـەش لەسـەر زەوی پەسـەند بـکات. ئـەوە تەنهـا قسـەی مـن نیـە، بەڵکـو یەکێـک لـە تیۆرەکانـی بـواری میدیـاش هـەر ئەوەمـان پێدەڵێـت، (تیـۆری بەرپرسـیارییەتی جیهانـی) دەیەهوێـت ئاگایـی مـرۆڤ بـە ئەندازەیـەک بـەرز بکاتـەوە، کـە نـەک هـەر ژینگـەی نیشـتمانەکەی خـۆی، بەڵکـو لەرومـاڵو کاری پیشـەیی خۆیـدا کـۆی گـەردون بـە بنەمـا بگرێـت. ئـەو تیـۆرە ئەوەمـان پێدەڵێـت، کـە خەمـی کونبوونـی چینـی ئۆزۆنمـان هەبێـت، خەیاڵمـان بـۆ سـووتانی دارسـتانەکانی ئوسـترالیا بـڕوات، فێرمـان دەکات بەخەمـەوە لەکەمبوونـەوەی ئـاوی ژێـر زەوی بڕوانیـن، وامـان لێـدەکات فـەوتو نەمانـی ئاژەڵێـکو لەناوچوونـی بکەینـە خەمـی خۆمـان، دەبێـت

ئـەوە وەزیفـەی راسـتەقینەی هەمـوو رۆژنامەنـووس‌و دامەزراوەیەکی میدیایـی بێـت.

لـە تـۆڕی کۆمەڵایەتـی فەیسـبووک کچێکـی سـوری هەیـە نـاوی (سـارا)یە، ماوەیـەک لـە (درعا) بوو، پاشـان لە (دیمەشـق)، ئەوکاتـەی خاکـی سـوریا خوێنـی لێدەچۆڕاو شـەڕو شـۆڕ بەشـارو کۆڵانەکانـدا بڵاوبـۆوە، ئـەو سـەرقاڵی رزگارکردنـی ئاژەڵـەکان بـوو، لەخەمـی ئـەوە بـوو لـە کوێ پشـیلەیەکی قـاچ شـکاو هەیـەو لەکوێـش سـەگێکی پـەل بـڕاو هەیـە رزگاریـان بـکاتو لەدۆخـی جەنـگو ئـازاردان بیانپارێـزی. رەنگـە هەندێـک بڵێـن ئاخـر مـرۆڤ وەک سـەرداری زەوی روبـەڕوی مـردن دەبێتـەوە، میدیـا چ حەقـی بەسـەر ئاژەڵـەوە هەیـە، ئـەوە دیدێکـی هەڵەیـە، بەڵکـو وەزیفـەی میدیـا دەبێـت روماڵـی کـۆی رەهەندەکانـی ژیـان بـکاتو هەمـوو ئاریشـەکان راڤـە بـکات، وەک چـۆن میدیالەخەمـی مرۆڤـە، بـەو ئەنـدازەش دەبێـت لەخەمـی ئـاژەڵو ژینگـەو درەختـەکان بێـت، تـۆ دەزانـی کچێـک لـە کوردسـتانیش هەیـە وەک سـارا، نـاوی فریشـتەیەو لەمیدیا جاروبـار فیچـەرو راپـۆرت لەبارەیـەوە دەبینین، ئـەو بەتەنهـا ئاژەڵـەکان رزگار نـاکات، بەڵکـو لەرێگـەی کەناڵەکانی راگەیاندنـەوە جۆرێکـی تـر لـە فەرهەنـگو ئـاکاری مامەڵـە لەگـەڵ ئاژەڵـەکان فێـری خەڵـک دەکات، مـن خـۆم لەگـەڵ ئـەو جـۆرە ئاوێتەبوونـەی نێـوان ژیاندۆسـتی و سیاسـەتی میدیاییـم، لەگـەڵ ئـەوەم هەمـوو بوارەکانـی ژیـان لەگـەڵ رۆژنامەنووسـیی تێکـەڵ بکرێـن‌و کەناڵـەکان دەرگا بـە رووی هەمـوو چیرۆکێکـدا بکەنـەوە.

بـا بەجۆرێکـی تـر لـەو پرسـە رابمێنیـن، مـن دەزانـم

هەمـوو ئـەو دۆسـیانە جدین، بـەڵام زەینـی ڕۆژنامەگەریـی کـوردی بەشـێوەیەکی گشـتی لەسـەر پرسـە سیاسـییەکان ڕاوەسـتاوە، لێـرەدا ئـەم تاوانـە تەنهـا ئەوەنـدە نییـە ڕۆژنامـە بەرپـرس بـێ لێـی یـان تەنهـا حزبـە سیاسـییەکان ئۆباڵیـان لەئەسـتۆ بێـت، بەداخـم هەندێکجـار هەسـت دەکـەی (٩٠٪) میدیـای ئێمـە، میدیـای سیاسـییەو میدیـای گشـتی نیـە، ئـەوەش بەڵگـەی ئەوەیـە چـاوی میدیـای کـوردی، چاوێکـی خێڵـەو ئـەو شـتانە نابینـێ، پێیوایـە پشـیلە ئەگـەر گرنگـی پـێ بدەیـت مانـای وایـە لەسـەر پرسـی کـورد دەکەوێـت، دەک سـندان لـەو بیرکردنـەوە بـدات، ئاخـر دە لاپـەڕەت هەیـە، بـا یەکێکیـان لەسـەر پشـیلە بێـت، لەسـەر ئـەو دیـوەی تـری ژیـانو بوونەوەرەکانـی سـەر ئـەو زەمینـە بێـت، هەمـوو کارەکتەرەکانـی دونیـا لـە هەمـوو دیـن و ئاسـتەکاندا بەجۆرێـک لـە هەڵسـوکەوتیان پەیامێـک دەگەیەنـن، لـە (غانـدی) یـەوە گرنگـی بـە بزنێـک ئـەدا، پەیامبـەری ئیسـلام دەگێڕنـەوە سـۆزی بـۆ پشـیلەیەک هەبـووە، ئەمانـە هەمـووی مەسـجێکە، کـە مرۆڤـەکان دەبێـت لێـی تـێ بگـەن و لەنـاو کۆمەڵـگادا هەبێـت، میدیاکانیـش دەبێـت دووبـارە سـەرمایەگوزاری تێـدا بکەنـەوەو پێشکەشـی وەرگرانـی بکەنـەوە. بەجۆرێکـی تـر، دەزانـی وەزیفـەی میدیـا چەنـد ترسـناکە.جارێکیان باسـمکرد مـروڤ لەوەتـەی هەیـە دڵـداری دەکات، بـەڵام تەسـویقی دڵـداری بەشـێکە لـە وەزیفـەی سـینەما، چونکـە سـینەما لەڕێگـەی ئـەو شاشـە زیڕینـەوە فێـری ئەویـنو خۆشەویسـتیمان دەکات، ڕاسـتە لەوەتـەی مـرۆڤ هەیـە دوو ڕەگەزەکـە بەیەکـەوە دەژیـنو وەچـە دەخەنـەوە، بـەڵام پێدانـی

ڕەهەندێکی مرۆیی جوان لەم پەیوەندییەدا، وەزیفەیەکە ئەرکی میدیاشە، بۆ ئاژەڵیش هەمان شتە، بایەخدان بە مامزێک لە پێدەشتەکانی گەرمیان، بەوورچێک لە چیایەکی سەختی وەک گارا، بە چۆلەکەیەک کە هێلانەی لەناو سویێبانی ماڵەکەتدا کردووە، نیشاندانی ڕەهەندێکی جوانو جەمالیە بە گەردونو ژیان.

ئەوەی تائێستا دەربارەی ئەو پرسە ووتوومە تەنها دیوێکە، خۆ لەو پرۆسەیەشدا دیوێکی تری هەیە، کە دەشێت سەرمایەگوزاری نەتەوەیی تێدا بکرێت، کەناڵی دۆکۆمێنتاری ناشیوناڵ جیوگرافیک ژینگەو سروشتی هەموو دنیای کردۆتە دۆکۆمێنتاری، کەچی هێشتا وڵاتی ئێمە، کە جۆرەها بوونەوەرو خشۆکی لێدەژی نەبۆتە دیمەن گەلێک، کە کەسێک لە سیئۆل یان ساوپاولۆ یان واشنتۆنو پاریس بیبینێ، لەکاتێکدا خاکی بەفەڕی ئێمە هەموو شتێکی لێ دەژی، ئەوە سەرباری ئەوەی سۆشیال میدیاش لەو پرۆسەیەدا هاوکاریمان دەکات، چونکە بڵاوکردنەوەی گرتەیەکی ڤیدیۆیی بەخێراییەکی زۆر لەناو تۆڕەکاندا بڵاو دەبێتەوەو جیهان دەزانێ ئێمە دیدگامان بۆ پاراستنی ئاژەڵ چیە، مەگەر ئەو ڤیدیۆیەی چەند گەریلایەک لەگەڵ ئاسکێکدا یاری دەکەن، دەیان ملیۆن بینەری تێپەڕاندو وەرگری جیهانین دوو حەقیقەتیان بەدەست خست، یەکەمیان ئەوەی کە گەریلا ژیاندۆستو ژینگە دۆستنو دووەمیش کە ژینگەی ئێمە ئەو جۆرە ئاژەڵە دەگمەنانەی تێدایە، ماوەیەک پێش ئێستا ڕۆژنامەنووس (خالد سلێمان)ی هاوڕێم چیرۆکی ئەو

فۆتـۆ سـتۆریەی رۆژنامـەی (واشـنتۆن پۆسـت)ی بـڵاو کردبـۆوە، کـە گەریلایـەک شـیر دەدات بـە بەچکـە وورچێکـی هەتیـو کەوتـوو، تورکیـای زۆر تورەکـرد، چونکـە دەسـەڵاتدارانی تورکیـا دەیانەوێت واوێنـای گەریـلا بکـەن، کـە درنـدەو دڵرەقـن، بـەڵام کاتێـک رۆژنامەیەکـی پێشـەنگ لـە جیهانـدا ئـەو وێنـە بڵاودەکاتـەوە، سـتراتیژی تورکیـا لـە جـادووی تۆمـەت خاڵـی دەبێتـەوە.

گوێزی هەورامان لە رۆژنامەدا

گەشەسەندنی دۆخی میدیای ئێمە، نابێت تەنها لە گەشەکردنی ئامێرو کوالێتیدا کورتبکرێتەوە، چونکە دیدگای من بۆ پێشکەوتن بریتییە لە پەیدابوونی رۆژنامەو کەناڵی تایبەتمەند، راستە ئێمە میدیای گشتیمان هەیە، بەڵام بەهۆی هەژموونی رەهەندە سیاسییەکەوە لەسەری، دەرفەتی حەزو خولیاکانی تری تێدا نەماوەتەوە، خۆی تایبەتمەندبوونو پسپۆڕی لە میدیادا گرنگە، بەڵام دەشێت میدیای گشتیش ئەو بۆشاییە پڕ بکاتەوە. ئەوە گرنگە کاتێک دەچم رۆژنامەیەک دەکڕم لەبازار، لەبەرئەوەی حەزم لە وەرزشە، ئەمە ئارەزوویەکی من تێر دەکات، بەڵام بەو بۆنەیەوە ئەگەر من رۆژنامەیەک بکڕم لە پەنا باسکردنی رەهەندە وەرزشییەکەی خۆم دوو شعری تێدابێ، بەجۆرێک لە جۆرەکان، پەرەپێدانی زەوقی من بۆ ژیان زیاد دەکات، بۆیە چەند گرنگە لەسەر میدیای تایبەتمەند قسە بکەین، ئەوەندەش دەست بەبوونی میدیای گشتییەوە بگرین، چونکە ئەو جۆرە میدیایە کۆی دیمەنەکەمان پێشان ئەدا.

گرنگترین شت لەناو میدیای کاغەزیدا، کە خەباتێکی زۆری دەوێت، سەندنەوەی لاپەڕەی یەکەمە لە سیاسییەکانو هەواڵی

تەشریفاتی، لەهەندێک وێستگەدا توانیوومانە ئەوە بکەینو بۆتە جێگای تانە و سەرنجدانیش، بەڵام خۆ دەزانی لاپەڕە یەکی ڕۆژنامەیەکی حزبی بەوە ناسراوە، کە وێنەی سیاسییەکان بڵاودەکاتەوە، کاتێک لەناکاو ببینرێ وێنەی باڵندەیەکی نەورەسی تێدایە ئاسایی نابێت، یان هەناری هەورامان بخەیتە سەرو مانشێت دەمی هەموو خوێنەرەکان ئاو دەکات، یان گوێزی هەورامان، تۆش دەکرێت ڕۆژنامە بەرهەمە ناوخۆییەکان نیشان بدات، چەند جوانە ڕۆژنامەیەکی سیاسی ڕۆژانە هەواڵی سەرەکی پەیوەندی بە بەرهەمێکی ناوخۆییەوە هەبێت، بۆ نمونە ڕۆژنامەیەکمان هەیە لە بەغدا مەرج نیە هەر گەلی کورد نیشان بدەیت، دەکرێت دیوی ناوەوەو شتە پەنهانو سەرنج ڕاکێشەکانی دەرەوەی سیاسەت بۆ خوێنەرانی عەرەبی عێراق بگوازیتەوە.

دەزانم دەرکەوتنی ڕۆژنامەو میدیای تایبەتمەند بەتایبەت لەهەندێک بوار ئەوەندە ئاسان نیە، بەڵام بەڕاستی لەگەڵ بەخۆداچوونەوەی میدیا گشتییەکەم، دەشێت لەو میدیا گشتییە فۆکەسی گەورەی لەسەر ئەو بەرهەمو بەخششانە بێت، کە مۆرکی کوردیان پێوە دیارە، من نازانم چ شتێک ڕێگری لەوە دەکات دەیان چیرۆکو ستۆری لەسەر کڵاشی هەورامان بەرهەم بهێنینو بەهەموو زمانەکان هەناردەی ناو تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانی بکەین، بۆ نابێت تایبەتمەندییەکانی گوێزی هەورامان بخەینە سەر هەموو پەڕ و شاشەیەکو بەهەموو دنیای بڵێین، خاکی بە پیتی ئێمە توانای بەرهەمهێنانی باشترین کوالێتی گوێزی هەیە، لای من ئەوە کرۆکی کارکردنی میدیایە.

ستایلی نووسین و بە بنەماگرتنی ڕەهەندیی مرۆیی

تەکنیکی نووسین لە ڕۆژنامەو میدیادا، فرە جۆرەو هەر یەکێک بەپێی شارەزاییو ئەزموونو ئاگایی خۆی دەتوانێت کار لەسەر ژانرە جیاوازەکانی ڕۆژنامەنووسی بکات، هەیە فۆڕمو تەکنیکەکەی ئیشکردنو بە بنەماگرتنی ئیدیۆمی کۆمەڵایەتیە، هەشە لە نووسیندا هەموو بایەخی لە سحرو جادووی زماندا کورتدەکاتەوە، خۆ هەشە بە چیرۆکو ستۆرییەکی مرۆیی دەیهەوێت راوی سەرنجی وەرگرو خوێنەر بکات. من ئەو تەکنیکەی دواهەمینم زۆر جار بەکارهێناوە، بەڵام نابێت بیرمان بچێت ئەوە ستایلێکە لەنووسینو نابێت وای لە قەڵەم بدەین، کە تاکە ستایلە، بەڵکو زۆر ستایلو فۆڕمی تر هەیەو ئەوانەشی وا راڤەی دەکەن، کە تەنها ئەو جۆرە ڕەنگدانەوەی ڕەهەندە مرۆییەکەیە تێگەیشتنێکی چەوتە، چونکە شەوقو زەوقی نوسین لەلای ڕۆژنامەنووس، دەتوانێ وابکات لە هەموو ستایلەکانی تریش هەر ڕەهەندی مرۆیی ڕەنگبداتەوە، بەو مانایەی لەمسەی نووسینو داڕشتنو توانای ڕۆژنامەنووس دەتوانێ لەو تێکستەی دەینوسێت دیوە مرۆییەکە تێیدا بەرجەستە بکات.

بە ئەزموونی پێشووم لە میدیای کاغەزی، هەمیشە

پێموایـە دەبێـت کارکردنـی ڕۆژنامەنـووس لەنـاو تـەواوی جوگرافیای میدیـادا پشـت ئەسـتوور بێـت بـە ئامانجـی مرۆیـی، ئـەوەش هەمـان ئـەو شـتەیە کـە (ئایـدن وایـت) نـاوی لێنـاوە (ڕۆژنامەنووسـیی ئەخلاقیـی)، ئـەو فۆڕمـە ئاکارییـە بریتییـە لـە بەهەنـد وەرگرتنـی چیرۆکـە مرۆییـەکان، یەکسـانە بـە گرێدانـەوەی ڕەهەنـدی ئینسـانیی بـە سـتایلی نووسـینەوە، هاوتایـە لەگـەڵ دەرخسـتنی دیـوە پەنهانەکانـی ئـەو سـتۆرییانەی، کـە مـرۆڤ تێیـدا جەمسـەرو بنەڕەتـە، کەوایـە بـۆ ئـەوەی پیشـەی ڕۆژنامەنـووس وەک ئەرکێکـی مرۆیـی خـۆی بەرجەسـتە بـکات، لەسـەر کارەکتەرەکانـی نـاو ئـەو جیهانـە پێویسـت دەبێـت بەوپـەڕی وردو دیقەتـەوە ڕومـاڵ بکـەن.

ئێمـە کاتێـک دەربـارەی پرسـێکی لـەو جـۆرە قسـە دەکەیـن، دەبێـت ئـەوە بەڕوونـی بەیـان بکەیـن، کـە پێدانـی لەمسـەیەکی مرۆیـی بەتێکسـت یارمەتیـدەرە خوێنـەر بیخوێنێتـەوە، ئەگـەر نـا ئێمـەی خوێنـەر کاتێـک زانیارییـەک دەخوێنینـەوەو بەشـوێن ئـەو شـتەدا دەگەڕێیـن، بـۆ نموونـە جوتیارێـک گەنمەکـەی دەسـوتێ یان ناسـوتێ خـۆ تـۆ ئابووریناس نیـت تـا بچیتـە قوڵایـی ڕاپۆرتەکەوە، بەڵکـو تـۆ ئەتـەوێ ئـەو لەمسـە مرۆییـە بکەیـت، کـە جوتیارێکـی کـورد، پـاش دەردەسـەریو ماندوبوونێکـی زۆر، کۆششـو بەرهەمـی سـاڵێکی بەهـۆی ئاگرێکـەوە، کـە کـەس نازانێـت کـێ کردوویەتیەوە فیـڕۆ دەڕوات، ئـەو هەواڵـە خـۆی کارکردنـە لەسـەر ئـەو ڕەهەنـدە مرۆییە.

هەمـوو ڕووداوێـک، کـە دەبێتـە هـەواڵو پاشـان ڕاپـۆرتو بەدواداچـوون، چەنـد دیوێکـی هەیـە، ڕەنگـە هەندێـک دیـوی

ووروژێنـەری هەبێـتو بایەخـدان بـەو دیـوەی خوێنـەرو وەرگـر بـە باشـی کەمەندکێـش بـکاتو ڤیـوو بینیـن بفرێنـێ، بـەڵام ئایـا ڤیـو و فـرۆش بەسـن بـۆ ئـەوەی تـۆ تەنهـا ئـەو دیـوە بـە بنەمـا وەربگریـت کـە وروژاندنـی تێدایـە، ئـەوە ئـەو میحنەتەیـە کـە ئێمـەی رۆژنامەنـووس ناتوانیـن لەسـەری کـۆک بیـن، هەندێکمـان ئـەو دیـوە بـە هەنـد وەردەگریـن، کـە دەچێتـە خزمـەت راوکردنـی سـەرنجی وەرگـرەوەو هەندەکـەی تریشـمان ئـەو بەشـەمان بـۆ گرنگـە کـە لەمسـەیەکی مرۆیـیو رەهەندێکـی ئاکاریـی تێدایـە، چونکـە وەک چـۆن پیشـەو وەزیفـەی پزیشـک ژیـانو مردنـی مرۆڤی لەمسـتە، بـەو ئەنـدازەش رۆژنامەنـووسو مەسـجەکانی تەحەکـوم بـە ژیـانو مردنـەوە دەکات. کاکـە (مـەلا ئاریـان) تـۆ تەنهـا بیـر لـەوە بکـەوە، راپۆرتێکـی تـۆی رۆژنامەنـووس دەتوانـێ ژیانـی مرۆڤێـک رزگار بـکاتو رێگـە لـە بەریەککەوتنـی گـەورە بگرێـت، دەشـتوانێ ببێتـە سـەرچاوەی ئاشـوبو هەمـووان بەگژیەکـدا بکات، ئایـا تـۆی رۆژنامەنـووس کامیـان هەڵدەبژێـری؟ پیشـەکەت پێـت دەڵـێ بـە وورياييـەوە مامەڵـە بکـە، ئـاکارت پێـت دەڵێـت بـە بەرپرسـیاریەتیەوە بنووسـە، یاسـا پێـت دەڵێـت پابەنـدی بنەماکان بـەو شـتێک مەکـە ماڵوێرانیـی لێبکەوێتـەوە، کـە تـۆ گـوێ لـە یاسـا ناگریو باکـت بـە پیشـەکەت نیـەو ئـاکارت بەخـوارو خێچـی رومالّـی روداوەکان دەکات، بـۆ نـاوت لـە خـۆت نـاوە رۆژنامەنووسو بۆچـی لەسـەر ئـەو پیشـەیە دەبیتـە بارێکـی قـورس.

بـە ئەزموونـی خـۆم ئـەوەی لـە چەنـد سـاڵی رابـردوودا پێـی گەیشـتووم، نەوەیـەک لـە رۆژنامەنـووس لـە ژێـر کاریگـەری

میدیـای ئەهلیـدا پەیدابـوون، ئـەو نەوەیـە رومـاڵ لـەوەدا دەبینـن دەنگدانــەوەی هەبێــت، وا تەماشــای هــەواڵ دەکــەن کــە دەبێــت فــەوزای بــەدوادا بێـت، ئیـدی باکیـان بـەوە نیـە ئـەو دەنگدانـەوەو فەوزایـە ماڵـی چەنـد کـەس وێـران دەکاتو چەند خانـەوادەش کوێر دەکاتــەوە. بـا نموونەیەکـت پێبڵێـم، زۆرجـار روویـداوە خانمێـک بـە رووداوێکـی سـووتان یـان شـتێکی تـر گیـان لەدەسـتدەدات، ئـەو جـۆرە میدیایـە لەبـری ئـەوەی شـێوازی دارشـتنی هەواڵەکـە بەجۆرێـک دابرێژنـەوە، کـە دیـوە مرۆییەکـەی بەیان بکـەنو جۆرێک لەدڵنەوایــی پێشکەشــی خانــەوادەی قوربانیەکــە بکــەن، دێــنو پێـش پۆلیـسو دادگا دەکـەونو لەژێـر مانشـێتی شـەرەفو پرسـی کۆمەڵایەتــی جێگــەی دەکەنــەوە، ئــەو قاڵــبو تۆمەتــە ئامادەیــە برینــی ئــەو خێزانــە دەکاتــە دوو برینو ئازارەکانیـان زیاتـر دەکات، خـۆ نەگبەتیەکـەش لەوەدایـە کـە پێـی دەڵێـت بـۆ وا دەکـەی، هــاواری لێهەڵدەســتێو ئــەو ئامۆژگارییــە بــە ســەرکۆنەکردنو سنووردارکردنی ئـازادی لێکدەداتـەوە، بەراسـتی ئەوە کارەسـاتێکی گەورەیــە، ئــەو نەوەیــە وا بیــر لــە میدیــاو روومــاڵو هەواڵــەکان دەکەنـەوە، لەبەرئـەوە بـۆ منێکـی رۆژنامەنـووس، وەک فەقێیەکـی ئـەو پیشـەو بـوارە، ئەسـڵی کارکـردن بریتیـە لـە پابەندبـوون بـەو دیـووە ئەخلاقیـەی پیشـەکە.

پەندی پێشینان و ئیدیۆمی کۆمەڵایەتی لەوتاردا

پێشـتر ئـەوەم بەیانکـرد، کـە سـتایلی نووسـین زۆرو فـرە چەشـنەو هـەر کەسێک بەپێی ئەزمـوونو ئاگایی خۆی دەنووسێ، بـەو مانایـەی ڕۆژنامەنـووس یـا نووسـەر باکگراونـدو پێشـینەی خوێندنـەوەی خـۆی ئـەوە دیاریـدەکات کە کام سـتایل لە نووسـیندا بەکاردێنێـتو کام زەردەچـەوە بـۆ ڕازاندنـەوەی خوانـی نووسـینی خـۆی لـە عەمـەل دێنـێ، هەیـە پشـت بـە ووتـەی فەیلەسـوفو بیریـاران دەبەسـتێتو لەوێـوە دەچێتـە نـاو وتار، هەیە شـعر دەکاتە دەروازەی نووسـینەکەی، هەشـە سەرگوزشـتەو بیرەوەرییەکـی خـۆی دەکاتـە ئـەو پنتـەی لێـوەی دەچێتـە نـاو تێکسـتەکەیەوە، خـۆ ئەوانـەش کـەم نیـن کـە لەڕێگـەی بەکارهێنانـی ئیدیۆمـی کۆمەڵایەتـیو پەنـدی پێشـینانەوە دەیانەوێـت، ڕووداوەکانـی ئێسـتا پەیوەسـتی ڕابـردوو بکەنـەوەو بـە پشـت بەسـتن بەدیـدگای پێشـینان سـتوونو گۆشـەکانیان لەنـاو ڕۆژنامـەدا بنووسـنەوە.

هـاوڕێ (مـەلا ئاریـان) تـۆ دیـدگای مـن لەبـارەی قاڵـبو سـتایلی نووسـینەوە بـە باشـی تێدەگـەی، مـن وا کاری ڕۆژنامەنووسـی دەکـەم، کـە پێویسـتە مەسـجەکە وەک ئـەوەی دەمهەوێـت بـگات، بـۆ نموونـە کاتێـک وتارێکـی سیاسـی وشـکم

نووسـیبێ، خـۆم پێموابـووه شـیکردنەوەیەکی باشـم نووسـیووه، کەچـی بەقـەد وتارێکـی تـر دەنگـی نەداوەتـەوە کـە تـرشو خوێـی دەکـەم، لەبەرئـەوە مـن ئـەو جـۆرە لەمەسـاتانە بـە ئـەرکو پێویسـت دەزانـم، بـۆ نموونـە لـە بـواری مێژوونووسـیدا بۆچـی (کەمـال مەزهـەر ئەحمـەد) ناوێکـی گەورەیـە، یەکـەم لەبەرئـەوەی خـۆی خوێنەرێکـی گەورەیـەو بـە توانایـە، هۆکارێکـی تریـش ئەوەیـە لـە نوسـینەکانیدا هەندێکجـار دەسـت پێداهێنانـی مرۆیـی لەنووسـیندا بەکاردەهێنـێ، بـەو فـۆرمو سـتایلە دەنووسـێ کـە دەتوانـێ بیـرەوەریو یـادەوەری تێکەڵـی نووسـین بـکات، رەنگـە ئـەوە پەیوەنـدی بـەو ئەزموونـەوە هەبێـت کـە (کەمـال مەزهـەر) لـە مێـژوو نوسـیندا هەیەتـی. لەوانەشـە پەیوەنـدی بـەوەوە هەبێـت کـە ئـەو زاتـە مەیلێکـی رۆژنامەنووسـی هەبێـت، ئەگەرنـا خـۆ مێژوونووسـی ترمـان هەیـەو زۆر رووداوو سەرگوزشـتەی مێژوویـان سـاغکردۆتەوە، بـەڵام چونکـە بـە رەقو تەقـی نوسـیوویانە، لەبەرئـەوە بـە ئەنـدازەی ئـەو پیـاوە نەبوونـە بەشـێک لەیـادەوەری خەڵـک، لەبەرئـەوە پێموایـە سـتەمێکی گـەورە لـە رۆژنامەنـووس دەکەیـن، بەتەنهـا سـتایلەکەی حوکـم بـدات لەسـەر ئـەوەی کـە رۆژنامەنوسـێکی باشـە یـان نـا، چونکـە لـە ئەنجامـدا سـتایلو فۆرمـی نووسـین، مرۆڤـەکان خۆیـان دروسـتی دەکـەن نـەک ئـەوەی شـتێکی موقـەدەس بێـت، تـۆ دەزانـی هەمـوو شـاعیرەکان عاشـقن، بـەڵام کامیـان بەقـەد (شـێرکۆ بێکـەس) دەتوانی کاریگەری لەسـەر دڵـی مـن و تـۆ بـکات، رەنگـە ئێمـە خۆمـان شـاعیر نەبیـن، بـەڵام دڵدارێکـی بـاش بیـنو شـیعری (شـێرکۆ بێکـەس) یارمەتیدەرمـان

دەبێت گوزارشت لە هەستو سۆزی خۆمان بکەین. بە بڕوای من ستایل گرنگە، بەڵام نابێت بکرێتە پێوەری یەکلاییکەرەوە، چونکە دەزانی زۆر کەس شێوازی نووسینی جوانە، بەڵام سەرباری جوانییەکەی ئەو ڕەهەندە مرۆییەی (ئایدن وایت) باسیدەکات تێیدا رەنگناداتەوە.

پەیوەست بە بەکارهێنانی ئیدیۆمە کۆمەڵایەتییەکانو پەندی پێشینان لە وتارو تێکستەکانی تری بواری رۆژنامەنووسیدا، پێموایە ئەو فۆڕمە وەزیفەیەکی روناکبیری نیشتمانی ئەگێڕێو ناتوانی دەمارەکەی دەر بکەیتو جیای بکەیتەوە لە رۆژنامەنوسیی، بە باوەڕی من پرۆسەی نووسینو فیدباکی وەرگر وەک دوانەی گۆشتو خوێنن، وەک ئەوەیە توێکاری بۆ لاشەیەک بکەیتو ناچاربیت ئەو دوو شتە لەیەکتر جیا بکەیتەوە، چونکە راستییەکەی ئەوەی رۆژنامەنووس پەیامەکانی دەنێرێو ئەوەشی کە خوێنەران وەریدەگرن، دیوێکی پەنهانو نهێنییەو تەنها وەرگر خۆی دەزانێ ئەوەی خوێندویەتیەوە بەدڵی بووە یان نا، خۆی دەتوانێ لەوتارەکەی مندا پۆڵێنبەندی نێوان زانیاریو چێژی خوێندنەوە بکات، رەنگە هەندێکجار نووسەر خۆشی بە ئامانجێکی پەنهانو پێکچواندن ئەو ئیدیۆمانە بکاتە کەرەستەی نووسین، بۆ نموونە کاتێک نووسەرێک دەڵێت «سەعدی شیرازی وایووتو شای ئەو سەردەمەش پێی ناخۆش بوو»، خۆ ئەمە زانیارییەکە لە ئەدەب و دیوانی ئەدەبیدا هەیە، بەڵام کاتێک ئەو نموونەیە لە نووسیندا دێنیتەوە، دەتەوێت بە شاو پادشاکانی کوردستان بڵێی، کاکە ئێوەش لەگەڵ دەستەبژێرو

ڕۆژنامەنـووس وەک (سـەعدی شـیرازی) مامەڵـە مەکـەن.

مـن خـۆم وەک ڕۆژنامەنـووس زۆرجـار لـە نووسـیندا پشـتم بـەو جـۆرە ئیدیۆمانـە بەسـتووە، تەنانـەت کتێبێکـم بـە پێنـج بـەرگ لەژێـر نـاوی (مەسـەلەی توتنەکـە) چاپکـراوەو خـودی ناونیشـانەکەم، لـە سەرگوزشـتەیەکی مێژوویـیـەوە وەرگرتـووە، چونکـە لـەو بـاوەڕەدام بەکارهێنانـەوەی ئیدیۆمـە کۆمەڵایەتییـەکان هـاوکاری یـادەوەری خوێنـەر دەکات بـۆ ئـەوەی باشـتر لـە قوڵایـی نووسـینەکان تـێ بـگات، هـەروەک چـۆن لەزۆرێـک وتاریشـدا هەمان تەکنیکـم بەکارهێنـاوەو خـوا یاربێـت لەمـە بـەدوا زیاتریـش لەسـەر ئـەو قاڵـبو فۆڕمـە بـەردەوام دەبـم.

تەکنیکی نووسینی مام جەلال- یانە

هەمـوو کەسـێک خاوەنـی تەکنیکێکـی نووسـینی تایبـەت بەخۆیەتـی، بـەو شـێوازە وتـارە دەنووسـێ‌و تۆمـار دەکات کـە نزیکـە لـە توانـاو چێـژی خۆیـەوە، خـۆ ئەوانەشـی کـە زیـاد لـە زمانێـک دەزانـن، بەدڵنیاییـەوە زیـاد لـە تەکنیکێـک فێردەبـن‌و لەسـەری رادێـن، چجـای ئـەوەی ئـەو کەسـە مـام جـەلال بێـت، کـە هـەر خـۆی بەتەنهـا کانـگای دەیـان تەکنیـکو شـێوازو فۆڕمی نووسـینە. ئاخـر خـۆ بەشـی زۆری خەڵـک تەنها ئەو دیـووەی مام جەلالـی سیاسـیی‌و رابـەری بزوتنـەوەی رزگاریخـوازی نیشـتمانی‌و سـکرتێری گشـتی یەکێتیـی نیشـتمانیی کوردسـتان دەناسـن، نازانـن ئـەو زاتـە بـۆ مافپـەروەران هێمـای یاسـا پارێزییـەو بـۆ ئێمـەش مـام جەلالـی رۆژنامەنووسـە.

کاتێـک لەسـەر مـام جەلالـی رۆژنامەنـووس قسـەدەکەین، دەبێـت لەسـەر دوو ئاسـتی دیاریکـراو بدوێیـن، ئاسـتێکیان ئـەو مـام جەلالـە نووسـەرەیە، کـە بـە تەکنیکێکی تایبـەت بەخۆی، کە پشـت بەسـتنە بەمیتۆدی مێژوویی‌و ئیشـکردنە لەسـەر یادەوەری دەنووسـێ‌و ئاسـتی دووەمیـش مـام جەلالـی رۆژنامەنووسـە، کـە لەنـاو مێـژووی رۆژنامەگەریـی کوردیـدا لەنووسـینی هـەواڵ

لەخـۆی نەبێـت لـە کـەس ناچێـت، مـن لەدووەمیانـەوە دەسـت پێدەکـەم، لـە ئەزموونـی رۆژنامەنووسـی خـۆم لە (کوردسـتانی نـوێ)ەوە ئـەو ئەزموونـە دەگێڕمـەوە، کـە مـام جـەلال هـەم وتـار و هـەم هـەواڵو راپۆرتیشـی نووسـیووە، بانموونەیەکـت بـۆ بێنمـەوە، سـاڵی (١٩٩٩) ئەوکاتـەی خوالێخۆشـبوو (نەوشـیروان مسـتەفا) گەڕایـەوە کوردسـتان، مـام پێشـوازیکردو هـەر خۆشـی هەواڵەکـەی بەدەسـتو خەتـی خۆی نووسـیبوو، وا ناونیشـانەکەی دارێشـتبوو «هەڤـاڵ نەوشـیروان موسـتەفا فەرمانـدەی گشـتی هێـزی پێشـمەرگەی کوردسـتان گەڕایـەوە کوردسـتان». مـام جـەلال ئـەو هەواڵـەی بـە ئامانـج وا نوسـیبوو، لەکاتێکـدا خـۆی فەرمانـدەی گشـتی هێـزی پێشـمەرگەی کوردسـتان بـوو، نەوشـیروان موسـتەفای وەک سـکرتێری موکـەڕەر لـەو خەبـەرە هێنـاوەو مەبەسـتی بـووە بەخەڵـک بڵێـت خـۆم بەتەنهـا نیـمو ئەمـە شـەریکم بـووە لـەم پرۆسـەیە، مەبەستیشـی بـووە بـە خۆشـی بڵـێ راسـتە سـکرتێری یەکێتیـمو تـۆ وەک ئەندامـی مەکتەبـی سیاسـی و دەسـتەی دامەزرێنـەر هاتویتـەوە، بـەڵام لـەلای ئێمـە پێگـەو سـەنگەکەت وەک هاوبـەش رێزلێگیـراوە. ئـەو زانیارییانـەی کـە مـام جـەلال هەندێکجـار خـۆی هەواڵی نوسـیووە زۆر کـەس نایزانێـت، جارێکیـان لـە سـیمینارێکی کوردسـتانی نـوێ مامۆسـتا (مومتـاز حەیـدەری) گلەیـی کـرد لـە شـێوەی هەواڵـی پرۆتۆکۆڵـی و تەشـریفاتی لـە (کوردسـتانی نـوێ) و بانگەشـەی ئەوەیدەکـرد، کـە ئـەو قاڵـبو فۆڕمـی هەواڵـەی کوردسـتانی نـوێ کاری لەسـەردەکات بـاوی نەمـاوە، گلەیـی

ناکەم لەوجۆرە بیرکردنەوەی مامۆستا، چونکە نەیدەزانی لەپشت هەر هەواڵێکی مام جەلال ئامانجو خەونێکی سیاسیی هەبوو، نموونەم بۆ هێنایەوە، کە جەنابت کاتی خۆی لەکوردستانی نوێ کارتکردووە، پاش ئەوەی بڕیاربوو کاندیدی پەرلەمانی کوردستان بیت وازت لە رۆژنامە هێنا، بەداخەوە بەڵێنێکیان پێدابوو کە بیکەنە بەربژێر، بەڵام لە لیستی کۆتایی سڕدرابۆوەو ئەویش هەڵوێستی وەرگرتبوو، دیارە تورەبوونەکە مافی خۆشی بوو، پاش چەند ساڵێک لەچوارچێوەی ئاشتکردنەوەیدا مام جەلال پێشوازی لێدەکاتو دیسانەوە هەر خۆی هەواڵەکەی دارشتبۆوە، هەواڵەکە بەشێوەیەک دارێژرابوو، کە ئەوپەڕی رێز نواندنو شکۆ بەخشینی تێدابوو، هەم وەک مامۆستا مومتازو هەمیش وەک بنەماڵەی حەیدەرییەکان، جا وتم «مامۆستا گیان، ئەو هەواڵەی لە پێشوازی جەنابت مام جەلال نوسیبووی، دەزانم زۆر ستایشی تێدابوو، کە رەنگە بۆ هەواڵ نامۆ بێت، بەڵام چونکە مام جەلال ئامانجێکی سیاسیو ئاکارێکی بەرزی لەپشت هەواڵەکەوە دەبینی، هەر بەو جۆرە بڵاومانکردەوە، کە ناردرابوو»، لەبەرئەوە رۆژنامەیەک کە هەواڵو هەموو ژانرەکانی تر تەوزیفی سیاسی بۆ دەکرێت، بەو قاڵبە دادەڕێژێتەوە، کە پێی پەسەندە.

با چیرۆکێکی ترت بۆ بگێڕمەوە، لەبیرمە کاتی خۆی (٢٠٠١-٢٠٠٤) لە راگەیاندنی حکومەتی هەرێم لای کاک بەرهەم کارمدەکرد، سەرۆکی حکومەت بەگەشتێک سەردانی ئەمەریکای

کـردو لــەوێ (دیــک چینــی) جێگــری ســەرۆکی بینیبــوو، لەرێگـەی تەلەفۆنـەوە (د. بەرهـەم سـاڵح) زانیارییەکـەی پێدام، بـەڵام هــەر بـۆ خـۆم نـەک بـۆ بڵاوکردنـەوە، راسـتییەکەی بـۆ ئـەوکات هەواڵێکـی گرنـگو نیشـانەی سـەرکەوتنی دبلۆماسـیەتی کوردیو یەکێتـی بـوو، ئـەوە کاتێـک بـوو کـە دەنگۆکانـی لێدانـی عێــراق نزیکتــر دەبوونــەوە، بــەڵام لەبەرحورمەتــی (د.بەرهــەم ســاڵح) کــە داوایکــرد باســی نەکــەم، بــە نهێنــی هێشــتمەوە، وتــم مــادام خــۆت پێــت باشــە بــڵاوی ناکەمــەوە. هەمــووی نیــو کاتژمێــری پێچــوو لــە ســکرتاریەتەوە تەلەفۆنکــراو وتیــان «مــام جــەلال دەڵێــت هەواڵێــک هەیــە بــۆت دەنێــرمو بــڵاوی بکەنـەوە»، کـە هەواڵەکـە بەدەسـتو خەتـی مـام گەیشـت پێـم سـەیر بـوو، سـکرتێری گشـتی یەکێتیـی نیشـتمانیی کوردسـتان خــۆی هەواڵــی ئەندامێکــی مەکتەبــی سیاســی بنووســێو بــۆ بڵاوکردنـەوە بینێـرێ، مـام جـەلال مەبەسـتییەتی بـە دونیـا بڵـێ (دیـک چینـی) پێشـوازی لەسـەرکردەیەکی یەکێتیـی نیشـتمانیی کوردسـتان کـردووەو پێشـوازی لـە کەسـێک کـردووە سـەرۆکی حکومەتەکـەی جـەلال تاڵەبانیـە لـە سـلێمانی، لـە بیرمـە مـام جـەلال نوسـیبووی «دیـک چینـی زۆر مەعجـەب بوو بـە تێزەکانی دکتـۆر بەرهـەم سـاڵح خسـتویەتیەڕوو»، بەڕاسـتیش ئیشـی مـام جـەلال نییـە هەواڵـی دکتـۆر بەرهـەم بنوسـێ، بـەڵام نووسـیو نـاردی بـۆ مـن، منیـش تەلەفۆنـم بـۆ دکتـۆر بەرهـەم کـردو وتـم «منو تـۆ بڕیارمـان وابـوو، تـۆ وەکـو سـەرۆکی حکومەتـی هەرێمـی کوردسـتانو منیـش وەک لێپرسـراوی راگەیانـدنو میرزای

میریی، هەواڵەکە بڵاو نەکەینەوە، بەڵام مام جەلال هەواڵەکەی نوسیووەو ناچاربووم بڵاوی بکەمەوە، راستە تۆ سەرۆکی حکومەتی منیو من لای تۆ کاردەکەم، بەڵام بەنەتیجە ئەندامێکی یەکێتیمو سکرتێرەکەم ئەمری فەرمووە ئەو هەواڵە بڵاوبکەرەوە»، پێکەنی و وتی کاکە بڵاوی بکەرەوە لەگەڵ مام جەلال چیدەکرێت. براگەورەمانەو ئەمر بەسەر من و دیکچینیشدا دەکات جا سەیربکە ئەم مەسجانە لەم هەواڵەدا هەیە، پیاوێک خۆی سکرتێری یەکێتیی نیشتمانیی کوردستانەو سەرۆکی بزوتنەوەی رزگاریخوازی گەلی کوردستانە هەواڵێک بڵاودەکاتەوە، رێک ئەڵێی مام جەلال رێنماییەکانی (ئایدن وایت) جێبەجێ دەکات.

لەڕاستیدا شێوازی نووسینی مام جەلال لە هەواڵدا بەجۆرێک بوو، هەندێکجار زاراوەی کوردەواری تێدابوو، من خۆم لایەنگری ئەوەم دەستکاری ئەم شێوازە نەکرێ، بۆ نمونە مام جەلال نوسینی هەیە دەڵێ «دەربارەی هینەکەی خۆشمان»، ووشەی هینەکەی خۆشمان زمان و بەهای هەواڵیی نییە، بەڵام دانانی ئەم نوسینو ستایلە وەکو خۆی بە بڕوای من بەهایەکی هەواڵییە، لەبەرئەوەی تۆ هەموو جارێک دووبارەی ناکەیتەوە. تۆ بە خەڵک دەڵێی ئەمە هەواڵێکە بۆ ئەو کەسانەی ئسلوبی مام جەلال دەزانن. ڕاستە ئەو زاتە سەرپشکی کردبووین دەستکاری بەشێک لە هەواڵەکانی بکەین، بەڵام هەندێکجار نوسینەکەیم وەک خۆی داناوەتەوە، لەبەرئەوەی بەکوردەوارییەکی جوان دەینووسی،

هـەم لەبەرئـەوەی مەسـجێک بگەیەنیـن بـە خەڵـک کـە بڵێین ئەمە مـام جـەلال نوسـیویەتیو شـێوازەکەی خۆیەتـی. جـا بـا شـتێکی خۆشـت بـۆ بگێڕمــەوە، کەمێـک لـە هونەرەکـە تێگەیشـتبوومو وتارەکانـی مـام جەلالـم وەک فەرهەنـگ دەرخکردبوو، ئەو ووشـەو زاراوانــەی بەکاریدەهێنــان هەموویـم کۆکـردەوەو بـۆ خۆشـم دوو سـێ جـار کـە وتـارم لەسـەر حکومـەت نوسـیووە بـۆ ئـەوەی توشـی گێچـەڵ نەبـم، ووشـەکانی مـام جەلالـم بەکارهێنـاوە، هــەم مەسـجەکەم دەگەیانـدو هــەم ئەوانەشـی دەیانخوێنـدەوە نەیاندەوێـرا هیـچ بڵێـن لەبەرئـەوەی گومانیـان نەبـوو کـە مـام جـەلال نوسـیوویەتی.

دیـوی دووەمـی نووسـین لای مـام جـەلال، نووسـینی وتـارو سـتوونو گۆشـەیە، لەراسـتیدا ئـەم سـتایلەی مـام جـەلال هەیبـووە لـە نوسـیندا زۆر نـاوازەو سـەرنج راکێشـبوو، کاتـی خـۆی لەگۆڤـاری (خـاک) دا زنجیرەیـەک وتـاری زۆر نایابـی بڵاوکـردەوە، یەکێـک لەوتـارەکان لەبیرمـە لەسـەر مامۆسـتا (کەریـم ئەحمـەد)ی سـکرتێری پێشـووتری (حزبـی شـیوعی کوردسـتان) نوسـیبووی. ئـەو وتـارەی مـام جـەلال تەنهـا بیرکـردنو بیرکردنـەوە لـە تێکۆشـەرێکی دێریـنو مامۆسـتاو هاوشـارییەکەی نەبـوو، بەڵکـو لـە پەنـا ستایشـکردنی (کەریـم ئەحمـەد) ئامانجـی سیاسـیو پەروەردەیـی هەبـوو، دەیوویسـت لـەو تێڕوانینـەی ئـەوەوە فێـر بیـن، چـۆن رێـز لـە مامۆسـتاو پێشـینەکانی خۆمـان دەگریـنو دەبێـت بـە چ رێگایـەک رێـزو شـکۆیان بپارێزیـن، ئـەوە سـەرباری ئەو سـتایلە نایابو نـازدارەی

پێـی دەنووسـی. جگـە لـەو وتـارە لەچەندیـن نووسـینو بۆنـەدا ستایشـێکی زۆری (هۆمـەری دزەیـی) دەکاتو دەڵێـت «هۆمـەری دزەیـی ئێسـتا لـە دەنگـی ئەمریکایـەو دۆسـتی ئێمەیـەو خەڵکـی کوردسـتانە، کارەکتەرێکـی دیـاری نـاو رۆشـنبیری کـوردی نـاو حەرەکـەی کـوردی بـووە، راسـتە ئێسـتە بـە ئەمانـەت داومانـە بـە ئەمریکییـەکان کاری میدیایـی بـە شـێوازی ئەمریکـی دەکات، بـەڵام بـە نەتیجـە هـەر بەرهەمـی خۆمانـە»، ئایـا بەڕاسـت کـێ لـە رۆژنامەنوسـانی کـورد ئـەو جـۆرە شـێوازانەیان هەیـە؟

جوان نووسەکانی ڕاگەیاندنی یەکێتی

زۆرجـار مـن دەسـتەواژەی قەڵەمەکانـی ئێزگـە بەکاردەهێنـم، ڕەنگـە ئـەوە ناونانێکـی سـەیر بێـت بـۆ ئەوانـەی ئاشـنای مێـژووی ڕاگەیاندنـی یەکێتیـی نیشـتمانیی کوردسـتان نیـن، چونکـە ئەگـەر پۆلێنبەندییـەک لـە مێـژووی میدیـای یەکێتیـدا بکرێـت، ئـەوە ئـەو قەڵەمانـەی دەرچـووی قوتابخانـەی ئێزگـەن، بـەوە ناسـراون کـە بەکوردییەکـی زۆر جـوانو نایـاب دەنووسـن، ڕاسـتە هەندێکیـان دەچنـەوە سـەر فۆڕمـی نوسـینی مـام جـەلال، بـەڵام پارێزگارییـان لەخەسـڵەتەکانی خۆشـیان کـردووە.

یەکێـک لەوانــە (نەوشــیروان مســتەفا)یە، خوالێخۆشــبوو نەوشــیروان مســتەفا، لــە نووســینە ڕۆژنامەنووسیەکانیشــیدا شـێوازێکی تایبــەت بــە خــۆی بەکارهێنــاوە، بــەڵام لەبەرئــەوەی کاک نەوشــیروان خــۆی کــوڕی بزاوتێکــی پێشــکەوتوخواز بــووە لەنـاو بزوتنـەوەی کـوردی، بـە کوردییەکـی پاراوتـر نوسـیوویەتی. نووسـینەکانی زیاتـر نزیـک دەبێتـەوە لـە نوسـینەکانی مەدرەسـەی (سـلێمانی) بابـان تـا ئـەوەی نزیـک بێتـەوە لـە مەدرەسـەی مـام جـەلال، کـە مـام زمانـی نووسـینو ئاخاوتنـی، شـێوەزاری کۆیـی بەسـەریدا زاڵ بوو. شـێوازی نوسـینی کاک نەوشیروان تایبەتمەندە،

بەشێک لە ئەدەبیاتەکانی شۆڕشی نوێ لە ئێزگەو نوسینەکانی تری شۆڕش، دەستاوو و تەڕدەستی ئەو زاتە بەسەریدا زاڵە، بۆ نموونە یەک (واو) نوسینو دوو (واو) نوسین، وابوو نوسینەکانی پێویستی بەدەستکاریکردن نییە. جگە لەزمانی نووسین لای ئەو نووسەرو سیاسییە، تەکنیکی نووسینو خوردکردنەوەی شتەکانیش، پێناسەکردنی دیاردەکانو رۆچوون بەقوڵایی دیاردەکاندا لە خەسڵەتە سەرەکییەکانی نووسینەکانی بوو. هەر لە نەوەو قەڵەمەکانی ئێزگە کاک (ئەرسەلان بایز) یش قەڵەمێکی بەبڕشت بوو، ئەویش لە قوتابییەکانی رادیۆی گەلی کوردستان بوو، شێوازێکی جوانی ئاوێتە بەبیرەوەریو شیکاری ورد لە رواڵەتە سەرەکیەکانی نووسینەکانی بوو. فەرید ئەسەسەرد تایپێکی نایب بوو لەنووسەران یەکێک لە شتەکانی (ئازاد جوندیانی) ئەوەیە، ئەوکاتەی وتارێکی سیاسی وشکو برنگ دەنووسێ بە رای من سەرکەوتوو نابێت، بەڵام ئەوکاتەی خۆی شتێک یان حیکایەتێک دەگێڕێتەوە بەشێوەیەکی جوان دەیهۆنێتەوەو سەرنجی خوێنەر رادەکێشێت، کاتی خۆی پێشنیازم بۆ کرد کە گۆشەیەکی هەفتانەی هەبێتو هەر جارەی شتێک باس بکات، ماوەیەکی زۆر لەسەری بەردەوامبوو، بەبڕوای من یەکێک لە گۆشە سەرکەوتووەکان بوو، ئەگەر کۆی بکاتەوەو بیکات بەکتێب شتێکی باشی لێ دروست دەبێت. جگە لەویش (فریاد رەواندزی) شێوازێکی تایبەتی هەیە، زیاتر لە وردەکاریدا لە گێڕانەوە دەچێت وەک ئەوەی لەنووسینی سیاسی بچێت، هەرچی (فەرەیدون عەبدوالقادر)ە، یەکێکە لەو

کەسانەی تا خوا حەزبکات لە نووسیندا دەست ڕەنگینە، لێرە من باسی شێوازی نووسینو فۆڕمی نوسینو زمانی نووسین دەکەم، دەبینی لە کوردستانی نوێ لە یەک ڕۆژدا سێ وتاری هەیە، یەکێکیان سەر وتارەو گوزارشت لە سیاسەتو ستراتیژی هێزێکی سیاسیی دەکات، دووەم وتارێکی خۆیەتی لە لاپەڕە یەک وەک سەرنووسەرێک نوسیوویەتیو شیکار بۆ دۆخ یان دیاردەیەک دەکات، ستونێکی لاپەڕەی کۆتایی کە وتارێکیەتی باسی شەهیدو گوڵ دەکات، کە بیردەکەیتەوە، پیاوێک بتوانێ لە یەک ژمارەی ڕۆژنامەدا بەسێ تەکنیک بنووسێت زۆر گرنگە، یەکێک وەک یەکێتییەکو لێپرسراوی مەکتەبی ڕاگەیاندنی ئەوسا، وتارێکیش وەک سەرنووسەرو بە ئەزموونترین ڕۆژنامەنووسەکانی ناو کوردستانی نوێ، ئەوەی دیکەشیان وەک قەڵەمی نووسەرێکی بەتواناو لێهاتوو، هەمیشە باوەڕموابووە لەدوای ئەو ئەزموونە زێڕینەی کوردستانی نوێ دەبوایە (فەرەیدون عەبدولقادر) وازی لەسیاسەت بهێنایەو لەبواری نووسینو میدیادا هەمیشە لە لوتکەدا دەمایەوە. بەڕاستی هەندێک قەڵەم هەن دەکرێت شەوقو ڕەونەق بە ڕۆژنامە بدەن. بۆ نموونە دکتۆر (شێرکۆ عەبدوڵڵا) کە ستوونەکەی دەنوسی هەموو جارێک پێم دەوت «دکتۆر ئەگەر خۆم ڕۆژنامەیەکم هەبوایەو حزبی نەبوایە، گۆشەکەی تۆم لە لاپەڕە یەک دائەنا»، بەڕاستیش گۆشە تەنزەکانی شێوازێکی خۆشو سەرنج ڕاکێشی هەیە.

تۆ دەزانی یەکێتی بەدرێژایی تەمەنی، بە تەنها لەبواری سیاسەتو هەڵوێستو شەڕی پارتیزانی پێشەنگ نەبووە، بەڵکو

لەنـاو کـۆی کایەکانـی تریـش هـەر ئـەو پێشـەنگیەی ماوەتـەوە، یەکێـک لـەو بوارانـە بریتـی بـووە لـەوەی یەکێتـی وەک مەدرەسـە هەمیشــە ڕۆژنامەنــووس‌و نووســەری بەتوانــای بەرهەمهێنــاوە، بــەردەوام قەڵەمــی بەبڕشــتو نووســەری بیــر تیــژو ئەدیبــی بەهەڵوێسـتی خسـتۆتەوە، ئـەوەش وایکـردووە کـە ئەرشـیفەکەی، میدیاکـەی بـە بەردەوامـی لـە ترۆپـکو لوتکـەدا بمێننـەوە.

نووسین بە زمانی نەتەوەی سەردەست

بۆ نەتەوەی ژێردەست، زۆر گرنگە ڕۆڵەکانی بەر لەفێربوونی هەر زمانێک، زمانی دوژمنو ڕکابەرەکەیان بزانن، چونکە نووسین بە زمانی نەیارو ڕکابەرەکەت بەتەنها بریتی نابێت لە ڕوونکردنەوەی باری سەرنجو هەڵوێستی نەتەوەییت، بەتەنها یەکسان نابێت بە گواستنەوەی خەونو خەیاڵە نیشتمانیەکانت، بەڵکو کەشێکیش دەڕەخسێنێ تا لەنێوان دەستەبژێری هەر دوو نەتەوەدا کارلێکێکی ئەرێنی دروست بکات. بەمانایەکی تر، نووسین بە زمانی نەتەوە سەردەستەکانی ناوچەکە، ئەوانەی کوردیان بەسەردا دابەشکراوە، لەوەدا بایەخو گرنگی پەیدا دەکات کە جگە لەگواستنەوەی وێنەیەکی ڕاستەقینەی کورد، دەستکاری وێنە زەینییەکانی ناو یادەوەری ئەوانیش دەکات. چۆن ئێمە کاتێک وتاری نووسەرێکی عێراقی دەخوێنینەوە لە کۆدەکانی رادەمێنینو بزانین چۆن باسی کورد دەکات، ئەوانیش بەو خەیاڵەوە لە وتاری نووسەرێکی کورد رادەمێنن.

ئێمە لە باشووری کوردستان، چونکە بەریەککەوتنمان لەگەڵ عەرەب هەبووەو زمانی نەتەوەی سەردەست عەرەبیە، لەبەرئەوە بەشێک لەنووسەرو ڕۆژنامەنووسەکانمان تەنها بە

عەرەبـی نوسـیوویانە، بـە بـاوەڕی مـن کاردانەوەشـی لەسـەر ڕای گشـتیو دەسـتەبژێری عەرەبـی دروسـتکردووە. یەکێـک لەوانـەی جـوان نووسـێکی زۆرباشـی عەرەبی بـوو، خوالێخۆشـبوو (فەلەکەدیـن کاکەیـی) بـوو، بـەڕای مـن فەلەکەدیـن کاکەیـی، بـە پارتـی گـەورە نەبـوو، پارتـی بـەو گـەورە بـووە. ئـەو زاتـە شـێوازی نووسـینی ئەوەنـدە جـوان بـوو هـەر شـیرین بـوو وەک تێکسـتێکی ئەدەبـی بیخوێنیتـەوە، ئـەو مـاوەی کـە سەرنووسـەری ڕۆژنامـەی (التأخـی) بـوو، زنجیـرە وتارێکـی نووسـی، بـە برادەرانـی پارتیـم ووت ئـەوە بکـەن بـە کتێبێـکو بـڵاوی بکەنـەوە. بیرمـە جارێـک وتارێکـی نووسـی باسـی گـوڵ و گوڵـزار دەکات، ئەوەنـدە جـوان نووسـیبووی چەنـد جارێـک خوێندمـەوە، سـەیریش بوو، سـەروتاری ڕۆژنامەیەکـی سیاسـی لەسـەر گـوڵ بنووسـرێ.

یەکێکـی تـر لـەو قەڵەمـە بەبرشـتانەی بـە کوردییەکـی ڕەوانو بـە عەرەبیەکـەی قـوڵ دەینووسـی خوالێخۆشـبوو (د. عیزەدیـن مسـتەفا ڕەسـوڵ) بـوو، کـە هـەم بـە عەرەبی دەینووسـیو هەمیـش کـوردی. لەهـەردوو وێسـتگەی کارکردنـم لـە ڕۆژنامـەی (کوردسـتانی نـوێ)و (ئاسـۆ) داوام لێکـرد گۆشـە بنووسـێت، شـێوازو نووسـینی گۆشـەو سـتونەکانی سـەرنج ڕاکێـشو پـڕ لـە زانیـاریو مەعریفـە بوونو خوێنـەری ناچـار دەکـرد بـە دیقەتێکـی زۆرەوە لەوتارەکانـی ڕابمێنـێ. بێجگـە لـەو (مامۆسـتا محەمـەد ڕەسـوڵ هاوار)یـش لەنـاو ئەدەبیاتـی (حزبـی شـیوعی عیـراق) دا وتـاری زۆری بـە زمانـی عەرەبـی بڵاوکردۆتـەوە، ڕاستیەکەشـی بەشـێکی زۆری خەڵـک ئـەو زاتـە وەک شـاعیر یـان مێژوونـووس

دەناسـێت، بـەڵام لەبـواری کاری رۆژنامەنووسـیی بەرهەمەکانـی هـەر خۆیـان توحفەیـەک بـوون. (عەبـاس بـەدری)ش نووسـەرێکی گـەورە و رۆژنامەنووسـێکی بـە قابیلـەت بـوو.

بەدڵنیاییـەوە ئـەو لیسـتە زۆر درێژتـرە، بـەڵام رەنگـە بەپێـی پۆلێنبەندییەکـە کـە سـێ قۆناغــەو هــەر قۆناغێـک کاریگەریـی خـۆی هەیـە جیاوازتـر بێـت. یەکـەم پەیوەسـتە بەقۆناغـی رزگاریـی نیشـتمانیو ئـەو سـەردەمەی کـە نووسـەرانی کـورد لەنـاو ئەدەبیاتـی عەرەبـی شـاخ وەک جۆرێـک لەئۆپۆزسـیۆنی سیاسـیی لـە گۆڤـارو رۆژنامـەو بڵاوکراوەکانـی هێـزە سیاسـییەکان وتاریـان نوسـیووەو بڵاوکردۆتـەوە، ئـەو وێسـتگەیە ئاراسـتەی وتـارەکان بـۆ بـە ئامانجگرتنـی بەعـسو سـەرانی بەعـس بـووەو بەشـێک بـووە لـە پاکێجێکـی گشـتی خەباتـی نیشـتمانیی بـۆ دروسـتکردنی کۆدەنگـی لەبەرامبـەر بەعـس. هەرچـی قۆناغـی دووەمـە دوای راپەڕینـە، ئـەو سـەردەمەش نەوەیەکـی تـر لـە عەرەبیـزان لەنـاو راگەیاندنـەکان دەردەکـەونو لەرێگـەی نووسـینەوە دوو شـت بۆ رای گشـتی عەرەبـی دەگوازنـەوە، یەکەمیـان سـتەمکارییەکانی بەعسو دووەمیـش ئەزموونـی خۆڕێبـەری هەرێمـی کوردسـتان، هەرچـی دوا قۆناغیشـە دوای پرۆسـەی ئازادیـی عیراقـە، کـە ئیـدی هێـزە سیاسـییەکان لەناوەنـدی بەغـدادەوە رۆژنامـە بـە زمانـی عەرەبـی دەردەکـەنو لەوێـوە بەشـێکی زۆر لـە عەرەبیزانـەکان لەسـەر پرسـە نیشـتمانییەکانی کوردسـتان دەنووسـنو موخاتەبـەی رای گشـتی عێراقـیو عەرەبـی دەکـەن، ئـەوەش بایەخـی نووسـین بـە زمانـی نەتـەوەی سەردەسـت نیشـان دەدات.

لەراستیدا لەبەشەکانی سەرەتاش باسی فیدباکم کرد، ئێمەی رۆژنامەنووسی کورد هەر قسە دەکەینو دەنووسین، هەرگیز بیرمان لەوە نەکردۆتەوە کە داخۆ کاریگەریو فیدباکی ئەوەی دەینووسینو نووسیومانە چیە؟ ئایا کاردانەوەی مەسجو پەیامەکانمان لەسەر وەرگران چۆنو چی دەبێت، بەپشت بەستن بەو لۆژیکە، تائێستا لەکاردانەوەو کاریگەری رای گشتی عەرەبیمان نەپێچاوەتەوە، کە بزانین ئایا ئەو وتارو نووسینانەی رۆژنامەنووسانی کورد بە عەرەبی دەینووسن لەسەر شەقامو رای گشتی عێراقی چیە؟ بەڵام بەدڵنیاییەوە هەر کاریگەریی خۆی بەجێهێشتووە، لەبەرئەوە من پێموایە پێویستە کورد هەمیشە بە تەنگ ئەوەوە بێت هەم نووسەرو قەڵەمی کوردی هەناردەی ناو میدیای عەرەبی بکاتو هەمیش بە زمانی عەرەبی گۆڤارو رۆژنامەی هەبێت، چونکە دواجار ئەو کارلێکەی لەنێوان هەردوو نەتەوە لەسەر کاغەزو لەناو شاشەکان دروست دەبێت، زۆر گرنگترو بایەخدارترە لەوەی هەر لە جوگرافیا لۆکاڵیەکەی خۆماندا بنووسینو قسە بکەین.

رۆژنامە بەزمانی نەتەوە هاوبەشەکان

لەئەدەبیاتـــی سیاســـیی هەشـــتاو نـــەوەدەکان زۆرجـــار ئـــەو گوتەیـــەی (کارل مارکـــس) دەکەوتـــە بەرچاومـــان، کـــە دەڵێـــت «هەمـــوو هێزێکـــی سیاســـیی بـــەوە دەپێورێـــت، کـــە کـــێ ســـەرکردایەتی دەکات»، رەنگـــە ئـــەوە بـــۆ هەڵســـەنگاندنی یەکێتیـــی نیشـــتمانیی کوردســـتان، وەک هێزێکـــی پێشـــکەوتوخواز وەڵامێکـی بەجـێ بێـت، بـەو پێیـەی رابەرایەتیکردنـی ئـەو هێـزە لەلایـەن (مـام جـەلال)ەوە، خـۆی لەخۆیـدا نیشـانەی ئەوەیـە کـە یەکێتـی هـەم جیـاوازەو هەمیـش دەتوانـێ جیـاواز بێـت، هەڵبەتە بـە ئێستاشـەوە، کـە فەرهەنـگو ئـاکاری سیاسـیی مـام جـەلال وەک چوارچێـوەی ئەخلاقیـی لەنـاو یەکێتـیو لـە بەڕێوەبردنـی یەکێتیـدا ماوەتـەوە، لەبەرئەوەشـە بەدرێژایـی مێـژووی یەکێتـی، هەمـــوو ئـــەو پرســـە باڵایانـــەی کـــە مـــام خـــۆی بـــاوەڕی پێـــی هەبـــووە، وەک ســـتراتیژی کارکـــردن بـــە راگەیاندنیشـــەوە رەنگیداوەتـــەوە، لەپرســـی ژنـــانو ئازادییـــەوە، بـــۆ نەتەوەکانـــی تـــر، بـــۆ پێکەوەژیـــانو لێبوردەیـــیو کـــۆی بـــوارەکان، لەهەمـــوو ئەوانـــەدا یەکێتـــیو میدیاکـــەی پێشـــەنگ بـــوون.

یەکێـک لـەو پرسـانەی کـە هەمیشـە مـام جـەلال

لەکۆبوونـەوەو ڕێنماییەکانـی بـۆ دامەزراوەکانـی میدیـا جەختـی لەسـەر کردۆتـەوەو هەندێکجـار لـەدەرەوەی خواسـتی کەناڵـەکان بـە فەرمـان سـەپاندویەتی، بریتـی بـووە لـە بایەخـدان بـە پرسـی پێکهاتــەو نەتەوەکانــی تــری کوردســتان، تەنانــەت هــەر لەژێـر فەرمایشـتی ئـەودا، کەناڵـی کەرکـوک لەسـەرەتای دامەزراندنیەوە پەخشـکردنی بەرنامـەو هـەواڵ بەزمانەکانی (عەرەبـی، تورکمانی، ئاشـووری) تێـدا کراوەتـە مـەرج، ئەمجـۆرە ئاوڕدانـەوەو بایـەخ پێدانـە، ئەگـەر بەسـەرێکدا بـۆ ئـەوە بێـت مەسـجەکانی یەکێتـی بـە وەرگرانــی ئــەو پێکهاتانــە بــگات، ئــەوە بەدیوەکــەی تریـدا بـۆ ئەوەیـە ئــەو پێکهاتانــە بتوانــن لەرێگــەی ئــەو شاشــەوە گوزارشـت لـە بوونـی خۆیـان، لـە فەرهەنـگو کەلتـووری خۆیـان بکـەن. ئەمـەش شـتێکە یەکێتـی هەمیشـە ئولفەتـی پێوەگرتـووە، ئولفەتێـک بـە تەنهـا ڕەهەندێکـی زارەکـی نیـە، بەڵکو بەشـێکە لە مێژووەکەشـی، بەشـێکە لـە تێکۆشـانی رابردوشـی، بـە بەڵگـەی ئـەوەی لەمـاوەی سـاڵانی تێکۆشـاندا بەدەیـان تێکۆشـەری ئـەو نەتەوانـە لەریزەکانـی یەکێتیـی نیشـتمانیی کوردسـتاندا لەپێنـاو گەیشـتن بـە ئامانجـەکان بـە شـەهادەت گەیشـتوون. خـۆ ئەگـەر لەهەندێـک کاتو دەورانـدا جۆرێـک لـە پاشەکشـەش روویدابێـت، بەبـڕوای مـن پاشەکشـەکە پەیوەنـدی بـە راگەیاندنـەوە نەبـووە، بەقـەدەر ئـەوەی پاشەکشـێی کـۆی یەکێتیـی بـووە، بـۆ نموونـە لەداخـی پارتـی وایلێهاتـووە هەندێکجـار دژی کۆتـاو کەمینـەکان قسـەیەک بکرێـت، بـەڵام دەبێـت لـەوەدا پۆڵێنبەندیەکـی لۆژیکـی بکرێـت، ناکرێـت تـۆ لەداخـی دەسـتەبژێرێکی نـاو ئـەو پێکهاتانەو

لەداخــی خــراپ بەکارهێنانــی پارتــی دژ بــە مافــە نەتەوەیــیو کەلتوورییەکانــی ئــەوان بوەســتیتەوە. هەمیشــە ووتومــە ئەگــەر دەزانــی پارتــی یــاری بــە چارەنــووسو قــەدەری ئــەوان دەکات، وەرە بەشــێوەیەکی مرۆیــیو لەچوارچێــوەی یاســاو پرەنســیبە بــاڵاکان پێچەوانــەی پارتــی بکــەو رەفتارێکــی بەجــێ بنوێنــە.

ئــەو جــۆرە جریوەیــە بــە یەکێتــی نامۆیــە، ئــەو نەغمــەو ئــاوازە لــەدەرەوەی دنیابینــی مــام جــەلالو ســلێمانی بــووە، بەدیاریکراویــش ئــەو دیاردەیــە کاتێــک لەســنووری قەڵەمــڕەوی یەکێتــی دەردەکەوێــت، کــە بزوتنــەوەی گــۆڕان لــە یەکێتــی جیادەبێتــەوە، چونکە ئــەو بزوتنەوەیە لەبنەڕەتەوە بزوتنەوەیەکی سلێمانینو لــەو شــارەش کەمینــە مەسیحیەکەش خۆیــان بەکــورد دەزانــن، لەبەرئــەوە لەبەرامبــەر ئــەو پێکهاتانــە بــارگاوی بــوون بە رقێکــی سیاســی، بــەو واتایــەی رق هەســتان لــە رەفتــاری پارتــی لــە پرســی زۆرینــەو کەمینــەی نــاو پەرلەمــان بــە بەکارهێنانــی کەمینــەکان، لــەلای دەســتەبژێری گــۆڕان بۆتــە گــرێو ئــەو شــەڕە هەندێکجــار لەســەر تــەواوی پێکهاتــەکان تاقیدەکرێتــەوە. مــن خــۆم پێموایــە باشــترین رێــگا بــۆ مامەڵەکــردن لەگــەڵ ئــەو پێکهاتانــە بریتیــە لــە رەفتارکردنی دیموکراســیو پەســەندکردنیان وەک ئــەوەی خۆیــان دەیانەوێــت، چونکــە دواجــار کوردســتان ئەگــەر هــی هەمــووان نەبێــتو لــە نەتــەوەی کوردیــدا بچوکــی بکەیتــەوە، قــەدەری ئــەو هەرێمــەش دەخاتــە مەترســیەوە، خــۆ لــە رووی مێژووییــەوە (دەوڵەتــی عوســمانی) دەوڵەتێــک بــووە هــی هەمــوو نەتــەوەکان بــووە، کەچــی کاتێــک بــوو بــە دەوڵەتــی

نەتەوەیـەک تێکشـکاو هەڵوەشـایەوە، ئەوکاتـەی سروشـتی ئـەو دەوڵەتـە وەرگـۆڕا بـۆ دەوڵەتـی نەتـەوەی سەردەسـت، دەبینـی چـی لـێ بەسـەرهاتو چەنـدە بچووککرایـەوە. کەوایـە دەبێـت بەهەمـوو ئامـرازەکان رێگـە لـەوە بگریـن کـە هەرێمـی کوردسـتان نەبێتـە هەرێمـی یـەک نەتـەوە، بەڵکـو ئـەو رۆحـی هاوبەشـییە قوڵتـر بکەینـەوەو دەرفـەت بـۆ ئەوانیـش بڕەخسـێنین بـەو تایـپو فۆرمـە بژیـن کـە خۆیـان دەیانەوێـت، یەکێـک لـەو رێـگا دیموکراسـییانەش بریتیـە لـە بایەخـدان لـەرووی میدیاییـەوە.

بەداخــەوە راگەیاندنــی کــوردیو یەکێتیــش کەمێــک دوا کەوتــوون، پێــش ئــەوەی بــۆ کەمینــەکان بکەوێــت بــۆ کــوردەکان خۆیــان کــە زۆرینــەن کەوتــووە، چونکــە لەگوتــاری کوردســتانیبوون بەتاڵبوونــەوە، مــن کاتــی خــۆی بــە (هیــرۆ خــان)م وت، پێتانوایــە «کوردســات دەتوانــێ وەزیفــەی گەلــی کوردسـتان بـکات، ئەگـەر لـەو بـاوەڕەدای کوردسـات دەتوانـێ هــەم ئەرکەکانــی کەناڵــی گەلــی کوردســتان بــکات، کەوایــە پێویسـتت بەمانـەوەی گەلـی کوردسـتان نیەو هەڵیبوەشـێنەوە»، ئـەو نموونەیـەم بۆیـە هێنایـەوە، کـە پێمـوایـە کوردسـاتو گەلـی کوردســتان بــە ئێستاشــەوە لەنــاو میدیــای بینــراو باشــترینن، بــەڵام چونکــە نــاوی (کــوردو کوردســتان)یان پێــوە لــکاوە، دەبینیــن لــە بایەخــدان بەپێکهاتەکانــی تــر، لــەو ســۆنگەیەوە مامەڵــە بکرێــن، بەداخــەوە بەشــێک لەمیدیاکانــی کوردســتان زۆرجـار شـێوازی رومـاڵو مامەڵەیـان لەگـەڵ پێکهاتـەکان دەگاتـە رادەی دڵڕەقــی، دەگاتــە ئاســتێکی مەترسـیدار لــە هەڵلوشـینو

قوتدانی ئەوانی تر. ئەمە شتێکە یەکێتی نە پەسەندی دەکاتو نە وەک رەفتارێکی ئەخلاقی تەماشای دەکات، چونکە ئێمە بە فەرمانێکی ئاکاریی لەلایەن مام جەلالەوە لەسەرمان چەسپاوە، کە چەکی مامەڵەکردن لەگەڵ پێکهاتەکان تەنها دەبێت دیموکراسیو بەیەکەوەژیانو کوردستانیبوون بێت. تەنانەت کە لەرۆژنامەی (ئاسۆ) کارمدەکرد، مام جەلال هەر بە خۆمی ووت «رۆژنامەکەتان بکەن بەچەند لقێکەوە، یەکێک بە عەرەبیو دانەیەک بە تورکمانیو یەکێک بە کلدو ئاشووری دەربچێ»، من تەنها ئەوە وەک روانگەی کوردستانییو یەکێتییو مام جەلال وەردەگرمو ئیشی لەسەر دەکەم.

ئەسڵ لە بیرۆکەی بایەخدان بەو پێکهاتانە لەرووی میدیاییەوە دووسەرەیە، سەرێکیان ئەوەیە گوتارێکی کوردانە بە زمانێکی تر ئاراستەی ئەو پێکهاتانە بکەیت، سەرەکەی دیکەش بۆ ئەوەیە لەرێگەی ئەو فۆرمە لە ئیشکردن بەزمانی ئەوان کارلێکی ئەرێنی لەنێوان پێکهاتەکانی کوردستان دروست بێت بۆ ئەوەی شوناسی کوردستانیبوونو هاوبەشییەکان پتر قوڵ ببێتەوە، بۆ ئەوەیە بەرەنجامی ئەو کارلێکە پاڵەوانەکانی یەکتر بناسین، دیوە پەنهانەکانی کەلتوورو فەرهەنگی یەکتر بدۆزینەوە، لەپێناو ئەوەیە لە شانازییەکان هاوبەشی دروست بکەین. تۆ سەیر بکە ئێمەی کورد چەند بە شانازیەوە (کەریمی عەلەکە) باسدەکەینو کردومانەتە بازرگانێکی بە ئاکار، کە لەپێناو ئەو ناسنامە کوردستانیەدا هەموو شتێکی

بەخشیووە، ئەی بۆ لەو شانازییەدا کریستیانەکان هاوبەشیمان نەکەن، ئەی بۆ پاڵەوانەکانی تری ئەوان لەناو میدیای کوردی زماندا رەنگ نەدەنەوە، ئەمانە پرسیاری جددیو جەوهەرین؟

قوڵتر لەدیاردەی شوناسی کوردستانیبوون رادەمێنمو ئەو دیاردەیە تەنها بە میدیاوە گرێنادەم، من هەمیشە باوەڕموابووە کە تەواوی جوگرافیای ئێمە لەو کارلێکە ئەرێنیە کەمتەرخەمن، رەنگە کورد بەهۆی ئەوەی زۆرینەیە بەشە زۆرەکەی ئۆباڵی بەرکەوتبێت، بەڵام پێکهاتەکانیش کەمێکی ئەو ئۆباڵەیان لەگەردنە. ئەقڵی مرۆڤی رۆژهەڵاتی ئاوێتە نیە، ئاوێتە بەو مانایەی دەشێ تۆ کەسێکی ئاشوری یان تورکمان بیت، بەڵام لەهەمان کاتدا دەشێت عێراقیو کوردستانیی بیت، ئەو چەمکەیە کە دەشێت مرۆڤ لە یەککاتدا هەڵگری کۆمەڵێک شوناس بێتو هیچیان لەگەڵ یەکتر ناکۆک نەبن، ئەگەر لەمن بپرسن ناسنامەکەت چیە، دەڵێم کوردمو کوڕی باوکی خۆممو هاوژینی ژنەکەممو باوکی منداڵەکانمم، ئەم ناسنامانە هیچیان نابن بە بەدیل بۆ ئەوی ترو تەواوکاری یەکترین، ئەو فرە شوناسیە دەبێت قوڵ بکەینەوەو کەسێکی تورکمانیش وابڵێت، با شانازی بەناسنامە نەتەوەییەکەی خۆیەوە بکات، بەڵام دان بەوەشدا بنێت کە لەشتێکدا لەگەڵ من هاوبەشە کە کوردستانیبوونە. ئەوە جەوهەری بیرکردنەوە دروستەکەیەو لەو پرۆسەیەشدا دەبێت میدیا رۆڵە گەورەکە ببینێو یارمەتیدەر بێت بۆ ئەوەی درزەکان نەیەڵێتو وابکات گوتاری بارگاوی بە توڕەییو رق چیتر بڵاونەکەنەوە.

ڕێگا زۆرن بۆ ئەوەی پرۆسەی کارلێکی نەتەوەیی لەناو پێکهاتەکان پەرە پێبدەین، چ لەڕێگەی دەرکردنی ڕۆژنامەو گۆڤاری تایبەت بەو نەتەوانە بێت، یان تەرخانکردنی بەشێک، ڕوبەڕێک، پانتاییەک لە هەموو بەشەکانی جەستەی میدیا بۆ ئەوەی ئەو نەتەوانە بە زمانی خۆیان فەرهەنگو کەلتووری خۆیان بەئێمە ئاشنا بکەن.

مەدرەسەی چینی و سۆڤیەتی لەرۆژنامەدا

کاریگەریی بزوتنەوەی چەپ لەسەر بزافە سیاسییەکەی کوردستان، بەتەنها خۆی لە ئاستو ڕەهەندە سیاسییەکەیدا نابینێتەوە، بەڵکو ئاستی ئەو کاریگەرییانە لەسەر بوارو سێکتەرەکانی تریش جێدەمێنێ، یەکێک لەو بوارانە ڕۆژنامەنووسییە، کە دەستەبژێری ئەو قۆناغە مێژووییەی کورد بەهۆی سەرسامبوونیان بەئاراستەکانی ناو ئەو بزوتنەوە چەپگەرایانە، شێوازو فۆڕمی نووسینو ڕۆژنامەنووسیان لەیەکتر جیابۆتەوە، ڕاستیەکەشی ئێمە دوو شت نازانین، ئەویش لێک جیایی قوتابخانەی (سۆڤیەت)یو قوتابخانەی (چین)یە لە ڕۆژنامەنووسیدا، ئێستا کە سەیری بکەین لەنێوان میدیا چینییەکانو ڕوسیەکان جیاوازییەکی زۆر لەشێوازی نووسینو تەکنیکی دارشتن هەیەو هەر یەکێک لەو شێوازانە مۆرکی خۆی جیاوازە، بیرمە کاتی خۆی لەوەڵامی برادەرێکدا کە ڕۆژنامەی (کوردستانی نوێ)ی بە (پراڤدا) چواندبوو، وتارێکم لەژێر ناونیشانی (بۆ پراڤدا چیەتی) نووسیو لەو وتارەدا بەشێوەیەکی وورد لەسەر شێوازو تەکنیکەکانی نووسین لە ڕۆژنامەو ڕاگەیاندنەکانی سۆڤیەتی جاران وەستاوم، هەروەک

بەراوردكارييەكــی نێــوان قوتابخانــە ماركسيســتيەكانی چيــن‌و ســۆڤيەت ـ م لەبــواری رۆژنامەنووســيدا كــردووەو كاريگــەری ئــەو دوو قوتابخانەيەشـم لەسـەر رۆژنامەنووسـيی كـوردی رونكردۆتـەوە.

دەزانــی رۆژنامــەو ميديــای هــەر وڵاتێــك يــان هــەر رەوتو ئاراســتەيەكی مێژوويــی، لەرێگــەی خاوەندارييەتــی هەندێــك تەكنيكـی تايبـەت بەخۆيـەوە لەوانـی تر جيـا دەبێتەوەو خەسـڵەتی تايبــەت بەخــۆی هەڵدەگرێــت، ئێســتا تــۆ ســەيری رۆژنامەيەكــی چينــی دەكەيــت، بەدڵنياييــەوە پروپاگەنــدە بــۆ جوانكردنــی چيــن‌و سيســتەمە سياســييەكەی بڵاودەكاتــەوە، بــەڵام خــۆ لەپەنايەكـدا وێنەيەكـی گـەورەی جوتيارێكيـش بڵاودەكاتـەوە كـە پێـت دەڵێـت بەرهەمـە كشـتوكاڵييەكانی ئەمسـاڵ لەسـايەی ئـەو سيســتەمە ئابوورييــەوە چەنــد هەڵكشــاوە، وێنــەی كارگوزارێكــت نيشـان دەدات بـۆ ئـەوەی بڵێـت لەسـايەی رێزگرتـن لەژينگەيەكـی خاوێنــەوە، چيــن چەنــدە پاكــەو لەجيهانــدا رەونــەق دەداتــەوە. ئــەم شــێوازە لــە نوســين‌و بڵاوكردنــەوە، تەكنيكێكــی زۆر ســەرنج راكێشــەو حەقــە رۆژنامەنووســيی كــوردی بەجۆرێــك لەجــۆرەكان بــۆ ئــەو دوو قوتابخانەيــەش بگەڕێتــەوە، كــە ڕاســتيەكەی ئێســتا بەهــۆی هەژموونــی وڵاتانــی ديموكراســی‌و ليبڕاڵيــەوە ئەوەنــدەی بــە قوتابخانەكانــی ئەمەريــكاو خۆرئــاوا سەرســامە، ئەوەنــدە بــە قوتابخانــە مێژووييەكانــی وڵاتانــی چەپــەوە پەيوەســت نەمــاوە.

نــەوەی حەفتاكانــی ئێمــە، بەهــۆی ئــەو كۆچــە زانســتيەی لەپێنــاو خوێنــدن‌و بەدەســتهێنانی بڕوانامــە روويــان لەيەكێتــی ســۆڤيەتی جــاران كــرد، نەوەيەكــن بــە باشــی لەشــێوازی

نووســـینو تەکنیکـــی ڕۆژنامەنووســـی ســـۆڤیەتدا قوڵبوونـــەوەو ئـــەو ئەزموونەشـــیان بـــۆ نـــاو ڕۆژنامەگـــەری کـــوردی گواســـتەوە، لەبەرئەوەشـــە فۆڕمـــی ئەزموونی ســـۆڤیەتی لەمێـــژووی ڕۆژنامەگەریی حەفتـــاو هەشـــتاکانی ئێمـــە بەشـــێوەیەکی ڕوون خـــۆی بەرجەســـتە دەکات، یەکێـــک لەوانـــە (د. عیزەدیـــن مســـتەفا ڕەســـوڵ) بـــوو، کـــە لەپرۆســـەی گواســـتنەوەو جێگیرکردنـــی ئـــەو فۆڕمـــە نووســـینە تـــا ئەندازەیەکـــی گـــەورە ســـەرکەوتوو بـــوو، هەروەهـــا (د. مـــارف خەزنـــەدار)و زۆر زاتـــی تریـــش جێپەنجەیـــان لەســـەر جێگیرکردنـــی قوتابخانـــەی ســـۆڤیەتی لـــە نووســـیندا هەبـــووە.

بیرمـان نەچێـت قوتابخانـەی ئێرانیـش نزیکـە لـە قوتابخانەی سـۆڤیەتی، ئەویـش یەکێکـە لـەو ئەزموونانـەی کـە دەبێـت لێـوەی فێربیـنو سـوودی لێوەربگریـن، ئـەو میدیایـەی ئێـران ئەگەرچـی بـە ئـاگاداری ڕێبـازی ئیمامـە، بـەڵام پانتایـیو ڕوبەڕێکـی بـۆ کارکـردن تێدایـەو تەکنیکـی جـوانو بەجێـی لەبـواری ڕۆژنامەنووسـیدا لەخـۆی گرتـووە، لەبەرئـەوە بەبـاوەڕی مـن گرنگـە ئـەو ئەزمـوونو قوتابخانـە جیاوازانـەی ڕۆژنامەگـەری جیهانیـی بەشـێوەیەکی وورد کاریـان لەسـەر بکـرێو لـەزۆر ئاستیشـدا بـۆ دەوڵەمەندکردنـی ڕۆژنامەگەریـی کـوردی سـوودیان لێوەربگیـرێ.

هێرۆخان میراتگری
ئیبراهیم ئەحمەدی ڕۆژنامەنووس

قسەکردن لەسەر تەکنیکی نووسینی (هێرۆخان) بە تەنها نابێت لەروانگەی نووسینەکانی خۆیەوە راڤە بکرێت، بەڵکو دەبێت بەشێوەیەکی ووردو درشت لەسەر شێوازو فۆڕمی مامۆستا (ئیبراهیم ئەحمەد) بوەستین، ئەو کەسێتیە دانسقەی مێژووی ئێمە، کە هەم لە فۆڕمی نووسینی چیرۆک پێشەنگ بووەو هەمیش لە بوارو ئەزموونی رۆژنامەنووسیی، سەرباری ئەوەی کە سیاسییەکی خاوەن پرەنسیبو بنەماش بووەو فەزڵێکی گەورەی لەسەر بزاوتی نیشتمانی کوردی لەهەر چوار پارچەکەی کوردستاندا هەیە.

لەڕاستیدا مامۆستا (ئیبراهیم ئەحمەد) ئەو شێوازەی لە نووسینی هەندێک چیرۆک بەکاریهێناوە، هاوکات لە هەندێک کاری رۆژنامەنوسیشدا سەرلەنوێ بەکاریهێناوەتەوە، یەکێک لەو بەرهەمە رۆژنامەنووسیانەی هەرگیز ناکرێت لەبیربچێتەوە، نووسینی ئەو ریپۆرتاژەیە کە لەسەر پێکهاتەیەکی کۆمەڵگەی ئەڵمانی نووسیوویەتی، کاتی خۆی لەگەڵ وەفدێکی پارتی و حکومەتی عێراقیدا سەردانی ئەڵمانیای دیموکراتی دەکەن، لەوێ ئاشنا دەبێت بە پێکهاتەیەکی نەتەوەیی کە بەزمانی ئەڵمانی

قسـه ناكـەن، ریپۆرتاژێكـی زۆر جـوان لەسـەر ئـەو كەمینەیـە دەنووسـیٚو لەشەسـتەكاندا لـە رۆژنامـەی (خەبـات) بڵاویدەكاتـەوە، دواتـر گۆڤـاری (روناكـی) كـە (حافـز قـازی) سەرنووسـەری بـووەو بـە كرمانجـی دەردەچـوو، وەریدەگـریٚو سـەرلەنویٚ بڵاویدەكاتـەوە. تـۆ سـەرنج بـدە شـێوازەكەی ئەوەنـدە جـوان بـووە، كـە گۆڤارێكـی ئەهلـی لـە رۆژنامەیەكـی حزبـی وەریدەگـریٚو سـەرلەنویٚ پەخشـی دەكاتـەوە، خـۆم چەنـد جارێـك خوێندومەتـەوەو هەمیشـە شـتی تـازەی لێوەفێـر دەبـم.

لەراسـتیدا مامۆسـتا ئیبراهیـم ئەحمـەد لەنووسـینو كاری رۆژنامەنوسـیدا خـۆی بـە تەنهـا قوتابخانەیەكـی سـەربەخۆ بـوو، بـە فـۆرمو سـتایلێك دەینووسـی كـەس لـە خـۆی نەدەچـوو، زمانێكـی شـیرینی كوردەواریـی، ووردبوونەوەیەكـی قـوڵ، بـە بەرپرسـیاریەتیەوە نووسـین لەتایبەتمەندییەكانـی بـوو. جارێـك لـە كۆنگـرەی ئۆپۆزسـیۆنی عێـراق لـە نیـۆرك بەدیـداری شـادبوومو لەسـەر نووسـین گفتوگۆمـان كـرد، دەیـووت تـا لـە وتارێـك تـەواو دەبـم چەنـد جارێـك پێیـدا دەچمـەوەو ئەگـەر كەسـێك لـە ژێـر دەسـتم دەرینەهێنـیٚ، دە جـارو بیسـت جاریـش كۆڵنـادەمو هـەر پێیـدا دەچمـەوە. ئـەو قوڵنووسـیو جواننووسـییە مەگـەر بـە میـرات تەنهـا بـۆ (هێـرۆ خـان) جێمابێـت، ئەگـەر نـا كەسـی تـر وەك ئـەو نانووسـێت.

(هێرۆخـان)ی كچـی مامۆسـتا (ئیبراهیم ئەحمـەد)و هاوژینی (مـام جـەلال) لـە یەككاتـدا دوو قوتابخانـەی سیاسـەتو نووسـینی پێكـەوە ئاوێتـە كردبـوو، لەدامەزراندنـی دەزگای (خـاك)دا توانـی

وەرگۆڕینێکی گەورە بکات لە پەرەپێدانی بواری کۆمەڵایەتی جەلالیەتو قوتابخانەی ئیبراهیم ئەحمەد، لەراستیدا دەبوایە ناوەکەی دەزگای (خەڵک) بێت، چونکە زۆر پرسی کۆمەڵایەتی لە دەزگای خاکەوەو لە رێگای تەلەفزیۆنی خاکەوە رەهەندێکی کۆمەڵایەتی وەرگرت، راستیەکەشی پەرەپێدانو پێشخستنی ئەو قوتابخانەیە بە دیوە کۆمەڵایەتیەکەیدا، رێک یەکسانە بە رەنگدانەوەی تیۆری بەرپرسیارییەتی کۆمەڵایەتی لەنووسینو وتندا، وەک چۆن دەڵێی هونەر بۆ هونەر نییەو هونەر بۆ کۆمەڵگەیە، رۆژنامەنووسیش بۆ رۆژنامەنووسی نیە، بەڵکو بۆ کۆمەڵگەیە، لەسەر ئەو بنەمایەش هێرۆخان لە بنیادنانی تەلاری ئەخلاقیی دامەزراوەی خاکدا هەر ئەو بنەمایانەی پەیڕەو کرد.

پێداهەڵگوتنو ستایش نییە ئەگەر بڵێم ئەزموونی گۆشە نووسینەکەی هێرۆخان لەگۆڤاری خاکدا، ئەزموونێکی ناوازەی ژنێکە دووبارە نابێتەوە، بەدڵنیاییەوە لە دڵەوە بۆ دڵ دەیڵێم (هێرۆخان) لە گۆڤاری خاکدا لە گۆشەکەی خۆیدا ستایلێکی تایبەتی بەکارهیناوە بەباوەڕی من ترۆپکی پێشخستنی نووسینی ژنانەیە لە رۆژنامەنووسیدا، هەروەها ترۆپکی پەرەپێدانە بە ئاوێتەکردنی زمانێکی سادەو ساکاری خەڵک بۆ ناو میدیا، هیوادارم رۆژێک لە رۆژان، بە بێ ئیزنی هێرۆخان ئەو گۆشانە کۆبکەینەوەو چاپی بکەین، چەند جارێکیش لەگەڵ کاک (زاهیر سدیق)ی خاک قسەمان کردووە بۆ ئەوەی رێگە نەدەین ئەو کۆششە میدیاییەی هێرۆخان بفەوتێت. ئەوانەی لەنزیکەوە بەریەککەوتنیان لەگەڵ مندا هەیە دەزانن چۆن بیر لە ستوونو

گۆشــه رۆژنامەنووســییەكان دەكەمــەوە، هەمیشــە باوەڕموابــووە كــە پێویســتە نووســەرو رۆژنامەنووســەكان گۆشــەكانیان لــە كتێبــدا كۆبكەنــەوەو چــاپ بكــەن، ئاخــر ئەگــەر گۆشــەی ئــەم (ئــەم كونجــە)ی (عیزەدیــن مســتەفا رەســوڵ) لەكوردســتانی نــوێو ئاسـۆدا كۆنەكرێنــەوەو نەبنــە كتێـب، چـۆن بتوانیــن لــە ئەزموونـی نووسـینی ئـەو تێبگەیـنو چۆنیـش ئاگاییمـان لەبەرامبـەر قوتابخانــەی سـۆڤیەتی بـۆ دروسـت بێـت. ئـەو قسـەیە بـۆ (سـالْح یوسـفی) ش راسـتە، بـۆ مامۆسـتا (ئیبراهیـم ئەحمەد)یـش هــەر دروسـتە، بـە پێچەوانـەوە بـە ئەركێكـی نەتەوەیـی گـەورەی دەبینم، چونكـە (ئیبراهیـم ئەحمـەد)ی چیرۆكنـووسو نووسـەری سیاسـی، (ئیبراهیـم ئەحمـەد)ی سـەركردەو سیاسـی، زۆری لەسـەر وتـراوە، بــەڵام لــە راســتیدا (ئیبراهیــم ئەحمــەد)ی رۆژنامەنــووس كەمتــر فۆكەسـی خراوەتەسـەر، لەكاتێكدا لەهەمـوو قۆناغەكانـدا ئـەو زاتـە هەتــا ســەر رۆژنامەنــووس بــوو، كــە مەكتەبــی سیاســی بــوو، كــە بـووە شۆڕشـگێڕێك لـە چیـاكان، كـە وەك تێكۆشـەرێك لـە تاراوگە خەباتــی دەكــرد، هیــچ یەكێــك لــەو پلەو پۆســتو بەرپرســیاریەتیانە لــە رۆژنامەنووســیی داینەبــڕیو هــەروەك رۆژنامەنــووس مایــەوە.

گرنگــی تایپــی نووســینی هێرۆخــان، چونكــە ســەر بــەو قوتابخانەیــە، لــەو زمانــە ســاكارو ســادەیەدا خــۆی بەرجەســتە دەكات كــە هەمــوو كــەس دەتوانــێ بیخوێنێتــەوەو لێــی حاڵــی بێـت، لـەو ئاسـتەدا بایـەخ پەیـدا دەكات، كـە خەمەكانـی خـاكو خەڵـك پێكـەوە گرێـدەداتو دەینوسـێتەوە، بەڕاسـتیش گۆشـەكانی لــەو گۆڤــارە هەمیشــە وەك هێرۆخانــی ژن نووســراوەو نــەك

وەک هێرۆخانــی بەرپــرسو هاوژینــی مــام جــەلال، ئەوکاتــەی نووســیوویەتی خــۆی لەهەمــوو نــاوو ناونیشــانێک داماڵیــووە. جارێـک بیرمــە لــە گۆڤـاری خاکـدا سـتونێکی نووسـیبوو، دەڵــێ «پێشـمەرگەیەکی دێریـن هاتۆتـە لای مـن قسـەی خێـری بـۆ بکەن، بـەس بـا فـلان کـەس نەزانێـت»، هێرۆخـان ئـەوەی نوسـیووەتەوەو نـاوی کەسـەکەی نەهێنـاوە، ئـەم شـێوازە کە هێرۆخان نوسـیویەتی لــەکاری ڕۆژنامەنوســیدا لــە جیهانــدا کــەمو دەگمەنــە، چەنــد ئەزمونێکــی هاوشــێوەم لەنووســینەکانی ڕۆژنامەنووســی میســری (نەجــلا فەریــدە)دا بینیــووە، ئــەوەش گەیشــتنە بــە ترۆپکــی مرۆییبـوونو پابەندبـوون بـە ئـاکارە مرۆییەکانـەوە. ڕاستییەکەشـی ڕۆژنامەنـووس تەماحـکارەو بـەو تەماحـەوە زۆرجـار ئیرەییـم بـە هەندێــک لــە گۆشــەکانی بــردووە و حەزمکــردووە ئــەو لەمســە مرۆییــەی نــاو نووســینەکە هــی مــن بوایــە، حەسـودیم بــەوە بـردووە کـە ئـەو شـێوازی دارشـتنو بەکارهێنانـی نموونـەو ئیدیۆمـە کۆمەڵایەتییــەکان موڵکایەتیەکــەی بــۆ مــن نەگەڕێتــەوە.

شێوازی فەقێیایەتی لەرۆژنامەنووسیدا

هـەر گرێـدراو بـە تەکنیکـی نووسـینو ئـەو شـێوازو فۆڕمـەی ڕۆژنامەنووسـانی کـوردی پێدەناسـرێتەوە، نـاوی تـری گـەورەو نووسـەری ناسـراوی بـە بڕشـتی تریشـمان زۆرن، هەریەکێـک لـەو کەسـانە هـەر بـە تەنها خۆیـان فەرهەنـگو مێژوویەکـی دەوڵەمەندی بـواری ڕۆژنامەنووسـیی کاغەزیـن، لەنـاو ئەوانـەدا هـاوڕێو دۆسـتی هەمیشـەییم (فەرهـاد شـاکەلی)یە، هـەم بـە هـۆی بەکارهێنانـی هەمـوو ژانرەکانـی ڕۆژنامەنووسـییو هەمیـش بەهـۆی ئیشـکردنی لەسـەر زۆر بـوارو سـێکتەری گرنـگ، کـە دواجـار هەموویـان دەچنـە خزمـەت مێـژووی ڕۆژنامەگەریـی ئێمـەوە بۆتـە ناوێکـی گـەورەی ئـەو بـوارە.

فەرهـاد شـاکەلی، کاتـی خـۆی لـە گۆڤـاری (مامۆسـتای کـورد) سـێ چـوار شـتی کـردووە بـۆ بزاوتـی ڕۆژنامەنووسـیی ئێمـە زۆر گرنگـە، یەکەمیـان ئەوەیـە کـە کۆمەڵێـک دیـداری کـردووە لەسـەر پـرسو مێـژووی کـورد زۆر گرنگـن، لەوانـە دیدارەکـەی لەگـەڵ (هێمـن موکریانـی)، دووەم لێکۆڵینەوەیەکـی کـردووەو پێشـەکی بـۆ چیرۆکێکـی (عەلائەدیـن سـوجادی) نووسـیووە، لەهـەردوو ئـەو ئەزموونـەدا شـاکەلی وەک ڕۆژنامەنـووس خـۆی

بەیاندەکات نەک وەک روناکبیرو نووسەر، بۆیە سەرلەنوێ کۆکردنەوەو کارکردن لەسەر ئەو رەهەندە رۆژنامەنووسییەی فەرهاد شاکەلی لە سوودی بوارەکە دەشکێتەوە.

یەکێکی تر لە فەقێ راستەقینەکانی بواری رۆژنامەنووسی، مامۆستا (محەمەدی مەلا کەریم)ە، شاکارێکی زۆر نایابی هەیە لەسەر رۆژنامەگەریی کوردی نوسیوویەتی، ئەگەر ژیان بوار بدات، حەزدەکەم ئەو لێکۆڵینەوەیەی کە لەسەر بواری رۆژنامەنووسیی نوسیوویەتی کۆبکەمەوەو چاپی بکەمەوە، چونکە خەڵکێکی زۆر (محەمەدی مەلا کەریم) زیاتر وەک پێشەکی نووسی دیوانە شیعرییەکان دەناسێ، وەک تێکۆشەرێکی دێرینی بزوتنەوەی چەپ لە عێراقدا دەیناسێ، هیوادارم بە بڵاوکردنەوەی ئەو پیشەکییە جارێکی دیکە محەمەدی مەلا کەریمی رۆژنامەنووس بناسێنمەوە، نەک هەر ئەو، لەوباوەڕەدام زنجیرەیەک کتیب هەیە لە داهاتوودا دەینوسم، کە ناوم ناوە زنجیرەی ناساندنەوەی رۆژنامەنووسەکانی کورد، کە هەندێکجار وەک ئەدیبو روناکبیر بوونە بەشێک لە یادەوەری خەڵک لە سەروشیانەوە پیرەمێردی مەزن.

دێمەوە سەر ناونانی ئەو نووسەرو رۆژنامەنووسانە وەک فەقێ، لەراستیدا بۆ ئەوەی لەشێوەی فەقێیەتی تێبگەین، دەبێت لە شێوازەکەیان رابمێنین، من خۆم زۆر پۆستو پلەو بەرپرسیاریەتیم لەناو میدیادا هەبووە، بەڵام بەپێچەوانەی ئەو ناونیشانانەوە هەمیشە وەک فەقێی رۆژنامەنووسی خۆم وێناکردوە، ئەو شێوازە بریتییە لە دۆزینەوەی ئاسانترینو

جوانترین شێواز لە داڕشتن بۆ ووردبوونەوەو تێگەیاندنی خەڵک، فەقێیایەتی بریتیە لە رەتکردنەوەی پلەبەندی رۆژنامەنووسیو کارکردن وەک سەربازی وون لەناو دامەزراوەدا، بە ئامانجی گەیاندنی مەسجو پەیام. من لە رۆژنامەی (ئاسۆ)و دەزگای (خەندان)دا کارمکردووە، لە گۆڤاری (هەفتانە) ئیشمکردووەو لە (کوردستانی نوێ)یش سەرنوسەر بووم، لەهەموو ئەو شوێنانە دەمتوانی بەس فەرمان بکەم، بەڵام ئەوەم نەکردووە، چونکە پێموابووە پەیڕەوکردنی شێوازی فەقێیەتی بایەخەکەی لەوەدایە لەگەڵ خۆتا کەسێک فێردەکەیتەوە، راستیت دەوێت ئەوە شێوازی (مام جەلال)ە، شێوازی (نازم حیکمەت)ە، شێوازی (محەمەدی مەلا کەریم)ە، شێوازی سێ چوار کەسی جیاوازە لە مەقامی سیاسی کاری سیاسیدا، بەڵام لەو خەسڵەتە رۆژنامەنووسیە یەکدەگرنەوە، ئەویش پەروەردەکردنو راهێنانی ئەوانی ترە لەسەر کاری رۆژنامەنووسی.

نووسەری دیار (حەنامینا) لە کتێبی (ناظم حکمت السجن . المراة . الحیاة) باسی سەرگوزشتەیەکی نازم حیکمەت دەگێڕێتەوە، بەپێی سەرگوزشتەکە لە یەکێک لە زیندانەکانی تورکیا نیگارکێشێکی کورد بەناوی (عارف دینۆ) لەسەر دۆسیەیەکی ئاسایی دەستگیرکراوە، لەزینداندا لەگەڵ نازم حیکمەت هەمیشە گفتوگۆ دەکەن، ئەو باس لە خەسڵەتێکی دەکات، کە بریتی بووە لەوەی هەمیشە نازم حیکمەت بیرۆکەکانی لەگەڵ هاوەڵەکانی خۆی گفتوگۆ دەکردو پاشان لەرێگەی بەکارهێنانی دەستەواژەی «بیرۆکەکەمانت پێ چۆنە»،

ئەوانـی تـری لـە بیرۆکەکـەی خۆیـدا هاوبـەش دەکـرد، لەراسـتیدا ئـەو سـتایلە زۆر نایـابو گرنگـە، مـن خـۆم هەمـان شـتم لـە (مـام جـەلال) بینیـووە، لـە (محەمـەدی مـەلا کەریـم)دا بینیوومـە، زۆر جـار مـام جـەلال بیرۆکەیەکـی پێدەوتـیو تەشـویقی پێدەکـردی، دواتریـش هـەر خـۆی دەیپرسـی بیرۆکەکەمانـت پـێ چۆنـە، کەوایـە حـەزی بـەوە بـوو هاوبـەش بـۆ بیرۆکەکـە پەیـدا بـکاتو لەرێگـەی کارکردنـی بـە تیمـەوە پـەرە بـە هەمـوو ڕەهەندەکانـی بیرۆکەکـە بـدات.

فەرمایشتەکانی ئیبراهیم ئەحمەد
لە نیۆرك (حقوق و حدود)

هەمـوو ئەهلـی قەڵـەم، کـۆی ئەوانەمـان کـە رزقو رۆزیمـان لەســەر نووســینە، لەرێگــەی کتێبەکانــەوە، بەهــۆی رۆژنامــەو گۆڤارەکانـەوە بـە مامۆسـتا (ئیبراهیـم ئەحمـەد) ئاشـنایـن، بـەڵام ئەوانــەی کــە چانســی دیــداری ئــەو زاتەمــان پێبــڕاوە زۆرنیــن، تەمـەنو دابـڕانو ژیانـی ئـەو لـە تاراوگـە، لـەو ئاسـتەنگانە بـوون، کـە زۆرێـک لـە نەوەکـەی ئێمـە ئـەو دەرفەتەیـان نەبـوو لـە نزیکەوە بـە ئەزمـوونو یـادی دەوڵەمەنـدی مامۆسـتا ئاشـناو شـادبن، مـن بـۆ خـۆم یەکجـار بەدیـداری گەیشـتم.

لەکۆنگـرەی ئۆپۆزسـیۆنی عێراقـی لەنیـۆرک بـۆ یەکەمجـار لــە نزیکــەوە (مامۆســتا ئیبراهیــم ئەحمــەد)م بینــی، بەڕاســتیش گفتوگۆیەکـی خۆشـمان کـرد، ئـەوەی وەبیـرم مابێـت دوو شـتی گرنگــی لێــوە فێربــووم، یەکەمیــان وتــی «میلەتەکــەی ئێمــە وادەزانــێ ئێمـە شـتی زۆر گەورەیـن، خـۆی کوردسـتان بیابانێکـی گەورەبــووەو ئێمــە وەک گــوڵ دەردەکەویــن، ئێمــە گــوڵ نیــن، خرنوکیــن، بــەڵام لەبەرئــەوەی بیابانەکــەی ئێمــە کوردســتانە، ئێمـە وەک گـوڵ دەرکەوتیـن». ئـەوەی تریـش لـەو فێردبـووم، وتـی «رۆڵـە مـن کـە ئەنوسـم، کەسـێکم ئەوێـت لێموەرگرێتـەوە،

ئەگینا بەردەوام دەستکاری دەکەم، چونکە ئەقڵی پێنج کەس باشترە»، ئەو دوو ئەزموونە بۆ من سەرنج راکێش بوو، دوای ئەوەش بەڕاستی ئەوەی دووەمم لە ژیانی رۆژنامەنووسی خۆمدا بەجۆرێکی تر پەیڕەوکردەوە، زۆرجار کە سەروتار دەنوسم یان وتاری لاپەڕە یەک لە (کوردستانی نوێ) دەنووسم هەمیشە دەڵێم کاک (حەمە کەریم) سەیرێکی بکەو چاوێکی پێدا بخشێنەوە، یان بە (هەڵکەوت زەنگەنە) دەڵێم تەماشای بکەوە، فەزڵی ئەو هاوبەشیکردنەی هەڤاڵان لە نووسینو داڕشتنی چوارچێوەی گشتی وتارەکە لە ئەزموون و گێڕانەوەی مامۆستا ئیبراهیم ئەحمەدەوە فێربووم.

هەر لەو کۆنگرەیەدا بە تاسوقی زۆرەوە گوێمان لەو تێکۆشەرو نووسەرە موخەزرەمەی ناو بزوتنەوەی کوردایەتی دەگرت، لەیەکێک لەدانیشتنەکاندا بیرمە کەسێتیەکی پێکهاتەی ئاشوورییەکان قسەیکردو و من دەمهەویست وەڵامی بدەمەوە، بەڵام مامۆستا (ئیبراهیم ئەحمەد) نەیهێشت قسە بکەم، وتی «ئێمە بۆ جێگیرکردنی مافەکانی خۆمان لێرەین، نەک بۆ گفتوگۆ لەسەر سنووردارکردنی مافی خەڵکانی تر»، هەر کاتێکیش (ئیبراهیم ئەحمەد) قسەیەکی دەکرد هەموویان بێدەنگ دەبوون، ئەو یەکێک لە بەتەمەنترین بەشدارانی کۆنگرەکە بوو، بەدەنگێکی هێمنو لەسەر خۆ بە مایکەکەدا چپاندیو وتی «کورد دوو شتی لە عێراق گەرەکە، حقوقو حدود»، مافەکانمان چەندەو سنوورەکەشمان تا کوێیە، بەرای من ئەوە ترۆپکی خوێندنەوەی مەسەلەی کوردە لە دوو دێڕدا،

ئــەوەش هەمــان ئــەو شــتەیە کــە مــام جــەلال لەمورافەعەکــەی خۆیـدا لەسـەر کەرکـوک کـردی.

لەژێـر ڕۆشـنایی ئـەو دیـدارە ڕاگـوزەرەی یەکێـک لـە کۆڵەکـە سـەرەکییەکانی مێـژووی ڕۆژنامەگەریـی کـوردی، مـن دان بـەوەدا دەنێـم، کـە ناسـینو دیتنـی (ئیبراهیـم ئەحمـەد)ی ڕۆژنامەنـووس، بەتەنهـا بریتـی نیـە لـە ئەبدەیتکردنـەوەی ئـەو وێنـە زەینیانـەی لەسـەر ئـەو زاتـە لـە یادەوەریمـان چەسـپاوە، بەڵکـو وێسـتگەیەکی تـری فێربـوونو زانینـە، کـە بەشـێوەیەکی ئاسـان دەتوانیـن شـتی نوێـی لێـوە فێربیـن.

مەسەلەی تۆڕەکە،
نوێکردنەوەی ڕاگەیاندنی یەکێتیی

هەمـوو شـتێک لە ئەزموونەوە سـەرچاوە دەگرێـت، ئەزموونی مـن لەگـەڵ میدیـای حزبیـی شـتێک نیـە لەگەڵیـدا لەکێشـە بـم، بەڵکـو بەپێچەوانــەوە بوونــی میدیایــەک و کۆکردنــەوەی لەژێــر مانشـێتی (یەکێتیی نیشـتمانیی کوردسـتان) هەر خۆی جۆرێکە لە مسـداقیەتو راسـتگۆیی، جێکردنـەوەی دامو دەزگایەکـی راگەیانـدن لەژێـر نـاوی یەکێتیـدا دان پیانانێکـی راسـتگۆیانەیە، کەوایـە هـەر پرۆژەیـەک بـۆ گۆڕینـی ئـەو نەخشـەو چوارچێوەیـە، بـە مانـای ئـەوە نایـە کـە تـۆ شوناسـە حزبیەکـەت پـێ نەنگـی بێـت، بەڵکـو پەیوەسـتە بـەوەی کـە دەشـێت لـەو گۆڕانکارییـە جارێکـی تـر بـە تایپێکـی تـر روح بکەیتــەوە بـە بـەر راگەیاندنەکـەی خۆتـدا. واتـە لـە بانگـەوازی پرۆژەکـەی خۆمـدا کـە بـۆ نوێکردنـەوەی میدیـای یەکێتـی خسـتمەڕوو، ئینکارکـردن نییـە لـە یەکێتیـی بـوون یـان حزبـی بـوون، فێڵێکیـش نییـە لـە جەمـاوەرو وەرگـران کـە شـتێکی تـری پـێ بڵێیـت بـە ناونیشـانێکی تـرەوە، بەڵکـو ئـەوە فۆڕمێکـی تـری رێکخسـتنی موڵکدارێتـیو ئـەو پەیوەندیانەیـە کـە پێویسـتە لـە نێـوان سیاسـەتو راگەیاندنـدا هەبێـت، یـان لەنێـوان پـارتو میدیاکانـدا هەبێـت، ئەسـڵ لـەو بیرۆکەیـە پەیوەنـدی بـە چەنـد

هۆکارێکـەوە هەیـە.

یەکێـک لـە هۆکارەکانـی خسـتنەڕووی پرۆژەکـە، پەیوەنـدی بـە ئەزموونـی دوورو درێـژی خۆمـەوە هەیـە، کـە ماوەیەکـی زۆر هـەم لـە ڕاگەیاندنـی یەکێتـی کارمکـردووەو هـەم لەوانـەی دەرەوەی یەکێتـی لـە (ئاسـۆ)و (دەزگای خەنـدان)، ئـەو ئەزموونـە منـی گەیانـدە ئـەو قەناعەتـەی ئـەم پرۆژەیـە بخەمـەڕوو، بـەڵام بۆچـی لە ساڵی (٢٠١٤) خەیاڵـی پرۆژەکـە چەکەرەیکـرد، چونکە لەدوای ئەو قۆناغـەوە ئیـدی ڕاگەیاندنـی حزبیـی کەوتە بەر کۆمەڵێک نەشـتەری جیاجیـاوەو زۆر کێشـەی دەروونـی بـۆ دروسـتکردین، ڕاسـتیەکەی چونکـە یەکێتـی حزبێکـی بەرپرسـیارەو ڕوبەڕێکـی جوگرافـی گەورە بەڕێـوە دەبـات، لەبەرئـەوە هـەر گلەیـیو دەردەڵێـک لەبەرامبـەر یەکێتـی هەبێـت، ڕاسـتەوخۆ ڕوبـەڕووی میدیاکـەی دەکرێتـەوەو کەناڵەکانـی بـە ئامانـج دەگیـرێ، لەکۆڵانێـک کەسـێک دڵـی لـە یەکێتـی گـەرد بگـرێ، ڕاسـتەوخۆ بـە هـەق و ناحـەق پەلامـاری ڕاگەیاندنەکـەی دەدات، جگـە لـەوەش هۆکارێکـی تـر ئەوەیـە دامـەزراوەی میدیایـی حزبیـی هەندێکجـار تێری ئـەو پێداویسـتییانە نـاکات، کـە گەشـەی کۆمەڵایەتـی یـان گەشـەی فکـری لـە پرۆسـەی سیاسـی هـەر وڵاتێکدا بەخۆیـەوە دەیبینـێ، مەبەسـتم ئەوەیـە بـۆ نموونـە دەزگاکانـی یەکێتیـی نیشـتمانیی کوردسـتان بەگشـتی نەک تەنهـا ڕاگەیاندنەکـەی، تێـری پێداویسـتییەکانی قۆناغـی سیاسـی کوردسـتان نـاکات، ئـەو هێـزەی خوێـن و قوربانـی زۆری بـۆ ئـەو ژیانـە سیاسـییە داوە، بـەڵام ئاسـتەنگی زۆر ڕوبـەڕووی بۆتـەوە، جیابوونـەوەو پاشـقوڵ لێگرتـنو ململانێـی ناوخۆیـی شـتێک نەبوون

تەنها لە ئۆرگانەکانی ڕێکخستندا ڕوویاندابێت، بەڵکو دواجار لەناو ڕاگەیاندنیش لێکەوتەیان هەبووە، لەبەرئەوە گرنگە بە چاوی ڕەخنەو بونیادنانەوە لەکۆی دامەزراوەی میدیای یەکێتی بڕوانینو پەنجە بخەینە سەر برینەکان، بۆیە من لەو پرۆژەیەدا لەسەر چەند ئاستو جومگەیەک کارمکردووە، لەوانە:

یەکەم: لەپرۆژەکەدا من لەگەڵ هەڵوەشاندنەوەی مەکتەبی ڕاگەیاندن نیم، بەڵکو پێموایە پێویستە ئەو ئۆرگانە وەک دامەزراوەیەکی یەکێتی بمێنێتەوە، بەڵام ئەرکو وەزیفەکەی بگۆڕێت، کاری ئەو مەکتەبە بریتی بێت لەڕێکخستنی پەیوەندییەکانی یەکێتی لەگەڵ میدیاو ماس میدیا، یەکسان دەبێت بەرۆڵ بینینی وەک چەترێک بۆ ڕێکخستنەوەی شێوازی کارلێکی یەکێتی لەگەڵ ڕاگەیاندنەکەی خۆیو ئەوانەشی کە دۆستی یەکێتین، بەو مانایەی کە ئەرکی ئەو ئۆرگانە حزبیە بریتی دەبێت لە دروستکردنی لینکێکی هاوبەش لەنێوان کۆی یەکێتیو تەواوی ئەو ڕاگەیاندنانەی کە لەچوارچێوەی سیاسەتو ستراتیژی یەکێتیدا ڕومالی ڕووداوەکان دەکەن، بەوپێیەش ڕۆڵەکەی، ڕۆڵێکی هەماهەنگی دەبێ.

دووەم: لە پرۆژەکەدا، لەگەڵ ئەوەم دەزگایەکی ڕاگەیاندن هەبێت، هەموو خەڵک بزانێت کە هی ڕاگەیاندنی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستانە، بەڵام پەیوەندی لەگەڵ یەکێتیی بە جۆرێکی تر ڕێکبخرێتەوە، کە لەسەر بنەڕەتی دیموکراسیو حورمەت بێت، دەشێت ئەو دەزگایە چوارچێوەیەکی گەورە بێتو مەکتەبی ڕاگەیاندنی یەکێتیش بەشێک بێت لەو چوارچێوەیە،

بـۆ ئــەوەی زەمانــی ئــەوەش بکەیـت کـە سـتراتیژی دەزگاکــەو سیاسـەتە میدیاییەکـە هاوتەریـب بێـت لەگـەڵ سیاسـەتی یەکێتـی، دەکرێـت ئەندامێکـی ئەنجومەنــی ســەرکردایەتی سەرپەرشـتی پرۆژەکـە بـکات، جگـە لـەو لێپرسـراوی هەمـوو کارەکتەرەکانـی نـاو ئـەو پرۆژەیـە لەسـەر بنەمـای پیشـەیی مامەڵـە بکـەن، بەواتـای ئـەوەی هــەر هەڤاڵێـک لەنـاو ئـەو دامەزراوەیـە کاریکـرد دەبێـت ناونیشـانو وەزیفـە حزبییەکـەی خـۆی لـە پرسـگە بەجـێ بهێڵێـتو لـەوێ نووسـەرێکی بـاش یـا بێژەرێکـی بـاش، یـا گۆشەنووسـێکی بــاش بێــت، لەبەرئــەوە پێشــنیارەکەی مــن ئەوەبــوو، کــە بــە تەنیشــت یەکتــرەوە، یەکێتــی مەکتەبێکــی راگەیاندنــی هەبێـت ســەرقاڵی رێکخســتنی پەیوەنـدی یەکێتــیو میدیاکانــی تــر بــێو دامەزراوەیەکـی راگەیاندنیـش هەبێـت کـە لـەدەرەوەی ئـەو هەمـوو دیسـپلینە حزبییــە بــە ئیشــی پیشــەیی خــۆی هەســتێت.

سێیەم: هۆکارێکـی تـری سـووربوونی مـن لەسـەر پرۆژەکـە، پەیوەنـدی بــەوەوە هەیــە، کــە راگەیانــدن وەک جــاران نەمــاوە، مــن جارێکــی تــر ئــەو ئیدیۆمــەی خــۆم بەکاردەهێنمــەوە، کــە «کەبابخانـە کەبابخەنەیـەو چێشـتخانەش چێشـتخانە»، هـەر یەکەو لەســەر جۆرێــک لــە پســپۆڕیو دەســتاوکار دەکات، رەنگــە لــە رواڵەتـدا راگەیاندنیـش هـەر یەکـەو بـە دەسـتاوی خـۆی کاربـکات، بـەڵام خـۆ ئـەوە رێگـە لـەوە ناگرێـت کـە بەتۆڕێکـی بەتیـنو بەهێـز بەیەکتـرەوە گرێبدرێنـەوە. راسـتە تـۆ رۆژنامەیەکـت هەیـەو دەشـێ چەنــد کەناڵێکیشــت هەبێــت، رەنگــە چەندیــن ئێزگــەو تــۆڕی کۆمەڵایەتیـش موڵکەیەتیەکەیـان بـۆ تـۆ بگەڕێتـەوە، بـەڵام دواجـار

ئــەو هەمــوو بەخششــە میدیاییــە بەیەکــەوە نەبەســتراونەتەوەو نەبوونــە تۆڕێکــی هاوبــەش، کەوابێــت مــادام ئــەو تــۆڕە نیــە، کەوایە ســەرباری پەرتبوونــی گوتــارو جیاوازیــی رومــاڵ، خەرجیەکــی زۆریــش روبــەڕووت دەبێتــەوەو پارەیەکــی زۆر بــە هــەدەر دەڕوات، لەکاتێکــدا ئــەو پــارە بەهــەدەر دراوە، دەشــێت بخرێتــە خزمــەت پێشخســتنی زیاتــری کەناڵــەکان.

هەمــوو ئەوانــە پێکــەوە هــۆکار بــوون، کــە بیــر لــە نووســینی پرۆژەکــە بکەمــەوە، ئەوکاتیــش مــن لەگــەڵ زۆربــەی هەڤــاڵان باســی ئەوەمــان کــرد، کــە ئــەو دەزگایانــەی هەمانــن، نایانڕوخێنیــن بــۆ ئــەوەی دانەیەکــی نوێ دروست بکەینەوە، بەڵکو دەستەخوشــکێکی نــوێ دروســت دەکەیــن‌و نــاوی دەنێیــن (رێبــازی نــوێ)، کەوایــە ناونانــی ئــەو دامەزراوەیــە بــە ناوێکــەوە دەبێــت کــە لەفەرهەنــگو مێــژووی راگەیاندنــی یەکێتییــەوە هەڵێنجــراوە، شــتێکە هەمــوو کــەس دەزانێــت موڵکایەتیەکــەی بــۆ یەکێتــی دەگێڕێتــەوە، وەک چــۆن ئێســتا کۆمپانیایــەک هەیــە نــاوی (نــۆکان)ە، خەڵــک کــە گوێــی لــەو نــاوە دەبێــت دەزانێــت هــی یەکێتیــی نیشــتمانیی کوردســتانە، لەبەرئــەوەی نــاوی نۆکانــی هەڵبــژاردووە، ئــەو نــاوو شــوێنەی رەهەندێکــی مێژوویــی هەیــەو شــوێنی یەکێتــی بــووە لــە خەباتــی شــاخدا، بــەڵام ئــەو کۆمپانیایــە پەیوەنــدی خۆی لــە بازاڕدا بەگوێــرەی ئــەو یاســایانەی لــە وڵاتــدا کاری پێدەکرێت رێکخســتووە، ئەمــە جیــاوازە لــە مەکتەبــی دارایــی، بۆیــە پێشــنیارمکرد نــاوی دەزگاکــە بنێیــن رێبــازی نــوێ، کــە وتــت رێبــازی نــوێ خەڵــک دەزانــێ بڵاوکراوەیەکــی یەکێتیــی نیشــتمانیی کوردســتان بــوو،

کەواتــە ئەمــە راگەیاندنێکــە هــی یەکێتیــەو بــۆ یەکێتیــە، بــەڵام مــەرج نیــە موڵکایەتیەکــەی بەنــاوی یەکێتییــەوە بێــت، ئێســتا بــۆ نموونــە (کوردســتانی نــوێ) خاوەنــی ئیمتیازەکــەی تائێســتاش (دکتــۆر فوئــاد مەعســوم)ە، دوو ســێ جــار شــکاتیان لێکــرد، ئاخــر خــۆ نابێــت پیاوێــک بــەو پێگــەو تەمەنــە، بــەو کەســایەتیە دیــارەوە بچێــت بــەدوای شــکاتێکدا، لەبەرئــەوە پێشــنیاری مــن ئــەوە بــوو، ئــەو دەزگایــە بــە ناوەکــەی دیاربێــت ســەر بــە یەکێتیــە، بــەڵام لــەدەرەوەی یەکێتــی کاری راگەیانــدن دەکاتو هــەر هەڵەیــەک بــکات یەکێتــی باجەکــەی نــادات.

پرۆژەی نویێ، بۆ رزگاربوون لە هەواڵی تەشریفاتی

ئەگـەر بمانەوێـت لـە پـڕۆژەی (ڕێبـازی نـوێ) تێبگەیـن‌و لەشـوێنی هەواڵـی تەشـریفاتی لـە دامەزراوەیەکـی لـەو جـۆرە حاڵـی بیـن، گرنگـە دووبـارە ئەزموونـی خەنـدان‌و ئاسـۆ بخوێنینـەوە، لەڕاستیشـدا ئـەو بیرۆکەیـە پێـش حەڤـدە سـاڵ بـۆ خەندانمـان دانابـوو، ئەوکاتیـش دیدگاکـە بریتـی نەبـوو لـەوەی ئێمـە حاشـامان لـە یەکێتیبوونـی خۆمـان کردبێـت، قـەت ڕۆژێـک لـە ڕۆژان نەموتـووە یەکێتیـی نیـم، بـەڵام دەڵێـم دەشـێت باخچـەی پێشـەوەمان هەبێـت‌و لـەو باخچەیـەدا لەسـەر بنەمـای پیشـەییبوون کاری باغەوانـی گـوڵ‌و گوڵزارەکانـی ڕۆژنامەنووسـیی بکەیـن، لەوێدا لەسـەر بنەمـای لێوەشـاوەیی‌و لێهاتوویـی، کارەکان لەتۆڕێکـی فراوانـدا ڕێکبخەیـن‌و میدیـا مەحکـوم نەکەیـن بەدیـدگای کەسـێکەوە یـان تیمێکـەوە، خـۆ سـەرەتا خەندانیـش وابـوو، هەمـوو خەڵـک دەیزانـی دامەزراوەیەکـە دیدێکـی سیاسـی خـۆی هەیـە، بـەڵام دواتـر بەداخـەوە هـەر کردیـان بەهـی کەسـێک.

لەبنەڕەتـەوە هەمـوو دامەزراوەیـەک لەسـەر فەلسـەفەیەک دادەمەزرێـت، لـە پێشـدا فەلسـەفەکە هەیـە، پاشـان دامەزراوەکـە بنیادەکرێـت، کەوایـە ئەسـڵ فەلسـەفەکەیە نـەک دامـەزراوە،

بنەڕەتەکە مەسجەکەیە نەک ئامرازەکە، کەچی خەڵک بەداخەوە وا دەق بەدامەزراوەکانەوە دەگرێت، وادەزانێ دینەکە ئەوەیە، لەکاتێکدا ئاینەکە شتێکی ترە، دینەکە ئەسڵی رێبازەکەیە. لەبەرئەوە ئامرازو ناوەکان گرنگ نین، تۆ دەزانی رۆژنامەکەی یەکێتی لە شاخ ناوی (رێبازی نوێ) بوو، عەرەبییەکەش ناوی (شەرارە)، کە هاتە کوردستانی ئازاد ناوی (رێبازی نوێ)ی کرد بە گۆڤارێک، بەڵام رۆژنامە رۆژانەکەی ناونا (کوردستانی نوێ)، رۆژنامە عەرەبیەکەشی ناونا (ئیتیحاد)، کەواتە ناو کێشە نییە، بۆ نموونە (گەلی کوردستان) ناوبنرایە ئەزمەڕ، خۆ ئەزمەڕ شاخێکی گەورەیە لە کوردستانو خەڵک دەیزانی ئەمە هی یەکێتییە، بیرمە پێشنیارم نارد بۆ (ئازاد جوندیانی) ئەوکاتەی لێپرسراوی راگەیاندنی یەکێتیی بوو، وتم کاکە «تۆ ئێستە سەتەلایتێکت هەیە بەناوی گەلی کوردستان، لەبەرئەوەی تۆ هەست دەکەیت ئەو سەتەلایتە نەیتوانی پێداویستی هەموو کوردستان پڕبکاتەوە، کەناڵێکت داناوە لە کەرکوکو دانەیەکی ترت داناوە لە بادینانو ناوخۆیەکیشت داناوە لە هەولێر، ئەوە ستەمە لە هەولێر کە پایتەختی هەرێمی کوردستانە ناوخۆییەکت هەبێت»، وتم «بابێین شتێک بکەین»، وتی «چی بکەین»، وتم «وەک چۆن ئێم بی سیەکان وەک چەپک بە ژمارە لەیەکتر جیادەبنەوە، دەکرێت چەپکە کەناڵی گەلی کوردستان هەبێتو هەر یەکێکیان تەرخان بێت بۆ شارێک»، من ئێستاش لەو باوەڕەدام ئەو شێوازە مامەڵەکردنەی ئێستامان بریتییە لە پەرتکردنی وەرگرانی خۆمان.

بابێمـەوە سـەر ئـەو تـەوەرەی کـە پەیوەسـتە بـە ڕەنگدانـەوەی هەواڵـی تەشـریفاتی لەنـاو میدیـادا، پێموایـە ئـەو هەویـرە ئـاوی زۆر دەکێشـێ، چونکـە هەمیشـە سروشـتی مـرۆڤ وایـە، کـە خواسـتی دەرکەوتنـی لەمیدیـادا کردۆتـە بنەڕەتـی هەموو جوڵـەو چالاکیـەک، ئیـدی چ جـای ئـەوەی کـە ڕاگەیاندنەکـە بە هی خـۆی بزانـێو بەهـۆی پلـەو پۆسـتەکەیەوە، دامەزراوەکانـی میدیـا بـە سـنووری قەڵەمـڕەوی خـۆی لەقەڵـەم بـدات. ئێمـە لەهەمـوو کـەس زیاتـر لـەو دەردە دڵـە تێدەگەیـنو بەردەوامیـش بەهـۆی ئـەو تێگەیشـتنەوە فشـاری هەمـە چەشـنەمان لەسـەر دروسـتبووە، بەدبەختیەکـە لەوەدایـە هەڤـاڵ هەبـووە، خـۆی دامەزراوەیەکـی ڕاگەیاندنـی هەبـووە، کەچـی تەلەفۆنـی کـردووە کـە بۆچـی هەواڵەکـەی بڵاوناکەینـەوە، وتوومـە تـۆ خـۆت ڕۆژنامـەت هەیـە بـۆ لای خۆتـان بڵاویناکەنـەوە، ئاخـر ئـەوە وەک ئـەوە وایە تۆ کلێنکس لـە حەوشـەو ماڵـی خـۆت فڕێنەدەیـتو لەسـەر شـەقامەکان جێـی بهێڵێـت، بـە عەقڵـی کـێ ڕەوایـە تـۆ ڕۆژنامـەی خۆتـە هەواڵـی تەشـریفاتی بڵاوناکەیتـەوە، بـەڵام لای مـن هەواڵـە تەشـریفاتەکان بڵاودەکەیتـەوە، مانـای وایـە تـۆ ناتەوێـت من کاری ڕۆژنامەنووسـی بکـەمو دەتـەوێ مـن چڵـکاو خـۆری بکـەم، بەڕاسـتی ئـەوە ئیشـی مـن نیـە، هەمیشـە ووتوومـە کارکـردن لەمیدیـای حزبیـدا، بـۆ مـن فۆڕمێکـی تـری پێشـمەرگایەتیە لەپێنـاو کـوردو یەکێتیـدا، بـەڵام تـۆ کـە دەتەوێت مـن لـەدەرەوەی ئـەو دوو بەهایـە سـەرقاڵم بکـەی بـە تەشـریفات، دەبێـت بزانیـت ئـەوە تـۆ مەبەسـتتە جاشـایەتیم پـێ بکـەی، مـن ئـەوە ناکـەمو لەشـانو شـەوکەتم ناوەشـێتەوە،

جگـە لـەوەش دەبێـت ئـەو دیاردەیـە کۆتایـی پـێ بێـت، خـۆ ئێمـە نامانەوێـت راگەیانـدن دروسـت بکەیـن دژی یەکێتـی بێـت، بەڵکـو دەمانەوێـت فۆڕمێکـی نـوێ بدۆزینـەوە کـە لـە هەژمـوونو قەڵەمـڕەوی تەشـریفاتو خـۆ بەپاڵەوانکردنـی کەسـەکان رزگارمـان بێـت.

پێکهاتەکان لە ئەندێشەی یەکێتیانەدا

جارێکـی تـر دەربـارەی پێکهاتـەکان قسـە دەکەینـەوە، بـەڵام ئەگـەر قسـە لەسـەر کۆی میدیـای کوردییـە دەربـارەی پێکهاتـەکان شـتێکەو ئەگەریـش بـە تەنهـا بـە بنەماگرتنـی میدیـای یەکێتیـە شـتێکی تـر، خـۆم پێموایـە هەمـوو میدیـای کوردسـتانیی لـەو خەوشـیو کەموکوڕییـەدا دەژیـت، هەمـوو جارێـک جەنابـی مـام جـەلال بـە نوکتـە دەیـووت لـە حوشـتریان پرسـی بۆچـی پشـتت خـوارە، وتـی ئینجـا مـن کوێـم راسـتە، کەموکـوڕی میدیـای کوردی، کەمـو کوڕییـەک نییـە لـە بوارێکـدا بەرجەسـتە بووبێـت، بەڵکـو لەهەمـوو بوارەکاندایـە، بـەڵام لەهەندێـک ئاسـتدا خەوشـییەکە یەکجـار گـەورەو زەقـەو بـە ئاشـکرا دیـارە.

کاتێـک لەسـەر رەهەنـدە جیاجیاکانـی کەموکورتـی میدیـای کـوردی دەوەسـتین، پـەی بـەو دیـوە پەنهانانـە دەبەیـن کـە تێیـدا میدیـا شکسـتی هێنـاوەو دەبێـت پێداچوونـەوەی پێـدا بکرێـت، درک بـەو هەڵـە زەقانـە دەکەیـن کـە راگەیانـدن بەشـێوەیەکی بـاش مامەڵـەی لەگـەڵ نەکـردوون، یەکێـک لـەو پرسـانە مەسـەلەی ژنانە، تـۆ دێیـتو لاپەڕەیەکـی بـۆ تەرخـان دەکەیـتو لـە چوارچێوەیەکـی بەرتەسـکدا قەتیسـی دەکەیـت، لەکاتێکـدا دەشـێت هەمـوو

ڕۆژنامەکـە بدەیتـە دەسـت ژنـەوە، ئـەوە بـۆ ئەدەبـی ژنانیـش ڕاسـتە، ئـەو پۆلێنبەندیـە هەڵەیـە، شـاکاری جـوانو دەقـی نایـاب ژن بینووسـێت یـان پیـاو بـۆ دەبێـت جیاکاریـی لەبەرامبـەردا بکرێـت، ئـەو ڕۆمانـەی (ئەلیـف شـەفەق) دەخوێنیتـەوە چێژێکـی هەیـەو ئـەوەی (یەشـار کەمال)یـش چێژێکـی تـر، هیـچ کاتێـک نابێـت ڕەگـەزو خەسـڵەتو ئایدۆلۆژیـا ببێتـە بەربەسـتی بـەردەم نووسـینێکی نـاوازە، تـۆ سـەیر بکـە (دیستۆفیسـکی) هەمـوو جیهـان دەیخوێنێتـەوە، بـەڵام (مەکسـیم گۆرکـی) هـەر شـیوعیەکان تامـەزرۆی خوێندنـەوەی دەکـەن، گۆرکـی نەیتوانـی سـەدەی بیسـتەم تێپەڕێنـێ لەکاتێکـدا ئـەدەبو شاکارەکانیشـی بەپێـزن، کەچـی ئەدەبـی (تۆڵسـتۆی) ئێسـتاش هەمـوو نەتەوەکان دەیخوێننـەوە، شـەڕو ئاشـتیەکەی گیانـی بـە بـەردا دەکاتو چەنـد جارێـک کـراوە بـە فیلـم، (ئانـا کاینـا)ی تۆڵسـتۆی کـراوە بـە فیلـم، مـن هەمـوو جارێـک دەڵێـم ئەوروپیـەکان لـە شەسـتەکاندا فیلمـی (شـەڕو ئاشـتی)ان دروسـتکرد، بـەڵام هەمـان ڕۆمـان چونکـە بەزمانـی نەتەوەیـی خۆیـان نوسـراوە روسـەکان دڵیـان نەهـات کورتـی بکەنـەوەو کردیـان بـە چـوار فیلـم.

هەرچۆنێـک بێـت سـەرباری ئـەوەی هەندێـک لـە کرۆکـی پرسـیارەکە دوورکەوتمـەوە، بـەڵام دەمهەوێـت بەجۆرێکـی تـر لەسـەر پرسـی پێکهاتەکانـی تـرو دیـدگای یەکێتیانـە بوەسـتم، بەتایبـەت یەکێتیـی کـە وەک هێزێکـی کوردسـتانیی لەمێـژووی تێکۆشـانی خۆیـدا توانیوویەتـی نوێنەرایەتـی ڕاسـتەقینەی تـەواوی پێکهاتەکانـی خەڵکـی کوردسـتان بـکاتو ئـەو یەکتـر

پەسەندکردنەش لە گوتارو سیاسەتیدا رەنگبداتەوە، نەک هەر یەکێتی بەڵکو هێزەکانی تریش لە قۆناغی رزگاری نیشتمانیدا جۆرێک لە ئاوێتەبوونی خەباتو دۆزینەوەی فۆرمێکی هاوخەباتی بەخۆیەوە بینیبوو، تەنانەت ئەم پارتیەی کە ئێستا هەیە، ئەم پارتییە لەهەردوو جەناحەکەشی کوردی هەموو بەشەکانی تری تێدابوو، پێکهاتە نەتەوەیی‌و ئاینەکانی تێدابووە، سەیر بکە ئەو رۆژنامەنووسانەی لە ئەزموونی شۆڕشی ئەیلولدا هاتوون بۆ لای (مەلا مستەفا)و چاوپێکەوتنیان لەگەڵ کردووە، خەڵکی تێدا بووە لە بنەماڵەی (جەمیل پاشای دیار بەکری پاشا)، خەڵکی تێدا بووە لە بنەماڵەی (شەمزینەکان)، مەسیحی‌و کاکەیی‌و ئێزدی‌و ئاشووری‌و تورکمانی تێدابووە، بەڵام کاتێک ئەو هێزانە دەبنە دەسەڵات، لەجیاتی ئەوەی ببێتە دەرفەتێک مافی زەوتکراوی ئەو پێکهاتانە بداتەوە، کە لەقۆناغی رزگاری نیشتمانیی هاوکاربوون، بەپێچەوانەوە تەماعی پرسی خاوەندارییەتی دێتە پێشەوەو وەک سیستەمی پێش خۆمان شوێن یاساو رێسا خراپەکان دەکەوین، یەکێتی بەهەمان شێوە هەرچی تێکۆشەرە لەمنداڵدانی ئێمەوە بۆ کوردستان تێکۆشاون، سەرکردە حسێن باباشێخی ئیزدی شەهید دەبێتو (سۆرانی مەسیحی) گیانی خۆی فیدای کوردستان دەکاتو (عادل موراد) تا دوا هەناسە لەخەمی سەرخستنی خەباتی کوردستان دەبێت، کەچی کاتو دەورانی تر ئێمە ناتوانین باش بیر بکەینەوە، بەنموونە ئەگەر بەپێی سیستەمی سیاسی عێراق بوایە، ئێمە نەدەبوایە (عادل موراد) بکەین بەسەرنووسەری رۆژنامەی

(ئیتیحـاد) و لێپرسـراوی مەکتەبـی ڕاگەیانـدن، لەبەرئـەوەی فەیلیـەکان ڕەگەزنامـەی عیراقیـان لێسـەندراوەتەوە، بـەڵام مـن خەبات دەکـەم بۆ ئـەوەی ئـەو سیسـتەمە سیاسـییە بگـۆڕمو ئـەو جیاکارییـە نەمێنێـت، نـەک شـوێن ئـەو بەهـا ڕەگەزپەرسـتیانەی بەعـس بکـەومو بـە فۆڕمێکـی تـر جێبەجێیـان بکەمـەوە، ئاخـر تـۆ بیربکـەوە یەکێتیـی نیشـتمانیی کوردسـتان لەوشـاخ و داخـە (یوسـف زۆزانـی، عومـەر شـێخ مـووس) ئەندامـن تێیـدا، یەکێکیـان دەسـتەی دامەزرێنـەرەو ئـەوی تریـان لـە تێکۆشـەرە دێرینەکانـە، بـەڵام مەعقولـە مافـی ئـەوە نەدەیـت بـە پیاوێکـی وەکـو (یوسـف زۆزانـی) سەرنووسـەری ڕۆژنامـەی (ئیتیحـاد) بێـت، بۆچـی ئەبێـت کوردێکـی عیـراق سەرنووسـەر بێـت و کەسـێکی کوردپـەروەرو تێکۆشـەری تـر ئـەو مافـەی نەبـێ، ئـەو دابەشـکردن و جیاکارییـە حەیـاو ئابـڕوی ئێمـە دەبـاتو بچووکمـان دەکاتـەوە.

بیرکردنـەوەی لۆکاڵیانـەو پشتبەسـتن تەنهـا بـەوەی دەبێـت کـوردی عێـراق بیـت، یـان ناسـنامەکەت تەنهـا کـوردی بێـت، شـتێک نیـە یەکێتـی شـانازی پێـوە بـکاتو خـۆی پێـوە بابـدات، بەڵکـو ئـەوە فەرهەنگێکـی ناپەسـەندی هاوردەکـراوە، هێـزی تـر هێناویانـەو بەسـەر ئێرەیانـدا سـەپاندووە، ئەگەرنـا یەکێتـی بـە فەرهەنـگو خوێـن لەگـەڵ ئەوانـی دیکـە قـەدەری هاوخەباتـی هەڵبـژاردووە، دەنـا کـە تێکۆشـەرانی یەکێتیـی نیشـتمانیی کوردسـتان لـە سـووریا بـوون نانـی کـوردی سـوریایان دەخـوارد بـۆ نەیـان دەووت ئـەم نانـە ناخۆیـن، نانـی کوردسـتانی عیـراق نییـە، ئـەو یارمەتیانـەی کـە (حەمیـد دەرویـش) داویەتـی بـە یەکێتـی

وەرمــان نەدەگــرتو دەمانــووت دراوی ســوریامان پێویســت نییــە، یــان کــە (جەعفــەری شــەفیعی) پــارەی بــۆ دەهێنایــن، بڵێیــن وەڵــڵا وەریناگریــنو شــۆڕش بــە تمەنــی ئێرانــی ناکەیــن، ئــێ خــۆ هەمــوو بزوتنــەوە چەپــەکان بــە پــارەی دۆلار مامەڵەیــان کــردووە، لەکاتێکــدا دژی ئەمەریکاشــن، لەبــەر ئــەوە کێشــەکە بیرکردنەوەیــەو لەبیــر خۆبردنەوەشــە، بیرکردنەوەیــە لــەوەی کــە نابێــت بەپێودانگی ڕۆژگار مامەڵــە لەگــەڵ پێکهاتــەو دۆســتە قەدیمەکانــی خۆمــان بکەیــنو لەبیرخۆبردنــەوەی ئەوەشــە کــە ڕەفتــاری ناپەســەند کــە درز دەخاتــە پەیوەندییەکانمانــەوە دەبێــت وەلا بنێرێــت.

مــن لەگــەڵ بوژاندنــەوەی ئەندێشــە قەدیمەکــەی یەکێتیــم، بــۆ ئــەوەی یەکێتــی وەک هێــزو میدیاکەشــی وەک ئامرازێــک وەک جارانــی لــێ بکرێتــەوە، دەبێــت جێــگای تێکۆشــەرانی کــوردی پارچەکانــی تــری تێــدا پارێــزراو بێتو هەروەهــا هاونیشــتمانییەکانی پێکهاتەکانــی تــر لــە تورکمــانو ئاشــوریو کلدانیــش خۆیانــی تێــدا ببیننــەوە، ئــەوەی مــن لــە ژیانــی پیشــەیی خۆمــدا پەیڕەومکــردووە، جــا چ لــە کوردســتانی نــوێ بووبــم یــا ئاســۆ، هــەر بــەو نەفەســە مامەڵــەم کــردووە، کــە ئەزموونــی ئێمــە بــە تەنهــا هــی ئێمــە نیــە، موڵکایەتــی یەکێتــیو کوردســتان بەتەنهــا بــۆ ئێمــە ناگەڕێتــەوە، بەڵکــو بــۆ ئــەو تێکۆشــەرانەش دەگەڕێتــەوە، کــە لــەڕۆژگاری پــڕ برینــی ئــەو نەتەوەیــەدا وەک تێکۆشــەر، یەکێتــیو کوردســتانیان جێنەهێشــتووە.

ئەگــەر بەشــێوەیەکی وورد لــە ڕووداوەکان رابمێنیــن، کاریگــەری دیــاری ئــەو کەســایەتیانە درک پێدەکەیــن کــە لــە

چوارچێوەی بزوتنـەوەی رزگاری نیشـتمانیی ئێمـەدا چەنـد رۆڵێکی گەورەیـان بینیـووەو کوردیـش نەبـوون، لەسەرخسـتنی پرسـە نەتەوەییەکانـی ئێمـەدا هاوبـەش بـوونو سـەربە نەتـەوەی ئێمـەش نەبـوون، ئازارەکانـی ئێمەیـان نووسـیووەتەوەو شـونادەکەیان کـوردی بەبـووە، قۆناغبەندییەکانـی مێـژووی کوردیـان تۆمـار کـردووەو سـەر بـە نەتـەوەو پێکهاتەکانـی تـر بـوون، مەگـەر بیرمان دەچێتـەوە (کاتریـن میخایـل)ی ئاشـووری چـۆن وەک شـێرە ژنێـک لـەدادگای تاوانەکانـی سـەرانی بەعـس لەسـەر دۆسـیەی ئەنفـال بـەڕوی سـەدامدا وەسـتایەوەو بـە بەڵگـە شـاڵاوی ئەنفالـی بادینانـی لەسـەر سـەدام سـاغکردەوە، ئەوانـە نموونەیەکـن لـە هاوخەباتـیو هاوچارەنووسـی ئێمـەو ئـەوان، کـە دەبوایـە رۆژنامـەو میدیاکانـی ئێمـە بەشـێوەیەکی قوڵتـرو باشـتر روماڵیـان کردبایـەو ئـەو فیگەرانەیـان بـە چەشـنێکی تـر بـە وەرگـران ئاشـنا کردبایـەوە، بـەڵام کـە نەکـرا ئـەوە بەبـاوەڕی مـن نیشـانەی لاوازی ئەندێشـەی دامەزراوەکانـە، مـن نموونەیـەک بەتـۆ دەڵێـم: کاتـی خـۆی دەزگای راگەیاندنـی یەکێتیـی نیشـتمانیی کوردسـتان دەهـاتو دەچـوو هەرباسـی یەکێتـیو کارەکتەرەکانـی یەکێتـی دەکـرد، بـەڵام کـە دەزگای چاپەمەنـی خـاک دروسـتبوو، دەهـاتو بەرنامـەی هەمـە چەشـنەی لەسـەر (شـێخ مەحمـود) دەکـرد، لەسـەر (رەفیـق حیلمـی) دۆکۆمێنتـاری بەرهەمدەهێنـا، لەسـەر (پیرەمێرد) فیچەری سـازدەکرد، لەکاتێکـدا هەندێـک لەوانـە ناکۆکـی سیاسـیان لەگـەڵ (ئیبراهیـم ئەحمـەد) هەبـووە، کـە هێرۆخـان کچەکـەی مامۆسـتا ئیبراهیـم ئەحمـەد خـۆی خاوەندارییەتـی دامەزراوەکەشـی دەکـرد،

بـەڵام بەدیدێكـی كـراوەو فراوانـەوە لـەو مێـژووەی دەڕوانـی ئـەوەش نیشـانی دەدات ئـەوە گـرێ دەرونییەكانـی دامەزراوەكانـە ناتوانـن ئـەو ناكۆكـیو دەردەڵـە تێپەڕێنـنو كارەكتـەرە مێژووییـەكان لەگـرێو گۆڵـی سیاسـیو ئایدیۆلـۆژیو نەتەوەیـی دابـڕن.

یاسای کاری رۆژنامەنووسیی و سەرنجەکانم

ڕۆژنامەنووسـیی وەک هـەر بوارێکـی تـری ژیـانو ژیاریـی پێویسـتی بـە ڕێکخسـتن هەیـە، فۆڕمـی ئـەو ڕێکخسـتنە بـەدوو شـێوە دێتـەدی، یەکەمیـان لەڕێگـەی ئـەو میسـاقو چوارچێـوە ئەخلاقییانـەی کـە دامەزراوەیـەک یـان چەنـد دامەزراوەیـەک بـۆ خۆ پابەندکـردن بڕیـاری لێـدەدەن، دووەمیـش لەڕێگـەی ئـەو یاسـایەی دامـەزراوەی یاسـادانان بەپشـت بەسـتن بـە سـەرنجو تێبینـی ڕۆژنامەنووسـانو پسـپۆڕان پەسـەندی دەکـەن، ئـەوەی یەکـەم تـا ئێسـتا لەکوردسـتان نەبۆتـە مۆدێـلو ئـەوەی دووەمیـش یاسـایەکە هـەم لەناوەڕۆکـدا پێویسـتی بـە پێداچوونەوەیـەو هەمیـش لـە دادگاکان پێویسـتی بـە جێبەجێکـردن هەیـە.

ئەوکاتـەی یاسـای کاری ڕۆژنامەنووسـیی پەسـەندکرا، مـن لە ڕاگەیاندنـی یەکێتـی نەبـوومو لەدامـەزراوەی خەنـدان کارمدەکـردو بەهیـچ جۆرێـک بـۆ سـەرنجو تێبینیـەکان پرسـیان پێنەکـردم، بەپێچەوانـەوە مـن یەکێـک بـووم لـەو کەسـانەی لەهەندێـک ماددەو بڕگـەی یاسـاکە ناڕازیبـووم، وەک زۆرێکـی تـر لـە بەسـتنەوەی پرسـی ئاسایشـی نەتەوەیـیو چەمـک گەلـی تـر بـە یاسـاکەوە نیگـەران بـووم، وەک بیـرم بێـت بەشـێکی زۆری ڕۆژنامەنووسـان

نامەیەكی پڕ لە نیگەرانیمان ئیمزا كردو ئەوەمان بە هەمووان ووت كە دەشێت ئەو ناڕۆشنیو دیوە پەنهانەی یاساكە لە داهاتوودا بەهۆی راڤەكردنی خراپەوە ببێتە تەوق لەدەستو ملی رۆژنامەنووساندا. لەراستیشدا من لەگەڵ بەشی زۆری یاساكە بوومو تێبینییەكانم تەنیا دوو بواری دەگرتەوە:

بواری یەكەم: یاساكە لەهەندێك برگەی لاستیكی بوو، ناڕۆشنو پەنهان، بواری راڤەكردنی جیاجیای دەداو لەوانەبوو لە داهاتوودا ببێتە ئاستەنگێكی گەورە لەبەردەم رۆژنامەنووسان، من بێ سێو دوو لەگەڵ رۆژنامەنووسانی ئۆپۆزسیۆن كە گوزارشت بوون لەوانەی لەناو میدیای ئەهلیدا كاردەكەن ئیمزام كرد، لەبەرئەوەی منیش هەمان تێڕوانینو مەترسیم درك پێدەكرد.

بواری دووەم: لە یاساكەدا فۆكەسی سزادانی دارایی لەسەر رۆژنامەنووسە، كە من پێموابوو دەبێت لەسەر دامەزراوەكە بێت، چونكە هەم لە ئاراستەكردنو هەمیش لە بڵاوكردنەوە ئۆباڵە گەورەكە لەسەر دامەزراوەكەیە لەجێگەی ئەوەی لەسەر رۆژنامەنووسەكە بێت. لەراستیشدا هەندێك برگە هەبوو زیاد لە پێویست لیبراڵ بوو، زیاد لە پێویست فشۆڵبوو، كە پەیوەندی بەسزاكانەوە هەیە، ئاخر خۆ ئەوكاتەی من لاسارییو سەرپێچی دەكەم دەبێت سزا بدرێم، من خۆم لەگەڵ ئەوە بووم ئەو پارەیەی كە دانراوە كەمەو دەبێت زیاتر بكرێت، بەڵام ئەو زیادكردنە دەبێت لەئەستۆی رۆژنامەكە بێت نەك رۆژنامەنووسەكە، چونكە هەموو رۆژنامەو رۆژنامەنووسێك

سەرۆکێکی هەیە، تەنانەت ئەگەر رۆژنامەی ئەهلیش بێت هەر سەرۆکێکی هەیە، کۆمپانیایەک یان کەسێک هەیە کە دەتوانیت پارەی رۆژنامە دەربکات.

بەشێوەیەکی گشتی لەو ئاستانەدا کۆدەنگی هەبوو، بەڵام بەپێچەوانەی ئەوانی دیکەوە من سەرنجی زیاترم هەبوو، لەوباوەڕەدابووم دەبێت یاساکە رەنگدانەوەی ژینگەی کۆمەڵایەتیو فەرهەنگی کوردستان بێتو سنوور لەبەرامبەر زۆر دیاردە دابنێت کە دەبنە مەترسی لەسەر ژیانو ئازادییەکانی خەڵک، تەنانەت ئەو سزایە سەربکێشێ بۆ داخستنو راگرتنی رۆژنامەش، چونکە هەندێکجار رۆژنامە کارێک دەکات پەیوەندی بە ژیانی تایبەتی کەسەکانەوە هەیە، هەندێکجار پەیوەستە بە شکۆی مرۆڤەکانەوە، گرێدراوە بەژیانی کەسییەوە، هەموو ئەوانەش لەبەرئەوەی کەسێک ڕایەکی جیاوازی لەگەڵ تۆدا هەیە، بەرای من دەبێت یاساکە بەشێوەیەک هەموار بکرێتەوە، کە سنوورێک لەبەردەم ئەو سەرکێشییانە دابنێ، ئاخر خۆ ناکرێت تەنها لەبەرئەوەی بیرو باوەڕی سیاسیم جیاوازە لە شکۆم بدەیت، تەنها لەبەرئەوەی سەر بە ئاراستە سیاسییەکەی تۆ نیم، ژیانی تایبەتیم بخەیتە بەردەم نەشتەرەوە. ئەوە ئەو دیوە خراپانەی یاساکەن کە دەبێت سەرلەنوێ هەموار بکرێنەوە.

لەراستیدا گەشەی تەکنۆلۆژیای پەیوەندییەکان، نەشونماکردنی زیاد لەپێویستی راگەیاندن، نەک هەر هەموارکردنەوەی یاسای کاری رۆژنامەنووسیی کردۆتە پێویستییەکی حەتمی، بەڵکو پێداچوونەوە

بــە (ڕێنماییەکانــی ڕێکخســتنی فریکوێنســی تەلەفزیۆن)یــش کــە وەزارەتــی ڕۆشــنبیریی کردویەتیــە بنەمــا بــۆ مامەڵەکــردن لەگــەڵ کەناڵــە بینــراوەکان بۆتــە پێویســتی، هــەروەک چــۆن (یاســای مافــی بەدەســتهێنانی زانیــاری)ش بــۆ ئەو گەشــە ڕۆژنامەنووســییە پێویســتەو (یاســای تاوانــە ئەلیکترۆنیەکان)یــش بــۆ ڕێکخســتنەوەی جیهانــی پــڕ سەرئێشــەی سۆشــیال میدیــاو تــۆڕە کۆمەڵایەتییــەکان گرنگــە، کەوابێــت ئێمــە پێویســتمان بــە چەپکــە یاســا هەیــە بــۆ ڕێکخســتنی کاری میدیایــیو دەبێــت دامــەزراوەی یاســادانان بەشــێوەیەک بــەو یاســایانەدا بچێتــەوە، کــە لەگــەڵ گەشــەو ئــازادیو بنەماکانــی مافــی مــرۆڤ یەکبگرێتــەوە، هەڵبــەت بــە ڕەچاوکردنــی دۆخــی کۆمەڵایەتــیو ئاســتی هۆشــیارییو ئاگایــی کۆمەڵگــە، بــەو چەشــنەش سەرکێشــیو لادانــەکان کەمتــر دەبنــەوەو ئــازادی هەموانیــش پارێزراوتــر دەبێــت.

شەهیدانی قەڵەم و ئۆباڵی دامەزراوەکانی راگەیاندن

چەنـد سـالێکە پرۆسـەی ناونانـی قوربانیانـی بـواری ڕۆژنامەنووسـیی لەکوردسـتان لەژێـر ناونیشـانی (شـەهیدانی قەڵـەم) جێگەیـان کراوەتـەوە، ئەمجـۆرە ناونانـە ئەگـەر لـە ئاسـتە ناوخۆییەکـەی بریتـی بێـت لەبەریەککەوتنـی نێـوان ئەهلـی چـەکو قەڵـەم، ئـەوە لـە ئاسـتە دەرەکیەکەیـدا بریتیـە لـە بەرتەسـکبوونەوەی ئازادی کاری ڕۆژنامەنووسـیو سـنووردارکردنی ئـازادی وتـن، هەمـوو ڕاپۆرتـە نێودەوڵەتییەکانیـش بـۆ هەڵسـەنگاندنی ڕەوشـی مافـی مـرۆڤ لەکوردسـتان هـەر ئـەو مەترسـیە دوپاتدەکەنـەوە.

پرسـیاری گەوهەریـی دەرهـەق بەخوێنـی ناهـەق ڕژاوی ئـەو ئایکۆنـە ڕۆژنامەنووسـییانە ئەوەیـە، کـە ئاخـۆ نەدەکـرا ڕێگـری لـە کوشـتنو تیرۆرکردنـی ئـەو ڕۆژنامەنووسـانە بگیـرێ؟ نەدەبـوو لەڕێگـەی دەربڕینێکـی نەرمتـرو سیاسـەتێکی نیانتـر ئەو کوشـتارە بوەسـتێنین؟ئەوە ئـەو سـاتەوەختەیە کـە مـنو ئەوانـی تـر لـە بیرکردنـەوەدا لەیەکتـر جیادەبینـەوە، چونکـە پێموایە لـە بەرامبەر ئـەو دیـاردە ناپەسـەندە هەموومـان دەبێـت بەشـێک لـە ئۆباڵەکـە هەڵبگریـن، ئـەوە پاسـاوی پاککردنـەوەی بکوژەکـە نیـە لـە تاوان،

خۆدزینـەوە نیـە لەحوکمدانـی ئەوانـەی لولـەی تفەنـگ دەخەنـە سـەر سینەی گەنجێک، بەڵکـو پێداچوونـەوەو رەخنەگرتنە لەکۆی ئـەو سەرکێشـیانەی دامەزراوەیەکـی میدیایـی دەیـکاتو گەردنـی گەنجێـک دەخاتـە بـەردەم چەقـۆی خەڵکێکـی تـرەوە. هەمووـمـان دەزانیـن بەشـێکی زۆری ئەوانـەی شـەهید بـوون لەدامـەزراوە نارەسـمیەکاندا کاریانکـردووە، ئـەوە دوو مانـا هەڵدەگرێـت، یـان ئەوەتـا لـە رۆژنامـەی ئەهلـی ئیشـیان کـردووە، یانیـش ئەوانـەن کـە لەئەنتەرنێـت و سۆشـیال میدیـا کاریانکـردووە، کەوابێـت ئـەو خێـر لەخۆنەدیوانـە وانـە سـەرەکیەکەیان فێرنەکـراوە، کـە هەمیشـەو هەمـوو رێبـەرە پیشـەییەکان بـۆ پاراسـتنی سـەلامەتی رۆژنامەنـووس ئـەوە دوپاتدەکەنـەوە، کـە دەڵێـت «گرنگتـر لـە هـەواڵو زانیارییـەکان، ژیانـی رۆژنامەنووسـەکە خۆیەتـی»، واتـە ئەگـەر هەواڵێـک نرخەکـەی ژیانـی رۆژنامەنووسـێک بێـت، هەواڵەکـە نەبێـت باشـترە، عەرەبـی پەندێکـی هەیـە دەڵێت»ئـەو هەواڵـەی ئەمـڕۆ بەپارەیـە، سـبەی بـە بەلاشـە»، ئەمـە یاسـاو بنەمایەکـە بـۆ ئـەوەی تـۆ ژیانـی رۆژنامەنووسـان بپارێزیـت، نابێت داوا لـە رۆژنامەنـووس بکەیـت بچێتـە مەترسـییەوە لەپێنـاوی هەواڵێکـدا، ئـەوە بەهیـچ جۆرێـک پاکانـە نیـە بـۆ ئـەوەی رێگـە لـە بەدەسـتهێنانی زانیـاری بگیـرێ، بەڵکـو جەختکردنەوەیـە لەسـەر وەزیفـەی دامـەزراوەکان بـۆ ئـەوەی ئـەو بنەمایـە فێـری رۆژنامەنـووس بـکات، یـان خـۆی تووشـی تەهلوکـە نـەکات کـە بکوژرێـت، دووەمیـان رۆژنامەنـووس فێربکەیـن بـە پرۆفیشـناڵی بیـکات، زانیارییـەکان بەدەسـت بهێنـیو دامەزراوەکـە لـە

دارشتنەوەی زانیارییەکاندا رەچاوی ژیانو پاراستنی سەلامەتی پەیامنێرەکەیان بکەن بۆ پاراستنی ژیانی کەسەکە، ناوی رۆژنامەنوسەکە لەسەر هەواڵ و راپۆرتەکە لابدەن.

بەداخەوە رێژەی کوشتنو تیرۆری رۆژنامەنووسان وەک زۆر حاڵەتی دیکەی کۆمەڵگای کوردستان، بەشێوەیەکی ناقۆڵا کاریگەری لەسەر وێنەی هەرێم لەئاستی نێودەوڵەتی کردووەو تەواوی راپۆرتە نێودەوڵەتییەکان بەرتەسکبوونەوەی ئازادییەکان بە خەوشی گەورە دادەنێن، لەبەرئەوە بێ چەندو چوون ئەوە دەڵێم کە دەستبردن بۆ ژیانو سەلامەتی رۆژنامەنووس، ترۆپکی ئابڕوچوونو سکانداڵی ئەخلاقییە کە هەر کۆمەڵگەیەک بەخۆیەوە ببینێ، بەڵام دیسانەوە ئەوەش هەر قسە هەڵدەگرێت، یەکەمیان لەو دابەشکارییو فیفتی بە فیفتیەی بەسەر زۆنی سەوزو زەردیدا دابەش دەکەن، فیفتی بە فیفتی لە بنچینەی ململانێی سیاسی خۆی فەشەلی هێنا، بێگومان لە بنچینەی دابەشکردنی تاوانیش هەر فەشەل دەهێنێت، چونکە ناکرێت حوکمێکی پێشوەختە لەساغکردنەوەی تاوانەکان وەک قاڵبێکی ئامادە ئامادەبێت. دووەمیان کە زۆر گرنگە بیزانینو لێی حاڵی بین ئەوەیە کە بۆچی لەکوردستان هەر پەیامنێرەکانی پلەکانی خوارەوە شەهید دەبن، بۆ سەرنووسەرێک شەهید نابێت، بۆ بەڕێوەبەرێکی نووسین بە ئامانج ناگیرێو تیرۆر ناکرێت، ئەمە رێک پێچەوانەی وڵاتانی دنیایە، چونکە لەهەموو جیهاندا ئەوانەی روبەڕووی تیرۆرکردن دەبنەوە ناوی گەورەن لەبواری

ڕۆژنامەنووسیدا، فیگەری ناسراون، ئایکۆنی دیاری بوارەکەن، ئەمە شتێکە پرسیار دروست دەکات کەچی کەس بەشوێن وەڵامەکانیدا ناگەڕێت.

دیوێکی تری ئەو پرۆسە نابودە ئەوەیە کە دەبێت ئێمە بەووردی لە کەیسەکان رابمێنینو لێی ووردبینەوە، چونکە لەبنەڕەتەوە زۆرجار دەکەوینە هەڵەی گەورەوە، کە هەڵەی پاکانەکردنە بۆ دەمی سیاسییەکان، لەراستیدا کوشتنی ڕۆژنامەنووس تاوانێکی گەورەیەو لەیەک کاتدا دوو تاوانە، یەکەمیان کە خەڵکت کوشتووەو دووەمیان تاوانێکی سیاسی بێ وێنە و بە ئیمتیازە، لەبەرئەوەی خەڵکێک دەکوژیت لە پێدانی هەواڵ و زانیاریدا کاردەکات و بەشێکە لە دامەزراوەی شەرعی و مەدەنی، بەشێکە لەدەسەڵاتی چاودێریکردنی ئەو وڵاتە.

ئێمە دەبێت واز بهێنین لەوەی کەیسی ڕۆژنامەنووسی شەهید تەوزیفی سیاسیی بۆ بکەین، حیزبی سیاسی لە کوردستان بێت یان لەهەر شوێنێک سەرمایەگوزاری سیاسیی خۆی هەر دەکات، بەڵام مەترسیەکە لەوەیە دامەزراوە ڕۆژنامەوانییەکانیش ئەم کەیسانە بقۆزنەوەو سەرمایەگوزاری تێدا بکەن. ئەوە لای من جۆرێکە لە ئاکارو مۆڕاڵ، ڕۆژنامەنووس دەبێت دوای ئەوەی کە شەهید دەبێت، کەناڵەکەی‌و دەزگاکانی تایبەت بەڕۆژنامەنووسان، ئەوەندەی خەریکی دابینکردنی مافی ڕۆژنامەنووسەکە بن‌و قەرەبوی قوربانیەکە بەدەست بهێننەوە، ئەوەندە خەریکی بەکارهێنانی

نــاوی قوربانیەکــە نەبــن بــۆ ئــەوەی خۆیانــی تێــدا بکەنــە پاڵــەوان. ئــەوە چ ئاکارێکــە ڕۆژنامەنووســێک پــاش چەنــد ســاڵ لــە شــەهیدبوونی تــۆ لەپێنــاو ئامانجــی سیاســیو بەدەســتهێنانی متمانــەی خەڵکانــی نــاڕازی بــۆ هەڵبژاردنــەکان وەبەرهێنانــی تێــدا بکەیــت، بــەڵام لەژیــانو گوزەرانــی کەســوکاری ڕۆژنامەنووســەکە نەپرســیتەوە.

گەڕان بەشوێن بکوژدا

جارێکــی تــر دێمــەوە ســەر پرســی شــەهیدکردنی ڕۆژنامەنــووس و ئەجێنــدای هێــزەکان، ڕاســتییەکەی وەزیفــەی دامــەزراوە میدیاییــەکان نابێــت بریتــی بێــت لــە تێکەڵکردنــی ئەجێنــدای سیاســیی هێــزەکان لەســەر حســابی خوێنــی شــەهیدەکە، ئــەوەی لەمــاوەی ڕابــردودا بینیوومانــە، هێنــدەی دامــەزراوەکان وەک حەوشــەی پێشــەوەی هێزەکانــی ئۆپۆزســیۆن ســەرقاڵی ســەرمایەگوزاری خوێنــی قوربانیەکــە بــوون بــۆ بەدەســتهێنانی دەنگــی هەڵبــژاردن، ئەوەندە بەشــوێن دۆزینەوەی جــێ پێــی بکوژەکــەوە نەبــوون، ئەوەنــدە لەشــوێن دەســتەکانی قاتیلەکەیــان نەکۆڵیوەتــەوە. لەکاتێکــدا وەزیفــەی ئەخلاقــی ئــەوان لەبەرامبــەر هاوپیشــەیەکیان بریتــی بــووە لــە دۆزینــەوەی جەلادەکــە.

ئــەوەی لەکوردســتان ڕویــداوە بەشــی زۆری گریمانــەو حوکمــی پێشــوەختە بــووە، تــۆ کاتێــک بکەرەکــە نادۆزیتــەوە، مانــای وایــە بکــوژ وەک بەرزەکــی بانــان بــۆی دەرچــووە، خــۆ خەریککــردن بــە داتاشــینی چیــرۆک شــتێکەو دۆزینــەوەی بکــوژ شــتێکی تــرە. بەبــاوەڕی مــن ئەگــەر کەســێک ناوەنــدی

رۆژنامەنوسی کوردستان سوور دەزانێ تاوانێکی کردووە یان تاوانێکی لەسەر ساغ بۆتەوە و کەچی لێی دەرباز بووە، مانای وایە رۆژنامەنوسان لەم کەیسەدا دۆڕاون و لە رووی مورالییەوە کێشەی زۆر گەورەیان هەیە، چون رۆژنامەنووس پێویستە یارمەتی کۆمەڵگە بدات لە ئاشکراکردنی تاوانەکان، کەچی تاوانێک بەرامبەر بەخۆی بکرێت و کاری لەسەر نەکات؟ بە بڕوای من کێشەیەکی هەم مۆراڵی و هەمیش لاوازی توانای دامەزراوە رۆژنامەنوسییەکەش دەردەخات. ئەوە سەرباری ئەوەی ئاستی تاوانکردن بەرز دەکاتەوەو زۆر کەسی تر هاندەدات کە بەشوێن ئەو رێگایەدا بڕوات و تاوان بکات.

نموونەیەکم بیرهاتەوە، فیلمێکی میسری هەیە لە رۆمانی (اللص والكلاب) ئەدیبی گەورە (نەجیب مەحفوز)ەوە وەرگیراوە، فیلمەکە لەسەر تاوانبارێکە کە رۆژنامەنووسێک هانیداوە بۆ ئەوەی تاوانێک بکات، کاتێک تاوانەکەش ئەنجامدەدرێت، رۆژنامەنووسەکە نەک شان ناخاتە بەر ئەرکو بەرپرسیارییەتی هاندان، بەڵکو چیرۆکی کەسەکە وەک ماددەو کەرەستەی هەواڵ دەخاتە خزمەت و قازانجی رەواجی پیشەکەی خۆیەوە. ئەم رۆمانە ئەزموونی کارکردنی نەجیب مەحفوزە، کە کاتی خۆی لە رۆژنامەی (ئەهرام) کاریکردوەو بە چاوی تیژی رۆماننووسەوە نەک بە چاوی رۆژنامەنووسییەوە سەیری رووماڵی بەسەرهاتێکی کردووە و نووسیویەتی، کاتی خۆی رۆژنامەی (اخبار اليوم) سەرکۆنە دەکرێت لەسەر ئەوەی هەواڵی کوشتنی خاوەن ماڵێکی لەلایەن دزێکەوە

بەشێوەیەک بڵاوکردۆتەوە، کە خوێنەر لەگەڵ دزەکە هاوسۆز دەبێت، ئیدی تاوانەکە دووبارە دەبێتەوەو خەڵکیش ووردە ووردە لەگەڵ تاوان رادێن، جارێکیان رۆژنامەکەش لە لاپەڕەی یەکەم دەنووسێ (کۆتایی بکوژەکە)و لەژێریشیدا نووسراوە (جەمال عەبدولناسر لە پاکستانە)، خەڵک دەیخوێنیتەوە وا پێدەچێت عەبدولناسر پیاوکوژەکە بێت، لێرەوە ئیتر ناسر بڕیاری دا کەرتی رۆژنامەنووسی خۆماڵی بکات، واتا دەوڵەت دەستی بەسەردا بگرێت. ئەوەی لەو نموونانە مەبەستم بوو ئەوەیە کە بواری رۆژنامەنووسی زۆرجار خۆی هانی کوشتن دەداتو هەر خۆشی تاوانکارەکە دەکاتە کەرەستەو ماددەی رۆژانەو راپۆرتو ریپۆرتاژی لەسەر دەکات، بە بڕوای من ئەم کیشەیە زۆر جار رۆژنامەنوسەکانی خۆت هان ئەدەیت هەندێک شت بکەنو دوایی مردنیشیان بەکار دەهێنی بۆ ململانێو دەستکەوت، بەڕاستی ئەوە ئەوجی بێ موراڵییەو هەرگیز لەگەڵ ئەو وەزیفە ئەسڵە ناگونجێ کە پێش هەرشتێ ژیانی رۆژنامەنووسەکان بپارێزرێ.

دیوێکی تری پڕ خەوشی ئەو پۆلێنبەندیەی میدیای ئەهلی جارانو ئۆپۆزسیۆنی ئێستا ئولفەتی پێوەگرتووە، جیاکردنەوەی رۆژنامەنووسە شەهیدەکانە، رۆژنامەنوسی شەهید هەر ئەوە نییە کە شەهیدی ناوخۆی کوردستانە، ئێمە رۆژنامەنوسی ترمان هەیە لەبەرەکانی بەرەنگاریدا شەهید دەبن، بەداخەوە میدیا لە کوردستانا ئەمانە وەک شەهید حساب ناکات، وەک بڵێی تەحسیل حاسڵ مامەڵەیان

لەگـەڵ دەکات. ئـەو پۆلێنکارییـە قێزەونـەی ئەوانـە دەیکـەن شـورەییە، خـۆ شـەهید نییـە ئاڵتونـی بێـت. شـەهید هـەر شـەهیدەو ئەوکەسـەی لەپێنـاو گەیاندنـی زانیـاری گیانـی بەختـدەکات یەکێتییـە یـان پارتـی، پەکەکەیـە یـان بێلایـەن، لەروبـەڕووی گەندەڵـی ناوخۆیـی یـان رووبـەرووی تورکیایـە یـان ئێـران یـان عیـراق یـان داعـش، هـەر شـەهیدە.

کاتێك وتن و نووسین زیندانی دەکرێت

وەک چۆن کوشتنو لەنێوبردنی جەستەیی لەهەندێک ئاستو قۆناغی دیاریکراو بژاردەی بەشێک بووە بۆ سەرکوتکردنی ئازادی رۆژنامەنووسیی، هاوکات زیندانیکردنو ئازاردانی جەستەییش چ لەرێگەی کەسییەوە بێت یان بە پشت بەستن بە بڕیاری دادگاکان بژاردەی دووەمی بێدەنگکردنو سەرکوتکردن بووە. راستە رەنگە بە بەراورد بە وڵاتانی تر، رێژەی رۆژنامەنووسانی زیندانیی بەو ئەندازەیە زۆر نەبێت، ئەوە ئەگەر بەشێکی پەیوەندی بەو سوڵحە کۆمەڵایەتییەوە هەبووبێت کە لەدەرەوەی دادگاکان کراوە، بەشەکەی تری پەیوەست بووە بە سروشتی یاسای کاری رۆژنامەنووسیو هیمەتی سەندیکاو رێکخراوەکانی ترەوە.

بەبنەماگرتنی بەرتەسککردنەوەی ئازادییە رۆژنامەنووسییەکان و بەکارهێنانی بۆ تەوزیفی سیاسی وایکردوە لە زۆر قۆناغدا سیاسەتی (مێش کردنە گامێش) پەیڕەو بکرێت، راستییەکەی ئەو دەزگا میدیاییانەی لە کوردستانا هەن، چونکە بەشێکن لە پرۆسە سیاسییەکە، هەمیشە بەچاوی سیاسییەوە لەو روداوانە دەڕوانن‌و سەرمایەگوزاری سیاسی تێدا دەکەن، راستە هیچ

پاکانەیـەک بـۆ گرتـنو کوشـتنی ڕۆژنامەنـووس نییـە، چونکـە ڕۆحو شـکۆی مـرۆڤ لەهەمـوو شـتێک پیرۆزتـرە، بـەڵام لـە تەوزیفکردنـی ئـەو دۆسـیانە دوو شـت بـە بنەمـا دەگیرێـن، یەکەمیـان دامـەزراوەی پەنهـان، کەدەوڵەتانـی هەرێمیـی ئـەو دۆسـیانە بـۆ شـکاندنی ئەزموونـی هەرێمـی کوردسـتان بەکاردەهێنـنو دووەمیـش ئۆپۆزسـیۆنی سیاسـیی دەیهەوێـت ئـەو کەیسـانە بخاتـە خزمـەت ڕکابەرییەکانـی هەڵبژاردنـەوە، بـەڵام پێموایـە هـەردوو ئـەو شـتەش بـە ڕەتکردنـەوەو وەڵامدانـەوە چارەسـەر ناکرێـت، بەڵکـو دەبێـت سـەرلەبەری ژینگـەی ئازادییـە ڕۆژنامەنووسـییەکان پێداچوونـەوەی پێـدا بکرێـتو سـنوورێک بـۆ سەرکێشـی هێـزو کەسـەکان دابنرێـت. دەبێـت ژینگـەی ڕۆژنامەگـەریو ئـازادی لـە وڵاتـی خۆمـان بـۆ خۆمـان بـاش بکەیـن، لەبـەر خاتـری ئـەوە نـا لـە ڕاپۆرتـە نیودەوڵەتێکانـدا ناومـان بـاش بێـت، چونکـە دەیـان سـاڵ نـاوی (سـەدام حسـێن) لەئاسـتی نیودەوڵەتیـدا بـە خراپـە دەگـەڕاو کام وڵاتەشـت پـێ دیموکراسـییە مامەڵـەی لەگـەڵ دەکـردو ئیشـەکانی ماشـی بـوو، بـەڵام بـۆ خۆمـانو بـۆ پرۆسـەی سیاسـی کوردسـتان، بـۆ مرۆڤـی کـورد گرنگـە ئێمـە ئـەم ژینگەیـە بـاش بکەیـن و گەشـەی پێبدەیـن، ئـەم ژینگەیـە تەنهـا ژینگـەی میدیایـی نییـە، بەڵکـو ژینگـەی یاساییشـە، یاسـای ڕۆژنامەنووسـی لـە کوردسـتاندا زۆر لیبراڵـە، بـەڵام جێبەجێکردنـی ئـەم یاسـایە زۆر بیروقراتییـەو لەنـاو یاسـای ڕۆژنامەگـەری کوردسـتاندا ڕۆژنامەنـوس بـە هیـچ شـێوەیەک ناگیـرێ، کەچـی ڕۆژنامەنـوس بـە ماددەی تـر دەگیرێت، بەنـاوی یاسـای دیکـەوە زیندانـی دەکرێـت. هەندێکجـار دامـو

دەزگا بیرۆکراتییەکان ئەوەی پێی دەوترێت دەوڵەتی قوڵ لە کوردستاندا ئەوە دەکەن. دیارە ئاشکرایە شێوەی کارکردنی ئەو رۆژنامەنووسانە نابەجێو ناپەسەندن، پێویستیشە رۆژنامەنوسانی کوردستانیش بەهەندێک رەفتاردا بچنەوە، چونکە ناکرێت تۆ رۆژنامەنوس بیت هاوار دەکەیت بەرامبەر دەزگایەکی ئەمنیو سوڵتەیەکی سیاسیو دوو بەیانیش دادەنیشی لەتەنیشتییەوەو سێلفی دەگریت. ئەوە مانای ئەوەیە لە بەهای رۆژنامەنووسیی خۆت دێنیتە خوارەوە، من دەزانم رۆژنامەنووس سۆپەرمان نیەو سپارتاکۆسیش نییە، بەڵام هەتا کارەکەی خۆی بەپرۆفیشناڵ و حەرفی بکات بێگومان خزمەتەکەی بۆ بوارەکانی خۆی رونتر و بەرچاو تر دەبێت.

من پاساو بۆ دەسەڵات ناهێنمەوە، ناشمەوێت هەرگیز رۆژنامەنووس دەستگیر بکرێو زیندانی بکرێت، بەڵام دەمەوێت شتە باشەکان ئاراستەی خۆیان وەربگرنو چیتر رۆژنامەنووس نەبێتە کائینێکی سیاسیو دەستوەربداتە هەموو شتێک، دەبێت ئەو سەنگەرە تێکەڵاوانە جیابکرێنەوە، چونکە بەشێک لەشەڕی رۆژنامەنوسیی، شەڕێکی مۆڕاڵییە، ئەو شەڕە مۆڕاڵیە دەبێت لەچوارچێوەی پیشەو یاسادا یەکلایی بکرێتەوە نەک لە داخڵبوون بە مەلەفو دۆسیەی ناکۆکیە سیاسییەکان، ئاخر رۆژنامەنوسمان هەیە دە ساڵە قسە بەدەسەڵاتی سیاسی دەڵێتو لە پڕ لە شاشەی شوێنێکی ترەوە دەردەکەوێت و دەیەوێت بەبێ حسابیش بڕوات، خۆ تۆ تیرۆری ناکەی لەسەر ئەو سەنگەرگۆڕکێیە، بەڵکو حسابەکە ئەوەیە تۆ بێی هەڵسەنگاندنی

بـۆ بکەیـتو پێـی بڵێـی زەحمـەت نەبێــت ناسـنامەی تـۆ چییـەو بە کـویێ گەیشـت؟ ڕۆژنامەنـوس هەیـە پەلامـاری مـنو تـۆ دەدات لـە بەرئـەوەی بەجۆرێـک لەجـۆرەکان یەکێتـی یـان زەحمەتکێشـان یـان پارتـی بوویـن، کـە سـەیری دەکەیـن دوای ماوەیـەک لـە دیوەخانـی هەمــان ئــەو حزبــەی مــن و تــۆدا ســەری مەجلیســی گرتــووە، خەڵــک هەیـە حەیـاو شـەرەفی ئێمـەی بـردووە چونکـە یەکێتـی بوویـن و لەبەرئـەوەی خـۆی لـە حزبـی ئۆپۆزسـیۆنەو لـەویێ بۆتـە ڕۆژنامەنووسـی پرۆفیشـناڵ، کەچـی دوایـی دەبێتـە یەکێتـی و دێـت لێپێچینـەوە لـە ئێمـە دەکات. مـن وەک چۆن دەمهەوێت سـەرکۆنەی دەسـەڵاتی سیاسـی بکـەم لـە زیندانیکردنـی ڕۆژنامەنووسـان، هـەر بــەو چەشــنەش دەمەوێــت ســەرکۆنەی ڕۆژنامەنووســانیش بکــەم لـەوەی هەندێکجـار بـۆ خۆپاڵەوانکـردن، بـۆ پەیداکردنـی شـوهرەتو ناوبانــگ، بــۆ بەئەســتێرەبوون، دەیانەوێــت کەلەپچــە لــە پۆلیــس وەربگـرنو بیخەنـە دەسـتی خۆیـان، بـۆ ئـەوەی لەبـەردەم زوومـی کامیـراکان وەک شۆڕشـگێڕو سـوارچاکی چاکـەکاری خـۆی نمایـش بـکات.

لەراســتیدا زۆرجــار، بەتایبــەت لەوێســتگەکانی پێــش هەڵبــژاردن ئــەو کەیســانە زوو زوو ســەرهەڵدەدەنو پەیـدا دەبـن، ئــەوە پەیوەنــدی بــەوەوە هەیــە، کاکــی ڕۆژنامەنــووس ڕەنگــە ڕەچەتــەی گەیشــتن بــە پەرلەمانــی بــۆ نوســرابێتەوەو یەکێــک لەدەرمانـی دەردی گەیشـتن بـە کورسـیەکەی بریتـی بووبێـت لـە خـۆ بـە پاڵەوانکـردن، بـەڵام ئـەو خـۆ بەپاڵەوانکردنـە لـە ئەنجامـی ئاوێتەکردنـی کاری پیشـەییە بـە کەیسـە سیاسـییەکان، ئاخـر خـۆ

ئەوانــەی بــەرد دەگرنــە پەنجــەرەی قوتابخانەیــەک، ترافیکێکــی سـەر شـەقامەکە دەشـکێنن، هانـی خەڵـک دەدەن نووسـراوەکانی شـارەوانیو بـاج بسـوتێنن، کـە روبـەڕووی یاسـا دەکرێنـەوە ناڵێـن ئێمــە لەســەر ئاشــوبو ئــاژاوە دەخرێینــە حەپســەوە، بەڵکــو لەرێگـەی بەرزکردنـەوەی دەسـتەکانیانەوە هـاواری رۆژنامەنووسـیان لێهەڵدەسـتێو دەیبەسـتنەوە بـە ئـازادی رۆژنامەنووسـییەوە. بـەڵام هـەر چۆنێـک بێـت مـن تـا دوا چرکـە دژ بـە گیـرانو زیندانیکردنـی رۆژنامەنووســان دەوەســتمەوە، ناشــبێت هێــزەکان لەرێگــەی دروســتکردنی کەیســی سیاســیی رۆژنامەنــووس بخەنــە کونجــی زیندانەکانــەوە.

ئاڵودەبوون بە سەرکێشی،
بە ئامانجگرتنی ژیانی تایبەت

فۆرمێكـی بـاو كـه لەگـەڵ سـەرهەڵدانی میدیـای ئەهلیـەوە بووەتـە دیاردەو پاشـانیش بە ترشو خوێكردنێكی زۆرەوە خۆیكرد بـە جیهانـی پـانو بەرینـی سۆشـیال میدیـادا، پەنابردنـی هەندێـك كارەكتــەرە بــۆ ژیانــی تایبەتــی كەســەكانو پەیوەســتكردنەوەی ئازادییـە كەسـییەكان بـە سروشـتی ئیـشو كارو بەرپرسـیارییەتی مرۆڤـەوە، ئـەو تایپـە لـە پەلاماردانـی یەكتـری وەك درێژكـراوەی ململانـێ سیاسـییەكان، بـە ئەندازەیـەك تاقـەت پڕوكێنـە، مـرۆڤ حـەز نـاكات لـە بارەیـەوە هـەر قسـەش بـكات، نەگبەتیەكـەش لەوەدایـە، داهێنەرەكانـی ئـەو فۆرمـە لەتێغزاندنـی جنێوفرۆشـیو سـوكایەتی، دواجـار خۆشـیان تێیـدا پارێـزراو نەبـوونو ئـەو ئاگـرە سـوورە خۆشـیانی گرتـەوە.

لەدیـدی منـدا ئـەو دیاردەیـە پەیوەنـدی راسـتەوخۆی بـە ئاسـتی خوێنـدەواری رۆژنامەنووسـانەوە هەیـە، مەبەسـتم ئەوەیـە رۆژنامەنـوس هەیـە كار دەكات، بــەڵام باكگراوندێكـی رۆشـنبیری لــە پشــتەو لەپێشــەكەی خۆیـدا موحتەریفـە، لەهــەر ئاســتو ژانرێكـی رۆژنامەنووسـی كاربـكات پیشـەكەی خـۆی بەحورمەتـەوە دەكات، بەبۆچوونـی مـن زۆربـەی ئەوانـەی لـەو رەفتـارە نابەجێیـە

تێوەدەگلێنو ماڵی خۆشیانو خەڵکیش وێران دەکەن، ئەوانەن کە خاوەن ئەو ئاگاییو باکگراوندە رۆشنبرییە نین. تۆ سەیر بکە، لەهەموو دامەزراوەیەکی رۆژنامەنووسی هەندێک ئەدگار هەیە دەبێت رێز لێگیراوبن، بۆ ئەوەی تۆ رۆژنامەنوسێکی باش بیت پێویستە سەنگەری خۆت و هەڤاڵەکانت لە زۆر ئاستا جیا بکەیتەوە، حزب هەیە پەرلەمانتاری هەیەو وەزیریشی هەیە، وەزیفەی هەردوکیان جیاوازە. مانای وانییە ئەوە باشەو ئەوە خراپە، وەک چۆن وەزیفەی پەرلەمانتاری ئۆپۆزسیۆن جیاوازە لە وەزیفەی پەرلەمانتاری دەسەڵات، ئەمە دابەشبوونی ئەرکەکانە، کە هەندێکی ژیان دروستی دەکاتو هەندێکی یاسا رێکیدەخات، کەوایە لەبواری رۆژنامەنووسیشدا ئەرکەکان دابەشکراون، ئەو دابەشبوونە پەیوەندی بە دیدگاو بیروباوەڕەوە هەیە، هەیە پیشەکە وەک فۆرمێک لە خەباتی مەدەنی بۆ گۆڕانکاری تەماشا دەکاتو هەشە وەک جۆرێک لەکوردایەتی بۆ پاراستنی دەسکەوتەکان لە قەڵەمی دەدات.

گرفتی سەرەکی میدیاکارانی ئێمە لەوەدایە، کە زۆرجار بیریان دەچێتەوە ئەوان چالاکوانی مەدەنی نین، دەبێت ئەو راستییە بزانین کە چالاکوانی مەدەنی وەزیفەکەی جیاوازە، چالاکوانی مەدەنی لەرێگەی چالاکیو جوڵەوە گوشاری مەدەنی دروستدەکات بۆ ئەوەی دەسەڵات لە هەندێک رەفتارو بڕیار پاشگەز بکاتەوەو پارێزگاری لەدیموکراسی بکات، رۆژنامەنوس ئیشەکەی جیاوازەو رۆژنامەنوس دەبێت موچە وەربگرێت بەرامبەر ئەو کارەی دەیکات، هەم مافی خۆیەتیو لەهەمان

کاتیشـدا یەکێـک لـە ناونیشـانەکانی ئـەوە، چالاکوانـی کۆمەڵـی مەدەنـی پـارە وەرناگرێـت لـە بەرامبـەر ئـەو کارەی دەیـکات، کـە پـارەی وەرگـرت بەواتـای ئـەوە دێـت وەزیفەیەکـی سیاسـی جێبەجێکـرد، کەواتــە رۆژنامەنــووس کاتێـک کاری رۆژنامەنوسـی دەکات نابێـت منـەت بـکات بەسـەر خەڵکـدا، چونکـە لەبەرامبـەر ئـەوەدا مافـی خۆیەتـی داوای بژێوییەکـەی خـۆی بـکات.

ئـەو تێکـەڵو پێکەڵیە لە ئەرک، ئـەو ئاڵودەبوونە بەناکۆکییە سیاسـییەکانو رۆڵ بینینـی رۆژنامەنـووس وەک کارەکتەرێکـی سیاسـی بـە تەنهـا لـە ئاسـتی بچوکـدا رەنگینەداوەتـەوە، بەڵکـو بەشـێکی زۆری ئـەو پۆخڵەواتـەی لەنـاو ململانـێ سیاسـییەکان رودەدەن، لەرێگـەی خـودی رۆژنامەنووسـانەوە دێنـە نـاو کایـەی رۆژنامەنووسـییەوە، ئیـدی دەرکەوتنـی جنێوفرۆشـیو تۆمـەت هەڵبەستنو پەنابردنـە بـەر شـێوازی ناپەسـەند بۆ بـە ئامانجگرتنی ژیانـی تایبەتـی کەسـەکان لـەو دۆخـەدا شـتێکی نامـۆ نابێـت، بەڵکـو بەپێچەوانـەوە دەبێتـە رێگایـەک بـۆ شـکاندنی رکابـەرەکانو سـێرەگرتن لـە ژیانـی هاوسـەرو منـداڵو کەسـە نزیکـەکان.

ئـەو دیـاردە بەهەمـوو پێوەرێـک خاڵییـە لەهەمـوو رەوشـتو ئاکارێـک، بـەچ یاسـایەکی ئاسـمانیو زەمینـی رەوایـە، تـۆ لەبەرئـەوەی لەگـەڵ فیگەرێکـی سیاسـی ناکۆکـی، دێـی وێنـەی کچەکـەی لـە مەلەوانگەیـەک دەگریو دەیخزێنیـە نـاو میدیـاو مـاس میدیـاوە؟ کـێ ئـەو مافـەی پێـدای وێنەکانـی نـاو مۆبایلەکـەی دزە پێدەکەیـتو وێنـە تایبەتییەکانـی وەک سـکانداڵێکی ئەخلاقـی بـە خەڵـک دەفرۆشـیتەوە؟ بـەچ شـەرعو یاسـایەک دەچیتـە نـاو

پەیوەندییــە کۆمەڵایەتییەکانــیو ژیانــی خەڵکــی تــر تەنهــا بــۆ عەیبدارکردنــی ئــەو دەخەیتــە بــەر نەشــتەری ئابڕووبردنــەوە؟ کــێ ڕێــگای دای وێنــەی هاوســەرەکەی لــە تــۆڕە کۆمەڵایەتیــەکان وەک قەرســەنە بــدزیو هــەزارو یــەک چیرۆکــی ئابڕووبــەری بەنــاوەوە دروســت بکەیــتو لەســەری ســاغ بکەیتــەوە؟ ئەمانــە ئــەو شــتانە نیــن کــە ڕۆژنامەنــووس شــانازییان پێــوە بــکات، ئەوانــە ئــەو ڕەفتارانــە نیــن کــە ڕێبــەرە پیشــەییەکانو چوارچێــوە ئاکارییــەکان فێرمــان دەکــەن، بەڵکــو ئــەو تایپەیــە لــە سیاســەتێکی قێــزەون کــە هەمــوو شــتێک بــۆ شــکاندنی ڕکابەرەکــەی بــەرەوا دەزانێــت، تەنانــەت ئەگــەر لەســەر حســێبی خەڵکانــی بــێ گوناهیــش بــن.

سەروەری یاسا و دادپەروەری
چ خێری بۆ ڕۆژنامەنووس هەیە

لـه چیرۆکـی سـەردانێک بـۆ لای خوالێخۆشـبوو (نەوشـیروان مســتەفا)وە دەســت پێدەکــەم، جارێکیــان دوای رێککەوتنەکــەی (یەکێتـــیو گـــۆڕان) بەیــاوەری وەفدێکــی راگەیاندنــی یەکێتـــی ســـەردانی گـــردی زەرگەتەمـــان کـــرد، دیدارێکـــی پـــڕ بیـــرەوەریو ئومێـد بـوو، هەندێـک دۆسـتی گـۆڕانو کۆمپانیـای وشـەش لـەوێ بـوون، مـن رایەکـی خۆمـم ئـاوا وت «لەکوردسـتان نـە جەنابـی مـام جـەلال کـە سـەرۆک کۆمـاری عێراقـەو نـە کاک مەسـعود کـە سـەرۆکی هەرێمـی کوردسـتانەو نـە جەنابیشـت کـە رێکخـەری گشـتی حزبێکـی گـەورەی پێویسـتتان بەسـێ شـت نیـە، یەکەمیـان دادپـــەروەری، چونکـــە لـــە بنەڕەتـــەوە گوزەرانتـــان عەیبـــی نیـــەو هــەر سـێ ژەمەکەتــان مەیســەرە، دووەمیــان یاســا، چونکــە هــەر ناوەکەتــان لــە یاســا دەتانپارێــزێ، ســێهەمیش چانــس، چونکــە هەمــوو ئــەو شــتانەی مــرۆڤ خەونــی پێوەدەبینــێ بۆتــان دابینــە، ئـــەوە ئێمەیـــن وەک هاوڵاتـــی، وەک رۆژنامەنـــووس پێویســـتمان بەدادپەروەرییـــەو لـــە بـــوونو ســـەروەری یاســـا قازانـــج دەکەیـــنو دەپارێزرێیـــنو دەرفـــەتو چانســـیش دێتـــە بەردەممـــان».

بۆیـە کاک نەوشـیروان کـە ئێمـە جیاوازیـن لەبـەر قەناعەتـی

شێوەی ئیشکردنی ئەرک جیابین لە بنەما فیکرییەکان

جا هاوڕێم (مەلا ئاریان) ئەوەی پێویستی بە ژینگەیەکی سیاسیو دادپەروەری هەیە، ئەوەی بەحەوجێی ژینگەیەکی پاکی رۆژنامەنوسییە رۆژنامەنووسەکانن، ئەوەی پێویستیان بە جێبەجێکردنی یاساو پابەندبوونی یاسا هەیە ئێمەین، ئەوەی پێویستیان بەوەیە هەر کەسێک بچێتە شوێنی خۆی ئێمەین، پەرلەمانتار پەرلەمانتاربێت، دادگا دادگا بێت، پۆلیس پۆلیس بێت، حزب حزب بێت، هەمووی ئەو شتانە لە شوێنی خۆیان بن لە ژینگەی وادا ئێمە پێش هەموو کەسێک سودیان لێدەکەینو کەسیش زاتی ئەوە ناکات مافی ئێمە بخوات، تەنانەت بەحزبەکەی خۆشمانەوە، کە ئەو زەمانە هاتەدی ئیدی دادگاکانیش دەچنەوە خزمەت بەدیهێنانی دادپەروەریو هیچ کەیسێک شوێن بزر نابێت. خۆ ئەگەر وانەبێت وەک (مەسعود محەمەد) وتی «یاسا بۆ پیاوی فەقیر باشە، دەوڵەمەندەکان دەتوانن بڵێن بە پارە و موچەدا بوون خەڵک ببن بەحیمایەی ماڵەکەمو تەواو».

لەبەرئەوە دەبێت رۆژنامەنووسانو دەزگاکانی میدیا بە شێوەیەکی چڕترو قوڵتر لەسەر پرسی سەروەری یاسا و دادپەروەریو ئازادییەکان کاربکەنو هیچ دەرفەتێک نەهێڵنەوە لەبەردەم سنووردارکردنی ئازادییەکان، چونکە ئیدی لە دۆخی بێ یاساییو سەرکێشیدا ئەوەی زیانی گەورەی بەردەکەوێ تەنها رۆژنامەنووسان خۆیانن.

وێنەکان

کەرکوک: شۆڕیجە کتێبخانەی موسەنا لە شۆڕیجە

ستران عەبدوڵڵا و دکتۆرە شیلان فەتحی و ماڵباتی رۆژنامەوانی

قۆناغی زانکۆ ساڵی ١٩٩٣

بەشداری لە مانگرتنی گشتی کۆتایی کانونی یەکەمی ساڵی ١٩٩١

قۆناغی زانکۆ کۆڕێک لەسەر شێوازی بەرهەمهێنانی ئاسیایی ساڵی ١٩٩٣

وەک فۆتۆگرافەرێک لە ئەمەریکا ساڵی ١٩٩٩
وێنەگرتنی هیندۆ سورەکان و خێوەتەکانیان لەواشنتۆن

مەکتەبی راگەیاندن: کۆڕی شازاد صائب نوێنەری یەکێتی لە ئەنقەرە

ساڵی ١٩٩٥ هەولێر بارەگای کوردستانی نوێ - لەگەڵ مامۆستا موکری و کاک لوقمان بەرزنجی

جندیان: گەشتی کوردستانی نوێ، لەگەڵ شیرزاد شێخانی و نەوزاد عەلی ئەحمەد

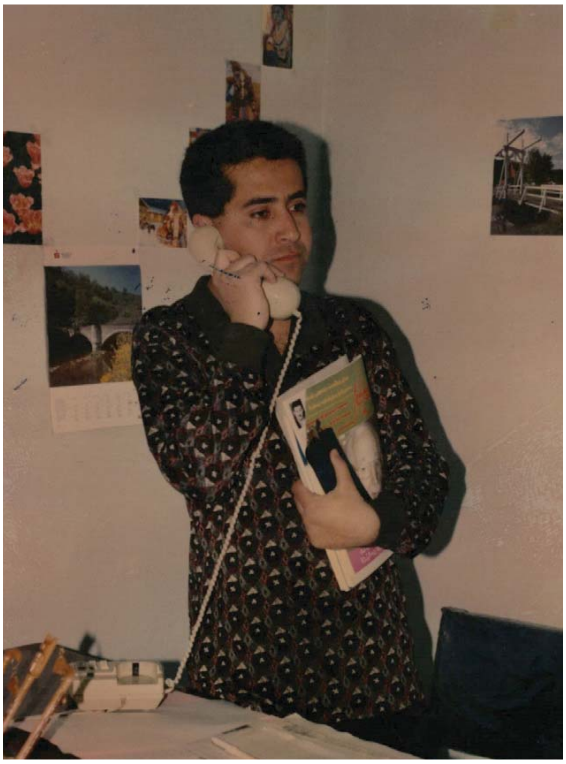

بەڕێوەبەری نووسینی کوردستانی نوێ لەساڵی ١٩٩٧ بەباوەشێ گۆڤاری تایمەوە

هەولێر: ساڵی ١٩٩٤ لەگەڵ بەشێک لەستافی کوردستانی نوێ

ساڵی ١٩٩٨ - کۆڕی پرۆفیسۆر د.عزەدین مستەفا رەسوڵ لەسەر رۆژنامەگەری کوردی

کتێبخانەی گشتی سلێمانی: تەگبیر بۆ دروستکردنی نەقابەی رۆژنامەنووسان

هەڵەبجە: کۆبوونەوەی مەکتەبی راگەیاندن لەگەڵ راگەیاندنی بزوتنەوەی ئیسلامی

تیمی ڕاگەیاندنی یەکێتی لەگەڵ د.کەمال فوئاد
دوای کۆبوونەوەی ئاشتی لە مەسیف - ساڵی ١٩٩٥

هەولێر: بارەگای ئۆجاف تورکمان کۆڕی نووسەر لەسەر کێشەی تورکمان لە کوردستان

سالی ۱۹۹۷ نێردرواوانی ڕاگەیاندن بۆ بەرەی نەبەردی پێشمەرگە -
لەگەڵ شەهید خەسرەو شێرە، کۆچکردوان عەباس بەدری و محەمەد موکری

مەکتەبی راگەیاندن: کۆڕی سیاسیی

رۆژی ماڵئاوایی لە کوردستانی نوێ کابینەی یەکەم - ساڵی ٢٠٠١

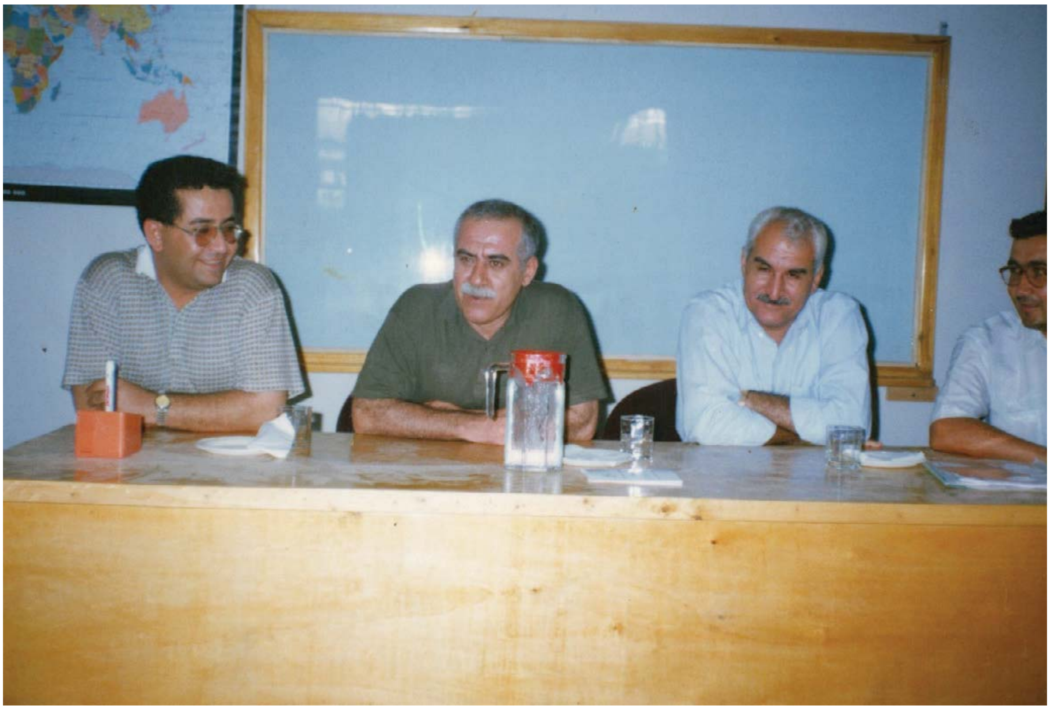

خولی ۲۰۰۰ بۆ بواری رۆژنامەنووسی ساڵی ۱۹۹۹ - سمینار محەمەد تۆفیق رەحیم

لەسەر شاخی سارا - شوێنی بورجی تەلەفزیۆنی گەلی کوردستان

چاوپێکەوتنەکانی کوردستانی نوێ لەگەڵ مام جەلال

کۆبوونەوەی مام لەگەڵ ستافی کوردستانی نوێ ساڵی ١٩٩٩

خولی دووهەزاری کوردستانی نوێ بۆ پێگەیاندنی ڕۆژنامەنووسان - ساڵی ١٩٩٩

ڕۆژی بوونی مام جەلال بەسەرکۆمار ٢٠٠٥/٤/٦ دیداری ڕۆژنامەی ئاسۆ لەگەڵ مام جەلال

بەغدا لەگەڵ سەرکۆماری کورد

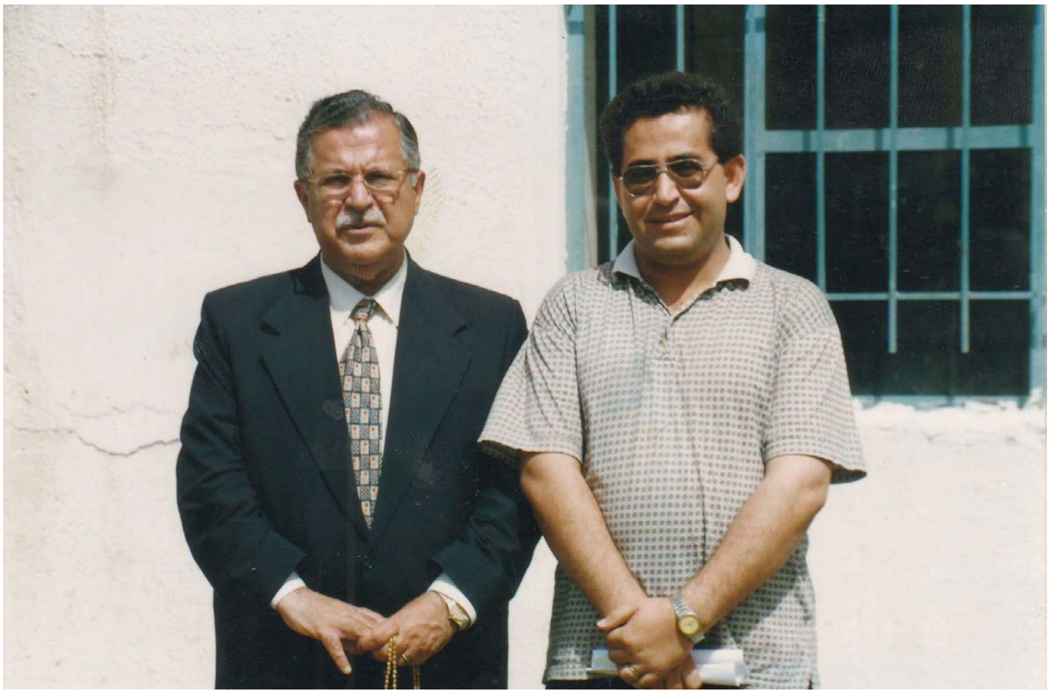

رۆژی دامەزراندنی رێکخراوی ئازادی لاوان

نیسانی ٢٠٠٣ خانەقین دوای ئازادکردنی لە پرۆسەی رزگاری عیراقدا

کەرکوک: ساڵی ٢٠٠٣ وەک نوێنەری حکومەتی هەرێم
لێکۆڵینەوە لەگەڵ سایەقی شۆفلێکی ئەنفال دەکەم

سلێمانی: سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانە - بەشی ڕاگەیاندن و پەیوەندییە گشتییەکان

تاران ساڵی ٢٠٠٢ لەگەڵ دکتۆر بەرهەم سەرکی حکومەتی هەرێم (سلێمانی) و
ڕۆژنامەنووس غسان جدو

راگەیاندن و پەیوەندییە گشتییەکانی حکوومەت لەم بەشە هەم کوردی بەشەکانی تر و هەمیش عەرەبی عیراق بەشداربوون وێنەکە: هۆشەنگ دەروێش (کوردی سوریا) و هادی مەهدی (بەغدا)

هاوڕێیانی پرۆژەی گۆڤاری تایم

سلێمانی: سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانە بەشی ڕاگەیاندن و پەیوەندییە گشتییەکان
کارکردن لەسەر کارنامەی حکومەتی هەرێم

تیمی ڕاگەیاندن و پەیوەندییەکان - حکومەتی هەرێم
لەگەڵ د.بەرهەم ساڵح سەرۆکی حکوومەتی هەرێم

سلێمانی: سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران بەشی راگەیاندن و پەیوەندییە گشتییەکان

ساڵی ٢٠٠٣ لەگەڵ بێرنارد کۆشنەر وەزیری دەرەوەی فەرەنسا

یادی ڕۆژنامەنووسی کوردی ساڵی ١٩٩٨

ساڵی ١٩٩٧ نەبەردییەکانی گەردەلولی تۆڵە لەگەڵ فەرماندە جەبار فەرمان و هاوڕێکانی

نیۆرک: لەگەڵ مامۆستا برایم ئەحمەد ساڵی ١٩٩٩

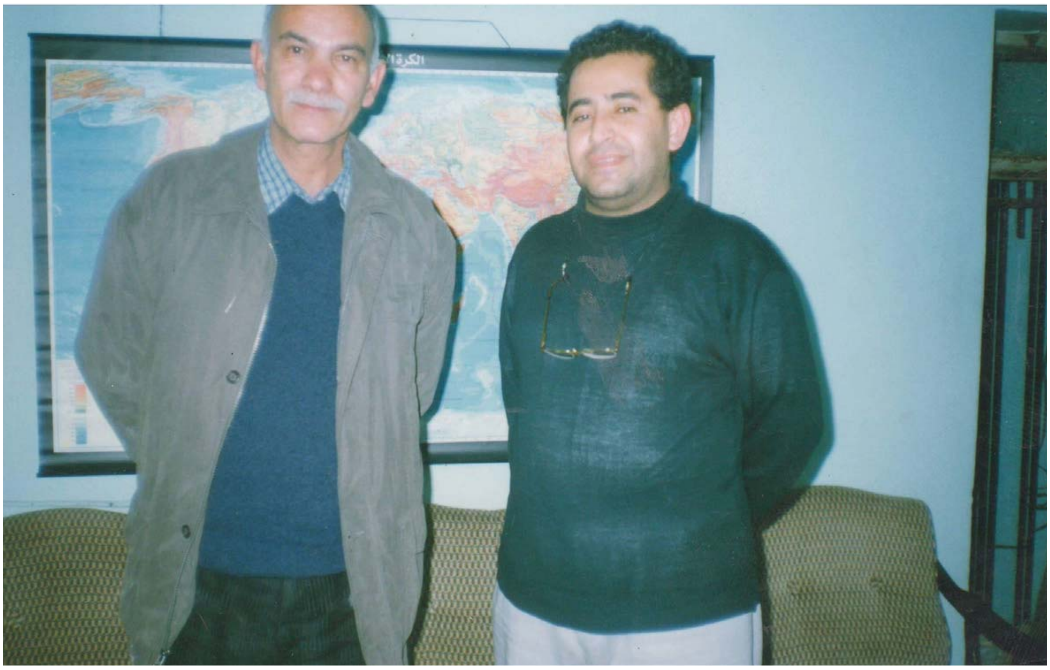

کوردستانی نوێ: ساڵی ١٩٩٩ لەگەڵ کاک نەوشیروان مستەفا

کۆنگرەی دووەمی یەکێتی ساڵی ٢٠٠١

هۆڵی کۆبوونەوەی ئەنجوومەنی وەزیران

کۆنگرەی ۳۱ی ئاب کۆڕی مامۆستا بەهادین نوری ساڵی ۱۹۹۷

خەندان و رۆژنامەی ئاسۆ - قۆناغی کەرکوک

لوبنان: گفتوگۆ لەسەر پرۆژەی الاسبوعية

ئیمزاکردنی گرێبەست لەگەڵ کۆمپانیای دیزاین بۆ دیزاینی گۆڤاری الاسبوعية

نووسینگەی خەندان کەرکوک

کردنەوەی نووسینگەی ئاسۆ لە گەرمیان

وۆرک شۆپی خەندان

ڕواندز: کۆڕی ڕۆژنامەنووسی بە بۆنەی یادی ڕۆژنامەنووسی کوردییەوە

کۆڕ لەسەر ڕۆژنامەگەری کوردی

کەرکوک: کۆڕی خەندان و ئاسۆ

ئۆردن: عەممان کۆڕی دەستووری عیراق و مەسەلەی کەرکوک - ساڵی ١٩٩٧